

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XIII, Nr. 9—10

SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE, 1968

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. Dr. NICOLAE MLADIN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: **Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU**

CUPRINSUL:

Pag

20 DE ANI DE LA REÎNTREGIREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: <i>Hristos vrea ca să fim una.</i>	619—622
† TEOFIL, Episcopul Clujului: <i>Lucru plăcut înaintea Domnului și înaintea oamenilor</i>	623—624
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: <i>Donăzeci de ani de la născutarea unității de suflet și credință a Ardealului românesc și ortodox</i>	625—629
† VISARION, Episcop vicar: <i>Nicolae, Mitropolitul Ardealului: Biserica Ortodoxă Română — una și aceeași în toate timpurile. Sibiu 1968 (recenzie)</i>	630—640
Arhim. Dr. AUCUSTIN PAUL: <i>Ia aniversarea a douăzeci de ani de la unificare</i>	641—642
Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: <i>Vox populi vox Dei</i>	643—653
Prot. stavr. SABIN TRUȚIA: <i>Aniversare</i>	654—658
Prot. stavr. PAUL MADINCEA: <i>Pe marginea unei aniversări</i>	659—660
Preot TRAIAN MAN: <i>Vis împlinit</i>	661—665
Pr. CONSTANTIN I. OLARIU: <i>Ostendi și roade</i>	666—669
Preot V. CR. SIMA: <i>Unitatea Bisericii Ortodoxe Române</i>	670—672
Pr. Prof. Dr. ALEXANDRU MOISIU: <i>Năzuința de reîntregire a Bisericii strămoșești din Transilvania la Episcopul Inochentie Micu Clain</i>	673—681
REDACȚIA: <i>XX de ani de unitate bisericească: 1948—1968 (reportaj)</i>	682—717

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Preot. ZOSIM OANCEA: <i>Popasuri omiletice la Duminici și sărbători</i>	718—724
---	---------

VIATA BISERICESCA

RED.: <i>Priviri în trecut. (Un veac de la votarea Statutului Organic Șagunian)</i>	725—729
PARTICIPANT: <i>Comemorarea de la Sadu. (200 de ani de la moartea Episcopului martir Inochentie Micu)</i>	729—735
— <i>Binecuvântarea bisericii din Secășel</i>	735—744
— <i>Sfântirea bisericii din Paloș</i>	744—753

(Continuare în p. III a copertei)

GR. M.: Deschiderea noului an școlar 1968—1969 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	753—764
M. B.: Deschiderea anului școlar 1968—1969 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj	765—766
RED.: Vizita P. S. Episcop Victorin la Sibiu	766—773
Prot. IOAN VIAD: De la conferințele preoțești de orientare din Arhiepiscopia Sibiului	774—776
RED.: Patru veacuri de existență a Bisericii Unitariene din țara noastră	776—778
— De la cursurile preoțești	778—782

ÎNȘEINĂRI

I. Z., GH. P., GR. M., Z. OANCEA și M. ȘESAN: † Dr. Vasile Șcurtu. — Revedere după 50 de ani. — La moartea președintelui Dr. Franklin Clark Fry. — Dumnezeu vorbește multe limbi. — Gogârten a avut dreptate. — Înmormântat la Betlehem. — Civiizație și pastorație. — Prezență ortodoxă	783—788
--	---------

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresă: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise cîteț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimerile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimerilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XIII, Nr. 9—10 SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE, 1968

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVINTAREA ȘI SUB INDRUMAREA
ÎNALT PEA SFINȚIEI SALE

D. D. Dr. NICOLAE MLADIN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție : Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

HRISTOS VREA CA SĂ FIM UNA¹

Să se bucure cerul și să se veselească pământul, să tresalte cerurile cerurilor (cf. Isaia 44, 23; 49, 13), căci iată prăznuim astăzi secerișul bogat al holdelor spirituale înfrățite, rod al dragostei divine care ne-a adunat și ne adună mereu la un loc în Biserica strămoșească, rod al sufletului neîmpărțit și nedes-părțit, care — prin unitatea lui în aceeași lege românească și în aceeași dragoste de neam și patrie — a făcut ca darul lui Dumnezeu să rodească însulit în ogorul Bisericii, pe plaiurile țării.

Într-adevăr, privind peste cei douăzeci de ani de frățească viețuire în casa părintească, putem spune cu bucurie ceea ce spunea Mîntuitorul ucenicilor Lui privind peste mulțimile înse-tate de cuvîntul lui Dumnezeu, că „secerișul e mull” (Mt. 9, 37). Da, secerișul e îmbelșugat. E îmbelșugat pentru că pământul ini-mii noastre n-a mai fost îmbucătățit, ci ștergîndu-se haturile puse de slăpîniri străine, el este una, așa cum pământul țării noastre una este și inima întregului popor una este. E îmbel-șugat, pentru că zîzania s-a înlăturat și semănătorii cuvîntului lui Dumnezeu au lucrat și lucrează în deplină unitate. E îmbel-șugat, pentru că peste tot s-a semănat aceeași lege strămoșească, curată, neamestecată, verificată de-a lungul secolelor prin grele încercări și astăzi izvor de viață nouă în conformitate cu epoca noastră de mari înnoiri.

Parcă e mult de-atunci, din momentele acelea istorice, cînd clerul și credincioșii s-au îmbrățișat ca niște frați în casa părin-tească, intrupînd în grai și faptă dorul de două sute cincizeci de ani al înaintașilor de-a nu mai fi despărțiți, de-a fi iarăși una, și vrerea celor de ieri, de azi și de mîine de a sta neclintiți în uni-tatea redobîndită sub bolta Bisericii străbune, pe pământul unei

¹ Cuvînt rostit în 21 octombrie 1968, la Alba Iulia, cu prilejul celei de-a 20-a ani-versări a reîntregirii bisericești.

țări libere, unui popor stăpîn pe soarta sa. E mult de-atunci, pentru că rădăcinile acestui act măreț se pierd în adîncul veacurilor, dat fiind că noi, credincioșii români, dintru începuturile istoriei poporului nostru am fost mereu una în aceeași credință, în aceleași tradiții și ne-am simțit totdeauna frați — frați de lege, frați de limbă și neam. E mult de-atunci, pentru că vremea despărțirii dintre frați pare că aparține unui trecut îndepărtat, care azi nu mai are nici un ecou decît acela de a ne aduce aminte relele dezbinării și a scoate mai puternic în lumină foloasele unității. E mult de-atunci, pentru că așa ne-am obișnuit cu viața înfrățită încît ni se pare că așa a fost „de cînd lumea“, că nicidec odată n-am fost despărțiți. Și sîntem șericiși că așa este.

De fapt, ce ne-a despărțit și ce ne-a unit? Ne-au despărțit numai piedicile dinafară, puse de stăpînimile nedrepte care voiau să tragă foloase de pe urma dezbinării și să mențină Biserica și poporul în robie. Ne-a unit totul: credința moșilor și strămoșilor noștri, istoria de lupte și biruințe, unitatea cu poporul și cu marile lui realizări din vremea noastră. De aceea, refacerea unității noastre bisericești a apărut ca un fapt firesc în epoca în care piedicile dinafară au căzut și poporul și-a putut făuri o viață nouă în libertate, unitate și dreptate, și clerul și credincioșii au putut să-și manifeste voința în mod deschis.

Și iată, au trecut două decenii de cînd sîntem împreună sub oblăduirea maicii noastre de veacuri, Biserica Ortodoxă Română — Biserica tuturor credincioșilor români de lege strămoșească. Ne-am dat mîna frățește, privirile ni s-au luminat de-o negrăită bucurie, ne-am îmbrățișat cu dragoste și am pornit la „lucrul Evanghelistului“ (II Tim. 4, 5) cu entuziasm. Aceasta a fost posibil pentru că de la început ne-am dat seama că totul ne unește, nimic nu ne desparte, că nu e nici o deschilinire, ci toate ne sînt comune: în toate bisericile sînt aceleași Sfînte Liturghii, aceleași Sfînte slujbe, aceleași obiceiuri, aceleași rînduieli, aceleași învățătură a lui Iisus Hristos, aceleași suflete însetate după o viață religioasă morală, izvorită din dragostea lui Dumnezeu, dragostea de om, dragostea de popor. Și astfel, preoții de la început au slujit împreună: au putut sluji în toate bisericile, căci credincioșii vedeau că nu-i nimic schimbat, ci e aceeași lege peste tot, legea străveche a acestui popor. În schimb, prin faptul că ne adunăm toți — ierarhi, preoți și credincioși — în fața aceleorași sfînte altare strămoșești, ne rugăm împreună Domnului și primim darurile Lui cele bogate, că ne străduim să întărim

dragostea, pacea, bunătatea, evlavia, smerenia și alte virtuți creștinești și cetățenești și jertfim pentru casa Domnului, pentru înnoirea și împodobirea sfintelor lăcașuri de închinăciune, simțim mereu mai puternică bucuria de a fi împreună și de a face ca viața noastră, a fiecăruia și a tuturor, a Bisericii întregi să fie tot mai plină, tot mai vie, tot mai roditoare. Așa gustăm binefacerile unității frățești și avem convingerea că prin ea se revarsă peste viața noastră binecuvântarea lui Iisus Hristos, cel ce vrea să fim mereu una. Pacea lui Hristos s-a sălăsluit în inimile noastre, în casele noastre, în parohiile noastre, în întreaga Biserică. Și noi toți avem rîna nestinsă de a ne dăruii cît mai deplin pentru ca Biserica noastră să vieze după dreapta credință — și sîntem mîndri de viața ei spirituală, de legăturile ei frățești cu celelalte Biserici din țară și străinătate, de prestigiul ce-l are în lume ca luptătoare pentru pace și înfrățire între popoare.

Dar binefacerile unității bisericești nu se limitează la viața internă a Bisericii; ele se revarsă și în lucrarea noastră comună pentru propășirea poporului, pentru înflorirea patriei. Așa cum în trecut Biserica a fost alături de popor, de lupta lui pentru libertate și unitate, pentru dreptate socială, și în prezent ea sprijinește munca poporului pentru ca patria noastră, liberă și independentă, una și neîmpărțită, să se înalțe pe culmi de cultură și civilizație. S-a spus și o simțim mereu că unirea face puterea. Cei ce sînt una, sînt mai tari decît cei ce sînt împărțiți și dezbinăți. Unitatea noastră e putere nouă pentru legea noastră strămoșească, dar ea contribuie și la întărirea unității poporului, unitate care e putere de creație nouă și de noi biruințe. Fii ai unui popor liber și în plin progres, fii ai unei Biserici autocefale și dreptmăritoare, ne bucurăm de unitatea și libertatea noastră și sorbim mereu din izvoarele harului lui Hristos și ale energiilor de viață ale poporului nostru, ale sufletului ortodox și românesc, noi îndemnuri de a trăi și mai deplin în această unitate și libertate și de a dăruii Bisericii, patriei, păcii din toată lumea, noi realizări spre viață cît mai înaltă, cît mai luminată.

Și acum, ne plecăm cu smerenie genunchii în fața acestui altar al Albei-Iulii, simbol al unității poporului român, al unității într-un singur stat național român și al unității noastre bisericești, ca reședință de altă dată a Mitropoliei celei una, înfrățită cu Mitropoliile Ungro-Vlahiei și Moldovei, și rugăm pe Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să așeze cununa vredniciei

deosebite peste creștetul tuturor înaintașilor noștri care și-au dăruit totul pentru poporul acesta, pentru Biserica strămoșească și cu cinste să încununeze pe cei ce au săvârșit marele act al reîntregirii bisericești, pe cei ce s-au străduit ca unitatea noastră să se desăvârșească — și ne legăm și ne juruim ca prin darul lui Dumnezeu și strădaniile noastre ale tuturor — veșnic una să fim, una în slujirea intereselor superioare ale poporului, una în Biserica moșilor și strămoșilor noștri, una în preamărirea cu un glas și o inimă a Dumnezeului celui închinat în trei fețe, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, de la care vine peste noi, peste Biserica noastră, peste țara noastră, tot darul și toată darea cea bună — în veci. AMIN.

† NICOLAE

Mitropolitul Ardealului

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

LUCRU PLĂCUT ÎNAINTEA DOMNULUI ȘI ÎNAINTEA OAMENILOR...

„Trei lucruri iubește sufletul meu și ele sînt plăcute și înaintea Domnului și înaintea oamenilor: unirea dintre frați, dragostea dintre vecini și bărbatul cu femeia care se îngăduiesc unul cu altul” (Sirah 25, 1).

Acum douăzeci de ani s-a desăvîrșit o stare de lucruri bineplăcută lui Dumnezeu și oamenilor drepecți, deopotrivă.

Românii din Transilvania, cu toate că formal și administrativ erau despărții în două Biserici, sufletește și trupește erau mult apropiați unii de alții. Atît de apropiați pe cît sînt de apropiate cele două străni din oricare Biserică românească. Expresia „două străni”, raportată la situația bisericească din trecut a românilor transilvăneni, este cît se poate de nimerită și exactă. Temeiul și îndreptarul oricărei slujiri în biserică, este cartea rituală prescrisă, cartea bisericească obligatorie. Cînd închinătorii din creștinătate sînt ținuuși să laude pe Dumnezeu din aceleași cărți rituale, în aceeași limbă, călăuzindu-se după același text ce oglindește același crez, aceeași doctrină, nu este oare absolut potrivit să se spună că ei alcătuiesc două străni într-o biserică, în cazul că ei se grupează separat?

Pe românii greco-catolici din Transilvania i-a grupat separat nu voia lor, ci voința și socoteala împăratului Habsburg, avînd concursul celor ce își vedeau servite și interesele lor de dominație asupra bieților valahi.

Chiar dacă transilvănenii ortodocși români și-au pus semnătura pe întocmirile celor ce, cu osîrdie, le dădeau tîrcoale, ei n-au omis să ceară sus și tare: toată legea lor să stea pe loc și întru nimic să nu fie schimbată, întru nimic să nu fie știrbită.

Ceea ce au apărat cu dîrzenie pînă la evenimentul uniației, ei au păzit cu statornicie și după aceea: legea creștinească a Răsăritului în care s-au botezat ei, părinții, moșii și strămoșii lor. Românii au chibzuit cu înțelepciune că legea lor nu este cu nimic mai prejos decît alte legi creștinești, unele mai noi, altele mai vechi, toate străine de sufletul lor călit și obișnuit cu închinarea în limba românească.

De-a lungul zecilor de ani, din generație în generație, sufletul românesc greco-catolic era totuși ros și frămîntat, în adîncime, de o nedumerire: Noi

care sîntem de-o limbă și de-o lege, de ce trebuie să purtăm două nume, români uniți și români neuniți, creștini greco-catolici și creștini greco-orientali? De ce să nu înlăturăm orice motiv, orice cuvînt de deosebire dintre noi? De ce să nu avem curajul de-a ne înfrăși desăvîrșit? Iar după întîiul război mondial această neliniște s-a întetit și conștiința românului transilvănean greco-catolic se întreba în acest sens: Dacă bunul Dumnezeu ne-a ajutat să ne strîngem în granițele aceleiași stat, între hotarele aceleiași țări binecuvîntate de Cel de Sus, scumpa noastră Românie, de ce să nu ascultăm și noi românii greco-catolici, de Sinodul Bisericii Românești, cu sediul la București, în Capitala țării noastre?

Conștiința lui neadormită îi șoptea într-una românului greco-catolic: Această orientare spre București este în firea lucrurilor, în firea evenimentelor, în firea cursului istoriei noastre.

Această întoarcere la vatra strămoșească este porunca minții sănătoase, este porunca inimii, este porunca singelui comun, e porunca naturii: rîul cel mic se varsă în rîul cel mai mare din apropierea lui.

La plinirea vremii ... cînd poporul român a ajuns stăpîn pe soarta lui, cînd a devenit slobod de orice influență stînenitoare dinafară, în condiții de reală libertate religioasă, întoarcerea acasă s-a înfăptuit fără șovăire, îmbrățișarea cu părinții și cu frații la treptele altarului străbun ne-a mîngîiat pe toți, unificarea bisericească deplină s-a săvîrșit în nenitătul an 1948.

Ne rămîne acum nouă, celor ce am văzut împlinirea poruncii celei cu multe laturi, sfînta îndatorire să consolidăm această unificare, ca ea să dăinuiască spre întărirea neamului nostru; spre propășirea Patriei noastre ca țară liberă, pașnică și independentă.

În acest scop măreț vom ruga pe Părintele luminilor, de la care vine toată darca cea bună și tot darul cel desăvîrșit, să ne izbăvească pururea de dubul cel rău al discordiei, al mîndriei și al neascultării; îl vom ruga să sporească în noi sentimentul iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele nostru, față de Biserica Ortodoxă Română.

Ajunși să fim adunați într-o singură Biserică, în Biserica strămoșească, ne vom năzui să cultivăm dragostea frățească — ca astfel toți, cu o gură și cu o inimă, să slăvim și să cîntăm lui Dumnezeu: Mare ești, Doamne, și minunate sînt lucrurile Tale și nici un cuvînt nu este de-ajuns spre lauda minunilor Tale.

† TEOFIL HERINEANU

Episcopul Clujului

DOUĂZECI DE ANI DE LA REFACEREA UNITĂȚII DE SUFLET ȘI CREDINȚĂ A ARDEALULUI ROMÂNESC ȘI ORTODOX

Sărbătorim un act de reparație istorică: douăzeci de ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania.

Ceea ce trebuie reținut din dezbinarea de la 1700 este că pe lângă frământările istorice ale trecutului, pe lângă toate încercările de înstrăinare și dezbinare a sufletului românesc din Transilvania, strămoșii noștri, fie dintr-o strană bisericească, fie din alta, au avut conștiința că sînt de aceeași „lege românească”, au avut conștiința unității de suflet și credință, conștiința că rămîn în aceeași Biserică dreptmăritoare a Răsăritului.

Cînd cei 38 de protopopi au semnat la 1700 actul „unirii”, au declarat, ca o expresie a ceea ce simte poporul, că numai așa se unesc dacă „legea” și toate datinile rămîn pe loc și nimic nu se schimbă. Ceea ce înseamnă că românii, cler și popor, au avut conștiința că rămîn în aceeași credință strămoșească, în aceeași „lege românească”. Chiar declarați în aparență și oficial „uniți cu Roma”, românii din Ardeal în fond și-au păstrat conștiința trăirii în duhul Ortodoxiei, conștiința legăturii cu Biserica Răsăritului, al cărei cult l-au practicat tot timpul.

Cărțile vechi de ritual de la Blaj și alte centre episcopale greco-catolice au înfățișat norodului aceleași slujbe și rugăciuni utilizate în Biserica Ortodoxă, au mărturisit același Simbol al credinței, au exprimat același „duh”, au folosit aceeași limbă dulce românească.

Totuși, masele largi ale norodului ardelean nu s-au simțit niciodată înstrăinate și despărțite de trupul neamului și al Bisericii românești. Ceea ce i-a unit sufletește pe românii din Ardeal a fost mai ales conștiința națională, care i-a strîns pe toți sub steagul de luptă al lui Horea sau Avram Iancu, care i-a adunat pe Cîmpia Libertății la 1848 sau la Alba Iulia în 1918, în frunte cu preoții și vlădicii lor de neam românesc, care a redactat acel „memorandum” cu răsunset internațional, ori a creat mărețul act istoric de la 23 August 1944.

Cronicarii și cărturarii moldoveni și munteni au consemnat dorința pentru unitatea națională, pentru progresul social, cultural și național. Cronicarii,

înaintea școalei ardelenene, au exercitat o puternică influență asupra tuturor provinciilor românești.

Despre originea comună și unitatea de neam a poporului român cronicarul Miron Costin scria că moldovenii, muntenii și transilvănenii „toți un neam și odată descălecați sînt”. Grigore Ureche atestă latinitatea noastră comună, scriind: „Românii, cîți se află în Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramoș, de la un loc sînt cu moldovenii și toți de la Rîm se trag”. „Neamul Moldovenilor, Muntenilor, Ardelenilor, cu toții, cu un nume de obște Român se cheamă”, adaugă Dimitrie Cantemir.

Școala ardeleană este un rezultat și o continuare a operei începută și exercitată de cronicari. Școala ardeleană este rezultatul luptei poporului român transilvănean pentru manifestarea unității naționale, sociale și politice a poporului român.

Conștiința unității noastre naționale este o realitate milenară, începînd cu unitatea de ocupații, de năzuințe, de limbă, continuînd cu unitatea culturală, manifestată atît de strălucit încă din sec. XVI și ajungînd la acei străluciți bărbați ai veacului trecut, care au făcut începutul unității naționale.

Biserica Ortodoxă Română, slujind direct și indirect unitatea spirituală a poporului nostru și-a cîștigat recunoștința poporului, așa cum o spune Gh. Coșbuc:

Noi, prin vremii de încercare
Altă armă n-am avut
Numai dragostea de țară,

Ce strămoșii ne-o lăsară,
Și pe Sfîntul Domm de scut.

În tot timpul desfășurării istoriei noastre, sufletul românesc din Transilvania și-a alimentat speranțele și și-a așteptat libertatea și salvarea lui națională de la vatra fraților săi. Și dacă în 1918, la Alba Iulia, nu s-a făcut ascultată dorința reîntregirii bisericești deodată cu cea națională, ea s-a realizat la 21 octombrie 1948, atunci cînd toate condițiile marii refaceri a unității sufletului românesc erau create cu adevărat.

Dacă interese străine de poporul nostru au încercat să-i dezbine pe românii din Ardeal pe plan bisericesc, politic și național, astăzi cele mai înalte interese ale poporului cer ca românii din Ardeal și din toate provinciile să fie una sufletește, una pe plan bisericesc și una pe plan național.

Este știut și constatat că poporul, cu mintea lui sănătoasă, n-a făcut nici o deosebire între confesiunea fostă greco-catolică și confesiunea veche ortodoxă. El era mulțumit că se poate închina cu aceeași credință și inimă curată în orice biserică românească. În catedralele și bisericile din toate orașele și satele Transilvaniei, românii s-au închinat în legea lor românească, fără a face vreo deosebire. Învrăjbirile ce se încercau pe vremuri, în realitate căutau să exploateze neștiința maselor. Deci românii transilvăneni au avut o concepție politică religioasă sănătoasă.

Poporul nostru nu face deosebiri de ordin religios. El respectă bisericile românești și vede în orice preot vrednic pe păstorul său adevărat. El n-a știut niciodată și nici nu vrea să știe nici astăzi ce sînt subtilitățile teologice, intrate în preocuparea celor puși să ne dezbine, ci fiecare a știut că e de „lege românească” și se închină la același Dumnezeu, la aceeași Maică sfîntă și la’ aceeași Sfinți ca toți românii, practicînd același cult și aceleași datini pe care le practică Biserica Răsăritului. Poporul e mulțumit că în biserică i se face slujba în limba și după datina lui.

Astăzi, fiecare preot și fiecare credincios al Bisericii Ortodoxe Române vede în actul unificării bisericești din 1948 unul dintre cele mai mari acte de reparație istorică și contribuție în mod activ la desăvîrșirea lui. Uniți în ale credinței și Bisericii, ne simțim mai uniți în ale patriei. Uniți sufletește, ne simțim și mai uniți ca români. Ca forță și biruință, să fim o mare unitate de cuget și simțiri, de stăruință și hărnicie, de luptă și avînt. Realizările și cuceririle mari se păstrează prin înfrățirea și unirea deplină a fiilor unui popor. Tezaurul moștenit din strămoși și înfăptuirile mărețe din țara noastră se vor putea și ele păstra și dezvolta numai prin unitatea desăvîrșită a tuturor românilor.

Dacă în 1848, în 1859, în 1918, în 1944 și în atîtea momente cruciale ale istoriei geniul poporului nostru i-a unit pe moșii și strămoșii noștri sub steagul aceluiasi ideal, creînd sapte istorice de neuitat, acest geniu trebuie să ne unească mai ales astăzi, cînd avem o țară liberă și frumoasă, în plin avînt spre înflorire și strălucire, în plin progres spre socialism și viață nouă.

*

Biserica a fost alături de neamul românesc în veacurile de mari și grele restriști, ea păstrînd legătura sufletească și trupească între fiii poporului român.

În duhul dragostei de Biserică, de neam și Patria română, să păstrăm și noi această unitate de suflet și credință, bine știînd că aceasta este o cheazăsie a trăiniciei noastre pe aceste meleaguri și o forță a noastră în lupta pentru pace și propășire și pentru păstrarea tezaurului românismului, moștenit de la moșii și strămoșii noștri.

Unitatea de suflet și credință a norodului român ardelean — refăcută după veacuri de restriște — va rămîne piatra din capul unghiului.

În această dragoste față de Patria noastră să fim și noi uniți în muncă, uniți în gînduri și simțiri, ca astfel să putem zidi o viață nouă, mai dreaptă și mai fericită pentru noi toți cei de astăzi, cît și pentru cei ce ne vor urma la purtarea steagului ce ni l-au lăsat moștenire înaintașii noștri.

Patria și neamul căruia aparținem sînt realitățile în care trăim, sînt esența și rostul vieții noastre pămîntești. Cu cît vom fi mai înfrățiti în dra-

gostea de Patrie, cu atît vom fi mai tari şi mai înaintaţi în propăşirea vieţii, în toate domeniile vieţii obşteşti, pentru că un neam este o mare unitate numai cînd se bazează pe jertfele şi patriotismul fiilor săi.

În aceste gînduri şi simţăminte ale dragostei de neam şi ţară şi ale unităţii sufleteşti de nezdruccinat, îndemnăm pe toţi preoţii şi credincioşii români pe drumul păstrării patrimoniului naţional. Să fim făclieri neadormiţi ai principiilor de libertate şi dreptate, de pace şi progres, de înfrăţire şi bună-voină pe care conducătorii noştri statali le propovăduiesc neîncetat şi le înfăptuiesc în mod activ. Să pornim cu curaj pe calea împlinirii datorîilor spirituale şi sociale, bisericeşti şi patriotice, plini de bărbăţie şi uniţi sufleteşte mai mult ca oricînd. Să păstorum turma duhovnicească cu dragoste şi râvnă, deplin încrezători în bunătatea şi dreptatea Stăpînului ceresc. Mîngîiaţi pe cei întristaţi, întăriţi pe cei slabi, ajutaţi pe cei neputincioşi, propovăduind şi înfăptuind, luminînd şi îmbărbătînd, tuturor toate făcîndu-vă, după spusele Apostolului! Să scoatem din obştea populară românească orice rămăşiţă de neînţelegere confesională şi să sălăşluim duhul dragostei, al înţelegerii şi al respectului în inimi. Pe pămîntul patriei noastre, Republica Socialistă România, trăiesc minorităţi naţionale şi religioase, ca: maghiari, germani, romano-catolici, reformaţi, luterani şi alte naţii şi confesiuni religioase. Pe toţi să-i iubim şi să-i respectăm, pentru că toţi sînt fii ai lui Dumnezeu şi fii buni ai patriei noastre, Republica Socialistă România.

În trecutul său istoric, poporul român a fost aproape mereu oropsit şi asuprit, suferinţele, lacrimile şi sîngele vărsat pe nedrept fiindu-i partea de bine ce i-o rezervau asupritorii lui. Astăzi, cînd am văzut şi ajuns zorile libertăţii şi fericirii noastre, poporul român munceşte şi luptă nu numai pentru fericirea propriei sale Patrii, ci el doreşte ca toţi oamenii şi popoarele să fie fericite, să se bucure de dreptate, libertate şi fericire. Să facem toţi front puternic în jurul conducătorilor noştri statali, încurajîndu-i în lupta eroică pe care o duc pentru ridicarea ţării şi a tuturor cetăţenilor, fără de nici o discriminare religioasă sau naţională.

Actul istoric al refacerii unităţii de suflet şi credinţă în Transilvania, înfăptuit în 1948, poartă pecetea veşniciei, fiind definitiv şi irevocabil. Aceasta este voia lui Dumnezeu, aceasta este voia clerului şi poporului român credincios.

Cu prilejul acestei aniversări de 20 de ani de la îndepărtarea unei bariere dăunătoare neamului, încălziţi-vă şi închegaţi-vă inimile în focul dragostei de neam şi ţară şi faceţi să dispară pentru totdeauna tot ceea ce ar afecta unitatea noastră sufletească şi suveranitatea şi independenţa ţării noastre.

Să nu fie în obştea românească nimeni care să nu fie cuprins de fiorul mîndriei şi bucuriei pentru tot ce se realizează la noi pe plan intern şi extern în România Socialistă.

Ridicarea Republicii Socialiste România este una din cele mai sfinte datorii ale preoșimii române, pentru că solidaritatea națională, socială și politică este condiția sine qua non pentru ridicarea și înflorirea Patriei.

Trebuie să ne încadrăm în iureșul însuflețitor al zidirii Patriei și al vieții celei noi, fiecare fiind o verigă solidă și puternică în lanțul unității statale.

Patria și poporul, cu tradițiile și cu „legea românească”, ne sînt comori sfinte pe care trebuie să le apărăm și să le păstrăm, indiferent de sacrificiile ce va trebui să le facem. Patriei, poporului și Bisericii Ortodoxe Române le aducem la acest mare praznic al refacerii unității de suflet și credință a românilor transilvăneni, omagiul și puterea de muncă și de jertfă, sentimentele noastre de admirație și iubire, nădăjduind că bunul Dumnezeu ne va ajuta să fim totdeauna într-o unitate sfîntă pe plan duhovnicesc și național, pe care nimeni și nimic să n-o poată sfărîma.

VALERIAN ZAHARIA

Episcopul Oradiei

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

NICOLAE, Mitropolitul Ardealului, BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ UNA ȘI ACEEAȘI ÎN TOATE TIMPURILE, Sibiu 1968, p. 308.

Volumul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului — scos în cinstea celei de a XX-a aniversări a reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania (21 octombrie 1948—1968) — vine să împlinească o vie dorință a întregii preoții ortodoxe române de a cunoaște metodic și dintr-o sursă autorizată, marea problemă a unității religioase în sinul poporului român.

Ori, în cazul de față, Î. P. S. Mitropolit Nicolae era cel mai indicat să dea la lumină o carte ca aceasta, pe de-o parte ca scriitor bisericesc de seamă, iar pe de alta, ca unul care a participat atât la pregătirea spirituală cât și la înfăptuirea unității religioase a fraților din Transilvania, care, așa cum știm cu toții, fuseseră dezbinați în anul 1700.

Până la apariția acestei cărți, se scriseseră mai multe articole prin revistele noastre patriarhale și mitropolitane, apăruseră și unele broșuri în legătură cu acest subiect, iar în anul 1956 a apărut la Sibiu și volumul „Cînd frații sînt împreună”, alcătuit de un colectiv de autori, colectiv în fruntea căruia era tot Î. P. S. Mitropolit Nicolae — pe vremea aceea profesorul de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, Dr. Nicolae Mladin.¹

¹ Redăm mai jos o bibliografie cuprinzînd o bună parte din studiile publicate cronologic în problema unificării bisericești din Transilvania, afară de reportaje de presă Al. C.—R. și D.V.S. (Alexandru Cerna-Rădulescu și D. V. Sădeanu), *Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal*, (broșură), București 1948, Tip. Cărilor Bisericești. — D. V. Sădeanu, *Aniversarea unui an de la actul reîntregirii Bisericii Românești din Ardeal*, Revista B.O.R., 1949 (1—2) p. 70—71. — Redacția B.O.R., *Trei ani de la reîntregirea ortodoxiei românești*, 1951 (10—12) p. 419—422. Prof. N. Mladin, *Rolul preoției în reîntregirea bisericească*, B.O.R., 1953 (9—10) p. 858—867; — Redacția B.O.R., *Opt ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române*, 1956 (10—11) p. 993—1000; — Pr. Profesor Șt. Lupșa, *Încercări de reîntregire a Bisericii Române după 1700*, B.O.R. 1957 (10), p. 1036—1042; — Prot. Iuliu Man, *Zece ani de la reîntregirea Bisericii Românești din Ardeal*, B.O.R., 1958 (11—12), p. 899; — Pr. V. Aștileanu, *La cea de a XI-a aniversare a reîntregirii B.O.R.*, în B.O.R., 1959 (11—12) p. 1026—1029. — Pr. Prof. O. Moraru, *12 ani de la reîntregirea B.O.R.*, în B.O.R., 1960 (9—10), p. 786—790. — Prot. Iuliu Man, 21 octombrie 1948, B.O.R., 1961 (9—10), p. 895—899. Episcop Visarion Ploieșteanu, *Reîntregirea B.O.R. — expresie a adevărului și dreptății divine în B.O.R.*, 1962 (9—10), p. 853—862; — Arhim. Prof. Dr. Nicolae Mladin, *15 ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, în B.O.R., 1963 (9—10), p. 821—827. — Un colectiv, *Cînd frații sînt împreună*, Sibiu 1956. — Visarion Ploieșteanu, episcop *Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, în B.O.R., 1968 (Nr. 6), p. 710—723.

Nici una, însă, din aceste lucrări n-a avut darul de a cuprinde toate aspectele problemei reîntregirii bisericești din Transilvania și să redea problema analitic și sintetic și în același timp în tot ansamblul ei.

Abia acum ne găsim în fața unei lucrări complete, scrisă cu multă competență și cu mult suflet. Este, de-altminteri, un lucru bine cunoscut că în inima și în conștiința I. P. S. Nicolae, problema reîntregirii bisericești a fost, încă de la începutul carierei sale — ca să zicem așa — o preocupare de căpetenie, atât prin scrisul său, cât și prin apostolatul său, la catedră și la amvon, militant entuziast și apostol înflăcărat al înfrățirii poporului român credincios, în aceeași Biserică strămoșească — BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ.

Avem convingerea că volumul vine să umple totodată și un gol, să împlinească o necesitate actuală, cu privire la mărețul act, săvârșit în anul Domnului 1948, de către binecredinciosul popor român din Transilvania, împărțit și dezbinat pînă la acea dată în două „strane”: Biserica ortodoxă și Biserica greco-catolică. În calitate de colaborator al autorului cărții în binecuvîntatul ogor duhovnicesc al Transilvaniei, aș dori să menționez că m-aș gândi nu atât la o recenzie cu profil teoretic-literar, cât mai degrabă la o punctare axată pe problemele practice și vitale, din trecut și prezent, de care ne izbim în munca noastră comună și care sînt cuprinse în vastul material tratat în cele 308 pagini ale volumului care merită să fie considerat ghid și program în tot ce avem de făcut în activitatea dăruită mai binelui Bisericii noastre strămoșești și progresului țării și poporului nostru român.

1. — De ce am fost dezbinați? Se știe că această dezbinare n-a fost, nici un moment, dorită de fiul poporului român, fie că ei au aparținut Bisericii ortodoxe, fie Bisericii fostă greco-catolică, ceea ce se ipmune clar și document tot încă din citirea primelor pagini ale volumului: „uniația, respectiv dezbinarea în două Biserici, a fost opera Habsburgilor ... a împăraților străini, în schimb, unitatea de lege strămoșească a fost opera poporului ... care la vreme potrivită a desființat opera împăraților și a refăcut unitatea bisericească a românilor de pretutindeni”.²

Frumusețea asemănării realităților exprimate în carte, mai ales asemănarea cu brațele Dunării, în care curge aceeași apă și care iarăși se unesc într-o singură albie, ne duce să repetăm citatul în întregime: „A fost așa cum Dunărea despărțită de la un loc în două părți — în care curge aceeași apă — își unește iarăși apele într-o singură albie. Așa și credincioșii români — despărțiți de stăpîniri străine în două Biserici — care însă aveau aceeași lege strămoșească și aceeași dragoste de poporul român — s-au întrunit iarăși în Biserica românească una și nedespărțită, atunci cînd stăpînirile străine s-au prăbușit și poporul român și-a făurit în libertate o țară nouă, o viață nouă”.³

² Volumul recenzat, p. 217 și 250.

³ Id. p. 8.

Această mare și importantă operă este cu atât mai prețioasă și mai tragică, cu cât ea este opera poporului, realizându-se de jos în sus, prin voința clerului și credincioșilor greco-catolici, exprimată în anul 1948, când „credincioșii români și-au dat mâna și s-au regăsit ca frați buni în casa părintească a moșilor și strămoșilor noștri, în Biserica Ortodoxă Română”.⁴

Socotim că este cazul de a sublinia aci, că în ultima vreme și unii teologi și ecumeniști catolici, reconsiderând oarecum punctul de vedere oficial al Bisericii romano-catolice, se străduiesc să promoveze în sânul Bisericii greco-catolice, acolo unde ea mai există, o lucrare de înfrățire și îndemn la o unire a lor cu Biserica ortodoxă.⁵

Este, de-altfel, un adevăr elementar că unirea face puterea și că prin dezbinare se slăbește unitatea unui popor, interesele superioare ale Bisericii sale, ființa sa însăși. „E clar — zice autorul — pentru oricare judecată fără părtinire că unitatea unui popor e slăbită dacă el e dezbinat pe plan religios și că unitatea lui e întărită dacă el e una și pe plan religios. Unitatea națională cere deci refacerea unității bisericești (sfărîmată de stăpîniri străine în dauna poporului nostru)”.⁶

Pentru importanța mare, vitală a acestui adevăr am găsit de cuviință să reproducem întreg pasajul care exprimă înalta gândire a autorului, iar noi considerăm că acest adevăr elementar este totodată și un imperativ sfînt în fața conștiinței fiecărui preot român, care crede cînsit și dezbrăcat de fanatism și prejudecăți, în misiunea sa de slujitor al sufletelor binecredincioșilor noștri creștini, în sânul poporului nostru, care așteaptă și dorește prezența activă a preotului în mijlocul său. Mai considerăm că acest lucru trebuie să fie valabil și pentru acei frați care, poate de bunăcredință, mai perzistă — desigur în mod cu totul liber și fiindcă așa doresc dînșii — într-o atitudine de păgubitoare expectativă, desprinși și izolați de masa credincioșilor, rupți de preoția lucrătoare și de misiunea divină de împreună-lucrători cu Hristos și ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu în raport cu lucrarea de mîntuire, așa cum este dator, pentru popor.⁷

2.— Este o adevărată desfătare sufletească citirea paginilor acestei cărți, dar în special unele pagini aduc în cuvinte simple comori de învățătură, cum sînt spre exemplu acele pagini care înfățișează cititorului, în mod obiectiv,

4 Ibid.

5 Cf. Patacsi Gabriel S.I. în „Irenikon“, 1968, p. 33—44, unde între altele ciuim: „Greco-catolicii, (sau cum zice autorul citat „uniații“) trebuie să fie autorii propriei revizuirii ecleziologice în raport cu Orientul de care s-au despărțit, pierzînd multe elemente, pe care ei vor trebui să le recupereze (și să facă) o legătură vie cu izvoarele și cu purtătorii adevăratei tradiții orientale... pentru care un acord prealabil ar trebui să se facă între cele două Biserici... (acord) care nu va putea evita marea problemă a revenirii uniașilor (la ortodoxie) și care nu va întîrzia de a se pune“.

6 Vol. rec. p. 258.

7 Evrei, V. 3; 8 Cor., VI, 1; 1 Cor. IV, 1.

real și limpede, deosebirea dintre noțiunea de „lege a împăratului“, în contrast cu ceea ce poporul nostru numește acum — și a numit și în trecut „lege românească, lege strămoșească, legea străbună, legea ortodoxă“, care toate aveau pentru popor același înțeles, și însemnau pentru toată lumea același lucru, credința ortodoxă dreptmăritoare pe care „poporul a apărut-o adesea cu preț de mucenicie, ca pe sufletul lui, ca pe pavăza naționalității lui... pe vremea aceea religia era una cu naționalitatea și lepădarea de religie era tot una cu lepădarea de naționalitate. De aceea poporul român apărându-și legea strămoșească și-a apărut și și-a păstrat și ființa națională, iar puținii cneji care au trecut la alte Biserici, s-au înstrăinat de poporul român“.⁸

Explicația dată de autor este foarte firească și simplă. „Legea împăratului“ era religia romano-catolică, fiindcă așa cum se știe, casa domnitoare din Viena, a Habsburgilor, era de religie romano-catolică, iar asupra poporului și dezbinarea lui la 1700 s-a făcut în numele acestei religii. „Lege românească“ i s-a spus prin faptul că s-a împletit cu viața poporului român și că în Transilvania numai românii erau ortodocși. „Lege strămoșească“ sau „străbună“ a fost numită fiindcă era veche, de la Iisus Hristos.

3. — Volumul abordează și elucidează — cu competență și profundă cunoaștere a realităților istorice și spirituale — și câteva probleme, pentru preoțimea noastră tânără de astăzi mai puțin cunoscute, deci cu atât mai oportune, chiar dacă prin aceasta sînt învederate aspecte negative din zbuciumata istorie bisericească a poporului român din Transilvania. Arătarea lor, așa cum au fost, aduce lumină în complexul factorilor care au determinat perseverența și dîrzenia luptei pentru păstrarea nealterată, de-a lungul secolelor, a credinței străbune. „Această statornicie peste veacuri — zice autorul — este marea minune pe care a făcut-o Dumnezeu cu noi. Pentru aceasta Îi mulțumim, Îl preamărim și ne jurăm ca în veci una să fim în slujirea legii strămoșești și a intereselor superioare ale neamului românesc“.⁹

Se arată astfel că în timp ce pentru Biserica ortodoxă păstrarea cu sfințenie a legii strămoșești era un lucru firesc, în fosta Biserică greco-catolică a existat „o pătură subțire de catolicizanti“, care, în opoziție cu lupta curajoasă a Blajului tradiționalist, și de cele mai multe ori la îndemnul și cu sprijinul Romei papale, a încercat să latinizeze pe uniți, introducînd în Biserică învățătură și rînduiri de cult și de disciplină, străine duhului ortodox.¹⁰

Această „direcție“ sau „aripă“ — cum o numește I. P. S. Mitropolit Nicolae — a „latinizanților“ sau „inovatorilor“, a creat, pînă-n ultimul moment al existenței Bisericii unite, animozități și frămîntări serioase. De pildă,

⁸ Pagina 7 și 23—24—26.

⁹ Pag. 8.

¹⁰ Pag. 204, 216, 269, 271.

înainte de tipărirea *Liturghierului* de la Blaj, ultima ediție din anul 1937, a existat o comisie liturgică, care trebuia să pregătească pentru tipar noul text „diortosit”. Din această comisie au făcut parte atât liturgiști tradiționaliști ca Dr. Victor Macavei, vicar mitropolitan, Dr. Nicolae Brînzeu, canonic etc., cât și latinizanți sau „inovatori”, cum li se spunea pe atunci. Direcția sau aripa tradiționalistă din comisie a susținut părerea de a nu se introduce pomenirea papei în noua ediție, ci să rămână textul ca și pînă atunci, neschimbat. Dar latinizanții, sprijiniți și de unii ierarhi (episcopul Valeriu Traian Frențiu al Oradiei), dar mai ales de Roma, susținînd cu tărie modificarea textului, au reușit, pentru prima oară în istoria tipăririi *Liturghierului*, să interpoleze — atât la ectenii, cât și la rugăciunile de după sfințirea Darurilor — pomenirea papii.¹¹

4. — Pagini tot atât de calde și vibrante ne oferă volumul arătîndu-ne, prin argumente și date istorice, cât de frumoasă și eficientă a fost de-a lungul celor 250 de ani, cât a durat dezbinarea bisericească, colaborarea credincioșilor, a clerului și de multe ori și a ierarhiei, cu un cuvînt a celor două Biserici, cea ortodoxă și cea unită, mai ales în momentele mari ale istoriei, atât bune cât și rele, pe de o parte, pentru apărarea credinței strămoșești, a tradițiilor, a limbii, a însăși neamului românesc, iar pe de alta, pentru înaintarea și propășirea spre o viață mai bună, mai luminoasă a poporului român.¹²

Începînd cu episcopul martir Inocențiu Micu Clain, conlucrarea în ogorul Bisericii și al neamului, se poate urmări ca un fir roșu în istoria faptelor expuse în paginile cărții, de la începutul dezbinării și pînă în zilele noastre. În răscoale populare, ca și în acțiuni de revendicare, cele două Biserici românești surori, au fost prezente prin cooperarea lor strînsă și prin contribuția lor la succesele poporului, la fel de valoroasă pentru amîndouă Bisericile.

În cadrul acestor rînduri nu putem menționa decît schematic unele exemple, ca: răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan (1784—1785),¹³ „*Supplex Libellus Valachorum*” (1791),¹⁴ acțiunea comună a celor două Biserici împotriva tentativei de desnaționalizare de către Dieta din Cluj (1842),¹⁵ (lupta pentru limbă), marea adunare revoluționară din 1848, cu Andrei Șaguna și Ioan Lemeni braț la braț în fața mulțimii poporului adunat la 3/15 mai, la Blaj, pe Cîmpia Libertății,¹⁶ participarea entuziastă și fără nici o deosebire de confesiune a fruntașilor intelectuali la acțiunile democrat-revoluționare ale tribunului poporului, Avram Iancu (1850),¹⁷ colaborarea dintre Andrei Șaguna

11 Cf. † Visarion Ploieșteanu, episcop, art. citat, în B.O.R. 1968 (6), pag. 713—714.

12 Vol. rec. p. 219.

13 Id. p. 221.

14 Id. p. 228.

15 Id. p. 229.

16 Id. p. 235.

17 Id. p. 238 și Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, București 1965, p. 202 urm. și Horia Ursu, *Avram Iancu*, București 1966, *passim*.

și Alexandru Sterca Șuluț, mitropolitul Blajului, în probleme naționale și culturale.¹⁸ Să mai amintim apoi demersurile făcute în comun și în mod repetat ale lui Andrei Șaguna și Timotei Cipariu, pentru înființarea societății culturale „ASTRA” (1860—1861) numită pe atunci „reazim al naționalității române”¹⁹ spre care s-au polarizat decenii de-a rîndul acțiunile culturale și naționale ale românilor din Transilvania, iar ceva mai tîrziu strînsa cooperare în luptele „Memorandum”-ului (1892—1895), avînd ca exemplu de abnegație și dăruire pentru cauza neamului românesc pe unitul Vasile Lucaci (Leul de la Sisești) și pe ortodoxul Nicolae Cristea, asesor în Sibiu, deveniți amîndoi legendari tocmai datorită dîrzeniei și devotamentului lor comun față de cauza poporului.²⁰

În această ordine de idei, deși în volum nu se amintește, merită să fie pomenită și apreciată ca un fapt pozitiv și cu profunde rezonanțe în conștiința poporului român din Ardealul de Nord, strînsa și frățeasca colaborare dintre cei doi episcopi ai Clujului, Nicolae Colan și Iuliu Hossu, în timpul cît, în urma dictatului de la Viena (1940), Ardealul de sus a fost sub ocupația horthystă (1940—1944).

Deși se referă numai la aspectul școlar al vicții românilor ardeleni, credem că — privitor la cele spuse mai sus — este deosebit de concludent și autoritar ceea ce a spus Nicolae Iorga, afirmație pe care ne îngăduim s-o reproducem din cartea I. P. S. Nicolae: „Amîndouă Bisericele românești . . . ne-au păstrat cu strășnicie școala românească. În aceste școli s-au format generații de preoți, învățători, intelectuali, însușeștiți de dragoste de popor și de ideea unității naționale . . . cu tot caracterul lor confesional, școlile Bisericilor române au stat în slujba poporului român și a idealurilor lui naționale. Ele au fost făclii de cultură românească și de educație patriotică.”²¹

5. — Emoționante și zguduitoare sînt paginile în care ni se expun frământările în problema încercării de deznaționalizare a românilor ardeleni prin crearea de către guvernul din Budapesta și cu aprobarea Vaticanului a episcopiei greco-catolice cu limbă liturgică maghiară. Datorită înglobării în această eparhie a unui număr de 83 de parohii, 378 de filiale și 172 de cătune cu o populație românească de peste 73.000 de credincioși, urma ca această populație să fie sortită pieirii pentru neamul românesc și să fie asimilată naționalității maghiare.

18 Vol. rec. p. 239.

19 Id. p. 240, Cf. și Miron Constantinescu—Ștefan Pascu, *Desăvîrșirea Unificării Statului național român*, București 1968, p. 324 și urm., D. Berciu, *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, București 1968, p. 263—266 și urm., A. Rădușiu—P. Teodor, *Ideea de unitate politică la români*, București 1968, p. 63 și urm.

20 Vol. rec. p. 242.

21 Id. p. 248, și Const. C. Giurescu, *La Transylvanie dans l'Histoire du peuple roumain*, București 1968, p. 104 și urm.

Văzînd acest mare pericol, întreaga suflare românească din Transilvania, ortodocși și uniți deopotrivă, în frunte cu ierarhia bisericească atît ortodoxă, cît și greco-catolică, s-au ridicat ca un val imens împotriva acestei încercări de desnaționalizare a românilor greco-catolici.²² De data aceasta „s-au desmeticit — cum zice frumos autorul cărții — pînă și acele conștiințe care adormiseră sub vraja Romei”.²³ Marele noroc al acestui popor amenințat a fost că, la acea oră (1912), însuși climatul social-politic era adînc șubrezit, iar vremurile coapte pentru înnoiri epocale.

6. — Preoțimea și credincioșii români din Biserica fostă greco-catolică au dus și ei, alături de preoțimea și credincioșii români ortodocși, o luptă statornică pentru păstrarea cu sfințenie a legii românești. „Ei (greco-catolicii), au adus în sînul Bisericii noastre, noi puteri creatoare, o zestre spirituală care îmbogățește patrimoniul Bisericii și forțele ei de luptă și progres ... ea aduce un spor de energie, care dă o nouă vitalitate, un nou avînt Bisericii noastre. Preoții toți, lucrează împreună întru dezvoltarea credinței strămoșești, toți credincioșii își împreună ruga și munca întru creșterea duhovnicească a lor în credința cea dreptmăritoare”.²⁴

Totuși, repetînd și noi lucrurile, am văzut că a existat în sînul Bisericii unite „o mîină de catolicizantî care luptau să împestrîzeze (viața religioasă) cu inovații catolice”. De-altfel, acesta a și fost programul dinainte stabilit, încă de la 1700, după cum citim în carte, că a declarat călugărul iezuit Kapy, șeful provincial al iezuiților de atunci, declarația consemnată textual în volum: „va fi apoi datoria noastră pe viitor să îndreptăm încetul cu încetul multe din obiceiurile lor și anume chiar și în liturgie și în forma cultului divin”.²⁶

Și în timp ce soborul protopopilor pune mare apăs pe păstrarea neștirbită a legii strămoșești, nu numai atunci ci și în viitor („pe noi și pe rămășițele noastre”), iezuiții au falsificat însuși actul unirii de la 7 oct. 1698. Dar să vedem cum s-au petrecut faptele: „Profitînd — zice autorul cărții — de faptul că, protopopii nu știau latinește, iezuiții au tradus actul românesc în limba latină, falsificîndu-l ... au tradus numai prima parte a actului și nici aceasta exact: la textul românesc după cuvintele: ne mărturisim a fi mădula-rele ceștii bisericii ... ei au adăugat în textul latin cuvintele (care în textul românesc nu există) primind, mărturisind și crezînd toate cîte Biserica romano-catolică le primește, le mărturisește și le crede și mai înainte de toate cele patru puncte, în privința cărora pînă acum nu ne înțelegem”.^{26a)}

22 Cuvintele citate sînt ale fruntașului ardelean George Pop de Băsești, luate din volumul lui Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea 1935, p. 433.

23 Vol. rec. p. 194.

24 Id. p. 291.

25 Id. p. 35.

26 a Ibid. și p. 64.

Ba mai mult, din traducerea latină a actului au eliminat și cuvintele: „ca toată legea să stea pe loc“, adăugînd la textul românesc, făcut de ei, că se primesc cele patru puncte.²⁷

Pentru a nu fi prinși asupra acestui fapt deosebit de grav, care putea da naștere și la alte complicații, iezuiții au ascuns actul original românesc, înaintînd la împărăție numai actul latinesc, și dosit a rămas pînă în anul 1879, cînd istoricul Nicolae Densușianu l-a găsit în biblioteca din Budapesta, la fondul manuscriselor iezuitului Henevesi²⁸ Gavril.

Astfel stînd lucrurile înțelegem de ce actul original n-a fost cunoscut nici de corifeii Școalei Ardelene, adică de Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior.²⁹

7. — În ultimul punct ne vom ocupa de încercările făcute în decursul timpului, ca cele două Biserici românești surori să se unească într-o singură Biserică, și anume în cea ortodoxă.

a) Cea dintîi încercare de revenire a Bisericii unite la ortodoxie a fost în anul 1707—1711, cînd răscoala lui Francisc Rákoczy II a zguduit stăpînirea Habsburgilor în Ardeal și cu ea, uniția. Atunci a fost înlăturat Atanasie Anghel, iar protopopii au primit ca mitropolit ortodox pe Iov Țirca.³⁰

b) Inuși episcopul-mucenic Inocențiu Micu Clain, după cîtiva ani de la alegerea sa în scaunul de ierarh al Bisericii unite, văzînd că este dus cu vorba de împărăție, convoacă la 6 iulie 1744 soborul cel mare, în fața căruia pune întrebarea dacă mai este cazul de a ține unirea, din moment ce împăratul nu se ține de cuvînt și nu acordă drepturile făgăduite poporului român. La care, soborul a răspuns unanim: „nici dacă ne dă — nu o ținem“.³¹

c) O altă încercare de revenire la ortodoxie a uniților a avut loc în anul 1798, exact la o sută de ani de la actul unirii. Încercarea de reîntregire a fost pregătită de doi uniți și doi ortodocși: vicarul unit al Făgărașului și Aron Budai, iar din partea ortodoxă vicarul Sibiului Popovici Ioan și Radu Tempea. Scaunul de la Sibiu fiind vacant, iar episcopul Bob de la Blaj, urît și urgisit de toată lumea, normal trebuia să se retragă la pensie — inițiatorii și aderenții grupului s-au gîndit să fie ales nu singur ierarh pentru amîndouă Bisericile românești din Ardeal, în persoana vrednicului protopop Petru Maior.³²

d) O încercare mai viguroasă de reîntregire a avut loc în anul 1848, sprijinită de cei mai de seamă oameni ai timpului, cum au fost: Gheorghe Bariț, August Treboniu Laurian, Constantin, Romanul, Simion Bărnuțiu, Aron Pumnul, Papiu Ilarian, din partea uniților, iar din partea ortodocșilor

27 Id. p. 35, 64 și 94.

28 Id. p. 36.

29 Id. p. 109.

30 Id. p. 259, Cf. și Șt. Lupșa, art. cit. în bibliogr. p. 1037.

31 Șt. Lupșa, l.c., p. 1038.

32 Vol. rec. p. 259.

profesorul N. Bălăşescu şi alţii, sub conducerea mitropolitului Andrei Şaguna. Acţiunea, însă, a eşuat, ori cît a fost de bine pregătită şi pusă la punct prin elanul şi hotărîrea fruntaşilor revoluţiei, fiind zădărnicită de ierarhia catolică în frunte cu episcopul unit al Oradiei V. Erdelyi, bine-nţeles, avînd la spate stăpînirea împărătească de la Viena.³³

e) Alte două încercări mai mici de refacere a unităţii ortodoxe s-au făcut, desigur fără nici un rezultat pozitiv, în anii 1869, cînd s-a încercat de către stăpînirea politică incorporarea Bisericii greco-catolice în așa zisa „autonomie catolică” din Ungaria, şi în 1871, la conferinţa de la Alba Iulia a clerului şi a intelectualilor mireni gr. cat. cînd s-au redactat vii proteste împotriva încorporării românilor uniţi, în „autonomia Bisericii catolice” din Ungaria, de care — zice frumos autorul — Biserica gr. cat. a fost salvată, nu prin protecţia Romei, ci prin unirea Transilvaniei cu România în 1918.³⁴

f) Încercări de trecere în masă a credincioşilor români greco-catolici la ortodoxie şi chiar multe treceri efective, s-au făcut o dată cu înfiinţarea de către guvernul maghiar şi cu aprobarea Romei papale, a episcopiei de limbă maghiară de la Hâjdudorogh, în anul 1912, cu scopul desnaţionalizării elementului românesc din Transilvania.³⁵

g) Deşi încercările din trecut, de a reface unitatea religioasă a românilor din Transilvania, n-au avut succes, totuşi, dorinţa oamenilor de bine din ambele Biserici româneşti-surori, a rămas mereu vie.

Multă lume s-a aşteptat ca în anul 1918, cînd s-a realizat unitatea politică a românilor, prin unirea Transilvaniei cu România, să se înfăptuiască şi unirea în credinţa străbună a tuturor românilor. Printr-o coincidenţă, în anul 1918 erau vacante amîndouă scaunele mitropolitane, de la Sibiu şi de la Blaj. Cîţiva intelectuali fruntaşi ortodocşi şi uniţi, i-au şi propus viitorului mitropolit Vasile Suciu, ales, dar încă nehirotonic, să primească şi scaunul mitropolitan de la Sibiu, în schimbul renunţării la cele patru puncte. Dar Vasile Suciu le-a răspuns că renunţă la 3 puncte, dar la papa nu!³⁶

Trecînd în revistă, sumar, unele încercări de refacere a unităţii religioase ortodoxe în cei 250 de ani de dezbinare a fraţilor, se constată în mod evident că această dezbinare a fost impusă de forţe paternice şi străine de interesele Bisericii şi ale neamului românesc. Considerăm — în această privinţă — ca foarte juste, lapidar şi obiectiv exprimate următoarele pasaje ale cărţii: „Din toate acestea — zice I. P. S. Nicolae — reţinem convingerea că, dezbinarea a fost impusă de sus, din interese străine de popor, pe cînd unitatea de credinţă a păstrat-o poporul şi tot el va restabili şi unitatea biserică-

33 Id. p. 261.

34 Id. p. 196 şi 268.

35 Id. p. 194 şi Şt. Lupşa, o.c. p. 1038 şi urm.

36 Id. p. 202 şi Şt. Lupşa, o.c. p. 1039.

cească. Această unitate se va realiza de jos în sus, prin voința clerului și credincioșilor... (și) aceasta s-a și împlinit în 1948, când forțele politice care sprijineau dezbinarea erau înlăturate și poporul a ajuns stăpîn pe soarta sa... A trebuit să vină vremea cînd poporul și-a luat soarta în propriile mîini, ca vrerea clerului și credincioșilor să devină realitate în 1948. De atunci — înfrățiți în aceeași Biserică românească și lege strămoșească — slujim patriei noastre socialiste, sprijinim munca poporului nostru pentru viața cea nouă și lupta lui pentru pace și înfrățire între popoare. Astfel continuăm lucrarea înaintașilor noștri — în noile condiții de viață, pe plan patriotic, social și umanitar³⁷.

*

Ajungînd la sfîrșitul lecturii volumului I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, se constată cu vie satisfacție că acesta a fost scris cu mult suflet, dar mai ales într-un duh de viață nou, duhul dragostei, al păcii, al deplinei înfrățiri, al slujirii cu totală dăruire de sine și generozitate fără hotar a Bisericii și a poporului, duh ecumenic și profund evanghelic.

Nu găsești nimic în paginile acestei cărți ce ar putea jigni confesiunile naționalităților conlocuitoare, sentimentele sau istoria lor, chiar dacă aceasta a fost, de-a lungul secolelor, uneori în contrast cu interesele majore și cu viața religioasă a poporului nostru, care de la obîrșia sa a fost legat trup și suflet de legea românească și strămoșească — credința ortodoxă. Felul de a scrie, de a pune problemele, al I. P. S. Mitropolit Nicolae nu rănește cu nimic nici pe preoții și credincioșii reveniți la ortodoxie, care prin aceasta au împlinit dorința, visul și preocuparea de veacuri a înaintașilor noștri; dimpotrivă, cartea are pentru ei cuvinte calde, de admirație și prețuire. Volumul este străin de orice spirit polemic, el merge, calm, numai pe promovarea aspectului pozitiv al tuturor problemelor abordate, ceea ce considerăm că inaugurează un stil nou de gîndire și de muncă în ogorul Domnului și al sufletului poporului nostru dreptcredincios.

Argumentația cărții este, de asemenea, clară, simplă, senină și mobilizatoare. De aceea avem încrederea și totodată siguranța că ea va aduce multe și îmbelșugate roade în lucrarea de sudare și tot mai desăvîrșită consolidare a marelui act din anul 1948, a cărui realizare a fost posibilă — cum arată, succint și real, I. P. S. Mitropolit Nicolae — cu toate piedicile și greutățile inerente vremii, datorită principalilor factori care au lucrat în acest sens, și anume:

— Libertatea religioasă acordată poporului în Republica Populară Română.

— *Chemarea Bisericii Ortodoxe Române, care nu mai era în starea din 1698, ci este o Biserică în plină dezvoltare și în plin progres, Biserica cu cei mai mulți credincioși din țara noastră.*

— *Atașamentul clerului și credincioșilor greco-catolici față de legea strămoșească, pe care au păstrat-o neschimbată și în care ei erau una cu clerul și credincioșii ortodocși.*³⁸

Un alt pasaj înălțător din volum ne aduce înaintea conștiinței noastre de preoți devotați, dar și de cetățeni loiali ai patriei noastre, și aspecte ca acesta: „*Reîntregirea bisericească nu a însemnat numai refacerea unității bisericești a credincioșilor români, ci și unificarea lor în munca pentru o viață mai bună și în lupta pentru pace. Clerul și credincioșii sub călăuzirea Bisericii noastre — pășesc cu hotărâre alături de popor, spre zările unei vieți mai fericite. Ei își dau seama că reîntregirea e și o contribuție la unitatea poporului român, și la întărirea patriei... contribuic la întărirea independenței, libertății, suveranității patriei noastre, la împletirea vieții bisericești cu interesele poporului nostru... pe plan religios, unitatea înseamnă o îmbogățire spirituală, o dezvoltare a vieții bisericești, pe linia ortodoxiei române, o înnoire în duh ortodox conformă marilor transformări din epoca noastră, din viața poporului nostru. Ea înseamnă și ridicarea prestigiului Bisericii noastre între celelalte Biserici, ca o Biserică plină de vitalitate spirituală, ancorată în actualitate și activă în spirit ecumenic, pentru înfrățirea Bisericilor în slujirea lui Hristos și a omenirii*“.³⁹

Am abundat, poate, prea mult în citate, dar cu bună știință și intenționat, fiindcă toate acestea cuprind adevăruri fundamentale și realități vii, formule cu multă precizie și claritate, încât ele trebuiesc citite și recitite, ca pe niște adevărate chemări programatice și călăuză sigură în munca preoțească și cetățenească a clerului Bisericii Ortodoxe Române, iar meditarea lor cu asiduitate este o necesitate a sufletului creștinesc și preoțesc.

Volumul pe care îl avem înaintea ochilor și al inimilor noastre este un volum care cuprinde un vast program de muncă și activitate pentru noi toți slujitorii bisericești, și de zidire duhovnicească pentru orice cititor, de aceea folosim și noi cuvintele pe care le-a folosit S. Bărnăuțiu vorbind despre istoria lui Petru Maior: „*nu poate lipsi, fără păcat, nici unui preot adevărat*“.⁴⁰

† VISARION V. AȘTILEAN-RĂȘINĂREANU

Episcop Vicar

38 Id. p. 299.

39 Id. pp. 300—303.

40 Id. p. 134 unde este citată „Foaia pentru minte, inimă și literatură, Nr. 4 (1843), p. 26.

LA ANIVERSAREA A DOUĂZECI DE ANI DE LA UNIFICARE

Douăzeci de ani nu sînt o vreme prea lungă pentru a face să dispară amintiri și obiceiuri cu care te-ai deprins două sute cincizeci de ani.

Și totuși, și acești numai douăzeci de ani au demonstrat îndeajuns că ceea ce nu se face după rînduiala lui Dumnezeu și punînd la încercare conștiințele, nu poate dăinui și nici purta pecetea veșniciei.

Nu poate fi oprit vîntul care s-a pornit. Nu poate fi stăvilită apa care curge neîncetat spre ținta ei. Cînd la orizont se arată zorile, întunericul trebuie să se risipească. Tot astfel, lumina Ortodoxiei ardelenice nu putea, o dată și o dată, ca să nu biruiască. Trebuia să vină o zi a dreptății, o zi a mîntuirii, cînd lacrimile vor fi șterse, cînd rănilor vor fi vindecate și cînd toate amintirile neplăcute se vor risipi.

Și astfel, cînd împrejurările și condițiile în care Patria noastră a ajuns după nemuritorul 23 August, au devenit prielnice și obștea credincioasă ardelenă și-a putut să-și exprime liber vrerea, atunci și peccatele „unirii” de la 1700 s-au sfărîmat. Și așa, după 250 de ani de despărțire, ne-am regăsit în străbuna noastră Casă Părintească.

Doveditu-s-au deșarte toate ostenele celor ce nădăjduiau să ne țină pe veci dezbinați și învrăjbiți. Mai tare decît opintirile lor, s-a dovedit dragostea de frate și mai puternic glasul chemător al credinței strămoșilor, decît ademenirile lor.

Căci astăzi, pe întinsul frumosului și mult încercatului nostru Ardeal românesc, toată suflarea românească, din aceeași sfîntă Biserică strămoșască, înalță rugăciuni către Dumnezeu și de la același sfînt Jertfelnic se împărtășește, în desăvîrșită dragoste, pace și unire.

Anulatu-s-a actul dureroasei „uniri” de acum două sute cincizeci de ani și dărîmat-am pentru totdeauna peretele care a încercat să zăgăzuiască pacea noastră duhovnicească. Prin actul istoric de la 21 octombrie 1948, de la Alba Iulia, avem astăzi aceeași cărare firească. Pe ambele laturi ale Carpaților apropierea noastră sufletească am țesut-o pentru vecie.

În fața acestei minuni —, căci minune mare cu adevărat este —, îndreptății strigăm cu Psalmistul: „Mari și minunate sînt lucrările Tale, Doamne”

Douăzeci de ani! Vreme într-adevăr scurtă pentru a face să se uite atâtea certuri, zîzanii, amărăciuni, acuze și defăimări reciproce, cîte au avut loc între fiii aceleiași Biserici străbune, împărțiți în două străni în acești 250 de ani.

Și cu toate acestea, cine ar fi crezut? Toate aceste triste amintiri ale trecutului, într-un timp atît de scurt au dispărut din minți și din suflete. În locul dihoniei de ieri, dragostea caldă de frate stăpînește pretutindeni și pe toți, deopotrivă, îi însuflețește. Și smerenia mea presupune și consideră că cea mai de seamă realizare pe tărîmul consolidării și desăvîrșirii Unificării în acești douăzeci de ani, aceasta este. Și este un lucru mare.

La împlinirea celor douăzeci de ani de la actul reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române, marea bucurie ce ne stăpînește este însași unitatea noastră sufletească, fiindcă ne simțim una în aceeași credință și în același sincer și curat atașament față de Biserica strămoșească și față de Patria scumpă.

Deopotrivă și în același grad ne încălzesc inimile Biserica și Patria. Pe amîndouă înțelegem să le iubim și să le slujim cu cel mai sincer devotament.

Actul Unificării de la 21 octombrie 1948 de la Alba Iulia, a împlinit și desăvîrșit idealul național al unirii Ardealului cu Patria Mamă, realizat tot în Alba Iulia la 1 decembrie 1918 și, de aceea, toți cei ce au contribuit la înfăptuirea lui și toți care contribuie la desăvîrșirea lui, pot fi cu adevărat mîndri.

Popasul solemn al celor douăzeci de ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române ardeleni ne obligă, însă, ca să ne ridicăm privirile smerite și recunoscătoare și spre șirul nesfîrșit al mucenicilor cunoscuți sau anonimi: vlădici, preoți și credincioși care au pătimit și și-au jertfit însași viața pentru ca credința ortodoxă să continue să dăinuiască pe întinsul Ardealului, în ciuda tuturor uneltirilor și suferințelor vremilor apuse. Și noi, astăzi, le făgăduim că vom fi și de aici înainte neobosiți apostoli ai idealului pentru care ei s-au jertfit.

Arhim. Dr. AUGUSTIN PAUL
Vicarul eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei

VOX POPULI VOX DEI

Viață însemnează și acumulări de experiențe. Una din aceste experiențe — de durată — erupc de mai multă vreme decît vîrsta erei după care noi, creștincioșii creștini, facem numărătoare anilor, în cunoscutul adagiu: „Glasul poporului e glasul lui Dumnezeu“. Ni l-au transmis românii, dar numai veșmîntul lingvistic în care circulă înfășurat de veacuri e latinesc. Substanța lui e plămădire omenească de sursă necunoscută, dar de consimțire pancosmică.

Cu adevărat, Dumnezeu ne împărtășește vrerile Sale prin oameni, prin oamenii aleși pe care — în acord cu Scriptura sfîntă — evlavia obștească îi califică drept „oameni ai lui Dumnezeu“. Serviciile „netrupeștilor puteri“, la care Părintele ceresc recurge cînd găsește cu cale, pe traseele transmiterii voii Sale celor dispuși s-o plinească, nu suspendă valabilitatea globală a ceea ce am spus, căci anghelofaniile se produc tot către oameni, nu numai pentru oameni.

Cu atît mai vîrtos este valabilă această constatare pentru obștii, pentru comunități, pentru popoare. Acestea posedă un indefectibil simț pentru bine, iar răul — în multiplele lui înfățișări — le este dezagregabil, le repugnă și, de aceea, îl ocolesc sau, cînd n-au încotro, îl înfruntă cu împotriviri care evoluează adeseori în mișcări revoluționare de masă, sau în coalizări de amploare națională dacă sînt primejduite valori de însemnătate vitală, cum ar fi libertatea, independența, suveranitatea Patriei.

Înșii singuratici — ori cît ar fi de înzestrați și de experimentați — greșesc mai lesne și mai greu decît popoarele. Istoria stă mărturie de neclintit în sprijinul acestui adevăr, indiferent la care filă, din care epocă și a cărui popor o consultăm.

Istoria poporului nostru, de asemenea, căci ceea ce au înfăptuit marile personalități de „viță“ românească au fost înfăptuite nu numai pentru popor, în beneficiul poporului, ci laolaltă cu poporul român. Poporul exercită totdeauna funcția de creator, el e ctitor de istorie; personalitățile exercită doar rol de îndrumare, funcție conducătoare. De aceea, ele nu greșesc niciodată și în nici un chip dacă țin cu poporul, dacă interpretează fidel aspirațiile poporului și caută căi convenabile pentru transformarea lor în acte istorice care ridică pe trepte de reală înaintare viața obștească.

Experiența de viață bisericească ortodoxă ardeleană care și-a găsit împlinirea firească în toamna anului 1948 se încadrează organic în făgașul istoric pe care-l definește din vremuri imemorabile adagiul atît de familiar nouă tuturor: Vox populi, vox Dei — Glasul poporului e glasul lui Dumnezeu.

Ne-am pomenit pe lume ca popor creștin. Despikarea bisericească a Creștinătății — săvîrșită prin ruptura de la 1054 — n-a afectat iremediabil unitatea noastră bisericească, suport de încercată trăinicie a unității noastre ca neam. Această constatare circulă în alvia întregii noastre bibliografii privitoare la așa-numita „schismă” dintre Apus și Răsărit.

Dar tot atît de adevărat este că am început să ne resimțim și noi de pe urma sărămițărilor ulterioare ale Creștinătății celei oarecînd una, — în Ardeal, mai vădit decît în celelalte provincii locuite de români.

La sfîrșitul învolburatului veac al XVIII-lea protopopul unit Petru Maior, împreună cu „notarul” (secretarul) Consistoriului ortodox din Sibiu, Aron Budai (și el român unit) și cu vicarul făgărășan Ioan Para, au pus la cale convocarea unui congres național al clerului ortodox și unit, cu scopul de-a stinge unirea cu Roma papală și de-a lecui astfel „stricarea” unității poporului român¹.

Era limpede pentru oricine că numai „o meteahnă străină” — cum se exprimă Petru Maior — a reușit să-i dezbinе bisericește pe românii transilvăneni. Zădărnicia încercărilor făcute în scopul nimicirii Bisericii ortodoxe române era evidentă: un veac întreg de lupte înverșunate pentru conservarea credinței din străbuni, purtate de românii ardeleni, iar pe de altă parte indispozițiile declarate ale unor fruntași ai bisericii unite față de consecințele actului nefast de la 1698—1700, tindeau să reazeze lucrurile în făgașul lor firesc. Simțul de înfrățire românească lucra viguros, topind rămășițele urii confesionale. Învățînd din pățaniile dureroase ale trecutului nu prea îndepărtat, episcopii români Gherasim Adamovici și Ioan Bob pășeau în frățească înțelegere pe scena luptelor politice de cîștigare a drepturilor naționale firești pentru poporul din rîndurile căruia făceau parte păstorii lor.² Momentul era favorabil unei împăcări care promitea să aducă iarăși „la statul lor cel dintîi”, „cele rău strămutate” (Petru Maior) prin dezbinarea bisericească de la 1698—1700.

¹ Episcopul unit Grigorie Maior scria Comandamentului general din Sibiu, la 19 aprilie 1782, următoarele: „Dacă fac abstracție de schitul Silvașul de Sus în districtul Hațegului, nu mai există, pe cît știu, nicaieri altundeva eremiți sau călugări de acest fel (scil.: cu viață contemplativă) sub jurisdicțiunea mea. Dar mă învîrc la mînăstirea neunită de rit grec, de la Sîmbăta de Sus, cel mai mare luptător contra întregii uniri”. — Amănunte la I. Lupas: *Istoria bisericească a românilor ardeleni*. Sibiu 1918, p. 130.

² Același, l. c.

Dar „rugările” (petițiile) făcute în acest scop la locurile cuvenite, n-au reușit să obțină permisiunea de întrunire a congresului plănuir. Această încercare de-a înlătura pricinile de încordare dintre fiii poporului român din Transilvania își are însă semnificația ei, căci dezvăluie adevăratele simțăminte de care erau însuflețiți românii din cele două „străni”, sătui și unii și alții de procopseala cu care s-a soldat „deschilinirea” lor.

La vremea aceea, exceptând cancelariile Curții imperiale habsburgice din Viena și ale guvernului transilvan, numai o mână de teologi crescuți în spiritul exclusivist al institutelor papale, romane și austro-ungare, se mai înflăcărau, artificial și truș, pentru beneficiile iluzorii ale unirii cu Roma. Pe unii ca aceștia îi atinge pleasna usturătoare a lui Petru Maior, care în „Procanon”-ul său, îl înfruntă — cu amărăciune și ironie — astfel:

„Ba și acuma se află unii și prin părțile noastre, cari învățând la Roma teologia, socotesc că numai acelea sînt adevărate, care le-au auzit la Roma și doar (chiar) sîngele și l-ar vîrși pentru monarhia papii! O! de-ar fi apărut Dumnezeu neamul românesc de acest fel de oameni învățați și teologi, cari numai cu atenția, cu tiful și cu vîlșu ce le au în baine, și în locul lăcașului său vreau să învingă pe toți, de spun ceva de la Roma să taci, să înlemnești, să caști gura. De arăți din Sfinții Părinți, din soboare și din istoria cea veche a Bisericii, asupra poveștilor lor, îndată ești schismatic și mai rău decît ereticii. Trebuie înaintea acestora toți să plece capetele, să-i cheme Rabi, domnule, Măria ta, și alte titluri ce se împotrivesc cinului călugăresc. Și în acestea lucrînd, li se pare că atunci tîin mai tare canoanele bisericești și aduc slujbă lui Dumnezeu. O vreme! O obiceiuri”.³

Dacă astfel sînt flagelați apologeții papalității, ai aceleiași biserici, atunci e limpede că poporul credincios era străin de instituția papalității.

*

Răspunzînd solicitărilor clerului și credincioșilor uniți, la 10 octombrie 1948 — așadar înainte de proclamarea solemnă a reîntregirii noastre bisericești (21 octombrie 1948) — pururea pomenitul Mitropolit al Ardealului, Dr. Nicolae Bălan, prelua sărbătorește, la fața locului, biserica brîncovenească din Făgăraș, care ne fusese răpită silnic, ca atîtea alte locașuri de închinăciune ortodoxă, și atribuită oarecînd uniților.

În cuvîntarea rostită cu acel prilej, Mitropolitul Nicolae Bălan s-a ocupat, între alte, de cele patru puncte impuse românilor ardeleni amăgiți să treacă la uniație. După ce a analizat — pe bază de realități documentare incontestabile — influența lor asupra credincioșilor uniți, Mitropolitul Nicolae Bălan ajungea la concluzia că „ele au rămas străine de sufletul poporului și de practica bisericească” a acestuia.

³ Petru Maior: Procanonul. Ediția II, îngrijită de prot. dr. Grigorie Marcu. Sibiu 1948, p. 68—69.

Cu privire la „punctul al 4-lea: Papa de la Roma și supunerea față de el”, spunea:

„Dar Papa trăiește departe de poporul nostru și nu i-a făcut decît dureri și supărări destule. Dogma despre papalitate nu există în conștiința religioasă a poporului aparținător bisericii greco-catolice. Ea poate să se găsească în mintea unor agenți ai papismului, crescuți în institutele papistașe și înstrăinați de sufletul neamului. Astfel supunerea față de Papa, ori uniția cu Roma nu este altceva decît o firmă exterioară așezată de mîini străine pe peretele bisericii unite. În dosul acestei firme trăiește și astăzi Ortodoxia (de) dinainte de 1700. Și atunci, crede cineva că această firmă exterioară poate să fie o piedică în calea întoarcerii bisericii unite și a poporului ei la Biserica ortodoxă a neamului, de care numai dușmanii noștri au despărțit-o? Simte poporul aparținător bisericii unite vreo mustrare de conștiință ori vreo greutate în calea întoarcerii sale acasă? Nici una! Pentru că poporul trăiește și astăzi în unitatea de credință și de viață religioasă, în care a fost crescut de Biserica ortodoxă întreg poporul român”.⁴

Constatarea aceasta este riguros exactă.

*

Românii ortodocși din Ardeal au cunoscut cu mult înainte de dezbinarea bisericească de la 1698—1700 atît papalitatea, cît și sentimentele ce le nutrea ca față de poporul nostru dreptcredincios.

Pentru Vatican, românii peste tot — cei din Ardeal, mai ales — ca popor credincios „legii” răsăritene, au devenit din vremuri străvechi obiect al intereselor lui expansioniste. Socotindu-i „eretici” și „schismatici”, i-a tratat în consecință, căutînd să-i convertească.

Atît episcopii cît și mînăstirile romano-catolice au fost înzestrate cu moșii întinse, din pămînturile răpite țaranilor. „Astfel că românii ardeleni — precum arată o carte documentată — au cunoscut Biserica latină ca Biserică a stăpînitorilor și ca Biserică proprietară de moșii, care exploata pe iobagii români și lua dijmă și de la românii ce nu erau pe moșiile ei”. „...Românii au ajuns iobagi pe moșiile proprii, devenite acum moșii ale Bisericii romano-catolice. Așa de ex. jumătatea sudică a Bihorului, locuită de români, aparținea episcopului romano-catolic din Oradea. La Cîrța-Făgăraș, în Maramureș, la Remeți, ca și în Banat — regiuni curat românești — iau ființă mînăstiri rom.-catolice, care stăpîneau moșii mari cu iobagi români. Episcopii, stareții și clericii rom.-catolici devin astfel stăpîni nu numai peste pămînturi, ci și peste munca și viața iobagilor. Iobagii făceau clacă, diferite corvezi, plăteau dări în bani și erau datori să dea a zecea parte din recolta lor (bucate, vin, miere etc.) Bisericii rom.-catolice. „Munca iobagilor și zeciuiala strînsă de la toți țaranii

⁴ † Nicolae, Mitropolitul Ardealului: Sîntem iarăși una. Două cuvîntări. Sibiu 1948, p. 7—8.

— indiferent că erau rom.-catolici sau nu — (cel puțin începînd din secolul XIV) — au îmbogățit fără măsură Biserica romano-catolică. Această Biserică, la exploatarea iobagilor români de pe moșiile ei, adăuga și prigonirea lor pentru credința ortodoxă la care țineau. De aceea, cele mai multe răscoale ale țăranilor iobagi au izbucnit pe moșiile Bisericii rom.-catolice.⁵

Nu e de mirare. Astfel de stări de lucruri trebuiau să pricinuiască nemulțumiri care, uneori, dădeau în clocot, luînd forme violente. Răsculații din anul 1227, spre exemplu, au dat foc bisericii episcopiei romano-catolice din Alba Iulia. Greu trebuie să-i fi usturat necazurile și cumplit îi va fi „asuprit” obida dacă au ajuns să-și verse nădușul atingîndu-se de cele sfinte, cînd ne gîndim cu cît respect se apropiau atunci țăranii de realitățile religioase bisericesti. Pe de altă parte, știut este că marea răscoală țărănească din 1437 a fost provocată de măsurile neomenești luate de Biserica romano-catolică pentru strîngerea unor dijme rămase în restanță din pricina stărilor de lucruri de-atunci.⁶

Răscoala a fost înmăbușită în sînge, după ce răsculații au repurtat o serie de biruințe. Nobilimea maghiară, săsească și săcuiească a încheiat (în 1437) „Uniunea celor trei națiuni” (Unio trium nationum), ca să se apere — în unire cu Biserica rom.-catolică — împotriva iobagilor. Aceștia, români și unguri deopotrivă, au fost după aceea și mai crunt asupriți atît pe moșiile ne-meșesti cît și pe cele ale Bisericii rom.-catolice, fapt care a pricinuit — cum era de așteptat — alte răscoale ale năpăstuiților împotriva împilatorilor lor.⁷

*

Dar românii ortodocși — mai ales cei din Ardeal — au cunoscut palatitatea, încă înainte de dezbinarea bisericască din 1698—1700, nu numai ca exploatatoare a muncii lor, pe latifundiile ei de tip feudal, ci și ca prigonitoare nemiloasă a credinței lor strămoșești, a Ortodoxiei răsăritene.

Au fost și papi care și-au dat seama că exploatarea cruntă la care erau supuși țăranii din aceste părți ale continentului de către bisericani feudalii romano-catolici nu era de natură să atragă pe nimeni în sînul bisericii apusene. Astfel Papa Ioan al XXII-lea, în 1328, îndruma pe arhiepiscopii, episcopii, stareții de mînăstiri și pe ceilalți clerici, să procedeze mai blînd cu strîngerea dijmelor de la cumani, români („valahi”), spre a nu-i îndepărta de ea prin prea marea lor asprime. „Căci voi — spunea papa — după ce a fost cu putință a converti pe cîtiva (aliquos) dintre cumani, valahi și slavi și alți ne-credincioși, cu ajutorul lui Dumnezeu, la credința catolică, de la astfel de convertiți și oameni noi în zisa credință catolică, pretindeți și chiar stoarceți dij-

5 Cînd frații sînt împreună (lucrare de colaborare). Sibiu 1956, p. 14 urm.

6 După Constantin C. Giurescu: Istoria Românilor. București 1943, p. 200. — Vezi și lucrarea: „Cînd frații sînt împreună”, p. 15—16.

7 Cînd frații sînt împreună, p. 16.

mele întregi în mod prea aspru, din care pricină neofiții și cei astfel convertiți, fiindcă înainte de convertirea lor nu aveau obiceiul să plătească dijme, uneori zic că sînt poștiți a primi credința catolică numai ca să-și dea preoților averile lor și mulți, care s-ar converti bucuros la această credință, din motivul arătat se retrag de la o asemenea convertire”.⁸

Scrisoarea Papii Ioan al XXII-lea oferă, între alte, o informație prețioasă, care la rîndul ei descopere o contradicție în textul acestui document. Informația privește ecoul pe care-l avea atunci acțiunea de catolicizare a populațiilor existente în aceste regiuni, ecou cu desăvîrșire nefavorabil: numai cîțiva (*aliquos*) dintre cumani, români și slavi — și alte specii de necredincioși” (cum erau calificați inadmisibil și ofensator) — s-au lăsat amăgiți de propaganda catolicizantă, dîndu-și seama de cursa în care au căzut și poftind să se lapede de pasul făcut. Contradicția zace în această informație, pe de-o parte, și afirmația din scrisoarea papii, că „mulți s-ar converti bucuros” la credința apuseană dacă n-ar fi dijmele impuse de bisericanii papali. Papa însă nu recomandă — decum să impună — suprimarea dijmelor, ci numai îmblînzirea metodelor sau procedurii de stoarcere a lor. Adevărul este că ori se converteau la romano-catolicism, ori nu, aceste popoare tot plăteau dijme domnilor de pămînt.

După înmăbușirea răscoalei țărănilor români și unguri din anul 1437, la 2 februarie 1438 cele trei națiuni au ținut la Turda o adunare, în cursul căreia au întărit „uniunea” lor și au suspendat dreptul străvechi al iobagilor de-a se putea strămuta de pe moșia unor „domni” neomenoși pe a altora mai cunsecade.

Regele Matia Corvinul a adus a ușurare vremelnică a sorții năpăstuiților țărani iobagi pe moșiile nemeșesti și bisericesti, redîndu-le dreptul de-a se muta de la un stăpîn la altul. Legea din anul 1468 stabilea cele ce urmează: „În ce privește mutarea iobagilor de la un stăpîn la altul, să se urmeze după legea cea veche a țării, astfel ca proprietarii cei mari, ca și cei mici, să fie datori a da slobozenie iobagilor, dacă aceștia vreau să se mute pe altă moșie. Și dacă nu s-ar învoi să-i lase, atunci comiții supremi să-i silească pe nemeși în modul obișnuit”. Regele a premers cu exemplul față de iobagii de pe moșiile sale. Documentele vremii afirmă că această măsură generoasă a avut un ecou deosebit, cum era de așteptat: pe regele Matia îl preamăriră „țăranii cu coarnele plugului, militari cu arma în mînă, cîntăreții pe la ospete și mulțimea poporului adunat cu orice prilej”.⁹

8 „... interdum asserunt, quod ad fidem catholicam praedictam assumendam ex eo invitatur, ut dent clericis bona sua. et multi, qui ad fidem ipsam libenter converterentur a conversione huiusmodi propterea retrahuntur”. *Theiner*, p. 519, citat la I. Lupaș: O. c., p. 21, nota 1.

9. *Același*: p. 49.

Ușurarea aceasta, însă, n-a ținut mult. Domnii de pământ nu se puteau lecui de vechile lor năravuri. Țăranii, ne mai putând suferi împilările, s-au revoltat din nou, în anul 1514, sub conducerea lui Gheorghe Doja.

După înăbușirea acestei răscoale, prin „Tripartitul” lui Ștefan Verböczi, țăranii iobagi au fost osîndiți la șerbie necondiționată și veșnică (mera et perpetua servitute), „ca să fie de pomenire și de groază pentru toată viitorimea soarta iobagilor care îndrăznesc să se răscoale împotriva domnilor lor”. „Tripartitul”, în paragraful 24, interzicea regelui să mai numească vreodată episcop sau mitropolit din vișă de țărani, iar dacă totuși s-ar fi întâmplat ca vreun astfel de om să ajungă episcop, nimeni să nu fie obligat a-i plăti dijmă.

După dezastrul de la Mohaci, care adusese asupra Ungariei iataganul turcesc, dieta din anul 1574 — interpretînd acel dezastru ca efect al mîniei lui Dumnezeu revărsată asupra împilatorilor pentru fărâdelegilor lor — le-a dat iarăși iobagilor dreptul de-a se putea muta de pe-o moșie pe alta. Dar după abia un an, țăranii au fost din nou legați de glie.¹⁰

S-au mai făcut și după aceea unele încercări de ușurare pe cale de lege (d. ex. dieta din Turda, la anul 1564, și apoi Mihai Viteazul, în cursul scurtei sale domnii asupra Ardealului) a sorții țăranilor iobagi, dar acestea s-au dovedit ineficace, deoarece domnii de pământ nu se țineau de cuvînt.

Doă amănunte sînt de reținut îndeosebi din istoria acestor vremi de umiliri și anărăciuni. Întîiul privește solidaritatea în suferință a preoților ortodocși cu credincioșii lor iobagi. „Aproape tot așa de grea era și soarta preoților români, ca și a țăranilor. Pe cînd preoții altor neamuri se bucurau de scutiri și favoruri însemnate din partea statului, putînd să ducă un trai tihnit și să-și îndeplinească înalta lor chemare duhovnicească, preoții români erau siliți să îndure toate lipsurile și asupririle în rînd cu credincioșii lor. Adeseori se repetau poruncile mai înalte, ca ei să fie alungați de prin sate și despuiați de avutul lor. Din partea dregătorilor, în loc de sprijin și ocrotire, întîmpinau cuvinte de mustrare și batjocură. Astfel ei au rămas avizați numai la darul de bunăvoie al credincioșilor, împărțind cu ei frățește zilele cele multe de durere și puținele clipe de bucurie. Poporul văzînd preoții săi arînd, semănînd, secărînd, treierînd și lucrînd orice lucru greu în rînd cu ceilalți români, a prins a-i iubi din ce în ce mai mult, a le asculta cuvîntul și a le urma sfatul. Astfel s-a înfiripat o legătură intimă, trainică și folositoare între preoți și poporenii lor, deopotrivă de umiliți și unii și alții”.

Apariția protestantismului și infiltrarea lui în Ungaria și Ardeal curmă pentru o vreme hămesitele poște de dominație universală ale Vaticanului, fără să ușureze realmente soarta grea a iobagilor. Principii calvini ai Ardealului

¹⁰ Același: p. 51.

eliminau Biserica romano-catolică din competiția pentru câștigarea românilor la altă credință.

La sfârșitul veacului al XVII-lea, prin intrarea Ardealului în stăpânirea casei domnitoare de Habsburg, i se creează Bisericii romano-catolice condiții prielnice ofensivei ei de catolicizare forțată în rîndurile românilor.

Amănuntele uneltirilor care au dus la „unirea” cu Roma papală a unei părți a românilor ardeleni se cunosc. Cunoscută sînt și vișorele protestelor populare împotriva lui Atanasie Anghel și a protopopilor care l-au urmat.

Asupra celor rămași statormici în alipirea lor față de legea ortodoxă răsăriteană au fost prăvălite ocări. Poporul a răbdad — era dedat cu astfel de silnicii — dar nu și-a încovoiat grumazul. Rămas fără ierarhie bisericească proprie, aproape un veac, suferințele au fost de neînchipuit. Catedrala Reîntregirii Bisericești de la Alba Iulia ocrotește astăzi, în locuri rezervate icoanelor Sfinților, chipuri de eroi ai dreptei credințe intrași în calendarul bisericesc pentru osîrdia cu care au înfruntat izbeliștile acelor vremuri de pomină.¹¹ Veacul al XVIII-lea rămîne înscris cu litere de lacrimi și sînge în istoria Bisericii ardeleni.¹²

În veacul al XIX-lea, Vaticanul își numără prozelizii. Constată că sînt puțini. Ei au trebuință de sprijin ca să poată rezista tentațiilor — pornite chiar din rîndurile românilor uniți — de-a se lepăda de obediența făgăduită papalității la 1698—1700.

Sprijinul trebuincios se oferă, tînic și insistent, după metodele practicate de obicei: uniții trebuiau catolicizați. Cartea „Cînd frații sînt împreună” acum zece ani și mai bine, iar recent lucrarea *Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Ardealului, Dr. Nicolae Mladin, „Biserica Ortodoxă Română una și aceeași în toate timpurile”* (Sibiu, 1968), evocă amănunțit și exact manevrele la care a recurs Vaticanul, secondat de agenturile lui la noi, în scopul reușitei planului de catolicizare a uniției. Aceleași cărți pomenesc cu cuvenita cinste pe fruntașii bisericii unite din acea vreme, care s-au opus planului menționat, luptînd pentru păstrarea neschimbată a legii strămoșești.

Se părea că împrejurările care au urmat primului război mondial aveau să favorizeze lecuirea rănii deschise la 1698—1700. Masele de credincioși de

11 La 21 octombrie 1955, în Catedrala Reîntregirii Bisericești din Alba Iulia, un sobor de ierarhi a procedat — din încredințarea Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române — la proclamarea solemnă a canonizării acestor mucenici ai dreptei credințe ortodoxe răsăritene (Cuvioșii Mărturisitori Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara, și Sfințul Mucenic țaran Nicolae Oprea Miclăuș din Săliștea Sibiului).

12 Lucrarea lui Silviu Dragomir: *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, vol. I: 1920; vol. II: 1930, — expune documentat și cuceritor aceste lupte. — Istoriografii români uniți nu au suflat un cuvînt despre această carte, semn lămurit că ea a redus la tăcere orice încercări și înclinări de-a minimaliza amploarea și intensitatea rezistenței populare împotriva unirii cu Roma papală.

ambele rituri — ortodocșii și uniții — doreau înfăptuirea acestei reparații. În anul 1918 ca și în anul 1848 ele și-au exprimat voința în acest sens. Nu s-a ținut seamă de ea. Pricinile se cunosc: pactizarea unora din oamenii politici de altă dată cu Vaticanul, slăbiciunea altora, lipsa de demnitate și de conștiință națională a atîtor garnituri guvernamentale ieșite din cluburile partidelor zise „istorice” și, mai ales, sprijinul discret dar hotărîtor pe care Biserica romano-catolică îl avea asigurat la palatul regal, în exercițiul prerogativelor ei de „superintendent” și garant al uniției.

Nici un reproș nu se poate face Bisericii Ortodoxe Române, lupta ei pentru refacerea unității bisericești a românilor ardeleni fiind tot timpul la înălțimea năzuințelor obștești de curmare a păgubitoarei „deschiliniri” pe care a urzit-o și a săvîrșit-o coaliția iezuito-habsburgică. Episcopatul ortodox român ardelen, sprijinit de ceilalți membri ai Sfîntului Sinod, desfășura — pe căile indicate de situație — strădanii remarcabile pentru curmarea „împărecherilor” dintre noi. Neuitate vor rămîne pentru de-a pururi — prin forța, masivitatea și incisivitatea lor — mai ales puternicele intervenții ale Mitropolitului Dr. Nicolae Bălan în vîltoarea luptelor duse pentru unitatea legii strămoșești, fie la tribuna parlamentară a senatului de altă dată, fie în congresele preoțimii, fie la sesiunile Sfîntului Sinod și prin organele de presă bisericească ale eparhiilor ardelen. Discuțiile purtate în jurul Constituției din anul 1923, în jurul legii de unificare a organizației bisericești (1925), a legii pentru regimul general al cultelor din România (1928) și cu prilejul ratificării Concordatului încheiat de Statul român cu Vaticanul (1929), au dovedit că apărarea intereselor noastre bisericești față de ofensiva prozelitistă papală, se afla în mîini viguroase.¹³ Dar, întocmai ca în legenda Meșterului Manole, ceea ce ziua se zidea, noaptea se surpa prin intervențiile lăaturalnice ale oamenilor Vaticanului activi atunci în țara noastră.

Ne-a fost dat să vedem în acele vremuri de tristă pomenire cum erau întărite și dezvoltate privilegiile de tip feudal ale Bisericii romano-catolice la adăpostul unor legi de stat care proclamau deplina egalitate a cultelor conlocuitoare, egala lor îndreptățire în fața acestor legi.

*

În toamna anului 1940, după diktatul de la Viena, românii ardeleni de ambe rituri, — uniții în primul rînd — așteptau un gest de desolidalizare a Vaticanului de cei ce ne ciunteau pămîntul străbun. Acest gest nu s-a produs.

*

Credincioșii uniți din Transilvania, în frunte cu majoritatea preoților lor, folosindu-se de condițiile de libertate religioasă și de conștiință create și asigurate de regimul socialist al Republicii noastre, și-au înțeles datoria și, în

13 Să se revadă discursurile (parlamentare ale) Mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului, în lucrarea: Biserica și viața. Sibiu 1947, p. 57—220.

toamna anului 1948, s-au întors „acasă”. Ei ştiau că această „casă” este a lor în aceeaşi măsură în care este şi a vechilor ortodocşi. Ei nu s-au simţit nici cînd altfel decît una în credinţă cu fraţii lor.¹⁴

*

Poziţia aceasta — poziţia noastră ireversibilă — o afirmăm constant, limpede şi fără slăbire, mai ales de două decenii încoace, de cînd reîntregirea bisericească e fapt împlinit. Cînd şi cînd, o proclamăm sărbătoreşte, cum am făcut la 21 octombrie anul acesta, la Alba Iulia, în cadrele prăznuirii aniversării de 20 de ani de la „ruperea pecetilor” care ne-au vătămat unitatea bisericească şi ne-au tulburat-o pe cea sufletească vreme de 250 de ani.

A fost o zi a mărturisirilor desluşite şi hotărîte. S-au prezentat acolo să le facă încă o dată şi viii şi morţii, aşa că n-a lipsit nimeni din cei ce — în 21 octombrie 1948 — au hotărît că sosisse vremea şi aveam, în sfîrşit, putinţa să fim iarăşi una, cum am mai fost, cum se cade şi e cu priinţă să fim de-a pururi pentru că „naţia română” să dăinuiască şi să propăşească.

Au fost prezenţi la Alba Iulia vajnicul episcop Ioan Țirca, sfinţii călugări Visarion şi Sofronie, martirul ţăran Nicolae Oprea Miclăuş; au fost de faţă episcopul martir Inocenţiu Micu Klein şi celălalt erudit „Clain”, Samuil Micu, protopopul Petru Maior şi ortacii săi din „Şcoala Ardeleană”; au fost de faţă canonicul academician Ioan Micu Moldovan şi protopopul Romul Moldovan din Veştem; i-am revăzut — ca acum 20 de ani, pe scările Catedralei Reîntregirii bisericeşti — masaţi în jurul Patriarbului unităţii noastre sufleteşti — pe Mitropoliţii Nicolae Bălan, Sebastian Rusan şi Nicolae Colan; pe semnatarii actului reîntregirii bisericeşti care, între timp, s-au mutat întru odihna cea fericită, — sutele de preoţi şi mii de credincioşi care au întărit cu mărturia lor de fidelitate faţă de Ortodoxie şi popor noua pecete a regăsirii în unitate, aceasta: *d e f i n i t i v ă*.

„Fruntea” prăznuirii de-acum a fost cel ce a călăuzit la biruinţă, înainte cu două decenii, rîndurile strînse şi dense ale făuritorilor unificării noastre bisericeşti. Albit de osteneţi şi de vrednicii, sufletul său puternic şi-a păstrat vigoarea dintru început. Cu ea a învins. A învins fiindcă a desluşit fără greş şi fără preget „glasul poporului”. A învins fiindcă a ştiut interpreta drept năzuinţele obşteşti de veacuri, — iar pe cel ce ţine cu poporul, îl ajută şi Dumnezeu. Bucuria Prea Fericitului Părinte Patriarh J u s t i n i a n era deplină: ceea ce s-a făcut acum două decenii — i-o spunea cugetul său curat, i-a spuneau şi viii şi morţii noştri cu neputinţă de uitat — bine s-a făcut. N-a spus nimănui: destul!

14 Vezi prefata I. P. S. Mitropolit Iustin al Ardealului la lucrarea „Cînd fraţii sînt împreună”, p. XI—XII: „La 21 octombrie 1948, răspunzînd chemării Prea Fericitului Patriarh Justinian şi pururea pomenitului Mitropolit Nicolae Bălan, preoţii şi credincioşii români din Ardeal coborînd din cele două străni şi-au strîns frăţeşte mîinile în faţa aceluiaşi altar al Bisericii Ortodoxe strămoşeşti”. (Sublinierea ne aparţine. Ea relevază ineditul acestei fericite formulări a unei stări de fapt, confirmată de oameni şi situaţii din trecut şi din vremurile noastre).

Pe toți ne-a prevenit, cu părintească fermitate și spirit de prevedere, că lucrarea de cimentare a unității noastre bisericești și naționale e o lucrare providențială și, de aceea, fără termen.

Am înțeles și — de la Alba Iulia — am plecat spre vetrele noastre de viațuire și osîrduiri cu comandamentele fără de moarte ale istoriei naționale: pace și unitate, ca să avem realmente parte de propășire și fericire.

În jurul Întîistătătorului Bisericii noastre, care ne prezida prăznuirea de la Alba Iulia, am revăzut — cunună de împreună-lucrători înțelepți și destoinici — pe prețuiții alcătuitori ai Sfîntului Sinod, iar între dînzii, organizator și gazdă a prăznuirii, pe Arhipăstorul nostru iubit, adevărată întruchipare a tinereții cumpănite care a făcut din problema unității românilor „coloana infinită” a întregii sale activități de profesor de teologie, publicist bisericesc, orator de vocație și ierarh cu arhipăstorire plină de făgăduințe.

Nu cu puțină emoție am revăzut la Alba Iulia, în rîndul dînzii al participanților la recenta aniversare, pe președintele adunării de la Cluj, din 1 octombrie 1948. Atunci, protopopul Traian Belascul a dat semnalul reîntregirii celor silnic „deschilinite” înainte de aceea cu două veacuri și jumătate. Acum, cu fruntea înflăcărată de solemnitatea evenimentului, rostea binecuvîntarea rituală de intrare în Sfînta Liturghie. L-am privit îndelung: era — cum prevede pravila pentru desfășurarea liturghiilor arhieresti — singur la altar în momentele acelea. Toată ființa lui fremăta, răscolită de amintiri, ca sub puterea unei rugăciuni: Doamne, lucrul ce mi-ai hărăzit de împlinit, l-am săvîrșit!

N-am cunoscut înainte de anul 1948 alt preot unit mai ortodox decît protopopul Traian Belascul din Alțina (Hîrtibaciului). Ținea la biserica lui, dar prietenii și i-a ales, fără discriminare, în mare parte dintre slujitorii bisericești ortodocși din Sibiu și din împrejurimi. De două decenii — în poziția de vicar al Arhiepiscopiei Sibiului și, implicit, întîi sfetnic a patru mitropoliți ai Ardealului — arată consecvent, întru cuvînt și faptă, că noi, românii, ca să dăinuim și să propășim, trebuie să fim una și bisericește, așa cum una sîntem ca neam de cînd ne-am pomenit popor de sine-stătător înălțat pentru totdeauna în șeaua de cremene a Carpaților.

În jurul celor aci pomeniți — ctitori în viață ai reîntregirii bisericești sau intrați triumfal în nevesteжитеle poieni de lumină neapusă ale nemuririi — roiam noi toți, cei ce ne-am legat demult și definitiv să le conservăm și valorificăm epocala înfăptuire bisericească și națională.

*

Alba Iulia, 21 octombrie 1968...

Am deschis — viguros și senin — porți largi spre noi și puternice afirmări ale neînduplecatei vreri obștești de-a rămîne una bisericește, în Ortodoxie, așa cum una sîntem în noua noastră Românie.

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU

ANIVERSARE

Vremea trece, vremea vine,
Toate-s vechi și nouă toate,
Ce e rău și ce e bine,
Tu te-ntreabă și socoate.....

(M. Eminescu)

La 1 octombrie 1948 s-au împlinit douăzeci de ani de când cei 38 de delegați ai clerului și poporului greco-catolic din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, întruniți în ședință în sala festivă a Liceului „Gheroghe Barițiu” din Cluj, luând în discuție apelul făcut de Prea Fericitul Patriarh Justinian și Î. P. S. Mitropolit al Ardealului, Nicolae, de pioasă amintire, au hotărât în unanimitate revenirea românilor greco-catolici la vatra credinței strămoșești ortodoxe, hotărâre consfințită la Sf. Patriarhie din București, în ziua de 3 octombrie și prăznuită mai apoi în ziua de 21 octombrie, același an, în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, cu fastul cuvenit evenimentelor de importanță.

Cu prilejul solemnităților desfășurate în mărețea Catedrală, în numele poporului credincios, revenit la Ortodoxie, a luat cuvântul țăranul Andrei Avram din comuna Măjina, județul Alba, care a spus:

„Iau cuvântul în numele fraților mei de pe tot întinsul Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului, care nu au putut veni astăzi aici, ca și în numele delegaților lor, care se găsesc aci de față, pentru a aduce mulțumiri tuturor acelor care ne-au dat prilejul să putem trăi această măreță zi, plină de bucurie. În numele lor, declar aci răspicat: 1) Că din clipa de față noi rupem orice legătură care ne ținea pînă acum legați de Biserica Romei; 2) Că ne întoarcem la Biserica Ortodoxă, în credința căreia s-a plămădit tot neamul nostru românesc și din care au făcut parte mai înainte cu 250 de ani toți Românii fără deosebire; 3. Că de-acum înainte voim să trăim și să împărtășim laolaltă cu frații noștri ortodocși toate speranțele în mîntuirea noastră sufletească prin Sfînta Biserică Ortodoxă; 4. Că vom lupta înfrățiți pentru înflorirea scumpei noastre Republici Populare, pentru pace și progres, care sînt atît de scumpe neamului omenesc și atît de bine plăcute lui Dumnezeu”.

Prezidiul Adunării a propus spre aprobare următoarea Moțiune:

„Astăzi, 21 octombrie 1948, la împlinirea a două veacuri și jumătate de când aci, în Băgradul Românesc, o parte din strămoșii noștri amăgiți de mincinoasele promisiuni ale tiranicului imperiu habsburgic și de juruințele unelitoare ale iezuiților din aceea vreme, au frînt unitatea religioasă a românilor ardeleni, unindu-se cu Roma Papală, noi, cler și popor, reprezentanți ai tuturor românilor greco-catolici din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, ne-am întrunit în această dîntîi reședință de scaun a Mitropoliei Transilvaniei, spre a consfinți sărbătorește reînchegarea unității spirituale a poporului nostru.

Drept aceea: Ascultînd porunca străbunilor noştri de pe Cîmpia Libertăţii din 1848, urmînd îndemnul pilduitor şi de totdeauna al tuturor bunilor români, mişcaţi de chemarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului din 3/15 Mai 1948 şi de părintescul apel al Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Ferictiul Justinian, în ziua înscăunării sale ca Patriarh, înţelegînd semnificaţia adîncă a proclamaţiei de la Cluj, din 1 octombrie 1948, a delegaţilor celor 430 de clerici greco-catolici, ca şi rostul „Apelului” aceloraşi slujitori din 3 octombrie 1948, cu conştiinţa limpede că ne aflăm pe linia marilor noastre răspunderi în faţa istoriei, în faţa poporului nostru şi în faţa lui Dumnezeu,

DECLARĂM :

Că rupem pentru totdeauna legăturile noastre, de orice fel, cu Vaticanul şi Roma Papală. Că ne încorporăm cu toată fiinţa noastră în Biserica Ortodoxă Română, de ale cărei învăţăături de credinţă şi rînduieli canonice înţelegem să ascultăm. Că ne vom supune cu firească dragoste tuturor hotărîrilor Sf-lui Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe Române.

De astăzi înaintea toţi Români suntem şi vom rămîne pururea Una în credinţa dreptmăritoare, Una în slujirea statornică a poporului nostru şi Una în ascultarea leală a comandamentelor de viaţă nouă ale scumpei noastre Republici Populare Române.

Mulţumiri sincere aducem Prea Ferictului Patriarh Justinian şi membrilor Sf-lui Sinod, pentru toată părinteasca dragoste cu care ne-a îmbrăţişat vrerile şi dorurile noastre curate.

Membrilor Înaltului Prezidiu al Republicii Populare Române şi Guvernului Ţării, aducem omagiul recunoştinţei noastre pentru libertăţile asigurate tuturor fiilor poporului, libertăţi care au făcut posibilă înfăptuirea reîntregirii Bisericii Româneşti.

Şi pentru toate aceste binefaceri, lui Dumnezeu îi aducem „slavă”.

S-au împlinit de-atunci două decenii...

Cu trecerea anilor, cei sceptici s-au putut convinge, „cvantum satis”, că protagonişti actului unificării — porecliţi „spărgătorii de ghiaţă” — au păşit pe călea cea bună. Se simţeau la ei acasă. Şi alături de ei se simţea acasă majoritatea covîrşitoare a clerului şi poporului.

Că ici-colo, .. au existat — şi poate mai persistă încă unele nemulţumiri, provocate de mărunte şi meschine veleităţi omeneşti, acestea sînt cazuri sporadice şi nu prezintă mare importanţă. Oameni nemulţumiţi au fost totdeauna şi vor exista cît va dăinui lumea. Dar aceste nemulţumiri nu au putut şi nu vor putea opri cursul normal al evenimentelor şi al evoluţiei vremilor. Ochiul încîntat de priveliştea codrului verde, nu se împiedică în punctul disparent al ciuturi uscate...

Curînd după actul unificării, preocupat de evenimentele zilei, mă reîntorceam într-un amurg spre casă. De-asupra oraşului plutea o pîclă deasă şi rece. Vechiul meu obicei de a ţine ridicat gulerul paltonului, de data aceasta era pe deplin justificat. Sincer spunînd, îmi era frig. Cu capul ascuns în

căciulă și guler, mă strecuram prin mulțimea pietonilor fără să privesc în jur. La un moment dat, simții o izbitură bruscă.

— Pardon!

Miraculum! Și ironia sorții!... Mă tamponase un vechi tovarăș de școală, mult mai voinic decât mine și bun prieten al meu, pe care nu-l mai văzusem de multă vreme.

După primele bucurii ale revederii, garnisite cu exclamații pe ton melo-dramatic; Ce mai faci?... Nu te-am mai văzut de-un veac... Erai pe vremuri mai durduliu... Regret și n-am cuvinte... etc... vechiul meu tovarăș mă privi îndelung și zîmbi:

— Te-ai schimbat mult ca înfățișare, dar în sufletul tău ai rămas același revoluționar.

— Cum!?

— Îți amintești de greva noastră ca elevi în clasa a opta de liceu în Blaj, care a durat o săptămână încheiată!? Era în preajma examenului de maturitate — „bacalureat“, cum i se spune astăzi. Ca orice greviști, aveam și noi pretențiile noastre și n-am cedat decât atunci când ministerul amenința că va închide liceul.

— Da, îmi amintesc. Dulci nimicuri ale adolescenței senine, care s-au mistuit în negura vremii ca vraja unui vis plăcut. Grevă noastră a pornit din motive juste. Dar prin asta nu m-ai lămurit cîtuși de puțin. Spuneai adineaori că m-am schimbat mult ca fizic, dar în sufletul meu am rămas vechiul revoluționar. Ce legătură poate avea greva noastră de acum treizeci și patru de ani cu viața noastră de azi?

— Legătură directă, nu. Dar totuși, cînd am citit broșura apărută în legătură cu reîntregirea Bisericii românești din Ardeal, între cei treizeci și opt de delegați am descoperit și numele tău. Ceea ce ai făcut voi la 1 octombrie este, fără doar și poate, un act revoluționar.

Îl aprobi?

— Întru toate. Deși nu sînt preot, am semnat cu bucurie și fără să stau pe gînduri actul unificării. Dihonia și neînțelegerile care au frămîntat sufletul nației noastre din Ardeal timp de două secole și jumătate, trebuiau să dispară ca un vis urît. O doreau aceasta toți oamenii de bine. Și o doream și eu. Dihonia și neînțelegerile între cele două strane ajunseseră pe alocurea de pomină. Dar mă întreb: Va reuși oare pe deplin această unificare sufletească?

— Fii liniștit. Timpul toate le orînduiește. Majoritatea poporului de la sate a acceptat fără murmur revenirea în sînul Bisericii strămoșești. Nu ne-am dus în străini. Ne-am reîntors acasă. Tu, poate, nu cunoști chemarea adresată românilor greco-catolici de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justi-

nian, în cuvîntarea rostită cu prilejul primirii insignelor patriarhale. Între altele, Prea Fericitul Părinte spunea:

„Nu vă mai lăsați amăgiți. Fiți români vrednici, ca înaintașii voștri, care au păstrat cu viața lor tezaurul comun neamului românesc, toată legea și credința ortodoxă din liturghiile și slujbele Bisericii Ortodoxe și care au murit cu nădejdea eliberării din jugul umilitor al tiraniei, cînd acest tezaur va înlesni revenirea voastră într-o singură Biserică, într-o singură credință, temelie nezdruincinată a neamului și Patriei“.

S-ar fi putut oare ca preoțimea să refuze mîna întinsă cu părintească dragoste din partea întîiului-stătător în scaunul patriarhicesc al Bisericii noastre? Și se putea oare ca această preoțime să răspundă cu nepăsare și să rămînă rece la chemarea glasului de trîmbiță de pe Cîmpia Libertății de la Blaj? Un atare gest ar fi putut face numai aceia în sufletul și-n inima cărora sentimentul național și dragostea față de popor erau complet atrofiate.

— Adevărat. Am însă impresia că o parte dintre intelectuali nu privesc cu ochi buni această unificare. Ba unii sînt chiar ostili.

— Care intelectuali? Creștinii de paradă, care cercetau biserica o dată la an, ba unii chiar niciodată!? Să știi, dragul meu, un lucru: Biserica noastră Ortodoxă nu se razimă pe creștini de „paradă“, nici pe iezuitism fariseic.

— În principiu, unii sceptici n-ar avea nimic împotriva acestei unificări. Era bine însă — spun ei — ca această unificare să se fi înfăptuit în 1918, imediat după războiul care s-a încheiat cu întregirea hotarelor. În acele zile de însuflețire și de mare bucurie, unirea Bisericilor surori ar fi reușit fără doar și poate.

— Această afirmație e foarte îndoielnică. Păreră mea și a multora este că unificarea n-ar fi reușit, pentru simplul motiv că arhieriei uniți n-ar fi renunțat, în ruptul capului, la prerogativele lor de „prinți“ ai Bisericii romane. Unificarea nu s-ar fi putut înfăptui nici pentru motivul că sub regimul social și politic din trecut puterea și dreptul de a hotărî și a decide nu era în patrimoniul poporului. Însuși spuneai că actul săvîrșit la 1 octombrie este un act revoluționar, pornit de jos. De acord! Unificarea au făcut-o preoții de la sate, ca reprezentanți ai poporului. Episcopii — diametral opuși ideii de unificare — au fost nevoiți să se retragă în mînăstiri.

Aceia care, înțelegînd imperativul vremii, au rămas alături de popor sînt apostrofați în fel și chip de către elementele reacționare.

Dar te întreb: Ciné e trădător? Acela care a rămas la datorie, sau acela care și-a părăsit turma, lăsînd-o lipsită de mîngîierile sufletești?

În multe parohii, din lipsă de preoți, bisericile rămîn fără serviciu divin săptămîni de-a rîndul, pricinuind astfel nemulțumiri în sînul poporului.

Dar, slavă Domnului, această situație va fi lichidată în curînd. În grija ce o poartă unificării, Prea Fericitul Părinte Patriarh a hotărît să se trimită pentru completarea parohiilor vacante preoți misionari, bine pregătiți și cu experiență în cele ale pastorației. Așa că... „mon ami“, repet: fii liniștit, Unificarea va reuși, căci cu noi este Dumnezeu!

În scurtă vreme, preoții misionari din București și din alte localități au început să sosească. La început, în unele locuri, unii au avut de luptat cu anumite greutăți, inerente. Sforarii operau pe ascuns, căutînd să zădărnicească bunul mers al unificării. După cîteva săptămîni, însă, parohienii, pe deplin lămuriți, s-au atașat de noul lor păstor cu toată încrederea și cu toată dragostea sufletului lor.

Multora dintre preoții misionari li s-a făcut propunerea din partea credincioșilor să rămîna definitiv la ei. Și nu puține au fost cazurile cînd sătenii — înțelegînd că în sfîrșit s-a decis și fostul lor preot să accepte ortodoxia — spuneau:

— Să fie sănătos! Dar la noi nu mai are ce căuta, că ne-a mințit!

S-a adeverit și prin aceasta vechea zicătoare, plină de multă și adîncă înțelepciune: „Cine seamănă vînt, secără furtună“!...

Preoții misionari care au ostenit cu multă osîrdie în ogorul credinței strămoșești, pe lîngă recunoștința caldă a Centrului Eparhial și mulțumita exprimată la vremea sa, vor primi bogată răsplătire de la Părintele milostivilor.

În parohiile foste greco-catolice păstoresc — în majoritatea cazurilor — preoți vechi ortodocși și invers. Poporul credincios e mulțumit. Pe meleagurile „Daciei Felix“ între frați e bunăînțelegere și pace.

Cum cerbul din munți, cînd e însetat, e dornic să-și stîmpere și să-și potolească setea în unda izvorului cu apă cristalină — cum spuneam în „Spovedania unui convertit“ — așa sufletul poporului nostru, frînt vremelnice prin intriga alimentată de vitregia vremilor, e dornic și însetat după „apa vie“, pe care o dă izvorul cu apă dulce și lină al credinței ortodoxe, din care s-a adăpat din moși-strămoși, de la zămislirea creștinismului pe aceste meleaguri, întreg neamul românesc!

Vremea trece... Vremea vine...

Dragostea de frate, care ne unește acum pe toți, în Patria noastră dragă, Republica Socialistă România, Dumnezeuul părinților noștri o va binecuvînta cu îmbelșugate roduri duhovnicești și cu pace! Amin!

Prot. stavr. SABIN TRUȚIA

PE MARGINEA UNEI ANIVERSĂRI

S-au scurs 20 de ani de cînd s-au rupt pecețile dezbinării religioase din Ardeal și Banat, și s-a dărîmat „peretele vrajbei” dintre frații de același sînge. Ca unul dintre cei ce am semnat actul de unificare de la 21 octombrie 1948, am fost ferm convins că făcînd aceasta, dau ascultare nu numai glasului de chemare al Bisericii strămoșești, care dorește ca toți fiii ei să fie „una”, după gîndul Mîntuitorului, ci și glasului de chemare la unitate a tuturor fiilor neamului românesc, care numai înfrățiți în gînduri și simțiri, în suflet și credință, vor putea birui asperitățile și adversitățile vremii și-și vor putea crea o țară prosperă și puternică.

Din istoria frămîntărilor religioase ale celor două veacuri și jumătate aci în Ardeal și Banat, am ajuns tot mai mult la convingerea că sufletul românesc din Ardeal și Banat, pe lîngă toate eforturile depuse de dușmani de a-l învrăjbi sub masca unei acțiuni religioase, a rămas în străfundurile lui, pînă în ziua de astăzi, același, neîmpărțit și nedespărțit. A rămas în unitatea lui curată, închinîndu-se la același Dumnezeu și la aceeași Maică Prea Curată, cinstind aceeași sfinți și aceleași Taine, ținînd aceleași datini străbune și vorbind aceeași limbă dulce românească. A rămas același, hrănit și încălzit, înfrățit și întărit de aceeași conștiință românească, de aceleași nădejdi și idealuri ale întreg neamului românesc.

De aceea, la 21 octombrie 1948, nouă, celor 38 de protopopi și preoți foști greco-catolici, ne-a fost ușor să semnăm actul de revenire la Biserica Ortodoxă, de care nu ne-a despărțit aproape nimic, avînd conștiința curată că întărim și mai mult „legea românească” și că numai înfrățiți în suflet și credință pășim cu adevărat pe drumul de înflorire și ridicare a neamului și Patriei noastre. Fiînd create condițiile de reîntregire a Bisericii, prin libertatea și egalitatea cultelor, prin abolirea concordatului, etc., credincioșii români din Ardeal, încălziți de focul dragostei de patrie și neam, au aruncat „peretele vrajbei” și mărul discordiei confesionale, încadrîndu-se cu bucurie în marea unitate de suflet a neamului românesc. Precum la 1 decembrie 1918 — prin închegarea într-un trup a provinciilor românești — s-a svăîrșit un măreț act istoric, tot astfel la 21 octombrie 1948, prin închegarea într-un duh a Bi-

sericilor românești, s-a săvârșit un act istoric tot atât de măreț și de corvârșitoare însemnătate. Cei 20 de ani au ajutat nespuse de mult la sudura sufletească a românilor din Ardeal. Cler și popor, deopotrivă, și-au dat seama că fără îndeplinirea acestei suduri și consolidări, s-ar comite o mare greșeală.

Căci dacă în bătaia vînturilor și în vuietul furtunilor de tot felul, neamul aceasta nu numai că nu s-a risipit, ci s-a închegat și s-a oțelit în drumul de îndeplinire a destinului său, cu cît mai vîrtos astăzi, cînd sîntem liberi și stăpîni, desăvîrșirea închegării și unității sufletești a neamului românesc trebuie să fie un fapt real și un imperativ categoric.

Noi sîntem un popor unic. Tăria noastră stă în unitatea noastră. Înfrățiți în gînduri și simțiri, în credință și în dragostea de Patrie, făcînd zid în jurul celor ce ne conduc cu atîta abnegație, avînd curaj, noi devenim o cetate inexpugnabilă, o forță de nebiruit. „Unindu-se, chiar cei slabi ajung puternici“, spunea Schiller. „Unirea biruiește pe cel mai tare vrăjmaș“, zicea I. Golescu. Iar altul adaugă: „Mult pot puținii buni împreună“. „Prin unire se măresc lucrurile mici, prin vrajbă se prăpădesc și cele mari“, mai adaugă Salustius.

Dacă la unele popoare fenomenul religios, prin secesiune sau dezbinare, a dăunat mult, împingîndu-le pînă la încăierări sîngeroase, pentru noi, românii, fenomenul credinței trebuie să fie un mijloc nu de diferențiere și slăbire a noastră, ci un mijloc de unitate și întărire a noastră, un mijloc de contopire în marele val de interese înalte ale neamului nostru românesc.

Poporul, cu judecata lui sănătoasă, ne oferă o sublimă și elocventă lecție în cele religioase. El nu face deosebire. El cinstește și iubește ori care biserică românească. El e mulțumit cu slujbele care i se fac, numai să aibă păstor care-l iubește și-i poartă grija. Zîzania — dacă se ivește — o fac alții. O fac elemente iresponsabile, stăpînite de anumite interese egoiste și meschine. Clerul revenit, care și-a pus urechea la inima poporului, judecă la fel de sănătos. El este conștient de momentul istoric prin care trecem și-și face datoria.

În aceste gînduri și simțiri, în acest moment sărbătoresc, mărturisesc că dacă de 20 de ani am ostenit mereu împreună cu frații mei de jertfelnic divin, foști greco-catolici, ca să întărim unitatea sufletească a neamului și să ștergem urmele trecutului, așa și de aci înainte, punînd interesele Patriei și neamului mai presus de cele confesionale, vom căuta să înlăturăm orice pricină de vrajbă și să dăm glas conștiinței naționale, ortodoxe românești, desăvîrșind marea unitate de spirit și credință, luptînd pentru închegarea inimilor românești și pentru apărarea independenței și suveranității țării românești. Cler și popor, să pășim înainte pe drumul de întărire, de ridicare și strălucire a neamului nostru românesc și a Patriei noastre scumpe: Republica Socialistă România.

VIS IMPLINIT

20 DE ANI DE LA ACTUL REÎNTREGIRII BISERICII STRĂBUNE

Sărbătorim cu entuziasm și bucurie aniversarea a douăzeci de ani de la înfăptuirea mărețului act istoric religios-național al Unificării Bisericii românești din Transilvania, al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române, din anul 1948.

20 de ani! Puțini și mulți. Puțini, pentru cronicile ce vor încreșta în răbojul lor istoria de veacuri a poporului și a Bisericii române; mulți, în roadele bogate ale unității religioase, culesc în toate domeniile vieții noastre bisericesti.

Consemnând aniversarea actului reîntregirii Bisericii române, gândurile ne poartă înapoi spre vremurile de dureroasă înrobire a poporului transilvănean român, când nădăjduind un strop de bine în viața lor amară, 38 de protopopi ortodocși au semnat în 1698 documentul de supușenie față de Papa.

Transilvania, leagănul și vatra poporului român, rezervor de viață și izvor de energii creatoare în toate domeniile vieții, pământul strămoșilor, al moșilor și al părinților noștri, a fost în același timp, veacuri de-a rîndul, Golgota pătimirii acestui popor.

Credința străbună răsăriteană, sufletul poporului românesc, religia sa ortodoxă a fost cetatea pururea asediată. Mai mult decît la românii din celelalte provincii, în Transilvania legea se identifica cu neamul.

Coalizați prin acel „Unio trium nationum“, nobilii maghiari, sași și secui, exclud pe români de la orice drepturi, socotindu-i pe aceștia, împreună cu religia lor ortodoxă, doar tolerați. În același timp, opresiunea economică atinge apogeul, ajungînd ca iobăgimea transilvăneană, din care făcea parte și preoțimea ortodoxă, legată de glic și în șerbie perpetuă din tată în fiu, să fie obligată a presta pentru stăpîni cîte 4 zile de muncă pe săptămîină, să dea a noua parte din produsele pămîntului, înafară de zecimea cuvenită Bisericii romano-catolice, cîte un florin de aur în fiecare an, plus multe alte plocoane și daruri obligatorii.

Iată cum descrie Gh. Șincai în Cronică sa, starca jalnică a românilor transilvăneni de atunci:

„Proștii la atîta ajunsese pe vremea mea de se vindea ca dobitoacele fără loc, nu cu locul pe care lăcuia împreună. Robota era pretinsă în toate zilele săptămîinii, chiar și duminică. Afară de slujbele pe care le făcea domnilor pămîntești, începînd de luni pînă sîmbăta, vara în toată săptămîina, peste tot anul, duminică fiindcă alte nu se putea lucra, domnii cei pămîntești pe iobagii săi îi trimitea cu cărți pe la alți domni. Copiii iobagilor erau folosiți la diferite munci la curtea stăpînului feudal. Preoții erau siliți să dea dijme și să crească cîinii nobililor, pe feciorii lor îi răpea de la învățătură și făcîndu-i curteni îi silea să-și mute legea și credința și alte multe făcea domnii cei pămîntești cu bieții români”. (Pietre de temelie din trecut pentru vremurile de astăzi. Șt. Pascu, p. 110).

Este nevoie să cunoaștem pe deplin această stare de fapt pentru a înțelege „unirea cu Roma”, pentru a pătrunde sensul ei, pentru a ne da seama de caracterul ei politic. Dovedesc atît de deslușit aceasta condițiile — cu atîta stăruință și grijă fierbinte accentuate în actul de unire: 1. ascultarea de Papa numai sub forma unei alianțe care să-i ocrotească; 2. dobîndirea acelorași drepturi de care se bucurau clerul și credincioșii Bisericii române; 3. toată legea să stea pe loc.

Unirea nu a fost, cum scria în 1911 „Noua revistă română”, decît o „tragere pe sfoară reciprocă”. Papa și împăratul au cîștigat o parte din români în care nu s-au încrezut niciodată și care la rîndul lor nu le-au fost credincioși nicicînd, iar românii au primit făgăduieli ce de-așemenea nu s-au împlinit niciodată. „Unirea se explică nu prin vreo nemulțumire a preoșimii ortodoxe și a populației românești de aici față de vechea credință care s-ar fi dovedit cumva insuficientă ci prin dorința ei de a ieși odată din situația de inferioritate socială, economică și politică în care fusese aruncată”. (C. Giurescu: Transilvania în istoria poporului român, p. 92).

Întreg secolul XVIII și începutul celui de al XX-lea nu sînt, în ceea ce-i privește pe români, decît o luptă pentru dobîndirea drepturilor formal acordate.

Să nu aruncăm cu tină în fața tradițiilor noastre înaintași, căci numai bunul Dumnezeu le-ar putea ști zbuciumul inimii lor din acele vremi de grele încercări. Să fi fost oare lipsit de dragoste față de legea sa, de neamul său și de bietul popor oropsit al cărui păstor era, marele Inocențiu Clain cînd exclama în Dicta transilvană: „Ne-am unit sub condiția de a obține acele beneficii și foloase de care se bucură romano-catolicii, altminteri, dacă nu ni se dau, ne-om face ori ce?”

Nu trebuie să ne oprim la cele „4 puncte”. Ele nu au intrat niciodată în conștiința poporului credincios, căci: „...necum să le știe românii cei proști și neînvățați, dar dintre cărturarii români încă mulți nu le înțeleg ci numai pleve vorbesc, neînțelegînd unul pe altul”, cum zicea Șincai.

„Păretele confesional ce ne desparte pe români — spunea Gh. Barițiu — este numai de grosimea unei coli de hîrtie”. Toate marile evenimente, înscrise în istoria românilor din Transilvania, i-a găsit pe aceștia uniți. „Noi, românii — mărturisea cu prilejul serbărilor „Astra”, în 1911, mitropolitul Ioan Me-

țianu — sîntem împărțiți în două confesiuni; fiind însă de aceeași origină, de aceeași viță și de aceeași limbă strămoșească, toți avem și aceeași sfîntă datorie de a lucra împreună la cultura și înaintarea poporului nostru, pentru a-i asigura și lui și nouă un viitor tot mai bun și mai fericit". Sau, cum atît de pregnant spusese înaintea lui mitropolitul de la Blaj, Al. Șt. Șuluțiu: „Acela, care din cauze confesionale va căuta să bage cearta în neam, să fie blestemat".

S-a vorbit mult despre binefacerile unirii cu Roma. Corifeii Școlii ardelenene au fost fii ai bisericii gr.-catolice și în această calitate s-au putut adăpa la izvoarele doveditoare ale latinității, continuității și unității poporului român. Trebuie însă precizat — și acest lucru este important — că aceștia și-au însușit, răspîndit și susținut ideile lor nu de pe poziția lor religioasă, ci de pe cea națională, în calitate de români și nu de gr.-catolici.

S-a vorbit mult — și pe bună dreptate — despre școlile de la Blaj, Beiuș și Oradea, dar nu se cuvine a neglija faptul că școli asemănătoare, în care s-au semănat sentimentele dragostei de neam, au funcționat și la Sibiu și Brașov, sub oblăduirea Bisericii ortodoxe.

Dacă am pune în cumpănă, analizînd cu deamănuntul binele și răul unirii cu Roma, de bună seamă că relele dezbinării, ale stricării unității poporului nostru, ar înclina balanța.

Să reținem doar, cu luciditatea protopresbiterului Nicolae Maneguțiu, concluziile pe care acesta le trăgea în 1893, scriind:

„1. Uniația nu a purces din sentimentul public, din inima poporului român, ci a fost un act pur politic dictat de necesitate; deci reunirea noastră bisericească nu poate cășuna poporului nedumeriri sau remușcări de conștiință.

2. Acest act, pur politic, a fost făcut prin decretare.

3. Acest act pur politic a fost dictat de împrejurările nefaste ale unui timp vitreg și neprevăzutele lui urmări au fost mai mult rele decît bune; astăzi însă sînt numai rele; — deci timpul și împrejurările de astăzi justifică imperios unificarea. (Reunirea rom. din Transilvania, p. 29).

*

Dorul acesta de a fi *una* în toate, noi, românii din Transilvania, de a fi *una* cu frații noștri din toată Țara Românească, a dăinuit în aspirațiile noastre ca:

„...un vis neîmplinit
Copil al suferinței;
De jalea lui ne-au răposat
Și moșii și părinți“.

Sufletul românesc din această țară, pe lîngă toate piedicile ce i s-au pus în cale, și-a îndreptat sborul spre înălțimile senine ale unității sale. Credința lui nu l-a înșelat.

„Nebiruit e omul ce luptă cu credință;
El știe că pe lume nimic zadarnic nu-i,
Că dincolo de truda și jertfa clipei lui
În taină, vremea țese la sfînta biruință,
Că vutele toate visează armonii,
Că este o dreptate și trebuie să vie!“.

Zorile dreptății s-au ivit acum 50 de ani, când — în Bălgăradul biruinței lui Mihai Vodă Viteazul — națiunea română din Transilvania și-a exprimat hotărîrea de unire a sa cu Patria Mamă, întregind România biruitoare.

A trebuit să mai străbatem însă drumul greu al luptei pînă la așezarea lumii celei noi, în care principiile socialiste de libertate și de dreptate au biruit și în Patria noastră iubită, România. A trebuit să plătim tributul greu al singelui vărsat în cel de al doilea război mondial, să ne cucerim după amare învățăminte eliberarea de sub opresiunea fascistă, a trebuit să așteptăm lumina lui August 23, cu toate roadele ei bogate, pentru ca să ne putem vedea visul împlinit: Unitatea bisericească a românilor, prin revenirea din octombrie 1948 a credincioșilor foști greco-catolici la sînul mamei noastre străbune, Biserica Ortodoxă Română.

Golgota pătimirii noastre s-a schimbat în „Ziua învierii“. Întristarea s-a întors în bucurie și bucuria noastră nimeni nu o va lua de la noi.

Va veni desigur un timp cînd nepoții și strănepoții noștri se vor mira de nepriceperea noastră, a celor ce atît de tîrziu am rezolvat o problemă de viață atît de importantă, atît de necesară și atît de ușor de rezolvat.

Închinăciune lui Dumnezeu pentru această biruință cu care a încununat sufletul românesc.

Laudă și cinstire conducătorilor patriei noastre și ai poporului nostru, sub a căror cîrmuire s-a putut înfăptui acest act.

Laudă și cinstire Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care a veghiat la cîrma Bisericii noastre române creștine ortodoxe, cu înțelepciune și tărie providențiale.

Laudă și cinstire celor vii și celor adormiți, care de-a lungul celor 250 de ani au ostenit pentru biruința clipei acesteia.

Laudă și cinstire celor vii și celor adormiți, frați ai noștri, slujitori ai altarului, ca unor ziditori de istorie, celor care au întruchipat visul unității noastre bisericești.

Laudă și cinstire acelor ierarhi, protopopi, preoți și credincioși ortodocși, care ne-au primit cu dragoste frățască, cu gingășie, în mod prevenitor, făcînd să ne simțim „acasă“.

Laudă și cinstire P. Sf. Episcop Teofil, care a fost rînduit de Dumnezeu să îndrepte începutul răutății lui Teofil cel dintîi. Cinstirea, supunerea și devotamentul ce-i dăruim Stăpînului le înveșmîntăm în straiul dragostei cuvenite Părintelui.

*

Uniți acum, sarcinile ce ne stau în față sînt pe măsura măreției acestui act. Cea dintîi, cea mai imperioasă, este aceea de a păstra de acum înainte în chip indestructibil „unirea credinței“ pentru care ne-am rugat, ascultînd îndemnul apostolului: „Nevoiți-vă a păstra unirea Duhului prin legătura

păcii" (Ef. 4, 3) și: „Toți să grăiți una, să nu fie între voi dezbinări, ci să fiți uniți într-un gând și întru o înțelegere" (I Cor. 1, 10). În același timp, să și facem tot ceea ce contribuie la desăvârșirea acestei uniri.

Unitatea bisericească însă, este doar un aspect, o parte a unității poporului în acțiunile sale pentru crearea unei vieți tot mai frumoase, mai îmbelșugate, mai drepte. Să fim sprijinitori cu cuvântul și cu fapta ai tuturor acestor strădanii. În toată fapta cea bună, la început a fost cuvântul. De atâtea ori, cuvântul de învățătură al preotului trup s-a făcut în împlinirea credincioșilor.

Avem o țară mândră, Patria noastră, România socialistă, ce-și afirmă cu multă demnitate voința de independență, de suveranitate, de libertatea de a-și întocmi, după a sa bună chibzuință, viața de azi și de mâine. Să insuflăm, prin patosul sincerității și convingerii noastre, dragostea de Patrie care, după Dumnezeu, își găsește locul cel mai scump în inimile noastre, gata a răspunde în orice moment, cu îndrăzneala lui Navuthe Israiliteanul lăcomiei lui Achab: „Ferească-mă Dumnezeuul meu să dau eu moșia părinților mei ție" (3 Împ. 21, 3).

Noi am suferit mult, în trecut, din partea asupritorilor. Din aceste suferințe s-a născut în sufletele noastre voința de a trăi în pace cu celelalte naționalități conlocuitoare, de a le respecta libertatea, credința, cultura și întreg specificul lor și împreună să lucrăm pentru propășirea patriei noastre scumpe.

Cultivând gândurile de pace și bună înțelegere cu vecinii de casă și de hotare, în sufletul fiecărui credincios al Bisericii noastre trebuie sădită de către noi năzuințe de înfăptuire a păcii între toate popoarele lumii.

Tot ceea ce a înfăptuit, mare, un popor sau o țară, s-a făcut numai prin unirea fiilor săi. Dacă știm să citim semnele atmosferice ale cerului, să știm citi și semnele vremii noastre, și cu toate gândurile și simțirile noastre bune adunate „acasă", să fim strânși uniți în jurul Conducătorilor Patriei și ai Bisericii noastre, cu încredere și dragoste urmându-i în toate acțiunile ce izvorăsc din chibzuința, înțelepciunea, dragostea și înaltul lor simț de răspundere pentru soarta țării și a Bisericii noastre.

Primind îndemnuri din învățămintele trecutului, acum, la prăznuirea a 20 de ani de la actul de reîntregire a Bisericii Ortodoxe Române, cea mai înaltă cinstire a acestei zile va consta în hotărîrea efectivă pentru o muncă românească, conștientă, solidară și fără preget, mărturisindu-ne credința în veci nedespărțită în: Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică.

Preot TRAIAN MAN
Cluj

OSTENELI ȘI ROADE

Începînd cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, cu Înalt Prea Sfințiii și Prea Sfințiii Părinți Mitropoliți și Episcopi, continuînd cu clerul eparhial, protopopesc și parohial și încheind cu credincioșii și aleșii lor în corporațiile bisericești, cu toții au ostenit la cimentarea unificării bisericești, cu toții au drept la bucuria răsplătirii din partea lui Dumnezeu și din partea propriei lor conștiințe creștine, ortodoxe române.

O rememorare a „zilelor lucrătoare” — adică a lucrărilor mai grăitoare care s-au înlăptuit în această privință, de către preoți și norod credincios, de pildă în cadrul mai restrîns al unor unități ca parohiile Cihei-Bihor (revenită), Oradea-Velența și Oradea-Centrală (cu cîte două biserici, revenită și veche ortodoxă), ne va face să prețuim și mai mult „ziua de sărbătoare” a jubiliarului 21 octombrie 1968.

O precizare este absolut necesară: Sîntem nevoiți să utilizăm termenii de „reveniți” și „vechi ortodocși”, fiindcă nu dispunem de alții. De fapt, însă, nu există preoți și credincioși „reveniți” sau „vechi ortodocși”, ci pur și simplu ortodocși, frați dulci de lege, limbă și neam, fii la fel de buni și la fel de iubiți ai aceleiași Republici Socialiste România.

Este știut că unii ierarhi și majoritatea preoților „uniți” s-au zbatut cu strășnicie, în trecut, să apere fondul și expresia ortodoxă. În mod inevitabil, însă, două veacuri și jumătate de „uniație” n-au putut rămîne fără unele urmări, fără unele înnoiri de ordin cultic și chiar dogmatic.

De aceea, unora dintre credincioșii reveniți li s-a părut la început — în mod paradoxal — că tocmai restaurarea expresiei ortodoxe ar fi un fel de „înnoire”. Înțelegerea, tactul și răbdarea slujitorilor Altarului pe de o parte, înțelepciunea, receptivitatea și ascultarea credincioșilor pe de altă parte, i-au făcut pe cei din urmă să înțeleagă adevărul că cei dintîi n-au venit „să strice Legea sau Proorocii; n-au venit să strice, ci să plinească” (cf. Mt. V, 17).

Reintroducerea terminologiei ortodoxe a fost ușurată considerabil de anumite îmbucurătoare premise existente. În altarele și la stranele bisericilor revenite s-au găsit cărți de ritual ortodoxe, păstrate cu gelozie de înaintașii credincioșilor de acum. În liturghiile și molitvelnicele de la Blaj, cu greu puteai afla formule care să nu fie autentice ortodoxe, iar „Filioque” lipsea cu desăvîrșire.

Făcînd deci apel la specificul sentiment al tradiției, care domnește în rîndurile credincioșilor, am reușit să-i cîștigăm, ca și pe cîntăreții de strană,

la cauza restaurării expresiei cultice ortodoxe, care fusese păstrată și apărată din străbuni, în ciuda tuturor vicisitudinilor istoriei.

Participarea activă a credincioșilor la cultul dumnezeiesc a fost promovată prin cicluri de catehizație în care s-a explicat cultul ortodox, ale cărui înțelesuri și frumuseți abia acum le descopereau și le prețuiau credincioșii, la adevărata lor valoare.

Rostirea sau cântarea liturgică s-au săvârșit de către slujitorii Altarului și cântăreții stranei cu limpeziciune, cu toată evlavia și cuvioșia, dându-ne seama noi, clericii — iar odată cu noi și credincioșii — că slujirea liturgică este lucrare sfântă, prin care pogoară harurile și darurile dumnezeiești. Este lucrare înfricoșătoare, care exclude orice fel de grabă, inovație sau improvizare, obligând la respectarea întru totul a poruncii apostolice: „*Tu însă fii veghetor în toate. ... fă lucrul evanghelistului, fă-ți slujba deplin*“ (II Tim. IV, 5).

Crezul rostit fără „Filioque“, slujba Sfintelor Taine săvârșită întocmai după rînduială, fără eliminări sau adausuri, rînduicelile liturgice din Săptămîna Patimilor și de la Slujba Învierii săvârșite după tipic, cu bogățiile lor de înțelesuri și comorile lor de frumusețe, toate acestea nu li s-au mai părut „înnoiri“ credincioșilor, din moment ce li s-a arătat, cu cartea în mînă, că aceste rînduiceli erau cuprinse și în cărțile de la Blaj, ba chiar i-au făcut să participe la Sfintele Slujbe cu atenție și evlavie sporită.

Sfînta Taină a Spovedaniei a fost lucrare sfînțitoare și curățitoare de Sus dar, în același timp, a fost și cel mai potrivit prilej de a se face sudura sufletească totală și definitivă între păstori și păstoriți — indiferent de faptul că unii erau reveniți iar alții vechi ortodocși — sudură de încredere și dragoste, pe care „*nici porțile iadului nu o vor birui*“ (cf. Mt. XVI, 18).

Întăriți în adevărul unificării au fost credincioșii și prin priveliștea adînc mișcătoare a Sfintelor Liturghii, Taine și Ierurgii săvârșite de către preoți reveniți și vechi ortodocși laolaltă, precum și slujbele săvârșite de acești preoți, prin rotație, la bisericile revenite sau vechi ortodoxe, fără nici un fel de osebite.

În lucrarea omiletică, ne-am ferit a trezi sau întreține resentimente, prin vorbiri despre „uniație“ pusă față-n față cu Ortodoxia. Polemica nu totdeauna ajută, nu întotdeauna zidește. Drept aceea, s-a accentuat, în mod pozitiv, asupra adevărului, înălțimii și frumuseții învățăturii ortodoxe, asupra prețuirii sporite de care se bucură Biserica Ortodoxă Română între celelalte culte religioase, în țară și peste hotare, precum și asupra creșterii prestigiului în lume și a tăriei de neînvins a patriei noastre iubite, Republica Socialistă România, țară în care nimeni dinafară nu mai are putința să viclenească, să momească sau să poruncească, așa cum se întîmpla pe vremuri.

Credincioșii au cunoscut, au primit și au prețuit adevărul că unificarea bisericească aduce, implicit, o contribuție de seamă la întărirea unității noastre

naționale, adevărul că veșnica și nestinsa dorire către patria cerească nu împiedică ci, dimpotrivă, presupune și slujirea patriei pămîntești „din îndemnul conștiinței” (Rom. XIII, 5). Căci, tot așa, și brazi Carpaților noștri scumpi tind cu atît mai sus, spre țăriile albastre ale cerului, cu cît își înfig mai adînc și mai de nădejde rădăcinile, în glia aceasta sfințită prin sîngele și mucenicia atîtor generații de înaintași.

În cele gospodărești, dragostea de biserică a credincioșilor și-a aflat teren fertil de lucrare fie în corporațiile parohiale, fie mai ales la repararea, întreținerea și împodobirea Sfintelor Locașuri. La ajutoarele acordate de către Sfînta Patriarhie, Sfînta Episcopie și Onoratul Departament al Cultelor, s-au adăugat obolul și munca dăruite de înșiși credincioșii, care au căpătat astfel convingerea intimă că tocmai unii ca ei sînt pomeniți, la terminarea fiecărei Dumnezeiești Liturghii, în Rugăciunea Amvonului: „...sfințește pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale”.

În lucrarea pastorală, preoții s-au străduit să slujească poporului credincios „cu tragere de inimă, ca Domnului, iar nu ca unor oameni” (Ef. VI, 7).

Întărirea vieții familiare — prin legitimări de căsătorii sau împăcări între soți, acolo unde se iveau neînțelegeri în stare să ducă la ruptură — încurajarea căsătoriilor între tineri din familii revenite și vechi ortodoxe, atitudinea părintească după pilda Mîntuitorului față de frăgezimea și curăția de inimă a copiilor, cercetarea enoriașilor și în primul rînd a bolnavilor, participarea efectivă și afectivă la bucuriile sau întristările credincioșilor — potrivit principiului apostolic: „Cu cei ce se bucură, bucurați-vă și plîngeți cu cei ce plîng” (Rom. XII, 15) — toate acestea s-au înscris în inimi cu litere de neșters, au sporit și mai mult încrederea și dragostea credincioșilor reveniți față de înțelegătoarea și iubitoare maică, Biserica Ortodoxă Română.

Întrucît preoții și credincioșii sînt, în aceeași măsură, fii ai Bisericii și fii ai patriei, ne-am străduit și la sprijinirea credincioșilor, în năzuințele lor — aceleași ca ale întregului nostru popor — spre progres social și cultural, pentru înflorirea și întărirea țării, pentru apărarea păcii în lume. Credincioșii au avut astfel toate motivele să pășească, și mai încrezători, în frontul larg și unit al poporului, văzînd că înșiși păstorii lor duc mai departe, în condiții noi și prielnice, tradiția luminoasă a preoților care, odinioară, au luptat alături de țărani în răscoala lui Horia ori au fost tribuni ai lui Avram Iancu, a ierarhilor și preoților care l-au adăpostit și ajutat pe Tudor, au împărtășit idealurile lui Bălcescu, au luptat pentru Unirea Principatelor, au sprijinit reformele sociale și culturale ale lui Cuza-Vodă și Mihail Kogălniceanu, a preoților care au fost întemnițați, schingiuiți sau chiar împușcați în răscoala țărănească de la 1907, a clericilor care și-au dat viața pe cîmpul de luptă sau au militat pentru Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Patria-Mumă, au fost alături de năzuințele fierbinți și firești ale munci-

torimii, pentru întemeierea unei societăți noi și drepte, în care „*cine nu muncește, nici să nu mănânce*” (II Tes. III, 10).

În convorbirile cu intelectualii, cu privire la istoria, limba și literatura română, Samuil Vulcan, ctitor de școală românească și ocrotiții săi, Petru Maior, Gheorghe Șincai și Samuil Micu-Clain, pionieri ai studiilor științifice asupra istoriei noastre, au fost puși pe același plan de cinstire cu Varlaam, Dosoftei, Simeon Ștefan și Antim Ivireanul, creatori de limbă românească literară și veghetori ai vetrei conștiinței noastre naționale. Ion Agârbiceanu și Gala Galaction au fost socotiți una, în ce privește meritele lor literare și aplecarea lor, cu aceeași înțelegere și dragoste omenească, creștinească și preoțească, asupra celor mici și dosădiți de odinioară. Intelectualii reveniți s-au putut convinge astfel, odată mai mult, de lipsa oricărui exclusivism din partea Ortodoxiei românești, motiv foarte puternic ca ei să se atașeze și mai mult de cauza unității.

În biserică și în afara bisericii, străduința tuturor preoților a fost și este să împlinească idealul paulin al lucrării pastorale: „*Pentru toți, toate m-am făcut*” (I Cor. IX, 22). În schimb, ei au astăzi bucuria să poată aduce laudă fiecăruia dintre credincioșii reveniți — frați adevărați cu cei vechi ortodocși — care se simt acasă, în chip real, total și pentru totdeauna, în Biserica Ortodoxă Română: „*Tu însă mi-ai urmat învățătura, purtarea, bunăvoința, credința, bunătatea inimii, iubirea, răbdarea*” și sîntem încredințați că ai să „*rămîi în cele ce ai fost învățat și în cele ce ți s-au încredințat*” (II Tim. III, 10 și 14).

N-am spus însă totul dacă n-am aminti aici, cu smerită mulțumire, și neprețuitul ajutor pe care ni l-au dat, în consolidarea unificării, cercetările pastorale pe care au ostenit să ni le facă Înalț Prea Sfințitul Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului și Prea Sfințitul Valerian Zaharia, Episcopul Oradiei. Asemenea manifestări de dragoste părintească — împreunate cu slujbe arhieresti și cuvîntări arhipăstorești, care rămîn adevărate cărți de cîpătii pentru preoți și credincioși — au fost nu numai clipe praznicale de neuitat ci și minunate prilejuri de fuziune, la cea mai înaltă temperatură sufletească, a tuturor cugetelor și inimilor, „*întro Una, Sfîntă, Sobornicească și Apostolească Biserică*”, într-o unică și cinstită și iubită Biserică Ortodoxă Română.

La acest popas jubiliar, cu toții una sîntem. Și una vom rămîne! Una „în cuget și-n simțiri”. Una în credința, nădejdea și dragostea noastră creștină ortodoxă. Una în încrederea, speranța și iubirea noastră față de țara noastră românească și socialistă și față de înțeleapta ei ocîrmuire. Cu nestăvilită bucurie strigăm, dar, odată cu Psalmistul: „*Cît e de bine și cît e de frumos, să locuiască frații în unire!*” (Ps. CXXXII, 1).

UNITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Din actele ce se află în Muzeul parohial ort. rom. din Mărgău (jud. Cluj), reiese că episcopul care avea jurisdicția, la anul 1340 —, când a luat ființă satul și parohia Mărgău —, asupra acestui sat și prin urmare și asupra celorlalte parohii românești din Ardeal, ori cel puțin a unei părți din ele, era Ierofteiu, episcopul ortodox („disunit“) din Belgradul sîrbesc.

În secolul XVII se încearcă calvinizarea românilor din Ardeal și acest lucru îl aflăm consemnat într-o declarație a preoților din Călățele, Mănăsturul-Român, Ciuleni, Mărgău, Săcuen, Nadășul-Român, Păniceni, Someșul Cald, Someșul Rece, Berind și Sînmihai, pe care au dat-o la 11 ianuarie 1699, la o anchetă în satul Sîncrai, de lângă Huedin, în legătură cu trecerea românilor din Ardeal la religia catolică. Fiecare dintre preoții acestor parohii declară următoarele:

„În care credință m-am născut, am crescut și am învățat și cum am propovăduit cuvîntul lui Dumnezeu pînă acum, rămîn și de aici înainte în aceea; nu îmi schimb religia, care e aceeași cu a muscalilor și grecilor. Știu că pînă acum am fost uniți cu preoții unguri calvini. Cu cine se vor uni după aceasta vlădica și căpeteniile preoților, ce se țin de dînsul, nu știu...” („Biserica Ortodoxă Română“, Nr. 9—10 din 1962, p. 916).

Și într-adevăr, preoții și credincioșii parohiei Mărgău au rămas în credința ortodoxă pînă la anul 1778, când — sub vlădicul Grigorie Maior — au trecut la religia greco-catolică, iar parohia Mărgău a fost ridicată la rangul de sediu protopopes, în care calitate a rămas timp de o sută de ani, pînă la 1880, la 1 ianuarie, când s-a desființat protopopiatul Mărgăului.

Totuși, legăturile de bună conviețuire între preoții și credincioșii parohiei gr.-cat. Mărgău și a preoților și credincioșilor ortodocși din parohiile vecine au continuat și după trecerea parohiei Mărgău la gr.-cat. Astfel, unul dintre preoții Mărgăului, George Ungur (fost preot în Mărgău între anii 1824—1860), s-a căsătorit cu Maria, fiica preotului ortodox („disunit“) din Finciu, iar la înmormîntarea fiicei preotului gr.-cat. Alexandru Fodor, Eleonora, în 1872, precum și a soției sale, Raveica, în 1873, au servit ca preoți înmormîntători atît preoții greco-catolici din Bociu și Răchițele, cît și preotul ortodox din Buteni. Deci, nu s-a făcut nici o discriminare religioasă și au servit

împreună, la înmormîntările din Mărgău, atît preoții greco-catolici cît și cei ortodocși, în anii 1872 și 1873.

Această nediscriminare religioasă s-a practicat și în alte parohii și au fost rare cazurile cînd nu s-au înțeles preoții ortodocși cu cei greco-catolici, pe această chestiune.

Totuși, din cînd în cînd s-au mai ivit și asemenea cazuri... Iată, de pildă, în anul 1893, ce-i scrie preotul ortodox Simeon Morcan, din Călățele, unuia dintre preoții greco-catolici, probabil celui din Ciuleni:

„Nr. poz. 11—893.

„Onorate în Hristos Frate!

„La hartia On. D-Tale am onoare a Ve raspunde următoarele: Florea Radoviciu întradever a incredințat cu un junc din parochia mea, și fiindcă o am aflat indusă in protocolul parochiei mele, me țin indreptățit la pasul ce am făcut atît din pricină, ca să află esistat intre aceste 2 parohi, de care antecesorii noștri sau folosit și de care chiar On. F-Ta te ai folosit întrun asemenea cas, fără să fi făcut, cele ce ceri dela mine a face, și ca să Ve convingeți etă casul: Ioan Pandrea din Ciula casatorit cu Maria Vlaic din Călățele au avut o fică numită Ana pe care S-Ta ai împlinit tote cele recerute pentru actul cununii fără a fi indusă în protocolul botezaților al parochiei mele, cît și mai cu seama pe basa usului ce a fost, cu încunoscîntat, acesta este unul dintre casurile mai recente, care lai împlinit On. D-Ta, așa au fost usul din trecut, te ai folosit de el prin urmare mi-ai dat ansa ca și eu să me folosesc.

„Pote ca On. F-Ta altcum ți esplici lucrul sau pote că mesuri cu mesura „quod licet Jovi non licet bovi”. Ce-țo fost ertat On. F-Tale, cred ca să mi fie și mie ertat sau dacă vrei, ca să ne alegem oile unele dintraltele stau la dispoziție și indată ce voi cere numai decît pe toți cei ce după legea statului ar aparțineia religiunei F-Tale îi voi scote din Matriculele parochiei mele și ți-i voi trimite pe toți, să înțelege apoi voi pretinde și eu asemenea să urmați, On. F-Ta vei face cum vei voi!!

„Er încât privesc, ca nu are etatea receruta fi sigur, ca fără Atestat medical nu voi împlini actul cununii.

„Er pentru bunavoitoare atentiune ți sum mulțamitoriu, și țaș fi și mai mulțamitoriu cînd On. F-Ta nu mi-ai da ansă la astfel de casuri, ci ai observa usul bun și pacinic de care s-au folosit antecesorii noștri; far a cauta nod in papură.

„Al On. F-Tale in Christos frate

„Călățele 9/II. 893.

ss. Simeon Morcan”.

Din această adresă reiese clar, că „pe baza uzului ce a existat între aceste două parohii, (una ortodoxă și una greco-catolică), de care antecesorii (preoți) s-au folosit și de care chiar On. Fr. Ta (se spune în scrisoare) te-ai folosit într-un asemenea caz, fără să fi făcut, cele ce ceri de la mine a face... așa au fost usul din trecut, te-ai folosit de el, prin urmare mi-ai dat ansă ca și eu să mă folosesc... usul bun și pașnic, de care s-au folosit antecesorii noștri”, — era că unii copii ortodocși erau botezați de preoți greco-catolici ori viceversa, tot așa la cununii, etc.

În adunările poporale, care interesau neamul românesc din Ardeal, au mers totdeauna mînă în mînă greco-catolicii cu ortodocșii. Iată, un asemenea caz, din anul 1907:

„Convocare.

„Locuitorii cercurilor pretoriale B.-Huedin (Bánffyhungyad) și Hida (Hidalmás) se convoacă la

adunarea populară

ce se va ține în Fildul de jos în 8. Aprilie st. n. 1907, în curtea școalei române gr.-cat. la 1 oră după amiază, cu următorul program:

1. Deschiderea adunării.
2. Votul universal.
3. Libertatea presei și a întrunirilor.
4. Proiectul de lege asupra școalelor și învățătorilor populari confesionali.
5. Proiect de rezoluțiune.
6. Închiderea adunării.

„B.-Huedin — Hida, 30. Martie st. n. 1907.

Semncază: Joan Pop, Dr. Simion Tămaș, Dr. Andreiu Pop, Dr. Vasile Crișan, Dr. Joan Prodan, Mihaiu Mărincaș, Constantin Căciulă, Petru Forna, Iuliu Chiffa, Aurel Fodor, Joan Galiș, Florian Petran, Eugen Șancu, Găvrilă Mureșan, George Tulbure preot, Ștefan Pop, Emil D. Măcelariu, Iuliu Truță, George Meșesan, Sever Frățilă, Găvrilă Todoruț, Găvrilă Condor, Cornel Condor, Simeon Nosa, Alexandru Sava, Romul Ramonșian, Joan Irimiaș, Petcu Anca, Ioan Șancu, George Tulbure, învățătoriu, Joachim Lucaciu, Trăian Șuteu, Joan Mango, Teodor Lung. Nota: După închiderea adunării preoșimea districtului Morlăcii se va întruni în sinod, din care după resolvirea afacerilor curente se va remonstra contra proiectului școlar alui Apponyi“.

Acest apel l-au semnat, deopotrivă, greco-catolicii și ortodocșii...

Apoi, în cadrul „Astreii“ din Sibiu — „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“ — toți românii din Transilvania s-au găsit uniți într-o singură familie națională românească.

Deci, actul reîntregirii bisericești din Transilvania, din anul 1948, a fost consecința logică a bunei înțelegeri ce a existat între românii din Transilvania.

Preot VALERIU GR. SIMA

paroh ort. rom. în Mărgău —

NĂZUINȚA DE REÎNTREGIRE A BISERICII STRĂMOȘEȘTI DIN TRANSILVANIA LA EPISCOPUL INOCHENTIE MICU KLEIN

În anul acesta se împlinesc două sute de ani de când episcopul Inochentie Micu Klein, victima politică a prozelitismului habsburgic, s-a stins din viață (23 septembrie 1768), departe de ai săi, plin de amărăciune că nu a izbutit să le scoată drepturile și să-și vadă neamul său ardelen izbăvit de năpasta dezbinării și apăsării, înfrățit în aceeași credință religioasă și în aspirațiile către unitate, libertate și progres.

Tot în anul acesta se împlinesc douăzeci de ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, reîntregire către care năzuise, fără să o vadă împlinită, și vrednicul de pomenire episcopul Inochentie Micu.

Acum când comemorăm aceste două evenimente, pe care o legătură tainică le unește parcă într-un proces organic, desprindem în primul rînd o sinteză a vieții și activității luptătorului Inochentie Micu.

Importanța păstoririi episcopului Inochentie Micu a fost căutată și cercetată de istoriografia noastră în diferitele ei manifestări. Nu s-a cercetat însă pînă acum, amănunțit și sistematic, una din laturile atît de însemnate din viața zbuciumatului vlădică Inochentie Micu, care în lumina comemorării actuale prezintă o importanță semnificativă, anume năzuințele sale de unire cu Biserica Ortodoxă. Aceste năzuințe au fost la început timide, s-au cristalizat însă cu timpul, în conștiința frământată a episcopului Inochentie, în atitudini tot mai lămurite și hotărîte, fără să ajungă însă la pasul ultim al acestui proces.

Epoca în care a fost chemat să păstorească episcopul unit Inochentie Micu (1692—1768), era dominată de uniunea celor trei națiuni privilegiate și a celor patru confesiuni recepte, care s-au dovedit mai puternice, atunci, decît Viena imperială și Roma papală.

Inochentie Micu s-a născut în 1692, din părinți ortodocși, în comuna Sadu (jud. Sibiu), din sînul unei țărănime viguroase, care a dat în secolul al XVII-lea neînfricați apărători ai Ortodoxiei. Studiază mai întîi la școala iezuiților din Sibiu, apoi între 1719—1724, îl găsim înscris la școala iezuiților din Cluj. Este trimis după aceea să studieze teologia și filozofia la seminarul catolic din Tîrnavia (Sîmbăta Mare din Ungaria), unde a petrecut mai mulți ani, stipendiat de fundația făcută de cardinalul Kollonich anume pentru tinerii greco-catolici. Murind în 1727 episcopul românilor uniți din Transilvania, Ioan Patachi, în locul lui fu ales, în 1728, studentul Micu de la seminarul din Tîrnavia. După ce își termină studiile la Tîrnavia, intră în mînăstirea unită

din Muncaci, unde se hirotoni (1729), iar apoi se călugări (1730), luînd numele de Inochentie.

Crezînd în făgăduințele mincinoase ale unirii, noul episcop Inochentie pornește cu energie și însuflețire, încă din anul 1730, la consolidarea acesteia, cerînd în acest scop deplină împuternicire de la Curtea imperială din Viena. Propuse, deci, să i se supună jurisdicției sale toți preoții și românii uniți din Transilvania; cei care nu s-ar supune de bunăvoie, atunci să fie siliți la aceasta cu pedepse aspre. Guvernul să impună preoților ortodocși toate poverile publice și să fie constrînși la prestare de robotă. Preoții neascultători să fie re-duși la tăcere și supunere cu ajutor armat.

Inochentie Micu s-a afirmat, chiar de la începutul păstoririi sale, ca un înflăcărat luptător pentru unire, deși numeroși preoți români din Transilvania se împotriveau să-i recunoască autoritatea ierarhică. Hiperzelosul ierarh ceru atunci, de la Curte și mai târziu de la guvernul transilvan, să i se supună absolut toți preoții români, atît uniți, cît și neuniți, și astfel să înceteze definitiv jurisdicția episcopului ortodox de la Rîmnic asupra românilor neuniți din Transilvania.

În strădaniile sale de a-i cuprinde pe toți românii sub numele de uniți, chiar dacă sînt neuniți, ambițiosul Inochentie izbutise — după cum arată con-scripțiile vremii — să adune, pînă în 1741, într-o singură Biserică unită, pe toți românii din Transilvania, cu excepția cîtorva fracțiuni disparente.

Pe terenul luptei pentru apărarea Bisericii sale, episcopul Inochentie avea să lămurească, de la începutul misiunii sale, starea, rostul și însăși existența Bisericii române unite. De-altfel, rostul acestei Biserici era definit, în cele spirituale, în actul unirii de la 1698, iar în cele temporare, în diplomele leopoldine din 1699 și 1701.

Inochentie Micu a înțeles că pentru cîștigarea drepturilor firești ale românilor ardeleni, va trebui să-și înceapă lucrarea sa de la împăratul însuși. Încă înainte de a veni în eparhia sa din Ardeal, el își îndreptă cea dintîi nădejde către Viena, încredințat că acolo se află dreptatea pe care n-o poate smulge nimeni. Și întrucît unirea era opera împăratului, la el trebuia să caute mai multă înțelegere. Timp de 15 ani (1730—1744), neobositul episcop Inochentie călători de trei ori la Viena, înaintînd peste 30 de memorii și cereri, legate toate de situația unirii și de doleanțele clerului și credincioșilor români uniți.

Hîrtii peste hîrtii încărcară pe fața lor curată frămîntarea măsurată a unui suflet tot atît de curat. În sprijinul revendicărilor pentru cler, Inochentie mobilizează nenumărate texte din dreptul canonic, din hotărîrile sinoadelor, conciliilor, din decretele regilor unguri, din Vechiul și Noul Testament, invocă echitatea, dreptul divin și natural, secular.

Inochentie folosește înainte de toate unirea, perspectivele deschise de ea și avantajele care i s-au oferit. El pune în serviciul cauzei diplomele unirii. Unirea, menită de regim să fie instrument politic doar pentru uzul lui, o convertește în instrument politic pentru uzul poporului propriu.

La început, împăratul văzu în Inochentie un om cuminte, deschis și îndrăzneț; îi acordă, în 1729, titlul de baron, iar în 1732 pe acela de membru al dietei Transilvaniei. Dar, după cum am arătat, pe atunci Stările Transilvane erau mai puternice decît Curtea Vienei. Guvernul împărătesc părăsi deci pe Inochentie și pe toți ai săi, lăsîndu-i în seama dietei ardeleni.

La rîndul lor, iezuiții își dădură seama că prin intrigile lor vor izbuti să facă din acest vrednic român un „miel de jertfă“ al politicii lor, lipsite de scrupule, sprijinind pe cinstitul episcop numai cu promisiuni amăgitoare, pe care rar le vor și îndeplini. Iezuiții se slujeau în acțiunile lor atît de puterea politică a stăpînilor, cît și de toate mijloacele nepermise. Prin unirea românilor ardeleni cu Biserica Romano-Catolică, nici Roma și nici Viena, nici iezuiții și nici nobilii catolici n-au urmărit binele românilor, ci numai înmulțirea sufletelor și înrobirea lor.

Între români se răspîndi atunci tot mai mult credința că au fost înșelați și în inimile lor se cuibări un gînd tot mai hotărît pe care episcopul Inochentie l-a înțeles și aprobat; el porni atunci lupta politică în cadrul Bisericii, pe firul perspectivei deschise de unire.

Dacă episcopul Inochentie ar fi fost deplin convins de puterea de viață a Bisericii unite și de adevărul biruitor al doctrinei ei, nu s-ar mai fi expus zadarnic să facă apel la sprijinul puterii de stat în domeniul credinței religioase, unde știa prea bine că numai prin puterea cuvîntului și prin exemplul vieții se poate realiza pe durată dificila operă de cucerire a sufletelor.

Dar în cursul celor 15 ani de studiere a problemelor unirii, episcopul Inochentie a ajuns și el la concluzia mitropolitului Teodosie, din Țara Românească, că unirea a fost o acțiune politică unilaterală a împărăției habsburgice, nu și a Bisericii române din Ardeal, fiind astfel o înșelăciune nefolositoare. Inochentie s-a convins în cei 15 ani de tratative cu stăpînirea, că ea nu vrea să îndeplinească promisiunile făcute în schimbul unirii, ci vrea să-i robească Biserica pe nimica toată.

A fost deci firesc ca aprigul luptător pentru uniație de la începutul păstoririi sale, decepționatul vlădică Inochentie, să-și schimbe treptat vederile extreme, de dispreț și asprime împotriva strămoșilor noștri.

De-altfel, românul Ioan Micu nu putea fi dezdădăcinat sufletește cu totul din mediul familiar și rustic, al cărui produs era, nici atunci cînd ucenicise la școala iezuitică din Țirnavia, nici mai tîrziu. Căci oricît de iscusite ar fi fost metodele învățămîntului iezuitic, ele nu au fost în stare să destrame legăturile sufletești dintre ucenici și dintre rudeniile lor.

Desigur, mai ales la praznicele mari, Ioan Micu își va fi îndreptat gîndul spre biserica din Sadu, unde troparele sunau mai aproape de sufletul său.

În dorința de a se depărta cît mai puțin de amintirile și datinile legate de vlădicia sa românească, Ioan Inochentie Micu ținea să fie călugăr răsăritean și să-și primească după normele Bisericii Ortodoxe treapta de diacon și preot. Pentru aceasta el intră în mînăstirea Sfîntului Nicolae de la Muncaci, fundația din secolul al XIV-lea a lituanului Teodor Coriatovici.

Este neîndoios că episcopul Inochentie după ce a luat în mîinile sale destinele episcopiei române unite s-a încredințat în cei 15 ani de luptă desfășurată ca păstor al românilor uniți din Ardeal, că de la Curtea din Viena nu se poate storce nimic altminteri, decît printr-o intransigență de fier și prin înfățișarea aspirațiilor sale în culorile cele mai stridente. Dreptatea unui popor nu izvorăște din bunătatea dușmanilor înduioșați prin plîngerii, ci din puterea conștiinței sale proprii.

În lupta sa inegală, bietul vlădică Inochentie nu avea decît un singur prieten adevărat, poporul său, care la început nu-i putea da alt ajutor decît acela al lacrimilor și al rugăciunilor sale fierbinți. Cu fruntea înăureolată de

mucenicie, Inochentie desluși atunci calea sigură a mântuirii poporului său: întoarcerea acasă, la Biserica strămoșească și la unitatea de credință cu toți românii din Moldova și Țara Românească. Mărturiile documentare, deși pâr-tinitoare și uneori echivoce, ne lasă totuși să întrezărim zbuciumul ierarhului nostru între cei doi poli ai năzuințelor sale, amintite mai înainte: statornicia și devoțiunea față de cauza unirii sau reîntoarcerea definitivă la ortodoxie. De altfel, unirea nu constituia pentru Inochentie Micu Klein, un prilej de dispute teologice, ritul răsăritean rămânând indiscutabil. Subordonând însă problema religioasă celei naționale, Inochentie Micu s-a arătat gata chiar să părăsească unirea, dacă o cerea cauza națională.

Trebuie să remarcăm, în ordinea aceasta de idei, că Roma, Viena și guvernul transilvan par a fi fost deplin edificate asupra situației reale din Biserica românilor uniți, dovadă că în 17 martie 1735 dieta ardeleană ataca înainte de toate unirea și nesinceritatea ei. Se aducea acuzația că între românii mireni nu e nimeni unit și poate că nimeni nu știe ce e unirea. Preoții mărturisesc pe față — observa acea dietă — că au primit unirea nu pentru a se lepăda de schismă, ci numai din interese sociale și economice. Ei păstrează toate cărțile schismatice, tipicul schismatic, slujesc liturghia fără adaosul „filioque”. Unirea este invocată numai când e vorba de cerut beneficii. Deși unii din gură se mărturisesc uniți, cei mai mulți în faptă și în fundul inimii lor sînt și acum tot atît de „schismatici” ca și înainte cu 50 de ani, când nici nu se vorbea de unire.

Acest tablou este completat de rechizitoriul altei comisii dietale, în care se arată că uniții s-au unit interesat, că-i urăsc pe latini, că episcopul lor nici nu vrea să țină pe lîngă sine nici un catolic, ci că pe toți i-a luat din plebea românească. Clerul este îndreptat mai mult spre vechea dospeală grecească, decît spre adevărata unire. Episcopul și preoții trăiesc numai sub umbra unirii, cu adevărat însă sînt curat și cu desăvîrșire „schismatici”.

Iată o descriere care oglindește destul de veridic adevărata față a unirii, a cărei sinceritate o va apăra cu greu însuși Inochentie. Unirea invocată de el în lupta sa devine de acum o armă împotriva lui și a românilor uniți.

În 1737, fiind întrebat de Ioan Torockkai, președintele comisiei dietale ardelene, Inochentie trebuia să recunoască fără înconjur că: „eu și clerul meu român sîntem și vom rămîne uniți”, dar s-a grăbit să adauge: „numai să ni se dea și nouă acele beneficii și imunități, de care se bucură romano-catolicii”. Torockkai obiecta atunci că, în chipul acesta, unirea nu este adevărată, ci condiționată, și clerul român o mărturisește numai pentru folos, ceea ce episcopul recunoscuse. În caz contrar, adăugă însă Inochentie, clerul său stă la îndoială, sau după cum relatează un alt izvor, „ne-am face chiar și turci”. Aceste cuvinte nu trebuie interpretate ad litteram, ci ca o expresie a indignării omenești din acea clipă, căci ierarhul nostru era mereu conștient de răspunderea conștiinței sale creștine în fața lui Dumnezeu și a oamenilor.

Dovadă că în dieta din februarie 1744, când clerul și poporul român erau acuzați că nu sînt uniți din inimă, episcopul Inochentie răspunse semnificativ: „cele ce sînt ascunse în inima omului, numai Dumnezeu le poate judeca”.

Stăruind în direcția acestei acțiuni de luptă pentru românii ardeleni, Inochentie face presiuni asupra cercurilor conducătoare, arătîndu-le că unirea nu se poate ține dacă nu se împlinesc făgăduințele cuprinse în cele două diplome leopoldine.

Pe terenul luptei de apărare a conținutului ortodox al Bisericii împotriva oricărei alterări latinizante sau catolicizante, episcopul Inochentie a ajuns inevitabil în conflict cu teologul iezuit, în care vedea un permanent memento al primejdiei schimbării prin adaose papistașe a legii strămoșești.

După cum se știe, instituția teologului era de natură bisericească, de îndrumare dogmatică și canonică, dar și de natură politică, de informator al autorităților eclesiastice și civile asupra vieții Bisericii unite.

Conștient că iezuiții străini nu vor sprijini cauza românilor, vlădica Inochentie trecu, încă de la începutul păstoririi sale, peste iezuitul numit tocmai ca să-i împiedice calea, plecând la Viena pentru a apăra acolo drepturile românilor uniți. În 1739, în sinodul de la Blaj, se pune, între altele, condiția ca teologul iezuit numit atunci să nu silească clerul la observarea altor lucruri, afară de cele patru puncte ale unirii. Această condiție se referea desigur la tendințele de latinizare a credincioșilor uniți. După doi ani, nemulțumit de porunca împărătească de a se menține teologul iezuit din beneficiile episcopiei, Inochentie se exprimă în cuvinte foarte grele împotriva iezuiților și a teologilor iezuiți, arătând că aceștia umblă să convertească sau mai bine zis să-i înstrăineze pe români de la adevăr.

Este o atitudine elocventă din partea lui Inochentie, care era convins că iezuiții ar fi voit să introducă între români peste tot ritul latin. În fața acestei situații, sinodul din 1742 ceru să intervină însuși papa pentru a stăvili trecerea de la ritul grec al Bisericii unite la cel latin. Actele acelui sinod spun textual că: „mare scădere și pagubă simți clerul și neamul nostru unit din Ardeal din trecerea românilor la ritul latinesc; de aceea, cu smerenie se roagă S. S. Măriei Sale ca să sîrguiască împreună cu părintele pater teologul a dobîndi de la P. S. Patriarh (papa Romei) apostolească poruncă, ca nimeni din ritul nostru cel grecesc unit să nu fie slobod a trece la ritul latinesc, precum aceasta și în țara leșească s-a oprit“.

Dar opoziția față de teologul iezuit și-a manifestat-o Inochentie cu indignare legitimă în cursul sinodului de la Blaj, din 1744. Inochentie socotea de prisos prezența iezuitului. De aceea exclamă cu hotărîre: „ori eu nu voi fi episcop, ori pe teologul nu-l voi mai hrăni în casa mea!“.

Rostind această alternativă, Inochentie și-a atras răzbunarea iezuitului, care cu ajutorul celorlalți iezuiți cu influență a izbutit să rămînă, iar episcopul Inochentie să se ducă. Mai târziu, Inochentie avea să vadă că teologul iezuit a fost începătorul nenorocirii și pribegirii sale, uneltitorul dibaci al unei catolicizări depline a românilor, care lucra pentru a nu ceda nimic pînă nu vor părăsi cea mai de pe urmă amintire a ritului strămoșesc.

Indignarea și repulsia funciară a episcopului Inochentie față de iezuiți și peste tot față de prozelitismul catolic găsi un puternic suport moral și în răscoala religioasă a românilor ardeleni ortodocși, stîrnită cu apariția călugărului Visarion Sarai, în anul 1744.

Această mișcare pentru ortodoxia strămoșească a constituit un prilej bine venit pentru dușmanii lui Inochentie, învinuindu-l direct de această mișcare și de promotor al schismei. În raportul prezentat de guvernul transilvan, se precizează categoric că episcopul Inochentie însuși a îndemnat pe oameni să se lepede de unire și că o mare parte a națiunii nu mai vrea nici să audă, nici să știe nimic de unire, chiar dacă i s-ar acorda toate libertățile

și privilegiile. Așadar, nici așa-zisul episcop unit nu era unit în inima lui, ci a încercat să determine toată națiunea a se lepăda de unire.

Cei puternici înfrunțați de Inochentie jurară atunci să-l înfrîngă pe episcopul român. Pîrile începură să curgă val către Viena, unde stăpînea cu trufie Maria Tereza, care în iunie 1744 poruncește episcopului să se înfățișeze la scaunul împărăției. Înainte de a se despărți de ai săi, Inochentie adună la Blaj protopopi, cler de rînd, nobili și iobagi români, uniți și neuniți. Prin componența sa, sinodul acesta, ieșit din comun, semăna cu un sfat național românesc. El reprezenta momentul în care vlădica Inochentie și-a putut exprima în modul cel mai concludent simțămintele și gândurile sale cu privire la chestiunea părăsirii unirii. De aceea vom stărui mai mult asupra acestui moment crucial în istoria năzuințelor de unire a românilor uniți cu Biserica Ortodoxă.

Lăsînd la o parte problema delicată a autenticității și veracității documentelor care ne relatează faptele și declarațiile rostite în cursul acestui furtunos sinod, socotim că indiferent de obîrșia lor, ele ne oferă suficiente orientări în atmosfera și problematica acestui moment istoric religios. Ne vom conduce în interpretarea lor de firul călăuzitor al năzuințelor ortodoxe — mărturisite sau tacite — ale episcopului Inochentie Micu.

Sinodul de la Blaj, din 25 iunie (6 iulie) 1744, a oferit guvernului și celorlați dușmani ai episcopului Inochentie cel mai bogat material de acuzații, atît pentru condițiile în care a fost convocat, cît și pentru intențiile și concluziile pe care le-a exprimat.

Voind să dezbată în toată libertatea și sinceritatea problemele vitale ale Bisericii sale, Inochentie a adunat acest sinod fără mandat din partea arhiepiscopului Strigoniului, de care atîrna episcopia română-unită a Transilvaniei, precum și fără știrea și învoirea guvernului transilvan și a comandantului militar imperial. După cum se știe, Inochentie chemase la acest sinod, în mod neobișnuit, pe lîngă protopopi, o mulțime de mireni, în total vreo 150 oameni, printre care erau mai mulți țărani, uniți și neuniți, căci de hotărîrea acestui sinod legase soarta întregului neam românesc din Ardeal, care în acel moment istoric căuta sprijin și putere în ortodoxia străbună.

În timpul sinodului se analiză cu multă amărăciune situația creată prin repetatele refuzuri ale Vienei de a-și împlini angajamentele față de românii uniți cu Roma. Episcopul Inochentie făcu o dare de seamă și asupra acțiunii sale de pînă acum și ceru încuviințarea pentru continuarea ei. Se ocupă și de mișcarea călugărului Visarion Sarai. Inochentie nu a fost prea aspru cu acest propovăduitor al credinței vechi, refuzînd să folosească forța împotriva lui Visarion, ca un lucru ce nu-i era îngăduit lui, ca ierarh creștin. Acest refuz i-a atras mustrarea că nu procedează destul de activ, ba chiar că ar fi fost complice în acțiunea lui Visarion, pe care el însuși l-ar fi chemat în țară, îndemnînd poporul la neunire. În acest sinod Inochentie s-a împotrivit obligației de a-l întreține pe teologul iezuit, după care propuse sinodului să aleagă între cele două drumuri: ori să aștepte pînă li se va schimba românilor legea, ori să facă sinodul de pe acum altceva: să hotărască, în caz că Viena nu va da românilor cele făgăduite, dacă mai voiesc să țină unirea ori se leapădă de ea. Alternativa pusă în felul acesta dovedește că Inochentie nu aștepta decît un răspuns negativ. Într-adevăr, cea mai mare parte a plebei izbucni strigînd că și dacă li se vor da, și dacă nu li se vor da cele făgăduite, ei totuși se vor

lepăda de unire. Acest răspuns oglindește atitudinea spontană a unui neam, care s-a convins că adevărata cale a mîntuirii sale sufletești nu poate fi decît lepădînd o povară pe care și-au luat-o numai pentru a se ușura de alte poveri, dar care s-a dovedit mai tîrziu că a purtat-o fără nici un cîștig, ci numai spre folosul dușmanilor săi.

O minoritate a sinodului din 1744, formată din protopopii mai cu experiență și cu frică de urmări, obiecta că Viena este o împărăție, la care temerarul Inochentie răspunse că sînt și alte țări străine, gata să apere contra ei Ortodoxia, amenințînd cu ele.

În preajma plecării din sinod, Inochentie se adresă participanților, promițîndu-le că dacă se va mai întoarce de la Viena, va pași în fruntea lor și va pleca peste munți. Această promisiune este confirmată de o altă versiune, după care episcopul Inochentie ar fi declarat: „este adevărat că legea vi s-a schimbat întru cîtva, dar mă voi duce la crăiasa; de voi izbuti, bine; dacă nu, atunci îmi voi căuta aiurea bucata mea de pîine“. E sigur, că rostind cuvintele acestea, fiul țaranilor din Sadu nu putea să-și îndrepte gîndul și speranța decît spre țara fraților de peste munți, spre iubitoarea și ospitaliera Țară Românească. În urma acestor cuvinte, s-a produs un mare freamăt în popor, iar protopopii români mult s-au jăluit între ei, și de atunci mai tare se lăși „schisma“.

Părăsind sinodul, Inochentie luă cu sine — pentru a o prezenta la Viena — o scrisoare din partea clerului și poporului în care aceștia amenințau cu neunirea dacă nu li se vor îndeplini cererile.

Chemat la Viena spre a se justifica în fața unei comisii pentru pretensele sale fărădelegi, episcopul Inochentie pregăti de îndată o întîmpinare, în care, continuînd să stăruiască pentru drepturile românilor, arăta, între altele, că uniții văd că le-a mers mai bine cît au fost schismatici, decît le merge acum, căci atunci aflau totdeauna scut la principii români, și cu sprijinul acestora tot mai erau luați în seamă atît la Curtea din Viena, cît și în principatul Transilvaniei. Ca o consecință a acestei situații, Inochentie adăugă că atît clerul, cît și poporul român stăruie așa de mult în revendicarea drepturilor lor, încît dacă nu li se vor împlini, ei vor fi mai bucuroși să fie schismatici, decît catolici.

Comisia de judecată răspunse însă, la rîndul ei, cu acuzații împotriva lui Inochentie care începuse să cocheteze cu schisma, lăsînd să se inunde dieceza sa cu cărți schismatice, asupra căreia era dator să fie cu grijă, precum și că primește preoți hirotoniți de schismatici. Aceste „fărădelegi“ — din perspectiva catolicismului — erau însă deziderate firești pentru românii ardeleni, încuviințate de sinodul de la Blaj din 1744.

Prins în cursa comisiei, Inochentie a prins bănuiala asupra scopurilor ce se urmăreau cu el, și și-a dat seama că nu-i mai rămîne decît o singură cale de scăpare: să încerce, poate va găsi la Scaunul papal dreptatea pe care o căutase zadarnic la curtea imperială. De aceea, fugi la Roma; însă la Roma ca și la Viena, Inochentie era privit cu lipsă de încredere, ca unul care a îndrăznit, în cursul activității sale vlădicești, să se afirme mai mult în calitatea de român decît în aceea de catolic.

Cu plecarea lui Inochentie la Roma, în 1745, începu a doua fază a unirii, faza dezbinării Bisericii unite însăși. Plecarea, în 1745, a episcopului Inochentie din țară a fost urmată de tulburări împotriva unirii, accentuate apoi de acțiunea vicarului Nicolae Pop din Balomir.

Aderenții rămași credincioși episcopului Inochentie scriau în 1747 acestuia la Roma, că dacă va fi silit să abzică de la episcopat, poporul român se va lepăda de unire. Sinodul prezidat de episcopul Olsavszky, cerea în 1748 la Sibiu, rechemarea episcopului Inochentie, în caz contrar poporul va trece la neunire, iar cei trecuți deja nu se vor mai întoarce niciodată la unire. În simplitatea sa poporul român tălmăcește plecarea lui Inochentie în străinătate prin decepția lui față de unire. Samuil Micu, nepotul episcopului, redă acea credință scriind că: „pentru aceea a ieșit vlădica Inochentie din țară, pentru că a văzut că unirea nu e bună și i-a părut rău că a unit atîta mulțime de suflete“.

La Roma, unde-și reîncepu acțiunea, Inochentie fu învinuit din nou de vechile sale „fărădelegi“.

Din exilul său, episcopul Inochentie îl predestinase pe protopopul Nicolae Pop să devină plinitorul năzuințelor sale de unire cu Biserica Ortodoxă. În scrisoarea adresată cu ocazia numirii sale ca vicar, Nicolae Pop este îndemnat de Inochentie să vegheze cu grijă la soarta păstoriților săi, amintindu-i semnificativ, că el este „episcop grec“ și ca atare are jurisdicțiune proprie, subliniind astfel conștiința suveranității sale față de încercările neîncetate ale „latinilor“ de a-și subordona pe românii uniți.

Deosebit de sugestivă apare asigurarea pe care episcopul Inochentie i-o dă în 30 septembrie 1747, prin vicarul său, poporului păstorit de el, că „în cîrînd Dumnezeu va trimite apărător“. Evenimentele istorice din anul următor vor arăta cine va fi acel apărător al poporului român împotriva robirii catolicilor.

Îndată după înlăturarea sa, protopopul Nicolae Pop trecu la ortodoxie, stîrnind un val de tulburări populare în satele din sudul Transilvaniei. Curentul era acum mai greu de oprit, căci țaranii rezistă, stăruie în ortodoxie și trimit mereu delegații la Viena pentru a cere îngăduința să rămîină în vechea credință. Cresc emigrările peste munți și însuși Nicolae Pop trece în august 1748 în Țara Românească. Țarina Elisabeta a Rusiei interveni, prin ambasadorul rus din Viena, pe lîngă aliata ei Maria Tereza, în favoarea românilor ortodocși ardeleni. „Apărătorul“ poporului român, la care se va fi referit episcopul Inochentie, în 1747, obținu în 1750 decretul imperiale de la Viena, prin care se asigură libertatea credinței și a cultului ortodox pe seama românilor din Brașov, Făgăraș și Sibiu.

În felul acesta, protopopul Nicolae Pop a dus la îndeplinire pasul pe care împrejurările nu i-au permis episcopului Inochentie să-l facă: părăsirea unirii, trecerea munților și dobîndirea sprijinului de trebuință în luptele pentru apărarea ortodoxiei ardeleni.

Înainte de a-l cuprinde întunerecul, episcopul Inochentie credea, în ultimul său memoriu înaintat curții din Viena, în posibilitatea revenirii uniților în sînul Bisericii Ortodoxe, afirmînd că ei „mai bucuroși vor să fie schismatici decît catolici, fiindcă cei de ritul latin nu vor a-i recunoaște catolici decît cu numele, nu și în ce privește o folosire a beneficiilor“.

Această credință, nutrită de Inochentie cu atîta ardoare, apare acum ca o răsplată a pătimirii și așteptării sale. Jertfa lui ca și jertfa tuturor acelor care au luptat pentru credință și dreptate n-a fost zadarnică. Nădejdea celor care se jertfesc pentru lege și neam poate să se spulbere ca fumul, atunci cînd se pogoară în mormînt, însă credința mare care a trecut prin dînșii ca o flacără îi sfîntește și dă memoriei lor o aureolă veșnică.

De o astfel de aureolă s-a încununat și în veci pomenitul episcop Inochentie Micu, care, deși n-a ajuns pînă la capătul drumului său, a adormit în Domnul cu credința neclintită în izbăvirea religioasă și națională a neamului său, înfrăiț astăzi la sînul Bisericii Ortodoxe Române întregite de pe tot cuprinsul patriei noastre.

BIBLIOGRAFIA:

1. *Cînd frații sînt împreună*, Sibiu, 1956.
2. G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, I. Sibiu, 1889.
3. G. Bogdan-Duică, *Procesul episcopului Ioan Inochentie Clain*, Caransebeș, 1896.
4. A. Bunea, *Din istoria românilor, Episcopul Ioan Inocențiu Klain (1728—1751)*, Blaj, 1900.
5. N. Comșa, *Episcopul Ioan Inochentie Micu*, Blaj, 1943.
6. S. Dragomir, *Istoria desrobirei religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, Sibiu, 1920.
7. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, 1930.
8. N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902.
9. I. Lupaș, *Desbinarea bisericească a românilor ardeleni, în lumina documentelor din I-a jumătate a veac. al XVIII-lea*, în „Studii, conferințe și comunicări istorice”, vol. I, București, 1928.
10. Șt. Lupșa, *Încercări de reîntregire a Bisericii Românești după 1700*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXV (1957), nr. 10.
11. N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani*, III, Oeriponte, 1885.
12. Z. Picișanu, *Corespondența din exil a episcopului Inochentie Micu Klein, 1746—1768*, București, 1924.
13. D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, București, 1967.
14. Al. Rosetti ș. a., *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1964.
15. Arhim. T. Scorobet, *Cuvîntare rostită la Blaj, la comemorarea lui Inochentie Micu Klein*, în „Telegraful Român” nr. XXI din 23 mai 1943.

Pr. Prof. ALEXANDRU MOISU

XX DE ANI DE UNITATE BISERICESCĂ

— 1948—1968 —

PELERINAJ LA SURSE

„Iată, picioarele noastre pășesc pragurile tale...”

(Psalm 121, 2)

Așezările omenești le fac oamenii. Creștinește privite, ele sînt întruchiparea — amplificată — a dumnezeieștii constatări dintru început: „Nu e bine să fie omul singur” (Facere 2, 18).

Expresie a spiritului de comuniune pe care Atoateșăcătorul l-a așezat în plămada firii noastre, așezările omenești s-ar cuveni să fie — pretutindeni și oricînd — sălașuri ale păcii și buneivoini, după cuvîntul psalmistului păstor, prooroc și rege care zice: „Cît este de bine și cît e de frumos să locuiască frații împreună!” (Psalm 132, 1). Dar larma neînțelegerilor generatoare de dezbinări și încăierări costisitoare a asurzit de prea multe ori ecourile reconfortante ale mărinimioasei urări biblice: „Pacea să domnească între zidurile tale și în casele tale propășirea” (Psalm 121, 8), suspendîndu-i, brutal, valabilitatea. O știm din propria noastră istorie. Ne-o evocă, zguduitor, destinul de îndurerată măreție — cu revărsări temporale de veacuri — al orașului cu impozantă și stabilă talie reprezentativă spre care ne îndreptăm ades și de fiecare dată covîrșiți de emoția pe care tot psalmistul o tălmăcește în cuvinte pătrunzătoare, cînd zice despre Ierusalim: „Iată, picioarele noastre pășesc pragurile tale...” (Psalm 121, 2).

Apoulou... Apulum... Bălgărad... Alba Iulia...

O știm acolo, înșurubată în buza Mureșului, de cînd ne-am pomenit sub soare ca neam de sine-stătător. Este una din puținele așezări citadine pe care dintele istoriei l-a mușcat ades, fără să reușească vreodată a-i fi curmat viața, chiar dacă i-a pîngărit vremelnice străvechiul profil daco-roman. E mai veche în ani decît poporul nostru și dăinuiește acolo pe-o spinare de deal — care n-are nici sumeție de munte, nici răni de rîpe fereștruite de rupturile pe care le pricinuiesc convulsiunile periodice ale scoarței pămîntului, — de mai mult de două mii de ani.

Alba Iulia — sau oricum i-am spune; după vîrstele istoriei ei falnice — „pare o uriașă pecete istorică“ ce adeverește permanența noastră pe aceste meleaguri, românești din veci și pentru veci de veci.

Statornicelor noastre afirmări ale unității Transilvaniei cu „șara“ — Țara-Mamă, firește — Alba Iulia le-a devenit simbol. Și a rămas astfel din ceasul în care spada lui Mihai Viteazul și-a fulgerat sclipirea-i biruitoare pe tot întinsul pămîntului străbun. Memoria ei — ca de ființă vie — așează alături, în săgașul afirmării consecvente a unității noastre politice, date și fapte cu statură de culme în desfășurarea bravă a istoriei poporului român. Înfrinși nu o dată în vrerea lor năpraznică de contopire teritorială — cea sufletească, era împlinită demult, din leagănul apariției noastre ca neam — cu frații lor din celelalte provincii românești, străbunii noștri de dincoace de Carpați nu s-au lăsat niciodată frînți pe roata renunțării silnice la fireștile lor năzuințe de veacuri. Mai cu seamă această izbîndă asupra încercărilor grele la care a fost supus de atîtea ori poporul nostru dedat să poarte poveri — pe umeri și pe suflet — o evocă zguduitor și în felurite variante Alba Iulia zilelor noastre.

Biserica noastră leagă de istoria acestei cetăți evenimente de amplă respirație ortodoxă română. La Bălgărad a înălțat Mihai Viteazul o biserică de lege străbună și tot el a consolidat situația precară pînă atunci a mitropolitului ortodox român al Ardealului. La Bălgărad a ieșit de sub teascurile tiparniței bisericești cea dintîi ediție a Noului Testament în românește (1648), prin osîrdia Mitropolitului Simion Ștefan, a cărturarilor și a meșterilor ortodocși români din preajmă sa. Pe acolo a trecut volbura răzmeriței lui Sofronie de la Cioara și tot acolo s-au jertfit mucenicește pentru obidiții lor frați Horia și ortacii lui de năzuință și de luptă. La Alba Iulia s-au pus asupra-ne — acum două veacuri și mai bine de jumătate — peceți care urmăreau să ne dezbine și sufletește după ce trăiam de veacuri, ca neam, risipiți în mai multe „țări“. Dar tot acolo le-am și rupt acum douăzeci de ani, cînd împliniri naționale care le desăvîrșeau pe cele din anul 1918, imprinau alt curs — fecund și plin de perspective mărețe — istoriei descătușate a țării noastre dragi.

În astfel de condiții, un drum la Alba Iulia echivalează cu un pelerinaj la surse de vitalitate și de afirmare românească și ortodoxă.

Ne-am pregătit din vreme să-l facem așa cum se cuvenea: cu inimi înălțate, cu suflete dogorite de simțăminte în urzeala căroră dragostea de „neam“ și „lege“ zvîcnește tumultuos și trainic.

PRELUDIILE

Duminică, 20 octombrie 1968...

În incinta impunătoarei catedrale din Alba Iulia — care acum două decenii a fost închinată reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române — este o ani-

mație de zile mari. Pregătiri febrile, începute cu zile înainte, prevestesc prăznuirea care se apropia.

Spre seară, un sobor de slujitori ai catedralei, în frunte cu P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș, a săvârșit sfânta slujbă a Vecerniei.

În aceeași zi de Duminică, dimineața, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu și apoi Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, adresându-se clerului și credincioșilor, în cadrele Sfintei Liturghii, le-au vorbit despre însemnătatea prăznuirii care avea să se săvârșească a doua zi.

Cuvîntarea P. C. pâr. vicar Traian Belascu în Catedrală (20 X 1968):

Mîinecînd de la cuvintele psalmistului: „Cît este de bine și de frumos să fie frații împreună“, P. C. Sa subliniază faptul că anul acesta este un an al multor aniversări importante.

Pe plan național românesc, aceste aniversări sînt: 120 de ani de la marea Adunare națională de pe Cîmpia Libertății de la Blaj (1848) și 50 de ani de la unirea Transilvaniei cu Patria Mamă (Decembrie 1918).

Pe plan bisericesc ortodox, s-a sărbătorit la 6 iunie 1968 împlinirea a 20 de ani de la înscăunarea Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian.

A doua aniversare de seamă este împlinirea a 20 de ani de la săvîrșirea actului istoric al Reîntregirii bisericești din octombrie 1948.

Potrivit hotărîrii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, această aniversare a constituit subiectul conferinței de orientare din luna septembrie 1968. Dîndu-și seama de importanța acestui subiect, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a participat la toate aceste conferințe din Arhiepiscopia Sibiului cu cuvîntul său lămuritor, plin de entuziasm și de înțelepciune. Prezența I. P. S. Sale la aceste conferințe le-a transformat în adevărate popasuri sărbătorești.

În continuare, P. C. Sa arată că poporul român — deși era împărțit în cele trei provincii — a rămas totdeauna una în legea strămoșească.

Împărații habsburgi n-au văzut cu ochi buni această unitate. De aceea, prin silnicii și asupriri au despărțit — la 1698—1700 — poporul român din Ardeal în două Biserici. Dar cu toată prigoana lor, ei n-au reușit să dezbinе și sufletul și credința acestui popor, care au rămas totdeauna aceleași. Numai administrativ le-a reușit împăraților de la Viena să despartă pe românii ardeleni: ei au rămas cu aceeași credință, cu aceleași rînduieli și cu aceeași limbă în tot timpul celor 250 de ani de despărțire administrativă.

În trecut dorința de a reveni la sînul Bisericii strămoșești nu s-a putut realiza din cauza piedicilor puse de stăpînirile nedrepte. Această dorință s-a putut împlini abia în condițiile vieții celei noi de după 23 August 1948, prin actul din octombrie 1948, cînd s-au rupt pecețile unirii cu Roma și clerul și credincioșii Bisericii greco-catolice s-au întors la sînul Bisericii strămoșești.

Acest act s-a consfințit în adunarea de la Alba-Iulia din 21 octombrie 1948.

Au trecut 20 de ani de la înfăptuirea acestui act de mare importanță pentru unitatea noastră bisericească și în acest timp am putut vedea binefacerile de pe urma acestui act. Rodul celor 20 de ani de împreună-viețuire în una și aceeași Biserică strămoșească este îmbelșugat: viața religioasă este mai dinamică, mai unitară și mai plină de folos pentru Biserica și Patria noastră.

P. C. Sa își încheie cuvîntarea în felul următor:

„La încheierea bilanțului celor 20 de ani, se cuvine să ne întoarcem privirile spre acest răstimp, căutînd să fim și mai una, mai înfrățiți în duhul lui Hristos și în duhul Bisericii noastre strămoșești, pentru ca unitatea noastră să fie și mai trainică — spre mai marea mărire a lui Iisus Hristos, Domnul nostru, spre întărirea și fericirea Patriei noastre scumpe și spre propășirea Sfintei noastre Biserici dreptmăritoare”.

CUVINTAREA I. P. S. NOSTRU MITROPOLIT NICOLAE IN CATEDRALA

„Ați auzit din cuvîntarea părintelui vicar că mîine se va prăznuî la Alba-Iulia împlinirea a două decenii de la săvîrșirea istoricului act al Reîntregirii bisericești din 21 octombrie 1948.

Marea însemnătate a acestui act constă în faptul că a completat unitatea noastră statală săvîrșită în anul 1918. Aceasta, pentru ca în unitate deplină poporul nostru să-și poată zidi o viață mai bună și mai frumoasă.

Se cuvine ca în ziua de azi, care precede serbarea de mîine de la Alba-Iulia, să ne aducem aminte de toți acei care au luptat și s-au jertfit pentru realizarea acestui act istoric. Să-I mulțumim Domnului nostru Iisus Hristos că ne-a strîns pe toți laolaltă în aceeași lege strămoșească și cu ajutorul acestei unități bisericești am sprijinit și unitatea întregului nostru popor.

Să ne îndreptăm recunoștința noastră către toți credincioșii și preoții din cele două strane, care au luptat ca „legea românească” să rămînă neschimbată, ca înfrățirea dintre toți românii să rămînă netulburată și să se păstreze vie dorința refacerii unității de credință de dinainte de 1700.

Ne aducem aminte cu recunoștință de episcopul martir Inochentie Micu, de cei trei corifei ai Școlii ardelen: Samuil Micu, Gh. Șincai și Petru Maior; de asemenea, de Simion Bărnuțiu și Gheorghe Barițiu ș. a., care au luptat nu numai pentru legea strămoșească ci și pentru drepturile cuvenite poporului nostru.

La fel, ne aducem aminte cu aceeași recunoștință de cei doi episcopi Ioan Bob și Gherasim Adamovici — unul unit, celălalt ortodox — care la anul 1791 înaintează dietei din Cluj memoriul intitulat: „Supplex libellus valachorum”. Tot ei merg împreună în audiență (1792) la împăratul, rugîndu-l să asculte glasul unui popor atît de apăsător și de nedreptățit.

Aceeași înfrățire se remarcă și în revoluția de la 1848, cînd cei doi episcopi, Șaguna și Lemeni, prezidează Marea Adunare Națională de pe Cîmpia Libertății de la Blaj.

La temelia Astrei (Asociația transilvană pentru literatura și cultura poporului român), înființată la 1861, stă aceeași înfrățire, primul ei președinte fiind A. Șaguna, iar al doilea Timotei Cipariu, mare fiu al Bisericii surori.

Toți românii erau una în slujirea intereselor poporului român, luptînd împreună pentru libertate, dreptate socială și unitate.

Acest lucru s-a văzut și în 1918, cînd preoții celor două Biserici au fost în fruntea acțiunii de mobilizare a poporului spre Adunarea de la Alba-Iulia.

Toate aceste fapte ne fac să le aducem azi omagiu de cinstire și să-I rugăm pe Iisus Hristos să-i încununeze pe înaintașii noștri cu cununa fericirii veșnice ca pe unii ce ne-au arătat că prin unitate se răzbește la libertate și dreptate.

În al doilea rând, trebuie să amintim pe aceia care au fost de față și au participat activ la desfășurarea acțiunii de refacere a unității noastre bisericești.

Se știe că vrednicul de pomenire mitropolitul Nicolae Bălan a luptat întreaga sa viață pentru realizarea acestui ideal. Astfel, în mai 1948 face un apel către frații greco-catolici, chemându-i să se întoarcă la sânul Bisericii mame și să înceteze dezbinarea pe care au semănat-o stăpînirile străine.

La 6 iunie 1948, Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian cheamă pe frații greco-catolici să vină acasă la sânul Bisericii mame.

La aceste apeluri, au răspuns peste patru sute de preoți ai Bisericii unite. Ca urmare a acestui fapt, 38 de consilieri, protopopi și preoți, delegați ai celor peste patru sute și ai credincioșilor, s-au întrunit — în 1 octombrie 1948 — la Cluj în sala Liceului „Gh. Barițiu” și — sub președinția P. C. prot. Traian Belasçu — au hotărît să rupă pecețile actului de la 1700, ale unirii cu Roma.

Acesta a fost actul de început al întoarcerii tuturor credincioșilor uniți la Biserica strămoșească.

În 3 octombrie 1948, cei 38 de delegați — în frunte cu P. C. prot. Traian Belasçu — prezintă la București, în fața Sfîntului Sinod, declarația solemnă de revenire la sânul Bisericii Ortodoxe Române. Au fost primiți cu o deosebită bucurie de către Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian, de către mitropolitul Nicolae Bălan și de către toți membrii Sfîntului Sinod.

La 21 octombrie 1948, 20.000 de reprezentanți mireni și peste 1000 reprezentanți clerici proclamă reîntoarcerea la sânul Bisericii mame și făgăduiesc să slujească intereselor poporului român.

Iată, care sînt aceia care au mers în fruntea acțiunii încoronate la 21 octombrie 1948, la Alba-Iulia.

Se cuvine să aducem omagiu de recunoștință, plecîndu-ne fruntea în amintirea mitropolitului Nicolae Bălan, a cărui luptă pentru refacerea unității noastre bisericești și-a găsit plinirea în 1948.

Se cuvine să aducem cinstire deosebită Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian, care a fost în fruntea acestei acțiuni și de atunci pînă azi a lucrat în așa fel ca unitatea noastră bisericească să se desăvîrșească.

Tuturor preoților din ambele strane, care s-au străduit ca unitatea să fie deplină, le aducem omagiul cuvenit. Asemenea celor 38 de delegați — în frunte cu P. C. prot. Traian Belasçu — le aducem cinstirea cuvenită, pentru că au dat glas dorinței clerului și credincioșilor și au lucrat și lucrează pentru desăvîrșirea unității noastre bisericești.

Se cuvine să cinstim pe toți cei care — preoți sau mireni — de 20 de ani trăiesc înfrățiți în Biserica Ortodoxă Română și prin această înfrățire întăresc unitatea întregii Biserici strămoșești, întăresc și unitatea și puterea poporului nostru.

Mîine va avea loc la Alba-Iulia sărbătorirea împlinirii a 20 de ani de la săvîrșirea istoricului act al Reîntregirii din 21 octombrie 1948. În acest scop, astă-seară pe la orele 8 vor sosi la noi Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian împreună cu alți ierarhi, pentru a pleca dimineată împreună la Alba-Iulia.

Astfel, Mitropolia noastră are cinstea deosebită de a primi pe Conducătorul Bisericii noastre și pe alți ierarhi sub semnul întăririi unității noastre în Iisus Hristos și unității noastre cu poporul.

Să ne bucurăm cu toții împreună pentru această aniversare așa de scumpă nouă tuturor și să-L rugăm pe bunul Dumnezeu să ne binecuvinteze strădaniile, pentru ca această unitate să se întărească și să rodească — spre preamărirea lui Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Amin!"

La reședința mitropolitană din Sibiu erau așteptați oaspeți aleși, care aveau să cinstească prăznuirea de la Alba Iulia cu înalta lor prezență.

Se înserase de-a binelea când clopoțele Catedralei noastre mitropolitane, cu dangăt prelung și solemn, au purces a da de veste că cortegiul de mașini care purta pe aleșii oaspeți a pătruns în oraș.

Cîteva minunte mai tîrziu, făcîndu-și loc prin mulțimea de credincioși veniți în întîmpinare, mașinile au stopat la scara Reședinței mitropolitane. În prag, se afla Înalt Prea Sfințitul nostru Arhiepiscop și Mitropolit Dr. *Nicolae Mladin*, înconjurat de slujitorii Arhiepiscopiei și ai Institutului Teologic Universitar, în rîndurile cărora erau prezenți P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu și P. C. Rector Dr. Sofron Vlad.

La coborîrea din mașină, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a îmbrățișat de Arhiepiscopul nostru.

Î. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* a salutat călduros pe Domnul Profesor *Dumitru Dogaru*, Secretarul general al Departamentului Cultelor.

De asemenea, Î. P. S. Sa a primit cu frățească dragoste pe Î. P. S. și P. S. Ierarhi Membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, sosiți tot atunci: Î. P. S. Mitropolit *Firmilian al Olteniei*, P. S. Episcop *Chesarie* al Dunării de Jos, P. S. Episcop *Victorin* al Americii și P. S. Episcopi Vicari Patriarhali *Antim* Tîrgovișteanul și *Visarion* Ploieșteanul.

Din suita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian au făcut parte: P. C. Preot Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Preot Traian Ghica, directorul Casei de pensii și ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române, P. C. Consilieri patriarhali Pr. Dr. Gheorghe Soare, Pr. Sabin Verzan, Pr. Constantin Pîrvu, Pr. Teodor Cazan, P. C. Preot N. Cazacu, secretarul Cabinetului P. F. Patriarh și P. Cuv. Arhidiacon Nicanor Motorga de la Catedrala Patriarhiei.

Tot atunci a sosit P. C. Arhidiacon Dr. *Nicolae I. Nicolaescu*, rectorul Institutului Teologic Universitar din București.

Împreună cu Chiriarhul său, a mai sosit P. Cuv. Arhim. Ieronim Motoc, vicar patriarhal (Galați).

Ceva mai tîrziu, în aceeași seară, a sosit — venind direct de la Iași — Î. P. S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei, însoțit fiind de P. Cuv. Arhimandrit Irineu Crăciunaș, vicarul Arhiepiscopiei Iașilor.

Printr-o telegramă adresată Arhipăstorului nostru, P. S. Episcop Antim al Buzăului a exprimat regretul de-a nu putea lua parte la festivitățile aniversare de la Alba Iulia, fiind suferind.

Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a dat o masă de cină în cinstea aleșilor oaspeți, la care — pe lângă însoțitorii acestora — au mai luat parte: Dl. Director Gheorghe Nenciu din Departamentul Cultelor, membrii permanenței Consiliului Arhiepiscopesc în frunte cu P. C. Vicar Tr. Belascu, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad și P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu.

În cursul cinei, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a dat expresie simțămintelor de dragoste și bucurie cu care întâmpină prezența înalților oaspeți și a însoțitorilor lor în cetatea de scaun a Mitropoliei Ardealului.

Această prezență — prilejuită de împlinirea a 20 de ani de la săvârșirea unificării noastre bisericești — ne aduce aminte că și în trecut Ortodoxia transilvăneană a putut rezista încercărilor la care a fost supusă, a putut avea vitalitatea necesară spre a dăinui peste veacuri, datorită sprijinului permanent pe care i le-au dat fără precupețire Mitropolia Ungrovlahiei și Mitropolia Moldovei.

Datorită acestui sprijin frățesc, străbunii noștri au avut forța necesară de a rezista tuturor încercărilor făcute cu scopul de a-i rupe din comunitatea de credință și de lege cu frații lor de dincolo de Carpați.

Unificarea Bisericii ardelenne este opera întregii noastre Biserici Ortodoxe Române.

Chemarea adresată acum douăzeci de ani de Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, românilor greco-catolici, de-a se întoarce la sânul Bisericii-Mame, a primit un răspuns atât de tumultuos încât în scurt timp s-a și pornit acțiunea de unificare bisericească.

Dar și consolidarea unificării bisericești este un merit nu numai al Bisericii ardelenne, ci al întregii Biserici Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care ne-a sprijinit și ne sprijinește încontinuu spre a ne întări în convingerea că de acum încolo, nimeni și nimic nu ne mai poate despărți.

Astăzi, sîntem toți ortodocși, toți încadrați în Biserica Ortodoxă Română, pe care o cîrmuiește înțelepțește Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Acestea am vrut să le spun, ca să exprim în fața înalților ierarhi, a preoților prezenți aici, simțămintele clerului și credincioșilor Bisericii ardelenne față de Prea Fericirea Sa și de Biserica Ortodoxă Română.

Un cuvînt de mulțumire și de deosebită cinstire îndreptăm către Domnul Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru. Prezența Dsale în mijlocul nostru ne aduce aminte de faptul că Ortodoxia

transilvană a fost sprijinită în trecut u numai de Biserica noastră de dincolo de munți, ci și de voievozii din Țările Române. Grija aceasta și găsit culminația în opera nemuritoare a lui Mihai Viteazul.

Statul nostru socialist, care continuă tradițiile străvechi ale poporului român, a acordat posibilitățile necesare pentru ca, în 1948, Biserica noastră să-și poată reface unitatea dintru început, astfel încât unitatea noastră bisericească să fie și un sprijin al unității poporului nostru, unitate necesară mai presus de orice pentru ca poporul nostru să meargă din progres în progres.

Rog pe Dumnezeu să ne ajute ca toți laolaltă — în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — să facem tot ceea ce se cuvine pentru binele Bisericii noastre și pentru preamărirea lui Dumnezeu, pentru propășirea poporului nostru, a Patriei noastre iubite.

Cuvîntul de salut al Arhipăstorului nostru a fost călduros aplaudat.

Apoi a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, spunînd în esență:

În drumul nostru spre Alba Iulia, prilejuit de cea de-a 20-a aniversare a unificării bisericești, am făcut acest popas la reședința I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Ne folosim de acest prilej spre a Vă spune tuturor, după datina din străbuni: Bine v-am găsit sănătoși!

În cuvîntul său, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a amintit despre ajutorul pe care Biserica de dincolo de Carpați l-a dat Bisericii din Transilvania. E adevărat că totdeauna — în necazurile lor, de care au avut parte mereu — românii de aici și mai ales oamenii Bisericii ortodoxe ardeleni au găsit sprijin dincolo.

Dar nu toate ajutoarele au venit de dincolo de Carpați. Nu putem uita că Biserica noastră din Transilvania — prin cărțile tipărite în limba română aici la Sibiu, la Brașov și, probabil, înainte de toate la Alba Iulia — a adus o contribuție de preț la dezvoltarea culturii noastre. Nu putem uita, apoi, că în Transilvania au apărut primele cărți în limba română și primele cărți de slujbă bisericească. În păstrarea unității poporului nostru dreptcredincios, cărțile de cult au jucat un rol deosebit, ele au ținut strîns uniți pe românii de pretutindeni, ele circulau dintr-o parte într-alta a munților, pe cele mai felurite căi și în toate perioadele istoriei poporului nostru.

În continuare, Prea Fericirea Sa a spus: Iau act cu mare bucurie sufletească de cele declarate de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului referitor la consolidarea unificării noastre bisericești. E adevărat că această unificare n-a avut în calea ei nici un obstacol înafară de supunerea greco-catolicilor față de Roma papală. Toate celelalte ne erau comune într-o astfel de măsură încît în unele biserici din Transilvania se găseau alături cărți de cult tipărite unele de ortodocși, iar altele de uniți. În ce privește pomenirea Papii la sfintele

slujbe bisericești, aceasta a fost introdusă abia după încheierea Concordatului cu Vaticanul. De aceea, n-a fost o prea mare greutate consolidarea reîntregirii noastre bisericești.

Ceea ce e astăzi un imperativ pentru Biserică și pentru Stat deopotrivă, este unitatea noastră națională, la păstrarea și întărirea căreia a contribuit și contribuie Biserica noastră din toate părțile țării.

De aceea, mergem cu bucurie la Alba Iulia, conștienți că am săvârșit acum 20 de ani nu numai un act bisericesc, ci și un act național, pentru că nimic nu poate întări mai mult această unitate decât dragostea de frate și solidaritatea noastră a tuturor în săvârșirea a tot lucrul bun și de folos poporului nostru. Astăzi, când ne găsim sub cupola aceleiași Biserici strămoșești, unitari și înfrățiți pentru de-a pururi, noi ne simțim mai întăriți decât oricând altă dată în mărturisirea dreptei credințe ortodoxe răsăritene și a dragostei de neam.

Aceasta, însă, nu ne dă dreptul să folosim tăria noastră în dauna nimănui, ci ne obligă să întreținem legături de dragoste și colaborare în spirit ecumenist creștin cu celelalte culte religioase și, prin aceasta, să stabilim legături de bună conviețuire cu cetățenii români care aparțin naționalităților conlocuitoare. Cu dragoste creștinească să ni-i apropiem pe toți aceștia și împreună cu ei să consolidăm Statul român, pentru ca să fim tari și puternici în împrejurări care pot să vină când nici nu ne gândim.

Cu aceste simțăminte Vă salut pe toți și mulțumind I. P. S. Mitropolit Nicolae pentru ospitalitate, rugăm pe Dumnezeu să-i țină sănătatea și să-i ajute întru îndeplinirea misiunii sale arhiepiscopicești.

Aplauze puternice au salutat cuvântul Înălțatătorului Bisericii noastre.

Masa de cină s-a desfășurat într-o atmosferă de reală comuniune ortodoxă și românească.

Luni, 21 octombrie 1968. s-a desfășurat

PRAZNUIREA

aniversară de la Alba Iulia, pentru care bunul Dumnezeu ne-a hărăzit o zi strălucitoare, senină și inundată de soare cum n-a mai fost alta în toamna aceasta ploioasă.

Dis-de-dimineață a sosit la Catedrala Reîntregirii bisericești mașina oficială care aducea de la Sibiu pe P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu și P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu, reporter oficial bisericesc.

În curtea Catedralei, numeroși slujitori bisericești — vicari și consilieri eparhiali, profesori de teologie, protopopi și preoți, precum și primele pîlcuri de credincioși — așteptau sosirea înalților oaspeți. Eșarfa unui bogat covor de flori, artistic desenat, acoperea calea asfaltată care duce de la turnul clopotniței la scările Catedralei.

În jurul orei 9 sosesc rînd pe rînd: Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop *Partenie* al Romanului și Hușilor, P. S. Episcop *Teoclist* al Aradului, P. S. Episcop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului și P. S. Episcop *Valerian* al Oradiei.

Înalții ierarhi sînt întîmpinați de P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș și P. Cuv. Protos. Varahiil Jitaru, precum și de slujitorii bisericești veniți la prăznuirea aniversară. După ce au îmbrăcat odăjdii arhieresti în vederea săvîrșirii Sfintei Liturghii, înalții ierarhi au ieșit pe scările Catedralei, cu Sf. Cruce și Sf. Evanghelie.

Către orele 10, un freamăt sărbătoresc s-a stîrnit în curtea Catedralei: sosea convoiul de mașini de la Sibiu.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*, împreună cu Domnul Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru *Dogaru*, însoțiți fiind de Î. P. S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei, *Nicolae* al Ardealului și *Firmilian* al Olteniei, de P. S. Episcopi *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului, *Chesarie* al Dunării de Jos, *Victorin* al Americii, de P. S. Episcopi Vicari patriarhali *Antim* Tîrgovișteanul și *Visarion* Ploieșteanul, coboară din mașini și străbătînd covorul de flori, se îndreaptă printre șiraguri compacte de preoți și credincioși spre scările Catedralei, unde înalții ierarhi în odăjdii îi întîmpină după rînduiala tradițională. Corul parohial din Bocșa Română (protopopiatul Reșița, județul Caraș-Severin), dirijat de Dl Serghie Vavil — instalat din bunăvreme în tinda Catedralei — intonează Imnul patriarhal. Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian* îmbracă mantia arhierescă.

La intrarea în sfîntul locaș de închinare, Imnul patriarhal răsună cu însuflețire nouă, fiind intonat de astă dată de Corul studenților Institutului Teologic Universitar din Sibiu, care — sub diriguirea P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima — avea să dea și răspunsurile la Sfînta Liturghie arhierescă.

De pe solee, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian* binecuvintează pe credincioși cu dicherele și tricherele, apoi ia loc în jețul vlădicesc, avînd în dreapta pe Domnul Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru *Dogaru*. Înalții ierarhi și-au ocupat, de asemenea, locurile designate prin protocol.

Din bunăvreme s-a constituit soborul care avea să înconjoare pe înalții ierarhi liturghisitori. Din sobor au făcut parte: P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belașcu (Sibiu), P. Cuv. Arhim. vicar Dr. Augustin Paul (Oradea), P. Cuv. Arhim. Em. Birdaș (Alba Iulia), P. C. Prot. stavr. Paul Madincea (Oradea), P. C. Prot. stavr. Ioan Pop, pensionar (Timișoara), P. C. Prot. stavr. Ioan Florea (Brașov), P. C. Prot. stavr. Victor Negrea (Alba Iulia), P. C. Prot. stavrofor Carol Pop (Baia Mare), P. C. Prot. Aurel Brum-Boiu (Făgăraș); apoi P. C. arhidiaconi Iosif Bolog (Sibiu), Simion Bîtea (Timișoara), Teodor Băbuția (Arad), Teodor Savu (Oradea) și P. C. Diacon Gheorghe Papuc (Sibiu).

Soborul — avînd în mijloc pe Înălții ierarhi liturghisitori — se rînduiește în fața soleei, după pravilă.

Luînd cuvenita binecuvîntare arhierescă, P. C. Vicar arhiepiscopesc *Traian Belaşcu* (Sibiu) intră în Sf. Altar și după ce se închină la Sfînta Masă, face începutul Sfintei Liturghii.

Era ora 10,04 cînd corifeul actului istoric al reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române, președintele Adunării de la Cluj a celor 38 de preoți foști greco-catolici, din 1 octombrie 1948, vădit emoționat, rostea solemnul început liturgic: „Binecuvîntată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor“.

Sfînta Liturghie arhierescă s-a desfășurat apoi cu solemnitatea cuvenită.

La sorocul indicat, Prea Fericiul Părinte Patriarh *Justinian* a dat citire Simbolului Credinței.

La priceastă, din fața ușilor împărătești ale Sf. Altar, tînărul preot Petru Pleșa, din serviciul Catedralei Reîntregirii bisericești, a dat citire sinaxarelor care cuprind viețile Sfîntilor pomeniți calendaristic în acea zi: Sf. Cuvioșii Mărturisitori ai dreptei credințe Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și țăranul Nicolae Oprea Miclăuș.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a dat citire Rugăciunii de mulțumită îndreptată către Părintele ceresc, pentru binefacerile ce le ravarsă îmbelșugat asupra Bisericii noastre și asupra poporului român.

După aceea, Înălții ierarhi liturghisitori împreună cu tot soborul au ieșit pe solee, spre a audia — împreună cu întreaga asistență — cuvîntările înscrise în programul festiv al aniversării.

Era exact ora 12 cînd Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a deschis șiragul cuvîntărilor aniversare. Adresîndu-se celor prezenți, Î. P. S. Sa a rostit cuvîntarea festivă al cărei text apare în fruntea acestui număr al revistei noastre (la p. 619 urm.).

Zece minute mai tîrziu, a luat cuvîntul P. S. Episcop Vicar patriarhal *Visarion Ploieșteanul*, care a spus:

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiți Membri ai Sfîntului Sinod,
Domnule Director General,
Stimați Invitați,
Iubiți credincioși,*

Ce aş putea eu oare adăuga la atîtea cuvînte frumoase ce s-au rostit astăzi, dacă nu doar puține fraze și unele gânduri din noianul de comori spirituale ce ni-l oferă prilejul zilei de 21 octombrie 1968!

Cu emoție deosebită și cu evlavie sărbătorim astăzi mărețul act, de importanță istorică bisericească, act care a consfințit pentru totdeauna UNITATEA Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania.

După cum vedem, semnificația și importanța actului reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania este marcată de cadrul festiv, sărbătoresc ce i se acordă, prin participarea a Însuși Întâistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Patriarh Justinian, precum și prin prezența organelor onoratului Departament al Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România și personal a Domnului Secretar General, Profesor Dumitru Dogaru.

Dar mai presus de orice, se cuvine a sublinia, o dată mai mult, că reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania își găsește temeiul ei firesc în porunca Domnului nostru Iisus Hristos din sfânta Evanghelie „CA TOȚI SĂ FIE UNA” (Ioan 17, 21).

Pe de altă parte, înșăptuirea unității religioase a poporului nostru binecredincios, se încadrează în planul largii activități ecumenice ce se desfășoară din plin astăzi în lume, iar faptul că, la 21 oct. 1948, s-a realizat actul unificării, vine să confirme puterea și eficacitatea ecumenismului și să ne arate că, acesta a fost pe deplin înțeles de marea majoritate a clerului și a credincioșilor care au cerut să revină la Biserica Ortodoxă Română-Mamă.

Același înțeles și aceeași importanță s-a dat acestui act și de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian care cu părintească afeecțiune și căldură au înconjurat clerul și pe credincioșii foști greco-catolici, primindu-i în sânul Bisericii-mame cu dragoste și dor, alături de ceilalți fii duhovnicești.

De altfel, acesta este și sensul promovării în funcții de răspundere, în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, a multora dintre reveniți, care astăzi, împreună cu frații lor vechi ortodocși își slujesc deopotrivă Biserica și Țara, înțelegând că, actul reîntregirii are și o semnificație națională-istorică.

Deci cu certitudine și clarviziune se poate spune că, reîntregirea religioasă din Transilvania este un act istoric, a cărui frumusețe și măreție, afirmate pretutindeni, formează un adevăr al vieții noastre.

Acest important moment apare astăzi în fața noastră ca fiind împlinirea tuturor tradițiilor, iar prin modul în care s-a realizat și dezvoltat ulterior în Biserica din care facem parte, ca ceva specific românesc. Cu toții știm, doar, că poporul român este singurul popor neo-latin de religie creștină-ortodoxă, de aceea nici nu putea fi altfel rezolvată dorința de veacuri a fiilor și fraților de aceeași lege românească, de a se bucura împreună și de a participa la frumoasa activitate a Bisericii Ortodoxe Române într-o slujire cu devotament și fără precupețire a intereselor întregului popor român.

Se cuvine ca și cu prilejul acestei frumoase aniversări religioase și naționale — să ne facem un proces de conștiință care să ne ajute să înțelegem mai bine ceea ce a însemnat pentru noi încadrarea și angajarea la întreaga viață a Bisericii Ortodoxe Române, care nu are interese deosebite în raport cu interesele vitale și majore ale poporului pe care-l slujește cu atîta sinceritate, dragoste și devotament, după exemplul viu și luminos al aceluia care este Întâistătătorul ei, Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Nu afirmăm aceste lucruri cu alte gânduri, decît acela de a sublinia și a pune la loc de cinste eforturile, strădaniile și acțiunile Bisericii noastre

Ortodoxe Române, care, în numele slujirii Domnului nostru Iisus Hristos, înțelege în mod minunat să armonizeze și să satisfacă deopotrivă nevoile spirituale și naționale ale credincioșilor săi.

Nu ne putem gândi la alte lucruri, în afara preocupărilor noastre, decât la cele care ne îndeamnă și în același timp ne obligă să facem totul ce este posibil și omenesc, de a ne aduce pe mai departe modesta noastră contribuție la ridicarea pe o treaptă superioară a înțelesului și semnificației practice a ceea ce a fost și înseamnă pentru toți, marele act al reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania săvârșit în anul Domnului 1948.

Anii care au trecut de atunci, ne-au arătat și continuă să ne arate că, reîntregirea religioasă din Ardeal și Banat, s-a înscris în conștiința noastră pentru totdeauna ca un mare eveniment religios, ceea ce face să ne îndemne și să ne oblige să ridicăm acest act la cel mai mare rang, în cadrul Bisericii noastre, așa cum de altfel se și cuvine.

Sînt convins că, sînt și în asentimentul celor ce au fost cei dintîi apostoli ai actului de la 21 octombrie 1948, precizînd că, fapta lor a fost — atît în sine, cît și pentru aceia care le-au urmat exemplul, sau au înscris-o pe răbojul istoriei — o faptă de mare importanță ecumenică, importanță asupra căreia nu poate exista nici un moment de dubiu sau tăgadă, de îndoială sau echivoc.

Această convingere se întemeiază și pe faptul că, de la 1948 încoace, au fost nenumărați aceia care, după profunde analize și frămîntări sufletești, au continuat pînă astăzi să-și dea adeziunea lor însușefită la frumosul și folositorul act: REÎNTREGIREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE din Transilvania.

Mai am convingerea că, avem datoria cu toții, de a face totul ce depinde de noi, pentru a contribui cu asiduitate și în viitor, la îmbogățirea cu noi idei și fapte a mărețului act al unificării pe care avem mîndria sfîntă de a-l sărbători și aniversa într-un asemenea cadru ce ne-a fost dat astăzi să-l avem.

Ce poate fi mai frumos, „decît a fi frații împreună” (Psalm 132, 1), slujind cu devotament și rîvnă Biserica care ne-a creat posibilități de mîntuire, afirmare și generoasă dăruire.

Susținem, precizăm și declarăm că această Biserică nu poate fi alta decît BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, la a cărei cîrmuire se află de XX de ani și mai bine, Prea Fericitul Patriarh Justinian, căruia îi aducem și de data aceasta și în mod solenn prinos de mulțumire și fiască recunoștință.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl, să fie cu noi cu toți. Amin.

A vorbit apoi P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, spunînd:

Astăzi, 21 octombrie, se împlinesc două decenii de la înfăptuirea actului de însemnătate excepțională: „Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române” din Transilvania. Anul 1968 este un an al aniversărilor mari, din istoria poporului român, atît pe plan național cît și pe plan bisericesc.

Pe plan național românesc se va aniversa 50 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, eveniment de covîrșitoare însemnătate pentru patria noastră.

Pe plan bisericesc aniversăm 20 de ani de unitate spirituală în sînul Bisericii Ortodoxe Române.

Poporul român și-a făurit propria sa istorie, străbătând veacurile și vremile, încovoiat adeseori sub povara grea a silnicilor, dar niciodată doborât în deznădejde, pășind uneori mai încet pe arena istoriei, dar totdeauna plin de nădejde. Nu i-a lipsit în cursul veacurilor, uneori atât de vitrege, nu i-au lipsit neamului nostru cele 3 virtuți de căpetenie: credința în Dumnezeu, nădejdea și dragostea.

Și când un neam are aceste comori sufletești, nu pierе. Poate să fie încercat, îngenunchiat, dar în orice împrejurări el întrezărește o rază de nădejde și cu această nădejde oricât de firavă ar fi, răzbate și ajunge pînă la urmă la lumină.

Copii ai acelorași mame, fiii acestei țări, despărțiți prin vămi puse de străini, care totuși s-au deschis rînd pe rînd atunci cînd Dumnezeu a dăruit braț tare și chibzuit celor ce purtau destinele acestui popor, au rămas nedespărțiți în aspirațiile lor, în idealurile și năzuințele lor firești.

Același grai al vorbelor bătrîne, același cîntec al doinelor a trecut prin toate așezările lor, de dincolo și de dincoace de Carpați, din generație în generație, ca mărturie a dragostei de frate ce-i unea deopotrivă pe toți din țara românească, din Moldova și din Transilvania. Credința creștină ortodoxă a fost temelul cel tare și neclintit.

Credința ortodoxă înainte de 1698—1700, a fost singura mărturisită de toți românii din toate provinciile românești. Sfîntul Ioan Gură de Aur, Patriarhul Constantinopolului, purta de grijă și strămoșilor noștri din Dacia. Legăturile religioase între românii din toate provinciile au fost neîntrerupte, prin strădaniile domnitorilor din ambele țări românești, a ierarhilor din aceste principate, și prin circulația cărților de slujbe bisericești, toate au contribuit la păstrarea nealterată a credinței ortodoxe.

Unirea de la 1698—1700, a spart vremelnic această unitate a clerului și credincioșilor români din Ardeal. Însă ei au rămas despărțiți numai administrativ, „toată legea românească a rămas pe loc“, „cu toate slujbele“. Pe drept cuvînt se poate spune că unirea cu Roma papală, a fost un act străin poporului nostru din Ardeal.

Dorința fierbinte a românilor din Ardeal de a-și reface unitatea sufletească, ruptă la 7 octombrie 1698, suferă noi și noi amînări, dar acest popor nu lasă să treacă nici o împrejurare favorabilă fără să încerce înfăptuirea visului mult dorit, cu dorul căruia au murit atîția din fiii acestui popor. Împrejurarea istorică de la 1 decembrie 1918, cînd Ardealul s-a unit cu Patria Mamă, a fost folosită de mîile de români prezenți la adunare cerînd să se refacă și unitatea sufletească religioasă a Ardealului, dar conducerea de pe atunci s-a opus acestei dorințe.

Vremuri de răscruce bat la ușa istoriei noastre. Poporul este gata să le primească, le așteaptă de la un capăt la altul al țării. Lumina lui 23 August inundă pămîntul patriei noastre, trezind conștiințele la o nouă viață, mai bună, mai dreaptă și cu depline libertăți pentru întreg poporul român.

Unificarea religioasă și „reîntregirea Bisericii Ortodoxe“ din Ardeal, au fost posibile pentru că în inima poporului a pulsat mereu această dorință. Dovadă sînt toate ocaziile mari din istoria neamului, cînd poporul a încercat împlinirea acestui deziderat sufletec, de unificare. Că nu s-a făcut pînă în zilele noastre, vina o poartă diferitele partide politice, uneori sub influențe străine aspirațiilor neamului nostru.

Regimul democrat popular de acum 20 de ani, a oferit condițiile favorabile pentru ca clerul și poporul din Ardeal să-și poată manifesta și realiza acest vis.

Astăzi după 20 de ani, când facem bilanțul acestui măreț act, e de ajuns să aruncăm o privire retrospectivă și vom constata câtă dreptate au avut cei ce s-au dedicat total împlinirii și consolidării acestui act. Au dispărut și ultimele reticențe, încât azi, cler și popor sînt una în credința ortodoxă a moșilor și strămoșilor noștri.

Mișcarea de revenire a fost îmbrățișată cu dragoste de către Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, care între altele a spus: „Nu vă lăsați amăgiți. Fiți vrednici români ca și înaintașii voștri, care au păstrat cu viața lor toată legea și credința ortodoxă”. Iar urmașul în scaun al vlădicilor de la Bălgrad, Mitropolitul Nicolae Bălan de pie pomenire spunea în apelul său: „Duhul lui Inocențiu Micu Klein nu-i cheamă pe uniți la Roma, el îi cheamă peste munți, peste munții confesionalismului strînt și fără orizont, în țara cea mare a Ortodoxiei românești. Căci acestea au fost ultimele lui cuvinte rostite în Ardeal: „Dacă mă voi întoarce din Viena, pășesc în fruntea voastră și plec peste Carpați”.

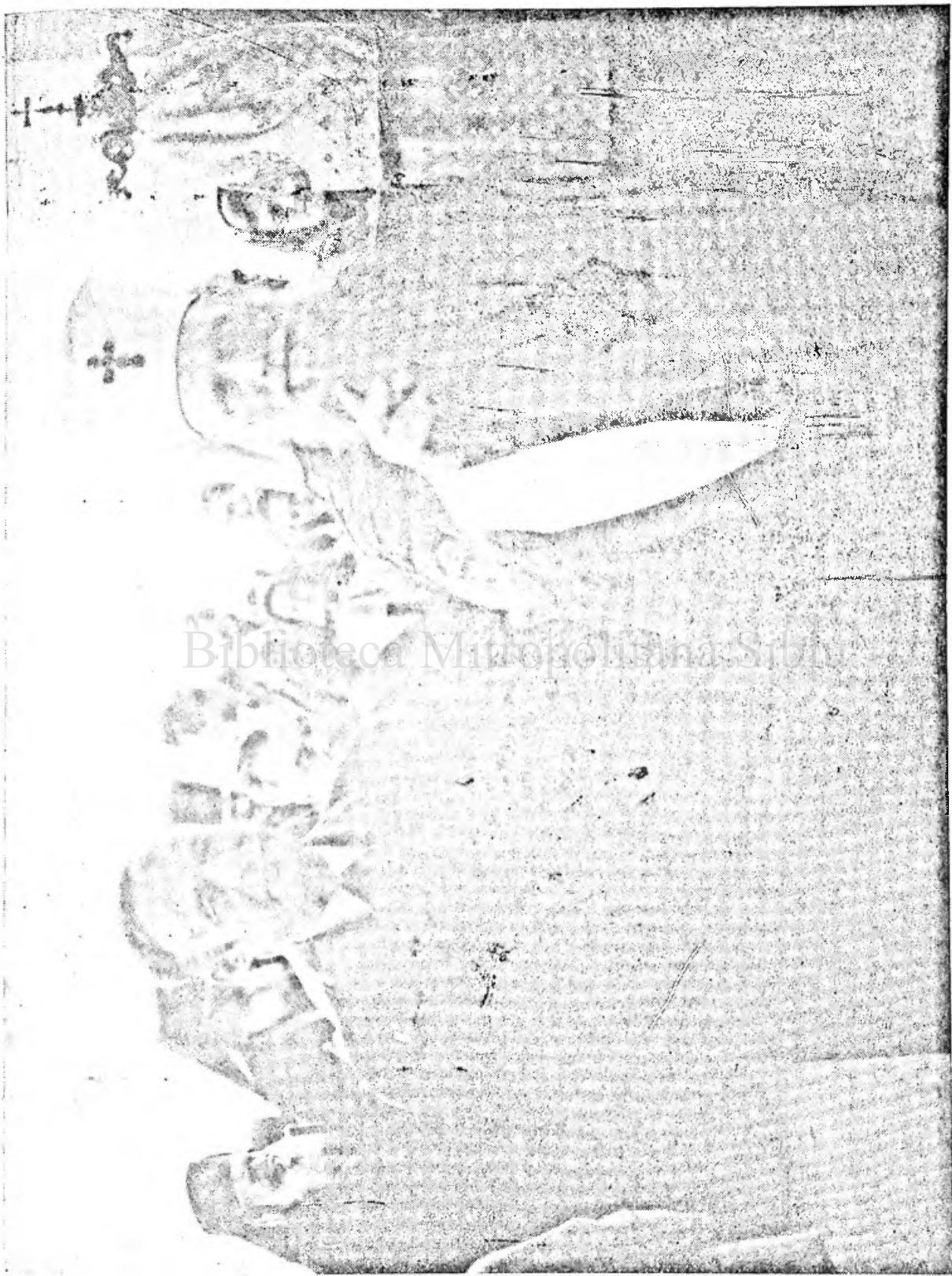
Despre actul de unificare bisericească s-au spus multe lucruri bune. Eu doresc ca să subliniez aici, acum după 20 de ani, că ceea ce am făcut a fost un act deplin conștient și ne-am călăuzit la săvîrșirea lui de două principii fundamentale: primul principiu: am îndeplinit dorința Mîntuitorului Hristos din Sf. Evanghelie, lăsată ca poruncă testamentară: „Ca toți să fie una: Un domn, o credință și un botez”, și astfel să facem un pas pe plan local, spre refacerea unității Bisericii lui Hristos: „Una, sfîntă, sobornicească și apostolească”, spre idealul suprem al tuturor creștinilor, „ca să fie o turmă și un păstor”.

Principiul al doilea după care ne-am călăuzit la săvîrșirea actului de reîntregire a Bisericii Ortodoxe Române, a fost acela, al sentimentului nostru de buni patrioți, identificîndu-ne cu năzuințele poporului român spre unitate ca într-un gînd și într-o simțire să lucrăm cu întreaga noastră ființă, pentru binele sfintei noastre Biserici strămoșești și al scumpei noastre Patrii.

Trăirea împreună în Iisus Hristos, în Biserica strămoșească, a dus la cunoașterea reciprocă mai deplină, la apropierea sufletească mai mare, la întărirea dragostei, la desăvîrșirea unității noastre în Iisus Hristos, în legea românească. Astăzi, în familii este pace, în parohii este pace, în întreaga Biserică este pace, căci nu se mai despart pentru credință soții, părinții și copii, căci toți merg la aceeași Biserică, căci sînt una în Biserica noastră Ortodoxă Română, de pe întreg teritoriul Patriei noastre.

Această unitate însă n-a adus numai o mai bogată viață religioasă-morală, ci prin ea lucrarea în parohii e mai vie și activitatea Bisericii noastre mai deplină. Niciodată nu s-a lucrat atît de mult cu atîta însuflețire din partea clerului și credincioșilor, ca în zilele noastre de astăzi. Preoții și credincioșii, sub îndrumarea ierarhilor, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, sînt legați de Biserică și participă activ la întreaga ei viață.

Unitatea noastră într-o Biserică românească este totodată și o contribuție la unitatea și libertatea poporului nostru. Timpul nostru e timpul unității nezdruincinate a întregului popor. De aceea el cere să fie înlăturată orice fel de dezbinare, deci să nu existe nici dezbinare religioasă. Timpul nostru e timpul afirmării independenței popoarelor. Prin faptul că toți sîntem fiii Bisericii

ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian* și Dl. Prof. *Dumitru Dogaru*, Secretarul General al Departamentului Cultelor

ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
În întâmpinarea înalților oaspeți

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

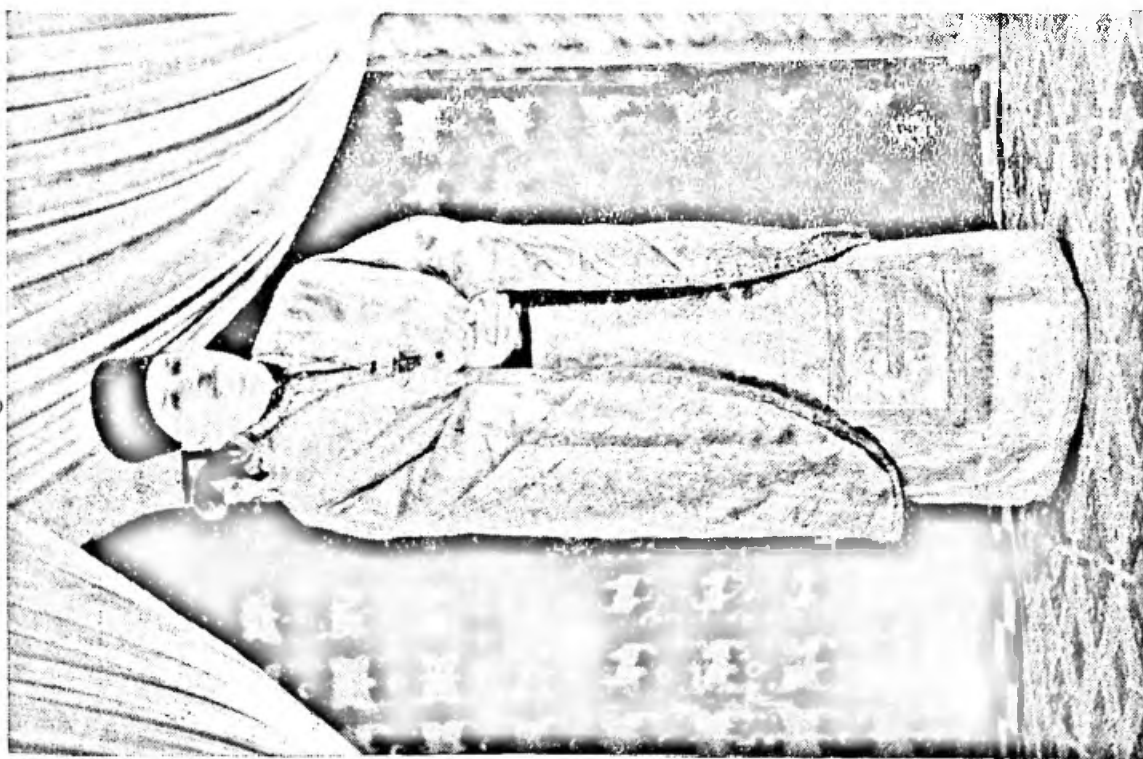
ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
P. F. Părinte Patriarh *Justinian*, Î. P. S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei
și Î. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, în mijlocul credincioșilor

ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
Vorbește Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*

ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
Vorbește I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului

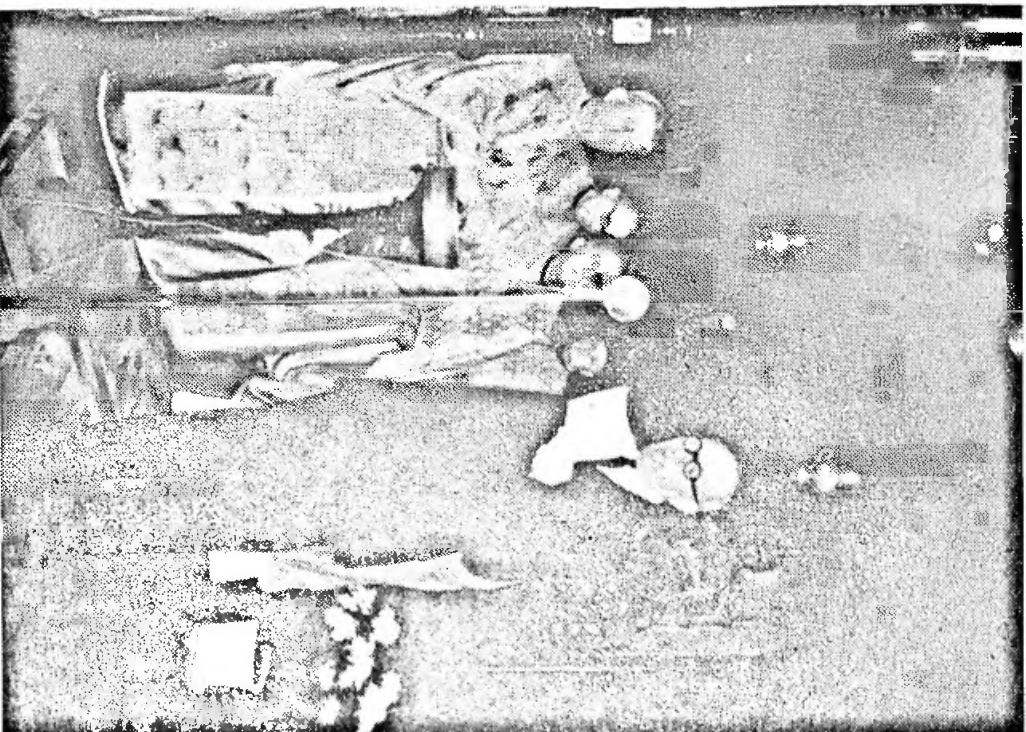

ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
P. C. prot. stavr. *Traian Belaşcu*, Vicar arhiepiscopesc

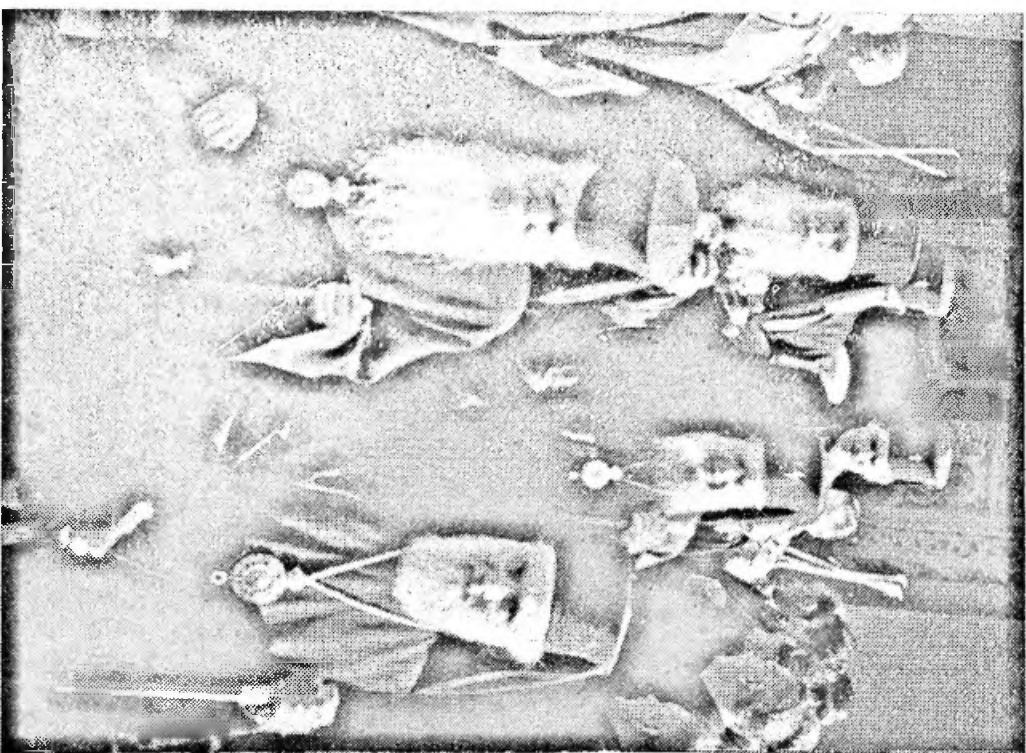
ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
Vorbeşte P. S. Episcop *Visarion*, vicar patriarhal

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
Vorbește dl. Alex. Bărbat

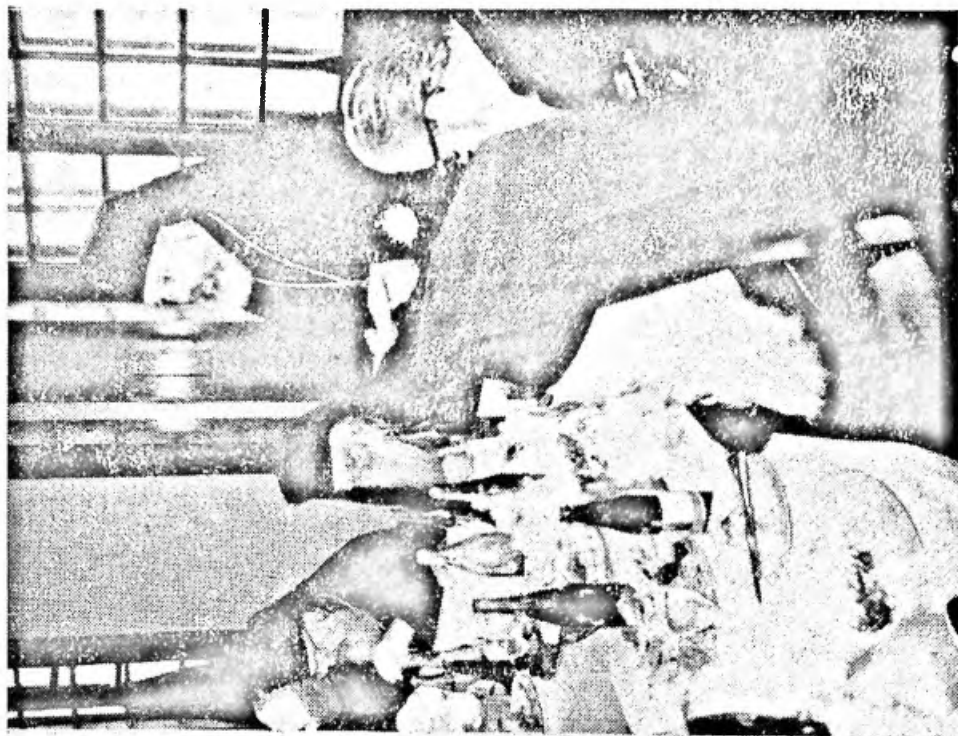
Biblioteca Mitropolitană Sibiu

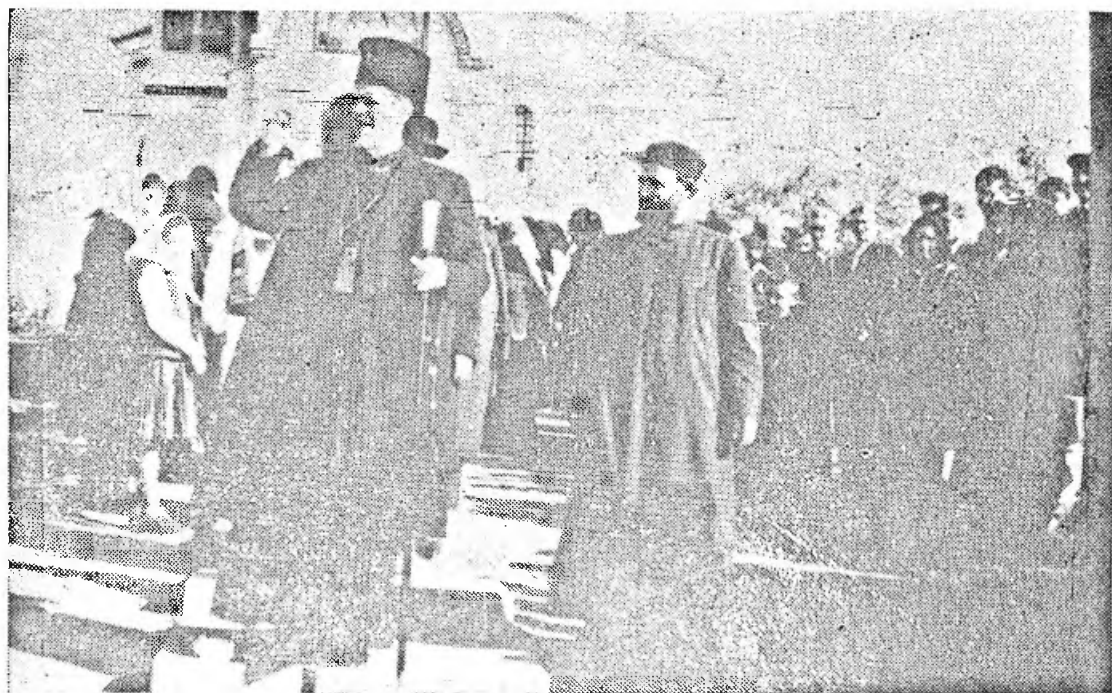
ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
După festivitatea aniversării la ieșirea din catedrală

Biblioteca Mitropolitană Sibiu
ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
Vorbește Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian* la masă

ALBA IULIA, 21 octombrie 1968:
Vorbește I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului, la masă

Aspecte de la sfîrșirea bisericii din Secășel

noastre, care a fost una dintru început, sprijinim libertatea și unitatea Patriei noastre scumpe. Timpul nostru este timpul colaborării între oameni și între popoare; timpul nostru este timpul colaborării — între toate Bisericile creștine atât pe plan intern, cât și pe plan mondial.

Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae Mladin, pe când era profesor spunea la cursurile de îndrumare din anul 1949, că „n-au fost niciodată două credințe în Ardeal, ci frații au fost despărțiți, e adevărat, pentru multă vreme și tocmai pentru aceasta mare bucurie se face nouă tuturor că cele risipite s-au adunat și pe cât a fost de mare durerea despărțirii, pe atât de mare este bucuria regăsirii. În inimile noastre v-am păstrat un colț, ne-ați lipsit, iar acum că ați venit, întristarea noastră s-a întors în mare bucurie“. Ziua de 21 octombrie 1948 va rămâne ca o piatră de hotar în istoria Bisericii noastre Ortodoxe, ca un mare eveniment pentru unitatea spirituală a clerului și credincioșilor români din Transilvania, fapt care a contribuit și la unitatea întregului popor român din scumpă noastră Patrie.

În aceste clipe sărbătorești, dăm mărire lui Dumnezeu pentru lumina ce-a revărsat-o ca să se poată împlini visul de unificare a Bisericii noastre strămoșești.

Exprimăm recunoștință profundă tuturor ierarhilor Bisericii noastre Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a îmbrățișat cu multă dragoste realizarea acestui act. Mai exprimăm un sentiment de mare recunoștință celor 36 protopopi și preoți care prin hotărârea lor bărbătească de la 1 și 3 octombrie 1948, au rupt pecețile pentru totdeauna cu Roma papală. Și aceeași mulțumire cu recunoștință tuturor acelor care au lucrat pînă astăzi la consolidarea reîntregirii bisericești.

Fii binecuvîntată zi de 21 octombrie, pentru că prin tine s-a redat Bisericii noastre Ortodoxe Române unitatea sufletească, iar fiilor ei liniște, pace și bunăînțelegere, pentru că în acest climat favorabil de pace, toți deopotrivă să putem munci spre mărirea lui Dumnezeu și spre înflorirea și întărirea scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

În numele credincioșilor foști greco-catolici a luat cuvîntul Dl Dr. Alexandru Bărbat, jurist pens. din Sibiu, care a spus:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General,
Înalt Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Prea Cucernici și Cucernici Părinți,
Iubiți Frați,

Sărbătorim azi în acest sfînt locaș, în istorica cetate Alba Iulia, 20 de ani de la reîntregirea Bisericii române de pe meleagurile Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului, în vechea și singura Biserică românească — Biserica Ortodoxă Română.

Actul săvîrșit în octombrie 1948, prin care acea parte a Bisericii românești numită „unită“ revenea la sînul Bisericii Mame, după 250 de ani de despărțire, a fost un act firesc, deoarece în fapt românii de pe aceste meleaguri nu au fost despărțiți, în credință, niciodată.

Anii 1698—1700, cînd o parte a clerului întrunit la Alba Iulia a hotărît despărțirea de singura Biserică română, cea Ortodoxă, fac parte din acele vremuri pe care „poetul pătimirii noastre” le-a caracterizat atît de plastic și lapidar:

„Cînd domni vicleni jurau pe spadă
Să sfarme sfînta noastră lege”.

În adevăr, coroana habsburgică își închipuia că aplicînd principiul ce i-a fost călăuză în toată vremea existenței sale: „divide et impera”, va putea stăpîni mai ușor poporul român de pe aceste meleaguri, împărțindu-l din punct de vedere religios spre a-l aservi scopurilor sale de dominare și pentru a-l sustrage de la țelurile sale de dreptate socială și independență națională.

Dar acești „domni vicleni” s-au înșelat căci în tot cursul vremii, în toate marile evenimente din viața poporului român de pe aceste meleaguri, Bisericile românești, cot la cot și braț la braț, împreună au trăit și au făurit întrunirea revoluționară de pe Cîmpia Libertății, din 1848, de la Blaj, în care au fost scuturate lanțurile iobăgiei și s-a cerut tumultuos egalitate în drepturi cu națiunile și naționalitățile privilegiate.

Umăr la umăr intelectuali, cler și popor, ortodocși și uniți, au pus temelie culturii și progresului poporului român de pe aceste meleaguri prin înființarea Asociației „Astra” și i-am văzut jubilînd în anul 1911, pe toți românii în frunte cu mitropolii Meșianu și Mibali pentru roadele ce le culegeau pe tărîm cultural, științific și național de pe urma acestei prodigioase și rodnice conlucrări naționale.

Am trăit și sufletul ne-a săltat de bucurie cînd, în 1918, tot în această istorică cetate Alba Iulia, poporul român din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, cu sprijinul ambelor Biserici românești — ortodoxă și unită — într-un singur glas, a decretat unirea cu țara mamă — România.

Dacă pînă la 1918, nu au existat condițiunile prielnice pentru reîntregirea Bisericilor românești, este explicabil. Am regretat înșă că în 1918, cînd ambele mitropolii, atît cea din Sibiu, cît și cea de la Blaj, erau văduvite de titulari, nu s-a realizat unitatea Bisericii, căci în acel an și în această cetate Alba Iulia, în marea Adunare Națională care a decretat unirea politică, era cazul să se facă și reîntregirea bisericească.

Poporul credincios și-a dat seama că acel capitol din istoria religioasă și politică a poporului român, ce își ure începutul în anii 1698—1700, trebuia încheiat.

În condițiunile libertății religioase de după 23 August 1944 unanimitatea clerului și credincioșilor Bisericii greco-catolice a hotărît, în octombrie 1948, să încheie acest capitol odată pentru totdeauna. Și l-au încheiat!

Aceasta a fost, este și rămîne voința poporului.

În cursul celor 20 de ani de unitate bisericească noi am trăit cu toții bucuria înfrățirii noastre depline și a roadelor îmbelșugate ale iubirii noastre ca frați, atît pentru Biserica noastră strămoșească, cît și pentru patria noastră scumpă, România Socialistă.

La acest popas sărbătoresc noi credincioșii Bisericii Ortodoxe Române ne jurăm în fața lui Dumnezeu, a Prea Fericitului Patriarh Justinian, a Mitropolitului nostru Nicolae al Ardealului, Nicolae al Banatului și a celorlalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române că vom păstra și desăvîrși unitatea noastră religioasă și că vom fi ca și pînă acum fii vrednici ai poporului român

la ale cărui noi realizări sîntem hotărîți să contribuim cu toată însuflețirea noastră.

Dumnezeu să ne binecuvînteze ca lucrarea unității noastre să fie spre lauda Sa.

Seria cuvîntărilor aniversare a fost încheiate de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*. Era ora 12,47 cînd Întîistătătorul Bisericii noastre și-a început vibrantul său cuvînt festiv, care a avut următorul cuprins:

*Domnule Secretar General,
Înalt Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Prea Cucernici Preoți și
Iubiți credincioși,*

Bunul Dumnezeu ne-a ajutat să ajungem la a douăzecea aniversare a binecuvîntatului act al întregirii bisericești a poporului român din Ardeal și Banat. De douăzeci de ani toți românii din Transilvania, ca și românii din toată țara, se adună duminicile și sărbătorile în aceleași biserici, în fața acelorași sfinte altare, cîntă în aceeași strună, se împărtășesc din același potir cu Trupul și Sîngele Mîntuitorului Hristos.

De douăzeci de ani noi împlinim astfel voia lui Hristos Domnul nostru, Care n-a venit în lume și nu și-a vărsat Sîngele pe cruce ca să dezbine pe oameni, ci ca pe toți să-i adune întru Sine (Efes. I, 10; Col. I, 20) și toți să fie una întru El (Ioan XVII, 22).

De douăzeci de ani toți preoții români se întîlnesc la cursurile de îndrumare misionară, se cunosc, se împrietenesc, își comunică unii altora cele mai bune metode de păstorie, simțindu-se ca niște adevărați frați între ei și contribuind la o tot mai desăvîrșită unitate spirituală.

Lăudat să fie Dumnezeu pentru ajutorul ce ni l-a dat acum douăzeci de ani ca să reșacem unitatea noastră în Hristos, ca și pentru ajutorul cu care ne-a însoțit în tot răstimpul de atunci și pînă azi, ca să întărim neîncetat această unitate și să sporim zi de zi dragostea frățească dintre români. În fiecare zi de atunci încoace noi am simțit tot mai mult „cît de bine și de plăcut este a fi frații împreună” (Ps. CXXXII, 1). Dragostea noastră față de Hristos, dragostea noastră întreolaltă ca mădulare ale aceleiași mari familii românești îndatorați să ne susținem ca popor independent și să ne făurim o viață tot mai bună; n-a mai fost tulburată și slăbită de vrajbă și de nici o dezbinare între noi. Nici un fel de perete, real sau închipuit (Efes. II, 14) nu ne-a mai împiedicat să ne înmănunchem puterile într-un unic și nă-

valnic avînt, atît pentru bunul spor al Bisericii noastre strămoșești, cît și pentru ridicarea patriei noastre dragi. Iar acest duh de pace și de unitate care ne-a însuflețit pe noi, s-a revărsat din noi peste toți frații patriei noastre, indiferent de naționalitate, înfrățindu-se în voința de a înălța prin unirea strădaniilor noastre viața noastră comună în patria comună.

Prin actul reîntregirii de la 1948 și prin întărirea continuă a unității noastre bisericești în acești douăzeci de ani, poporul român a înlăturat ultimul mijloc prin care vechea stăpînire străină din Ardeal plănuise să dezbină pe veci poporul român și să-l împiedice de a-și făuri unitatea sa deplină într-un stat național.

După ce principii calvini ai Ardealului au încercat în zadar să producă o asemenea dezbinare în poporul român, urmărind calvinizarea lui, în cursul secolului al XVIII-lea au încercat să realizeze acest plan de dezbinare a noastră împărății Habsburgi cu generalii lor și cu nobilimea maghiară, prin forțarea unei părți a poporului român să primească așa zisa unire cu Roma, pentru ca astfel să spargă unitatea sufletească a neamului nostru în aceste locuri. Nenumărate au fost actele de silnicie cu care au încercat ei să desprindă poporul român din Transilvania de la Biserica dreptslăvitoare și din legătura lui religioasă cu poporul român din sudul și estul Carpaților.

Dar românii transilvăneni în majoritatea lor au rămas neclintit alipiți de legea lor strămoșească, suferind pentru ea închisori, împilări grele, „pînă la sînge“. „Unora trăgîndu-le și pielea de pe ei“, cum mărturisește episcopul Ioan Inocențiu Micu Clain, și-au dat viața ca martiri. Iar partea care a trebuit să primească unirea cu Roma, a făcut aceasta numai de formă, păstrînd în realitate toată credința strămoșească, toate sărbătorile și slujbele Bisericii răsăritene, folosind aceleași cărți de cult și aceleași cîntări bisericești și rămînînd astfel întru totul uniți sufletește cu ceilalți frați ai lor. Forța unității religioase a fost atît de puternică în sînul poporului român că n-a putut fi înfrîntă de nici una din uneltirile și persecuțiile folosite în cei aproape 250 de ani de forța unui stat feudal străin și de pușinele lui unelte din ierarhia greco-catolică.

Gheorghe Barițiu, un fruntaș al românilor uniți, scria: „De s-ar pune clerul românesc întreg, de-ar întreprinde el cu toată ardoarea o reformă, fie aceea în oricare privință care să se atingă de trebile cele religioase ale românilor, ei ar ști să dea acest cler afară pe strungă și să rămînă în ceea ce au apucat“.

Forța unității poporului român s-a manifestat nu numai în refuzul oricărei dezbinări în esența credinței și a cultului, ci și în pornirea neconținută a românilor din ambele strane de a înălțura chiar și despărțirea bisericească-administrativă impusă de răuvoitorii lor stăpînitari.

Preoții greco-catolici, spre lauda lor, slujeau adeseori împreună cu preoții ortodocși, se suplineau unii pe alții cînd lipseau din parohie, pentru că așa voia poporul și ei simțeau ca poporul. Ei trăiau astfel, împreună cu poporul, viața lor de toate zilele peste nefiresca și artificiala despărțire bisericească între frați. Iar voința poporului român din ambele străni de a înălțura cu totul chiar și această despărțire administrativă și formală s-a manifestat de nenumărate ori. Acum două veacuri episcopul Ioan Inocențiu Micu Clain — neînfricatul luptător pentru unitatea națională, spunea: „Noi de pe timpul lui Traian ne tregem. Am fost moșteni în acel pămînt regesc și pînă azi stăpînim sate întregi, deși asupra noastră cu mii de mizerii și felurite sarcini de cei puternici“. Cu Micu Clain s-a deschis lupta împotriva asupririi naționale. El s-a stins din viață în temniță la Roma.

Cît timp însă poporul român din Transilvania se afla sub o stăpînire politică străină, el a fost împiedicat să înfăptuiască această arzătoare dorință a sa. Și statul român unitar, care a adunat la 1918 pe toți românii în sînul său, n-a putut crea nici el condițiile de libertate deplină pentru ca poporul român să-și poată împlini visul reîntregirii lui bisericești.

Îndată după ce aceste piedici au dispărut după 1944 și însuși Concordatul a fost desființat, poporul român a purces la desăvîrșirea unității sale și pe plan bisericesc, căci: „Sufletul nostru s-a izbăvit de cursa lor. Cursa s-a sfărîmat și noi ne-am izbăvit“, cum grăiește Psalmistul (Ps. CXXIII, 6—7)).

Actul unității bisericești s-a săvîrșit în mod spontan, ca o încununare firească a unei îndelungate năzuințe. Nici o persecuție religioasă nu i-a pătât frumusețea și puritatea, nici o silnicie nu a fost necesară pentru ca el să fie înfăptuit. Căci sila este necesară numai cînd un pîrîiaș este despărțit de matca lui, nu și cînd el revine în rîul de la care a fost despărțit.

Se cuvine azi să aducem cuvînt de laudă poporului român ardelean care a stăruit neclintit în unitatea lui de credință. Se cuvine să aducem laudă tuturor celor ce au luptat pentru reîntregirea bisericească și tuturor celor ce au realizat-o și au consolidat-o.

Noi interpretăm reîntregirea noastră bisericească de la 1948 ca un act care se înscrie pe linia strădaniilor ecumeniste contemporane pentru refacerea unității creștine. În acest spirit, după ce a fost realizată unitatea bisericească în sînul poporului nostru, am reușit să dezvoltăm calde relații ecumenice cu toate cultele cărora aparțin naționalitățile conlocuitoare din patria noastră, ca bază pentru colaborarea strînsă a tuturor fiilor patriei la ridicarea ei.

Privind însă și mai departe și fiind însuflețiti de spiritul de unitate bisericească din sînul poporului român, precum și de sentimente de prietenie și colaborare cu toate cultele din țară, noi dezvoltăm relații ecumenice și de colaborare cu toate bisericile creștine de peste hotare, participînd activ în toate forurile intercreștine, atît pentru refacerea unității religioase, cît și pentru sprijinirea marilor năzuințe de pace, cooperare și înțelegere între popoare.

Dorim să inițiem și să dezvoltăm asemenea relații și o tot mai strînsă colaborare, în spirit de egalitate frățească și de independență, și cu Biserica Romano-Catolică, pe care o considerăm o Biserică soră și cea mai apropiată de Biserica noastră din punctul de vedere al credinței.

Sîntem încredințați însă în primul rînd că unitatea noastră bisericească ne va ajuta să facem tot mai strînsă și mai indestructibilă unitatea noastră națională. Dacă dezbinarea religioasă pe care au introdus-o străinii în sînul poporului nostru dreptcredincios urmărirea despărțirea și slăbirea noastră națională, reîntregirea bisericească slujește unității și întăririi noastre naționale. Ea ne va ajuta să lucrăm împreună cu avînt nestînjenit pentru independența și propășirea patriei noastre, pentru prestigiul ei în lume ca factor de pace și de progres în viața lumii.

De aceea am spus și în alte împrejurări și repetăm și cu acest sărbătoresc popas: noi socotim reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania un act definitiv, un act ireversibil, pentru că el a fost săvîrșit din voia lui Dumnezeu și din dorința și hotărîrea întregului nostru popor și-l socotim folositor de o potrivă atît pentru unitatea noastră religioasă, cît și pentru unitatea noastră națională.

Binecuvîntînd încă o dată în numele Sfîntului Sinod pe toti cei ce s-au străduit pentru realizarea unității noastre bisericești și invocînd harul Duhului Sfînt pentru propășirea și fericirea întregului nostru popor român, care în acest an, o dată cu sâr-

bătorirea a douăzeci de ani de la reîntregirea religioasă, sărbătorește și împlinirea a cincizeci de ani de la întregirea sa națională, să ne legăm în fața Dumnezeuului părinților noștri că vom păstra cu sfințenie unitatea astfel redobândită și că o vom folosi ca izvor de putere pentru continua înălțare și înflorire a Bisericii strămoșești și a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România!

Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie peste noi toți. Amin!

După aceea, s-a săvârșit un Polihroniu pentru Prea Fericiul Părinte Patriarh Justinian, pentru Ocîrmuirea Republicii Socialiste România, pentru Înalții ierarhi, cler și credincioși.

Au fost de față Dnii: Dr. Cornel Stanciu, secretarul Consiliului popular al județului Alba și Ion Șeușan, secretarul Consiliului popular al municipiului Alba Iulia.

La sfînta Liturghie arhierescă au participat — înafară de membrii soborului liturghisitor și de amintii însoțitori ai Înalților ierarhi — numeroși slujitori ai eparhiilor din Mitropolia Ardealului și din Mitropolia Banatului. Astfel:

Din Arhiepiscopia Sibiului:

P. C. Consilieri eparhiali: Prot. stavr. Ioan Nicoară, P. C. Prot. stavr. Ioan Vlad, Dl Consilier economic Ioan Floca, doctorand în teologie și drept, P. C. Secretar arhiepiscopesc Dr. Dumitru Călugăr, P. C. Inspector eparhial Dumitru Ciuchendea; apoi P. C. Protopopi: Nichifor Todor (Sibiu), Dr. Vasile Coman (Brașov), Martin Socaciu (Aiud), Ioan Mihon (Cîmpeni), Moise Ionașcu (Făgăraș), Iulian Macavei (Luduş), Petru Boeriu (Mediaș), Mihai Ciobanu (Reghin), Ioan Dragolea (Sighișoara), Pompiliu Dumbravă (Sf. Gheorghe), David Lazăr (Tg. Mureș) și Grigore Chichernea (Toplița).

Din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului:

P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Seviciu, P. C. Consilieri eparhiali Dr. Ioan Petreună, Const. Comșulea și Ioan D. Mureșanu, P. C. Inspector eparhial Patriciu Tufescu; Dl Dr. Alex. Radivoevici, membru în Adunarea Națională Bisericească; apoi: P. C. Protopopi Ioan Olariu (Deta), Bujor Toma (Lugoj), Dimitrie Grama (Caransebeș), Liviu Liuba (Oravița), precum și P. C. Prot. Victor Stoica, Victor Toldi, Tiberiu Farca, Savu Mihăilescu și Ioan Goanță.

Din Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmeagului:

P. C. Vicar eparhial Gh. Căvășdan, P. C. Consilieri eparhiali Petru Sălăjan și Ioan Popa; P. C. Prot. Teofil Chiffa (Deva), Dl Dr. Aurel Botiș și

Ioan Radu, membri în Adunarea Națională Bisericească; apoi, P. C. Protopopi Emil Borza (Ineu), Alex. Gherghel (Hațeg), Vitalie Pereteatcu (Lipova), Liviu Boldura (Brad) și Gh. Șerb (Arad).

Din Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului:

P. C. Vicar eparhial Fl. Geomolean, P. C. Consilieri eparhiali O. Morariu și Simion Coman, P. C. Secretar eparhial Iosif Butuc, P. C. Inspector eparhial Aug. Suciu; P. C. Protopopi Victor Iacob (Bistrița), Adrian Peter (Nășăud), I. Cărpineanu (Cluj), Dumitru Purdea (Dej), Al. Căian (Turda), Dr. Carol Pop (Baia Mare) și Sorin Nistor (Sighetul Marmăției); precum și următorii semnatori ai actului reîntregirii bisericești: P. C. Vicar pens. Sabin Truția, P. C. Protopopi Petru Pop, Victor Ienciu, Teodor Ploscaru și Emil Mureșanu.

Din Episcopia Oradiei:

P. C. Protopopi: Cornel Sava (Satu Mare), Toma Bulea (Beclean), Ioan Tolescu (Carei), I. Negroiu (Șimleul Silvaniei) și Mircea Andron (Zalău).

Au mai fost prezenți:

Din Episcopia Romanului și Hușilor:

P. C. Consilier eparhial Nicolae Todericiu.

De la Institutul Teologic Universitar din Sibiu:

P. C. Rector Dr. Sofron Vlad și P. C. Profesori: Dr. Isidor Todoran, Dr. Milan Șesan, Dr. Grigorie Marcu, Dr. Ioan Zăgreanu, Dr. Alex. Moisiu, Pr. Gheorghe Șoima și P. C. Duhovnic Dr. Simion Radu.

De la Seminarul Teologic din Cluj:

P. C. Director Preot Ioan Pop.

A mai fost de față, către sfârșit, Rev. Basil Minchin, secretarul Frăției religioase „Sf. Alban și Sergiu” (Anglia), împreună cu doamna și cu fiica.

*

Programul din Catedrala Reîntregirii bisericești luînd sfârșit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Domnul Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, Î. P. S. Mitropoliți și P. S. Episcopi membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și soborul slujitorilor, în odăjdii, s-au îndreptat spre reședința așezămîntului, în încăperile căreia a fost pregătit un bufet rece.

La masă au rostit toasturi.

Seria toasturilor a fost deschis de Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, care a spus:

*Prea Fericirea Voastră Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți membri ai Sfântului Sinod,
Iubiți frați întru Hristos,
Binecinstitori creștini,*

Scriptura sfântă a Noului Testament ne-a obișnuit cu o zicere bogată în semnificații: „plinirea vremurilor“ (Efeseni 1, 10; Luca 2, 6). În toate cele ce țin de noi oamenii adică, după etape de strădanii și nădăjduitoare așteptări, urmează clipa în care ajungându-se la termenul final, rezultatul dorit izbucnește cu putere din antecedentele care i-au premers, în momentul ce se dovedește a fi cel mai propice și totodată cel mai firesc.

O „plinire a vremilor“ a cunoscut istoria Bisericii Ortodoxe Române acum douăzeci de ani când, după multe nedreptăți și silnicii, zidul care ținea despărțiți frații de același sânge și de aceeași lege, s-a prăbușit din libera voie a acelora care doreau să fie una.

Nu voi repeta ce s-a mai spus deja și ce știm prea bine anume, împrejurările în care unii dintre frații noștri ortodocși români transilvăneni, poftitori a-și hărăzi lor și urmașilor o soartă mai bună, au ajuns să fie despărțiți de trupul Bisericii mame, nici de marea deziluzie pe care ei au încercat-o chiar de la început și care a îmbrăcat de-a lungul veacurilor veșmântul nu numai al protestelor culminând în revoltă și luptă, ci mai ales al căutării restabilirii unității pierdute. Toate acestea sînt săpate adînc în ființa noastră. Dar suferințele trecute constituie răni închise și de acum pe deplin vindecate. Gîndul ne poposește de aceea mai cu osebire asupra rezultatului la care s-a ajuns.

S-au scurs abia cîțiva ani de la încheierea celei mai mari conflagrații care a zguduit lumea, al doilea război mondial. Omenirea a pornit să se reorganizeze așezîndu-se pe temelii noi. Poporul nostru însuși, ajuns la „statul bărbatului desăvîrșit“ cum ar zice Apostolul Pavel, a lepădat cele vechi după 23 August 1944 și stăpîn pe el însuși și pe soarta sa, a început o altă viață. În aceste împrejurări cum mai puteau dăinui cele de odinioară?

Unitatea politică și națională s-a înfăptuit și reînălțat; neatîrnarea deplină a fost dobîndită și din nou cucerită; nedreptățile și exploatarea au fost lichidate; pacea — în ciuda oricăror potrivnicii — a devenit realitate. Doar pe plan bisericesc mai dăinuiau „străni“ deosebite și perete despărțitor.

Asemenea rămășițe apăreau ca ceva nefiresc și anacronic. A dăinui în continuare constituia o imposibilitate, a nu le înlătura echivala cu un păcat strigător la cer. Vremea era plinită pentru a se realiza și unitatea de credință. Și ea s-a realizat!

Faptul acesta îl prăznuim azi, cucerindu-ne în fața lui Dumnezeu care pe toate bine le-a orînduit și aducînd prinos de recunoștință acelora care au înțeles să facă voia Sa. Iar voia lui Dumnezeu a fost aceea, „ca toți să fie una“ — precum ne învață Hristos Mîntuitorul — avînd „un Domn, o credință, un botez“.

Momentul e solemn și nu mai puțin sărbătoresc. Aceasta e cu adevărat „ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim întru dînsa“. Să ne bucurăm pentru că „nimic nu este mai frumos decît a fi frații împreună“, și să ne veselim pentru că ne-am regăsit cu toții la un loc, la sînul cald și iubitor al maicii comune, Biserica moșilor și strămoșilor noștri.

Aici în Alba Iulia unde pentru întâiași dată la 1600 Mihai Viteazul aduna sub un singur sceptru pe toți românii, aici unde la 1918 reprezentanții autorizați ai întregii națiuni hotărau unirea pentru totdeauna într-o singură țară a celor ce fuseseră supuși unei stăpîniri alta decît a lor, aici a vrut Tatăl din Ceruri să se înfăptuiască în 1948 și reîntregirea Bisericii strămoșești. O, cetate a Albei-Iulii, de trei ori martoră a unor așa mari evenimente, fii binecuvîntată!

Să-mi fie deci îngăduiut ca dînd glas aspirațiilor dintotdeauna ale drept-credincioasei obști românești, aspirații acum pentru vecie înfăptuite, să exprim nu numai nemărginita fericire de a fi martorii învierii noastre spirituale, ci și a hotărîrii nestrămutate de a păstra ca lumina ochilor bunul ce l-am dobîndit. Cu aceste simțăminte, din adîncul sufletului să strigăm: Mărire Ție, Doamne, Celui ce ne-ai dat lumina, mărire Ție Celui ce ne-ai ajutat să fim una!

După aceea, P. S. Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, luînd cuvîntul, a spus:

Prea Fericirea Voastră,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
I. P. S. și P. S. Membri ai Sfîntului Sinod,
Distinși oaspeți,
Cinstită și iubită asistență,

Slujind astăzi în sf. biserică sf. liturghie arhierască, am dat slavă lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii noastre strămoșești că deși separați formal și administrativ vreme de 250 de ani, fondul sufletesc al credincioșilor și al clerului român din Transilvania a rămas nealterat.

Conștiința că noi românii din Transilvania sîntem de-un sînge și de-o lege, noi întreolaltă — uniți, neuniți — cît și frații noștri ortodocși din Moldova și Țara Românească — această conștiință a rămas nezdruccinată.

Această conștiință a biruit și ieșit la suprafață în epoca în care poporul român ajuns stăpîn pe soarta sa, a pornit cu îndrăzneală pe calea vieții celei noi și libere.

În această zi măreață cînd prăznuim 20 de ani de împreună viațuire la vatra caldă de mamă bună a Bisericii Ortodoxe Române, mă simt mînat să dau glas recunoștinței ce ne stăpînește pe noi cei reveniți.

Sîntem recunoscători și mulțămitori față de Sf. Sinod al Bisericii străbune, călăuzit înțelepțește de Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru primirea și pentru tratamentul de care am fost împărtășiți.

Recunoaștem bucuroși marea atenție ce ni s-a acordat în toate împrejurările.

Sprîjinul moral și material pe care l-am primit în cursul acestor 20 de ani, îl prețuim la înalta valoare ce i se cuvine.

Sumele însemnate ce primim anual din fondul central misionar, acopere multe goluri din gospodăria parohiilor noastre.

Cărțile de strănă trimise gratuit de către Sf. Patriarhie sînt mărturii grăitoare a purtării de grijă de care sîntem învredniciți.

Subvențiile primite în eparhiile din Transilvania pentru reparații, pentru construcții și pictări de biserici, atît din partea Sfintei Patriarhii cît și din

partea tuturor eparhiilor din țară, dacă ar fi totalizate, ar scoate la iveală sume impunătoare.

Revistele Sfintei Patriarhii și ale Centrelor Mitropolitane, redactate cu multă osteneală și cu multă grijă față de cuprinsul lor variat, de larg orizont — au oferit clericilor noștri tineri și bătrâni — nutrimint duhovnicesc și intelectual deosebit de valoros, le-au oferit un bogat fond de orientare ortodoxă, socială și culturală.

Tinerii absolvenți ai seminariilor noastre mitropolitane, dar mai cu seamă licențiații celor două Institute Teologice de la Sibiu și București, s-au dovedit preoți temeinic pregătiți, cu dragoste și osîrdie multă față de chemarea lor duhovnicească și socială, față de consolidarea mărețului act al Reîntregirii Bisericii strămoșești.

Cărțile editate de Sf. Patriarhie, între care loc de frunte îl ocupă „Învățătură de credință” — „Cazanile” — cele 9 volume de „Apostolat social” și celelalte cărți ce poartă amprenta privegherii și a destoiniciei Prea Fericitului Patriarh Justinian, — toate au constituit, la îndemîna clerului nostru ortodox român, unelte de pastorație, de îndoctrinare, nespuse de folositoare.

Cursurile de îndrumare și conferințele protopopești de orientare, regulate și numeroase, au adus binecuvîntatele roade de a lumina, de-a întări, de-a încălzi sufletele preoților transilvăneni, în calea ce li se deschide către viața cea nouă de înfrățire, de pace, de colaborare multiplă, de îmbelșugare, în oroul Bisericii și al Patriei deopotrivă.

Ritmul încordat de activitate, cadența de rapidă înnoire, eforturile de adîncire a vieții morale, ce se desfășoară în cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române, au cuprins și clerul și credincioșii reveniți. Acestea au mărit și desăvîrșit atașamentul lor față de Biserica în care s-au întors, în care s-au încadrat cu toată ființa lor.

Dovadă de atașament total și sincer o formează împrejurarea că poporul, credincios și clerici între ei, nu fac niciodată deosebire între preoți transilvăneni și netrănsilvăneni, reveniți sau vechi ortodocși.

Cînd parohiile revenite se vacantează, ele pot fi completate fără nici o tulburare cu preoți proveniți din țara mamă. În casele foștilor greco-catolici, sînt bineprimite calendarele de perete, cărțile de rugăciuni și orice obiecte de cult de proveniență ortodoxă. Colecta eparhială pentru fondul central misionar, dă rezultate din ce în ce mai mari. Pangarul — datină ortodoxă — se dezvoltă în chip satisfăcător.

Mărturiile de devotament ale preoților ce participă la Cursurile de îndrumare de la Curtea de Argeș — sînt sincere și revelatoare. — Conferințele protopopești de orientare, cu subiecte bine alese și bine dezvoltate, dau rezultate frumoase de pretuire a drumului nou pe care îl bătătorește Biserica și Patria noastră. Conferințele de orientare dau rezultate frumoase de înfrățire între preoți, de ridicare a nivelului lor cultural, moral și social, rezultate frumoase de elan pentru propășire spirituală și materială.

Nu ignorează nici decît clerul și credincioșii reveniți, că înfrățirea religioasă se resfrînge binefăcător asupra unității noastre naționale, că ea sporește coeziunea sufletească a neamului nostru și mărește puterea noastră de luptă și de rezistență, față de adversitățile ce s-ar ivi la orizontul existenței noastre ca stat liber, suveran și puternic.

Simțămîntul călit în zbuciumata noastră istorie și concretizat în această exprimare rimată: „eu ți-s frate, tu-mi ești frate, în noi doi un suflet bate” are rădăcini adînci în străfundurile ființei noastre de români de lege răsăriteană. Acest sentiment poate fi prețuit drept un nesecat izvor de energie în lupta pentru pace, în activitatea noastră de slujire a Bisericii și a Patriei, în atașamentul și ascultarea noastră, față de conducătorii Bisericii strămoșești și ai Patriei noastre iubite, România Socialistă.

Simțămîntul nostru de frățietate, ne va fi pavăză nebiruită împotriva tuturor primejdiilor, a tuturor încercărilor de dezbinare și învrăjpire.

Doamne binecuvintează ca așa să fie!

P. C. Protopop al Băii Mari, Dr. Carol Pop, semnată al actului reînnoșării bisericești, a spus:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Domnilor și Prea Cucernici Părinți!

Cu 20 de ani în urmă ne-am adunat în vechea cetate a Bălgăradului peste douăzeci de mii de credincioși și preoți, așa ziși greco-catolici, ca să declarăm solemn că, în viitor, nu mai vrem să purtăm acest atribut, ci vrem să ne supunem ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române, de care ascultă majoritatea fraților noștri de pe plaiurile românești.

Bălgăradul, această cetate a bucuriilor și durerilor românești din Transilvania, era locul potrivit pentru actul istoric al refacerii unității noastre bisericești. Această cetate a văzut figura măreață a lui Mihai Viteazul, care pentru o clipă a realizat unirea provinciilor românești și a aprins — ca să nu se mai stingă — scînteia nădejdi pentru veacurile viitoare, că ceea ce a realizat el pentru scurtă durată, o dată se va realiza pentru totdeauna: unitatea teritorială a poporului român.

În această cetate și-a trimis cardinalul cancelar Leopold Kollonits emisarii, pe călugării iezuiți, sub conducerea lui Paul Baranyi, ca să uneltească împotriva unității sufletești a românilor din Transilvania, exploatînd situația năpăstuită în care se găseau ei, lipsiți de cele mai elementare drepturi omenești, uneltire care a dus la acea aparentă ruptură, care totuși s-a numit: „unire” și care în fond a fost un atentat nereușit la viața poporului român din Transilvania ca națiune.

În această cetate s-au auzit vaierele de moarte ale lui Horia și Cloșca, frînți pe roată pentru că — înșelați în nădejtile lor de a fi considerați oameni — după multă răbdare, au recurs la violențe ca să-și cîștige dreptul la viață și libertate.

Dar în această cetate s-a realizat și visul de veacuri al românilor din Transilvania: decretarea unirii cu Patria-Mamă, reeditarea pentru veșnicie a operei efemere a marelui voievod Mihai Viteazul.

Se cădea, deci, ca în această cetate să se săvîrșească și acest: „restitutio in integrum” pentru poporul român, după refacerea unității statale: refacerea unității bisericești!

Azi ne-am adunat ca să prăznuim a 20-a aniversare a acestei refaceri. Douăzeci de ani pe crugul vremii este o cifră neînsemnată. Socotindu-se

însă binefacerile sufletești hărăzite credincioșilor români în acești douăzeci de ani, prin reîntregirea unității bisericești, aceasta este operă de veacuri.

Prin această reunire s-au liniștit conștiințele mereu răscolite de elemente dușmănoase unității românești; au încetat irosirile de forțe spirituale în polemici degradante, forțe care azi sînt folosite în scopuri creatoare de prestigiu pentru Biserica Ortodoxă Română.

Au încetat hărțuiala dintre fiii aceluiași popor, hărțuiala al cărei motiv era neînțeles de popor, era însă stîrnită și alimentată de către aceia care aveau tot interesul să existe aceste hărțuieli, care micșorau unitatea de acțiune a poporului român.

Toate aceste deficiențe fiind delăturate prin refacerea unității bisericești, credincioșii ortodocși, sub conducerea înțeleaptă a Înălților Ierarhi, sînt cetățeni loiali ai scumpei noastre Patrii, identificînd năzuințele lor, prin muncă fără preget, cu năzuințele Conducătorilor patriei noastre: realizarea păcii, a bineisfări și a mulțumirii pentru toți cetățenii cinstiți ai Patriei noastre.

Ca elev de liceu, eram solîcitat de profesorul meu de limba română ca să recit o poezie ocazională la aniversarea unirii Transilvaniei cu Patria-Mamă. Titlul poeziei era: „La Alba-Iulia”. Nu-mi aduc aminte de autor și nici de textul poeziei, îmi amintesc însă foarte bine de încheiere, probabil aceasta m-a impresionat mai mult din toată poezia. Permiteți-mi ca după 40 de ani să o mai recit o dată, ca să închei cu ea cuvîntarea mea de acum: „La Alba-Iulia deasupra cetății unde stă poporul, plutesc prin aer sfînte umbre: a lui Mihai învingătorul, cu a lui Horia, Cloșca, Iancu și zic: nepoți într-astă zi, ați săurit ce noi degeaba trudit-am a-nfăptui. Onoare vouă și mărire, noi moarte amară am îndurat, dar azi săltăm de bucurie, voi bravi urmași ne-ați răzbunat”!

Fie actul istoric al refacerii unității bisericești a românilor din Transilvania, de acum douăzeci de ani, un prinos de recunoștință pentru jertfa de sînge adusă de acești eroi pentru libertatea și împreună-trăirea românilor de pretutindenii.

P. C. Protopop al Albei Iulia, Victor Negrea, de asemenea semnatar al aceluiași act istoric, a spus în esență:

Momentele pe care le trăim astăzi aici, în cetatea Alba Iulia, sînt mai mult decît solenne, și cu drept cuvînt, căci bucuria în care se scaldă acum sufletul întregului nostru neam întrece puterea noastră de gîndire, întrece chiar și puterea noastră de exprimare.

Sînt mai mult decît solenne aceste momente prin strălucirea lor de veacuri, prin eroismul plin de sacrificiu al înaintașilor care au luptat pentru ca să le ajungem noi cei de azi.

Stările sufletești prin care trecem astăzi, cînd evocăm un act epocal ca acela al reîntregirii noastre bisericești, ar avea nevoie de cuvintele unui mare talent ca să fie exprimate în haina literară ce li se cuvine, un talent care să adune într-un buchet ca de flori parfumate cuvintele cele mai potrivite pentru preamărirea lui, pentru haina de gală ce i se cuvine.

Aici, în cetatea Alba Iulia, înaintașii noștri și-au exprimat voința acum 50 de ani, de a forma o singură țară și de a trăi laolaltă, între aceleași granițe ale Patriei Mame, ca în vremea scurtei domnii a lui Mihai Viteazul.

Aici, în cetatea Alba Iulia, acum 20 de ani, ne-am exprimat voința de-a reface și unitatea noastră bisericească sfîșiată înainte de aceea cu 250 de ani; aci am arătat răsplată că vrem să fim ca la început și una să rămînem pentru todeauna în cadrele Bisericii Ortodoxe Române, Biserica neamului românesc.

Vă rog să-mi permiteți, Prea Fericite Părinte Patriarh, să Vă aduc salutul filial și expresiunea devotamentului preoțimii din acest protopopiat, al preoților și credincioșilor din valea Mureșului și din creierul Munților Apuseni, — și să ridic pabarul în sănătatea Prea Fericirii Voastre, dorindu-Vă mulți ani plini de vigoare în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, spre a ridica și de aici înainte prestigiul ei pe culmi din ce în ce mai înalte, pentru fericirea noastră și pentru unitatea noastră bisericească și națională, pentru continua înflorire a Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Vă asigurăm de toată dragostea și ascultarea noastră.

A luat apoi cuvîntul Prea Sfințitul Victorin, Episcopul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, spunînd în esență, următoarele:

Sînt momente foarte impresionante pentru toți cele pe care le trăim astăzi, cu atît mai mult pentru mine, care nu am mai fost în țară de mai bine de douăzeci de ani. Cînd am venit, nu socoteam că voi avea parte de bucuria de a participa la desfășurarea unui astfel de eveniment. Cu atît mai mult, deci, dau mulțumită lui Dumnezeu că mă face părtaș de o astfel de bucurie.

Cînd mă gîndesc la trecutul istoric al Bisericii Ortodoxe Române, îmi dau cît se poate de bine seama că românii ortodocși din Ardeal, la sfîrșitul secolului al XVI-lea au devenit obiectul planurilor urmărite de Biserica apuseană în scopul impunerii credinței romano-catolice în întreaga lume. Pentru ca planul acesta să reușească măcar în parte, s-a ajuns la ideea că ar putea fi înglobată Ortodoxia răsăriteană în cadrele Bisericii rom.-catolice obținînd de la ortodocși doar ascultarea față de Papa Romei. În forma aceasta au luat ființă noile comunități creștine ale uniților, la noi, în Polonia, Grecia, Siria, Liban, Egipt, la coptii armeni ș. a.

În țara noastră, cu deosebire în Transilvania aflată sub stăpînirea străină, această unire era de folos nu numai papalității, ci și împăraților Habsburgi, care urmăreau să-i separe pe românii ardeleni de frații lor de dincolo de munți și astfel să-i poată stăpîni mai ușor.

Unii români trecuți la uniație, socoteau că unirea cu Roma le va ușura viața, asigurîndu-le avantaje economice, politice și sociale, permițîndu-le totodată să continue a rămîne români. Dar n-a fost așa.

Două sute cinci zeci de ani a durat această despărțire, care a fost însă mai mult formală, deoarece conștiința ortodoxă a continuat să se mențină și să se afirme în spiritul condiției puse de cei ce au primit unirea: „toată legea să stea pe loc...“.

Sprijinul primit de ortodocșii români din Ardeal de la frații lor de peste munții Carpați i-a ajutat să-și poată păstra credința din străbuni. Această credință i-a ajutat pe înaintașii noștri să-și mențină ființa națională. Sfinții

ortodocși ardeleni pe care-i pomenim astăzi, arată că alipirea față de Ortodoxie — pavăza ființei noastre naționale aici în Ardeal — a mers pînă la martiriu.

Bucuria prăznirii de astăzi o datorăm în primul rînd celor ce au păstrat cu atîta jertfă credința strămoșească în împrejurări neprielnice. Sîntem recunoscători Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care — cu largă înțelegere din partea Conducerii de Stat și cu sprijinul neconținut al ierarhilor din Sfîntul Sinod — ne-a prilejuit această bucurie, care va dăinui peste veacuri.

Aflîndu-mă din nou în țară după atîția ani, vreau să adaug că și în America avem o seamă de români greco-catolici, care-și păstrează organizația lor bisericească. Relațiile noastre cu ei sînt relații frățești. Uneori, ne întîlnim la același altar, rugîndu-ne împreună. Avem acolo parohii aparținătoare. Episcopiei noastre în care o parte din credincioși sînt ortodocși, iar cealaltă greco-catolici. Ei se întîlnesc la aceeași biserică și la aceeași sfîntă slujbă, ajutînd și unii și alții parohia și Episcopia noastră. O astfel de parohie am păstorit și eu, ca preot-paroh — și a păstorit și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, vreme de 2 săptămîni, cînd, în 1966, ca profesor trimis de Mitropolie, a vizitat Episcopia noastră. Acolo nu s-a stabilit — ca la noi, în țară — o unitate bisericească, dar unitatea spirituală e vie și tot atît de vie e conștiința de români și a unora și a celorlalți.

Ecumenismul actual ne încurajează să ne apropiem unii de alții. Insuși Papa Romei a pășit spre Răsărit, dîndu-și îmbrățișare frățească atît cu Patriarbul Ecumenic, cît și cu Patriarbul Ierusalimului.

Biserica Ortodoxă Răsăriteană dăinuiește de două milenii și va dăinui mereu, căci e păstrătoare a dreptei credințe. Ea întreține legături bune cu celelalte comunități creștine, cum sînt anglicanii, vechii-catolici și chiar cu romano-catolicii, cum a dovedit nu demult schimbul de vizite între Prea Fericitul Patriarh Justinian și primatul Bisericii romano-catolice din Austria, Cardinalul König.

Toate acestea dovedesc că cele ce s-au făcut acum 20 de ani, bine s-au făcut, căci atunci, o realitate de fapt — unitatea de credință și de simțire românească a tuturor românilor din Transilvania — s-a afirmat printr-o hotărîre consemnată în actul istoric al reîntregirii bisericești.

În încheiere, P. S. Episcop Victorin a exprimat, nominal, mulțumiri călduroase Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropoliți și P. S. Episcopi membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru dragostea cu care l-au primit și pentru toate bucuriile duhovnicești pe care i le-au bărăzit în cursul vizitei făcute în țară.

P. S. Sa a mulțumit de asemenea, cu toată căldura, Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, pentru înlesnirile ce i le-a făcut — prin reprezentanții Departamentului Cultelor — în cursul deplasărilor prin țară.

Mă despart acum de toți cei de-aici — a spus P. S. Sa — spre a mă întoarce la misiunea mea. Plec cu impresii de neuitat. Le duc și le împărtășesc acolo departe, spre slava Bisericii noastre și pentru bunul nume al românilor de pretutindeni.

În atmosfera plină de însuflețire care cuprinde întreaga asistență, a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*, făcînd mai întîi propunerea să fie trimisă Domnului Președinte al Consiliului de Stat, *NICOLAE CEAUȘESCU*, următoarea telegramă:

Cu prilejul celei de a douăzecia aniversări a Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania — prin revenirea preoților și credincioșilor foști greco-catolici la sânul Bisericii Ortodoxe Române, de la care fuseseră smulși prin silnicie la începutul secolului al optsprezecelea de către împărații habsburgi — Noi, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu clerul și credincioșii din Transilvania și din întreaga Patriarhie Română, însuflețiți de cele mai alese sentimente de prețuire și de devotament pe care le nutrim față de Conducerea noastră de Stat, Vă încredințăm că am reînnoit astăzi, în catedrala Reîntregirii religioase și naționale de la Alba Iulia, legămîntul sacru de a apăra cu statornicie unitatea noastră religioasă și națională și Vă asigurăm pe Dvs. și întreaga Conducere a Statului nostru că nu vom precupeți nici un efort, pentru ca, împreună cu vrednicul și talentatul nostru popor și cu toți cei ce trăiesc pe pămîntul nostru strămoșesc, să lucrăm pentru propășirea și fericirea Patriei noastre, pentru suveranitatea și independența ei, pentru buna cooperare și pace cu toate popoarele lumii.

Președintele Sfîntului Sinod

† **J U S T I N I A N**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Toți cei prezenți au adoptat cu vie însuflețire textul telegramei, aplaudînd îndelung pe Domnul Președinte al Consiliului de Stat, *Nicolae Ceaușescu*.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian* a spus:

În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, îndrept un cald cuvînt de mulțumire către Dl Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, pentru că a binevoit să ia parte la această prăznuire. Cred că sînt în asentimentul Dvs. al tuturor cînd mărturisesc că atît la înfăptuirea actului istoric de acum 20 de ani cît și la consolidarea lui am avut toată înțelegerea din partea Conducerii de Stat, care acordă tuturor Cultelor religioase din Patria noastră deplină libertate de manifestare, iar prin Departamentul Cultelor, tot sprijinul în rezolvarea problemelor de organizare și funcționare.

De aceea, ridic paharul mai întâi în sănătatea Conducerii țării noastre, pe umerii căreia stau sarcini de cea mai mare răspundere pentru viața și viitorul poporului român.

Ridic, de asemenea, paharul în cinstea reprezentanților puterii de Stat locale și le doresc deplină sănătate, rugându-i să se facă ecoul dorinței noastre de bine față de Ocîrmuitorii Patriei noastre și să fie alături de noi și de acum înainte, căci noi, așa precum am făcut pînă în prezent, înțelegem ca și în viitor, o dată cu acțiunea de consolidare a unității noastre bisericești, să fim mereu alături de poporul nostru în hotărîrea lui fermă de păstrare a unității și independenței naționale, în eforturile lui de continuă afirmare și înălțare atît pe plan intern, cît și pe plan extern. (Asistența a aplaudat cu însuflețire și a cîntat „Mulți ani trăiască” pentru Conducătorii Statului).

Ridic apoi paharul în sănătatea Înalt Prea Sfințitului Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, și a colaboratorilor săi, împreună cu care a organizat serbarea aniversară de astăzi. (Asistența cîntă din nou „Mulți ani trăiască!”).

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a avut cuvinte de aleasă prețuire pentru toți cei ce au contribuit — ierarhi, cler și popor — la refacerea unității bisericești din Transilvania și la întărirea și definitivarea acestui act în timpul celor douăzeci de ani care s-au scurs de la săvîrșirea lui.

A îndemnat apoi pe toți cei prezenți să meargă mai departe pe drumul străbătut în cei douăzeci de ani, fiindcă nu se poate spune că rănilor și urmele lăsate de „uniatie” ar fi fost șterse în întregime. „Poporul dreptcredincios și clerul din Transilvania — a spus Prea Fericirea Sa — au datoriat sfîntă să ducă mai departe și mai profund opera de unificare a tot ce nu se încadrează în învățătura și în rînduialile de trăire ortodoxă.. Cultivînd aceleași forme de manifestare a simțămîntelor religioase, participînd la cîntarea în comun la slujbele din biserici, îngrijind de împodobirea și înfățișarea ortodoxă a locașurilor de cult, păstrînd ca pe niște comori spirituale frumosele datini create de strămoșii noștri, să avem convingerea și conștiința nestrămutată că Ortodoxia reprezintă creștinismul autentic propovăduit de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos și răspîndit în lume de Sfinții Săi Apostoli. Să fim pe deplin încrezîndu-ne că unitatea noastră de credință va sluji deopotrivă și unității noastre românești”.

Vorbînd mai departe despre ecumenismul religios care s-a creat și se manifestă în țara noastră, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a stăruit asupra importanței și rolului pe care-l are ecumenismul creștin în lumea contemporană.

„Creștinismul se confruntă astăzi cu o lume care este dornică de pace, de libertate, de dreptate și de progres pentru toate popoarele. Oamenii doresc să se înfrățească, să se unească și să se ajute pentru o viață mai liniștită, pentru o viață mai bună și mai demnă, pentru o viață în care omul să fie

prieten și frate pentru semenul său. Pentru a veni în sprijinul acestor legitime năzuințe ale omenirii zilelor noastre, creștinismul, cu sublima lui învățătură religioasă și morală, nu mai poate rămâne dezbinat. Tendințele de dominare sau de ecumenism confesional nu se potrivesc cu spiritul larg al umanismului creștin și nu vor putea ajuta omenirea în mod eficient la rezolvarea multiplelor probleme pe care și le pune. De aceea, Biserica Ortodoxă Română activează, prin reprezentanții ei, în toate forurile intercreștine, susținând crearea unui ecumenism creștin integral, care are menirea să adune și să determine pe toți creștinii ca — peste deosebirile dogmatice confesionale — să colaboreze la rezolvarea problemelor majore care preocupă toate popoarele, de la un capăt la celălalt al pământului.

Pe linia acestui ecumenism creștin integral noi colaborăm azi cu vechile Biserici Orientale, cu anglicanii, cu vechii-catolici, cu protestanții și, prin contacte bilaterale, am început să întindem punți de legătură și cu Biserica Romano-Catolică, așa cum am făcut cu Biserica Romano-Catolică din Austria, cum vom face și cu Biserica Romano-Catolică din R. F. a Germaniei și cu Biserici Romano-Catolice din alte țări. Pe picior de egalitate și din dorința de a ajunge la o colaborare cât mai strânsă, deocamdată pe terenul creștinismului practic, înțelegem să avem relații cu toate Bisericile creștine, inclusiv Biserica Romano-Catolică.

Noi socotim Biserica Romano-Catolică drept o Biserică soră, dar nu sîntem de acord cu cei ce, la adăpostul Vaticanului, ponegresc Biserica Ortodoxă Română și se erijează în reprezentanți ai intereselor religioase ale unei părți dintre românii din Transilvania. Pe aceștia noi îi socotim, pe de-o parte, străini de neamul nostru, pentru că ei au ieșit singuri dintre noi, iar pe de altă parte îi socotim străini de sufletul și credința noastră românească, fiindcă moșii și strămoșii noștri, — fie că au trăit dincoace sau dincolo de Carpați — au fost și au rămas neclintiți în Legea Ortodoxă, pe care au apărât-o mergînd pînă la jertfa vieții lor. Sfinții Mucenici români pe care-i sărbătorește Biserica noastră astăzi: Visarion, Sofronie și Oprea, ca alții alții — cunoscuți sau necunoscuți — sînt dovada nedezmințită că noi am fost și am rămas ortodocși și nu îngăduim nimănui să vorbească în numele credincioșilor noștri. Refacerea unității noastre religioase este definitivă și, peste toate zvîrcolirile celor care au plecat dintre noi, vom rămîne de-a pururi înfrățiți și uniți sub bolta mereu strălucitoare a Ortodoxiei". (Asistența a aplaudat puternic, aprobînd afirmațiile hotărîte ale Întîistătătorului Bisericii noastre).

Mulțumind încă odată tuturor pentru dragostea pe care o manifestă față de Biserica Ortodoxă Română și față de ierarhii din Transilvania, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin, organizatorul și conducătorul acestei strălucite aniversări, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut tuturor urări de sănătate și bun spor în credința străbună și în munca de ridicare și

fericire a Patriei noastre, Republica Socialistă România, dîndu-le întîlnire peste cinci ani, cînd va fi sărbătorită aniversarea împlinirii unui sfert de veac de la Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române.

După aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a înmînat personal medalia aniversară bătută de Sfîntul Sinod cu acest prilej sărbătoreasc. Medalia — proiectată de Dl Vladimir Stoianov și executată de Monetăria Statului — are pe versò două cruci care răsar din aceeași rădăcină, cu streășină comună și cu o cruce mai mică pe frontispiciu, iar la bază, de-o parte și de alta, frunze de laur, cu inscripția: „Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române” — „Ca toți să fie una”; pe revers, medalia are silueta Catedralei Reîntregirii Bisericești din Alba Iulia, cu inscripția: „1948 — 21 octombrie — 1968”.

Au primit această medalie: Domnul Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, I. P. S. și P. S. Membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, vicarii, consilierii, inspectorii și protopopii din eparhiile Transilvaniei, precum și preoți și credincioși din Transilvania și din alte eparhii ale Patriarhiei Române care au participat în vreun fel la săvîrșirea și consolidarea actului de refacere a unității Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania.

A impresionat în chip deosebit momentul cînd au primit medalia: P. C. Protopopi și Preoți: Tr. Belășcu, vicar la Arhiepiscopia Sibiului, Aurel Brumboiu (Făgăraș), Ioan Florea (Brașov), Sabin Truția (Cluj), Ioan Pop (Vulcani), Ioan Andrașiu (Tg. Mureș), Zaharia Borza (Tăuirlăua), Emil Colceriu (Bicazul Ardelean), Cornel Cernescu (Timișoara), Mircea Filip (Sălaj), Alexandru Fărcașiu (Mintinul Gherlei), Octavian Gherasim (Sălaj), Dumitru Glodeanu (Cluj), Victor Ienciu (Cluj), Paul Madincea (Oradea), Emil Mureșan (Mănăstur), Roman Nemeș (Oradea), Victor Negrea (Alba Iulia), Ioan Onișor (Cluj), Laurențiu Pop (Turda), Petru Pop (Oradea), Teodor Ploscariu (Eparhia Cluj), Constantin Pușcariu (Hunedoara), Victor Traian Pop (Oradea), Dr. Cornel Pop (Hunedoara), Vasile Pleșug (Hunedoara), Ioan Sîntoma (Blandiana-Orăștie), Petru Vancu (Arad), Grigorie Vuță (Vad-Făgăraș). Sînt protopopii și preoții astăzi în viață din cei 38 de delegați ai clerului și credincioșilor foști greco-catolici din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș care, în octombrie 1948, au prezentat Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române „Proclamația” de revenire în sînul Bisericii Ortodoxe Române a mării majorității a slujitorilor și credincioșilor greco-catolici.

Înainte de-a se fi ridicat această masă a dragostei și a bucuriei, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a mulțumit încă o dată Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Domnului Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, și tuturor celor ce au luat parte la această mare sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române, una și nedespărțită. I. P. S. Sa a făcut tuturor urarea ca peste cinci ani — așa cum a anticipat Prea Fericitul

Părinte Patriarh Justinian — să ne întâlnim iarăși la Alba Iulia, pentru aniversarea unui pătrar de veac de la împlinirea marelui și istoricului act al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania.

Ropote de aplauze au acoperit ultimele cuvinte ale Arhiepiscopului nostru.

Petrecuți de dragostea preoților și credincioșilor prezenți, în acordurile Imnului patriarhal, înalții oaspeți și însoțitorii lor au părăsit Alba Iulia, îndreptându-se spre reședințele și casele lor.

PERSPECTIVELE

festivităților aniversare de la Alba Iulia se desprind cu claritate din însași desfășurarea acestei prăznuri fremătătoare.

Arhiepiscopul nostru, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Ardealului — organizator și gazdă al festivităților aniversare — avea să sintetizeze perspectivele acestor festivități Duminică, 3 noiembrie a. c., în Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Luînd cuvîntul în fața clerului și credincioșilor prezenți la Sfînta Liturghie, spre a-i informa — potrivit unui bun obicei al Î. P. S. Sale, care-i pe cale de a deveni datină — Arhiepiscopul nostru a spus, între alte, că *Alba Iulia* reprezintă pentru noi *un îndoit simbol: simbolul lui Mihai Viteazul și simbolul străvechii Mitropolii ortodoxe a Ardealului*, care și-a avut scaunul vlădicesc acolo cu mult înainte de anul 1600.

Simbolul lui Mihai Viteazul este *unitate națională* în cadrele pămîntului românesc, stăpînit și nuncit de strămoșii noștri, — unitate realizată în anul 1918 și desăvîrșită în vremea noastră.

Simbolul străvechii Mitropolii ortodoxe ardelenne este *unitate bisericească*. Sfîșiată în condițiile vitrege de la 1698—1700, ea a fost refăcută acum douăzeci de ani. Generația făuritorilor ei pune acest act istoric — ca aleasă ofrandă ortodoxă ardeleană — la temelia unității noastre naționale.

Una în credința ortodoxă română moștenită din străbuni, clerul și credincioșii Bisericii noastre sînt *una* și în simțirile lor românești, în alipirea lor patriotică față de constructorii mărețiilor viitoare ale României socialiste.

Sîntem tari în zalele de oțel ale solidarității noastre naționale. Altcum, nu. Dihoniile de altă dată au amuțit. „Eu ți-s frate, tu-mi ești frate — În noi doi un suflet bate“! *Un suflet, o simțire*, într-o Biserică unificată, într-o Patrie liberă și izbăvită de toate servituțile umilitoare ale trecutului, — aceasta este cheazăia urcușului nostru voinic și statornic pe treptele propășinii fără precedent în toată istoria poporului nostru vrednic și atît de înzestrat.

Îndoitul simbol al Albei Iulia este deget întins spre viitor.

Pășim într-acolo cu însuflețire mereu nouă.

Doamne ajută!

ANEXĂ

Ca un ecou al înălțătoarei prăznuiri de la Alba Iulia, din 21 octombrie a. c., în semn de recunoștință pentru părinteasca dragoste pe care a arătat-o față de Biserica Ortodoxă Română din Transilvania cu ocazia acestui popas sărbătoresc, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a trimis Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, la 22 octombrie a. c., următoarea scrisoare:

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte,*

D. D. † J U S T I N I A N

B u c u r e ș t i .
Palatul Patriarhal

Prea Fericirea Voastră,

Cu frățească dragoste Vă rugăm să primiți cele mai calde mulțumiri pentru că ați binevoit să participați și să luați cuvântul la marea prăznuire de la Alba Iulia, la 21 octombrie 1968, prilejuită de împlinirea a două decenii de la Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române transilvănene.

Participarea Prea Fericirii Voastre ne-a umplut sufletul de aleasă mulțumire, a dat prăznuirii un nimb deosebit, iar preoților și credincioșilor prezenți la Alba Iulia, ca și tuturor credincioșilor Bisericii noastre care vor lua cunoștință de cele săvârșite acolo, li se va întări și mai mult convingerea că actul istoric de la 21 octombrie 1948 pecetluiește pe vecie unitatea de credință ortodoxă a tuturor românilor, precum și unitatea națională a poporului român.

Primiți, Vă rugăm, Prea Fericite Părinte Patriarh, ale Noastre frățești îmbrățișări întru Iisus Hristos Domnul nostru.

† N I C O L A E
Mitropolitul Ardealului

Mulțumiri pentru participarea la festivitățile aniversare de la Alba Iulia au fost exprimate, de asemenea, de către Arhipăstorul nostru: Domnului Secretar general al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, precum și Î.P.S. și P.S. Ierarhi Membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

POPASURI OMILETICE LA DUMINICI ȘI SĂRBĂTORI

Duminica înainte de Înălțarea Sfintei Cruci

Evangelhia: Ioan 3, 13—17; Apostolul: Galat. 6, 11—18.

Subiecte: I. — *Din evanghelie*: 1. Prețul omului (16); 2. Iubire, cruce, veșnicie (14—16); II. — *Din apostol*: 1. Lauda în trup (12—14); 2. Lauda în spirit (14); 3. Fățărnica (13); III. — *Din minei*: 1. Începutul Mântuirii (litie, st. 1); 2. Pacea (stihavnă, st. 1); 3. Una și Unul (stihira după evanghelie).

Subiect tratat:

PREȚUL OMULUI

„Căci în Hristos Iisus nici tăierea împrejur, nici netăierea împrejur nu prețuește nimic, ci făptura cea nouă” (Galat. 6, 15).

Ce este omul, că-ți aduci aminte de el și fiul omului, că-l cercetezi pe el?” (Ps. 8, 5) se întreba psalmistul.

El n-a dat un răspuns prin care să definească prețul omului după structura sa interioară, ci i-a arătat doar poziția, în mijlocul întregii făpturi. Căci zice mai departe: „Stăpîn l-ai pus peste lucrul mâinilor tale; supus-ai toate sub picioarele lui” (v. 7).

Mintuitorul, de asemenea, l-a situat pe om deasupra tuturor viețuitoarelor: „Cu cât sînteți voi mai de preț decît păsările? (Luca 12, 24). Și n-a stat o clipă la îndoială să dea, pentru un singur om, o turmă întreagă de porci (ca la două mii), care „se repezi de pe țărmuri în mare și se înecă în ape” (Marcu 5, 13).

În multe locuri din Sfînta Scriptură omul e arătat mai presus și decît lumea spirituală, căci zice: „Să se închine lui toți îngerii lui Dumnezeu” (Evrei 1, 6).

Nicăieri, însă, prețul omului nu e atît de ridicat ca în evanghelia de azi, în care nu mai e vorba de materie, de viețuitoarele necuvîntătoare, sau de îngeri, ci de însuși *Unul Născut Fiul al Său*, pe care Dumnezeu l-a dat ca omul „să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).

Acest preț mare al omului, pentru care Fiul lui Dumnezeu „s-a dat pe sine preț de răscumpărare” (I Tim. 2, 6), nu este în trup și după trup, ci este în suflet. „Că ce va folosi omului, de va dobîndi lumea toată, iar sufletul său și-l va pierde? Sau ce va da omul, în schimb, pentru sufletul său?” (Matei 16, 26).

Dar prețul sufletului are și el o măsură: înălțimea morală a omului, desăvîrșirea sa, cum arată Sfîntul Pavel în apostolul de azi: „Căci întru Hristos Iisus nici tăierea împrejur — care era lauda în trup a Evreilor — nici netăierea împrejur, nu prețuește nimic, ci făptura cea nouă”.

Duminică după Înălțarea Sfintei Cruci

Evangelhia: Marcu 8, 34—9; Apostolul: Galat. 2, 11—20.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie*: 1. Credința și fapta (35—38); 2. Omul, lumea și sufletul (36—37); 3. Păcatul împotriva Duhului Sfînt (38); II. *Din Apostol*: 1. Credința și

faptele legii (16); 2. Călcarea poruncii (18); III. *Din mune:* 1. Cele pămînteşti pentru cele cereşti (vec. slava); 2. Martir pe pămîntul românesc (Nichita-gotul, sinaxar).

Subiect tratat:

HRISTOS ŞI CREŞTINUL

„Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine“ (Galat. 2, 20).

Unirea creştinului cu Hristos, pînă la punctul de a se pierde pe sine ca să trăiască numai Hristos în el, se lucrează în trei moduri.

O *unire de fiinţă, ontologică*, realizată prin Botez şi Euharistie. Fiinţa lui Hristos şi fiinţa creştinului devin una, aşa cum se uneşte altoiul cu portaltoiul în ordinea fizică a lucrurilor. Portaltoiul nu este nimicit, dar în toată fiinţa pomului trăieşte şi se realizează altoiul.

O *unire morală*, care urmează în mod necesar celei dintîi. Căci o dată prezent Hristos în creştin cu fiinţa Sa, e prezent şi cu toată trăirea Sa. Iubirea creştinului e iubirea lui Hristos; gîndul creştinului e gîndul lui Hristos; fapta creştinului e fapta lui Hristos. Şi ca fiinţă şi ca viaţă morală, deci, cel mai umil creştin devine un Hristos, dacă trăieşte real în sine şi radiază din sine *desăvîrşirea lui Hristos*.

O *unire socială*, care decurge din celelalte două şi mai ales din cea dintîi. Căci Hristos, cu care se poate uni creştinul în mod ontologic, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, nu este o persoană singulară, ci *a recapitulat în sine*: „toate limbile şi toate generaţiile oamenilor, de la Adam, cu Adam însuşi“ (Sfîntul Irineu); cu Hristos se află în creştin şi paralticul şi orbul şi cerşetorul şi umilul şi urgisitul, „totalitatea (universitas) naţiunilor, spre a fi vindecate“ (Sfîntul Ilarie).

De aceea, creştinul care s-a unit şi vrea să trăiască în mod real cu Hristos nu se mai gîndeşte numai la sine, ci poartă în trupul său „ranele Domnului Iisus“ (Gal. 6, 17), este neputincios cu cei neputincioşi (II Cor. 11, 29), plînge cu cei ce plîng, suferă cu cei ce suferă, se zbat în el toate durerile semenilor săi, le simte, le înţelege şi caută să le ajute.

În această lumină se tilcuieşte cuvîntul Sfintei Evanghelii de azi: „*Oricine vrea să vină după mine, să se lapede de sine!*“ (v. 34). Şi în acest sens poate spune creştinul cu Apostolul de azi: *Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine!*“.

*

Duminica a XVIII-a după Rusalii

Evanghelia: Luca 5, 1—11; Apostolul: I Cor. 9, 6—11.

Subiecte: I. — *Din Evangheli:* 1. Ascultarea cuvîntului (1); 2. Spălarea mrejelor — verificarea metodelor (2); 3. Mărturii despre viaţă (6); II. *Din Apostol:* 1. Răsplata muncii (6—9); 2. Nădejdea în viaţă (10); 3. Preotul şi parohienii (11); III. *Din minei:* (23 sept.) 1. Vestirea şi zămislirea (Sf. Ioan Botezătorul — vec. st. (1); 2. Îndoiala (st. 2, 3); 3. Înger în trup (suihoavnă, slavă).

Subiect tratat:

MĂRTURII DESPRE VIAŢĂ

„Au prins mulţime multă de peşti, de li se rupea mreaja“ (Luca 5, 6).

Se află în Sfînta Scriptură o mărturie negativă despre viaţă, dată pe pe poziţia de împărat şi înţelept „cu concluzia că: „toate sînt deşertăciune şi goană după vînt şi fără de folos sub soare“ (Ecclesiast 2, 11). „Căci ce-i rămîne omului din toată munca lui şi din toată grija inimii lui?“ (Ibid. 2, 22).

O astfel de mărturie prezintă și evanghelia de azi, de pe poziția omului umil și necăjit: „Toată noaptea ne-am ostenit și nimic n-am prins” (Luca 5, 6).

Ecourile acestor mărturisiri se aud adesea în viața de toate zilele.

Ce-am făcut și cu ce m-am ales? ... Ce rost a avut toată truda, dacă n-am prins nimic? ...

Și totuși, nu aceasta este fața și experiența universală despre viață. Dimpotrivă, că aceasta este accidentalul, anormalul vieții; că viața, în condițiile ei firești, are drumul și realizarea ei pozitivă, fapt care se vede din partea a doua a evangheliei de azi.

S-a suit Iisus în corabie; a poruncit să mîne mai la adînc și să arunce mrejele. „Și făcînd aceasta, au prins mulțime multă de pești, de li se rupeau mrejele”.

Două momente, deci: *Fără Iisus și cu Iisus în corabie*.

În credința și viața creștină, Iisus este Fiul lui Dumnezeu care s-a coborît în lume pentru mîntuirea omului: în înțeles universal uman, El înseamnă: binele, adevărul, frumosul, idealul, fără de care corabia vieții se zbate goală, fără nici o orientare și fără nici un folos.

Și spune Evanghelia, că i-a cuprins spaima pe Apostoli, „pentru pescuirea peștilor, pe care-i prinseseră” (v. 9).

Încercaseră ambele momente: *fără de Iisus și cu Iisus*, în corabia vieții. Și n-au mai stat o clipă la îndoială, ci: *Au lăsat toate și au mers după Dînsul* (v. 11).

*

Duminica a XIX-a după Rusalii.

Evanghelia: Luca 6, 31—36; Apostolul: II Cor. 11, 31—12, 9.

Subiecte: I. — *Din Evanghelic*: 1. Îndreptar moral (31); 2. Iubire pentru iubire (35); 3. Fiii celui Prea Înalt (35). II. *Din Apostol*: 1. Apărarea vieții (32—33); 2. Lauda în cele duhovnicești (12, 5—9); 3. Ispita — sens pozitiv (7). III. — *Din Minei* (30 sept. Sf. Grigorie al Armeniei): 1. Lumina cea negrăită (stihoavnă, slava); 2. Fiii zilei (p. 3, slava); 3. Convertirea Armenilor (sinaxar).

Subiect tratat:

FIII CELUI PREA ÎNALT

„Veți fi fiii Celui Prea Înalt” (Luca 6, 35).

Fiul al soarelui divinizat, fiu al zeilor ... a fost un vechiu ideal al omului, care a rămas în mintea lui ca o amintire a rostului pentru care a fost creat, *de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu*.

Pentru atingerea acestui ideal, după închipuirea omului căzut în păcat, mitologiile vechi au născocit o mulțime de legende, despre împreunarea între zei și pămîntene, din care s-au născut fii de zei.

Perseu era socotit fiul lui Zeus și al fiicei regelui din Argos, Danae; *Alcide*, al lui Zeus și al Alcemei; *Polux*, al lui Zeus și al Ledei etc.

Calea cea mai ușoară, însă, și singura cu putință oamenilor, de a ajunge la filiațiunea divină, este arătată în Evanghelia de azi.

„Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine și dați împrumut; nimic nădăjduind ... și *veți fi fiii Celui Prea Înalt*!”

Nu Danae, nici Alcmena, nici Leda și nici o altă pămînteană n-a fost în stare să facă fii de zei din oameni de rînd, ci singura mamă, care-l poate ridica pe om din condiția comună la filiațiunea divină este: *Bunătatea*.

Și nu bunătatea față de cei buni, numai, de cei care te iubesc și te ajută, ci bunătatea față de vrăjmași, față de cei care te urăsc și te batjocoresc.

Numai bunătatea aceasta naște pe „Fiii Celui Prea Înalt”, pentru că numai ea duce la *asemănarea cu Dumnezeu*, despre care s-a descoperit că: „Este bun față de cei nemulțumitori și răi”!

Duminica a XX-a după Rusalii

Evanghelia: Luca 7, 11—16; Apostolul: Galat. 1—11—19.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie*: 1. Drumurile durerii (11—12); 2. Triumful vieții (13—14); 3. Frică și iubire (16). II. *Din Apostol*: 1. Păcătoșenia (13—14); 2. Convertirea (15—16); 3. Descoperirea lui Dumnezeu în om (16). III. *Din Minei* (6. X.—Sf. Ap. Toma); 1. Minuni (sinaxar); 2. Palat în cer — construirea (ibid.).

Subiect tratat:

FRICA ȘI IUBIREA

I-a cuprins frica pe toți și lăudau pe Dumnezeu" (Luca 7, 16).

Nu-i de mirare, că i-a cuprins frica pe toți, care păseau în convoiul funebru al fiului văduvei din Nain, când l-au văzut pe copil sculându-se de pe năsalie și începând a grăi. Căci minunea aceasta a Mîntuitorului le întrece pe toate. Nu-i tot una, într-adevăr, să deschizi ochii, sau să vindeci oricare mădular al unui trup viu, cu învierea unui mort de trei zile. Așa ceva lumea nu mai văzuse și nu mai auzise.

Frica aceasta i-a dus la un act de închinare: „*Lăudau pe Dumnezeu*“, împlinind astfel caracteristica pietății V. T. și a tuturor religiilor necreștine.

Dar frica și lauda decursă din ea nu le-a adus mîntuirea, căci frica presupune constrîngere și îngrădire a libertății. Ea definea în religiile pomenite, raportul între stăpîn și rob, care era și între Dumnezeu și om.

Deosebirea față de acestea e că Mîntuitorul l-a vrut pe om liber, să se apropie de El din convingere interioară și din iubire, într-un raport de *tată și fiu*. E ceea ce se vede în același capitol al Evangheliei Sfîntului Luca, în timp ce Mîntuitorul ședea la masă, în casa fariseului Simon.

O femeie păcătoasă a venit din cetate cu un alabastru de mir și s-a așezat la picioarele lui Iisus. Îi spăla picioarele cu lacrimile ei, i le ștergea cu părul capului ei, i le săruta și i le ungea cu mir.

Fariseul a fost contrariat de faptul acea, iar Mîntuitorul i-a dat explicația, încheind cu descoperirea cea mare despre pietatea și mîntuirea creștină: „*Iartă-se ei păcatele cele multe, că mult a iubit. Iar cui puțin i se iartă, puțin iubește*“ (Luca 7, 47).

Și ceea ce n-au auzit cei ce-l lăudau pe Dumnezeu de frică, la învierea fiului văduvei din Nain, a auzit această femeie păcătoasă, care s-a apropiat de Iisus numai din iubire: „*Iartă-se păcatele tale!*“.

★

Duminica a XXI-a după Rusalii

Evanghelia: Luca 8, 4—15; Apostolul: Galat. 2, 16—20.

Subiectul: I. — *Din Evanghelie*: 1. Setea de învățătură (4); 2. Ogorul sufletesc (4); 3. Rodirea — condiții (8). II. *Din Apostol*: 1. Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci. III. *Din Minei* (Duminica Sfîntilor Părinți): 1. Haina lui Hristos cea ruptă (vec. st. 5); 3. Icoana — cinstirea ei (sinaxar).

Subiect tratat:

OGORUL SUFLETESC

„Alta a căzut pe pămînt bun și crescînd a făcut rod însutit“ (Luca 8, 8).

Pămîntul bun!...

Cîtă bucurie cînd te apropii de el, ca să-i culegi roadele!... Și nu numai că te bucuri singur, dar se bucură atîția, pentru că roadele lui străbat peste mări și țări.

Cîtă nemulțumire te cuprinde, în schimb, cînd te apropii de pămîntul rău pe care l-ai semănat și vezi că n-a rodit!... Nu-ți folosește nici ție, nici altora. Ți se încrețește fruntea de necaz și te depărtezi de el, blestemîndu-l.

Pe bună dreptate a asemănat Mîntuitorul în pilda de azi, a Semănătorului, pe omul bun cu pămîntul bun. Cînd te apropii de el, te bucuri, te saturezi, te îmbogățești, iar roadele lui sînt o binecuvîntare pentru atîta lume. Căci dacă roadele pămîntului străbat pînă departe pe cărările lumii, cu atît mai mult roadele minții și ale sufletului omenesc. Lumea se hrănește, trăiește și înaintează prin ele.

Cît dezgust, în schimb, cîtă silă și cîtă neplăcere simți cînd te apropii de omul rău!... De pe urma lui nu răsare nici un folos. E un focar continuu de ură, de spaimă, de putrezi-ciune, de nenorocire!...

S-ar putea pune, însă, întrebarea: Sînt eu vinovat că mă asemăn drumului, sau locului pietros, sau celui cu spini, din pilda Mîntuitorului? Și mai pot face ceva ca să devin pămînt bun?

Taina ogorului pe care mîna plugarului harnic îl poate schimba cu trudă și cu iscusință, e taina sufletului omenesc. Mîntuitorul însuși deschide zăbrele de nădejde pentru oricine, cînd zice: „Cine are urechi de auzit, să audă!”.

Iar puterea harului, care se dă oricui vrea să se schimbe, e fără margini: *La Dumnezeu toate sînt cu putință!*” (Matei 19, 26). Cînd intră harul lui Dumnezeu în suflet, se înmoaie uscăciunea, se sfărîmă piatra și se stîrlesc spinii, iar omul se prefăce în „pămînt bun” și aduce „rod înșutit”.

Duminica a XXIII-a după Rusalii

Evangelhia: Luca 8, 26—39; Apostolul: Efes. 2, 4—10.

Subiecte: I. — *Din Evangelhie*: 1. Universalismul creștin (26); 2. Pustia morală (29); 3. În slujba binelui (38—39). II. *Din Apostol*: 1. Măreția omului (6); 2. Bunătatea lui Dumnezeu (7); 3. Dar și merit (8—9). III. *Din Minei*: (21. X): 1. Înfrînarea (vec. st. 3); 2. Supunere și ascultare (slava); 3. Darurile sihăstriei (p. 3, slava).

Subiect tratat:

ÎN SLUJBA BINELUI

„Întoarce-te în casa ta și spune cît bine ți-a făcut ție Dumnezeu” (Luca 8, 39).

Nu se mai putea despărți de El, cel din care scosese „legheonul”. Îi era frică de obezi, de mormintele prin care rătăcise, de furiile în care cădea, de toată viața sa de pînă atunci, în care fusese chinuit de un demon, ce-l mîna în „pustie”? — Sau nu se mai sătura de liniștea ce-l cuprinsese lîngă Iisus și-i era teamă să n-o piardă?

Poate și una și alta l-au determinat pe tînăr să-l roage pe Iisus, să-l lase lîngă sine!” (v. 38).

Dar, curioasă întorsătură! Cel care le spusese pescarilor din Ghenisaret: „Veniți după Mine!”; Cel care strigase mulțimilor: „Veniți la Mine!”; Cel a cărui întreagă învățătură a fost permanentă chemare, de data aceasta a făcut altfel: „i-a dat drumul” tînărului vindecat. Însă nu în vechea lui viață, ci cu o misiune: „Întoarce-te în casa ta”. Sfîntul Marcu completează cu: „la ai tăi” — „și spune cît bine ți-a făcut ție Dumnezeu!”.

Tînărul a înțeles porunca și a primit învestirea slujbei de: *propovăduitor al binelui*. A înțeles și mai mult: că prin aceasta nu numai că nu se despărțea de Iisus, ci se apropia de El; că „ai lui”, „casa sa”, nu sînt numai cei din familia sa, ci toată cetatea, toți oamenii, care formează la un loc familia lui Dumnezeu.

El a simțit asupra sa toată greutatea slujbei propovăduirii binelui, pe care Sfîntul Pavel avea s-o cuprindă în cuvintele: „O mare datorie zace asupra mea, și voi mie de nu voi binevești!” (I Cor. 9, 26).

Și s-a dus, „vestind în tot orașul cât bine i-a făcut lui Iisus”.

Porunca împlinită de el apasă cu aceeași greutate asupra tuturor creștinilor, care s-au împărtășit de pacea, liniștea, fericirea, de tot binele dăruit de Dumnezeu, cu același tulburător avertisment: „*Vai mie, de nu voi binevesti!*”.

*

Duminica a XXIV-a după Rusalii

Evangelhia: Luca 8, 41—56; Apostolul: Efes. 2, 14—22.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie:* 1. Hristos și omul (41); 2. Poala harului (44); 3. Vestitorii răului (49). III. *Din Apostol:* 1. Pacea — esența ei (14—17); 2. Vrajba (14—16); 3. Zidirea omului în Hristos (22). III. *Din Minei* (28. X.): 1. Familie martiră (vec. st. 3); 2. Martirii (sinaxar).

Subiect tratat:

VESTITORII RĂULUI

„A murit copila ta. Nu mai osteni pe Învățătorul!” (Luca 8, 49).

Frumos apare chipul lui Iair din Sfânta Evanghelie de azi. Se zbate, aleargă, crede, nu cruță nici un efort și nu ia seama la nici o prejudecată, face totul, ca să salveze viața singurului său copil, care se lupta cu moartea.

Trist se profilează, în schimb, spectrul vestitorului morții: „A murit copila ta. Nu mai osteni pe Învățătorul!”.

Unul e luminat de flacăra încrederii în viață, celălalt e întunecat și copleșit de spaima morții.

E realitatea vieții de toate zilele. Nu mai osteni!... Nu vezi că totul e zadarnic?... Mortul nu se mai întoarce de la groapă!...

Sînt vestitorii răului, ai lîncezirii și ai amorțirii, care încearcă, conștient sau inconștient, să împiedice pasul triumfător al vieții.

Iair nu ține însă seama de scîncete și bocete. În ființa lui s-a împlînit pentru totdeauna cuvîntul lui Iisus, devenit pentru el poruncă: „*Crede numai și se va mîntui!*”.

Și nu se înșală. Prin credința și efortul lui, pe fruntea copilei moarte, a nădejdlor și năzuințelor sale înfrînte pentru o clipă, se reaprind luminile, se zămislESC curcubee și înfloresc din nou viața: „*S-a întors duhul ei și s-a sculat!*”.

*

Înălțarea Sfintei Cruci

Evangelhia: Ioan 19, 6—20; Apostolul: I Cor. 1, 18—24.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie:* 1. Trei cruci pe Golgota — puterea lor (18); 2. Setea lui Iisus (28—29); 3. Sensul mărturie (35). III. *Din Apostol:* 1. Crucea în viața creștinului (18); 2. Trei înțelesuri ale crucii (22—24); 3. Dimensiuni spirituale (25). III. *Din Minei:* 1. Închipuiri despre cruce (vec. mare st. 2; litie st. 3; p. 1, st. 4); 2. Darurile crucii (stihoavnă st. 1; sveltina); 3. Armă de pace (condacul).

Subiect tratat:

CRUCEA ÎN VIAȚA CREȘTINULUI

„O, dumnezeiască scară, prin care ne suim la cer!” (Laudele crucii).

Abia s-au potolit răbufnirile iernii și a început să se despice lespede albă de pe fața pămîntului, devenit pentru un timp mormînt pentru tot ce foise și se mișcase pe el cu un an înainte, cînd își scoate capul ghiocelul, gingaș și nedesînțit simbol al renașterii conținut din moarte.

În același timp, pe crugul spiritual al anului bisenicesc. Duminica a 3-a din Postul Mare, înfloresc „lemnul crucii” (catavasii) cu solia Evangheliei pentru toți cei acoperiți de lespede a păcatului: „*Să se lapede de sine!*”, adică: *să moară păcatului, ca să se nască din nou!*

Cînd clocotește apoi viața pe înunsul livezilor, pe crestele munților, în hăurile pădurilor, în înălțimea văzduhului, același „fericit lemn, pe care s-a răstignit Hristos” (catavasii) vestește lumii a doua taină a ei, că este: „*Pomul cel de viață dăător*” (Laude), cu îndemnul pentru creștin: *să moară păcatului, ca să învieze cu Hristos!*

Iar cînd se leagănă rodul în crengi, cînd viața începe să pălească, pentru că și-a împlinit rolul prin rodire, se înalță din nou crucea, cu a treia solire pentru creștin: *să moară păcatului, ca să se înalțe cu duhul.*

Cea din urmă este solia care domină sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci, în a cărei bucurie ne desfătăm azi cu bucuria Sfintei Împărătese Elena, care a găsit crucea Domnului și a Patriarhului Macarie al Ierusalimului, care a ains-o cu mîinile sale, ridicînd-o deasupra capetelor creștinilor, deasupra pămîntului, deasupra istoriei ca: „*dumnezeiască scară, prin care ne suim la cer!*”.

Cuvioasa Paraschiva

Evanghelia: Luca 7, 36—50; Apostolul: I Cor. 9, 2—12.

Subiecte: I. — *Din Evanghelia*: 1. Cinstirea lui Iisus (36); 2. Iertare și iubire (41—43); 3. Restaurarea (50). II. *Din Apostol*: 1. Pecetea apostoliei (e); 2. Apărarea în fața judecării (3); 3. Datoria (10). III. *Din Minei*: 1. Suflet, trup, și minte (vec. mare st. 2); 2. Puterea lacrimilor (st. 3); 3. Tîrgul mîntuirii (condac).

Subiect tratat:

SCOPUL VIEȚII

„Iată, mirele vine!” (ev. utreniei, Matei 15, 6).

O întrebare care s-a pus în toate religiile și în toate filosofii și pe care și-o pune fiecare om cînd începe a i se răsuci roțile gîndului, este: *care-i scopul vieții?*

Răspunsul creștin, care ne privește pe noi aici, nu-i greu de găsit, pentru că Mîntuitorul și-a prefațat cu el învățătura Sa, în Predica de pe Munte: „*Fii dar voi desăvîrșiți!*”.

Scopul acesta, devenit poruncă în gura Mîntuitorului, servește în primul rînd vieții de aici, dar este condiția cea mare pentru viața de dincolo, la ale cărei granițe se aud vestitorii: „*Iată, mirele vine!*”.

E ceea ce a înțeles și a pilduit Sfînta, a cărei pomenire o săvîrșim azi, *Cuvioasa Paraschiva*. S-a rupt de copilă din plăcerile ținereții, a părăsit satul său din Bulgaria, Epivat, pentru a se putea apropia fără nici o piedică de mirele ei, Hristos. A petrecut o vreme la Locurile Sfinte, de unde s-a întors cînd a simțit apropierea sfîrșitului. Avea doar 27 de ani, dar a intrat la nuntă cu Mirele său.

Voia lui Dumnezeu și drumurile istoriei i-au adus sfintele moaște la noi în țară, pe vremea domnitorului Vasile Lupu și se află azi în Sfînta Mitropolie din Iași, de unde străjuiește pe toți fiii Bisericii noastre și se roagă pentru desăvîrșirea lor, ca toți să fie gata la vestirea cea mare: „*Iată, Mirele vine!*”.

Preot ZOSIM OANCEA

PRIVIRI ÎN TRECUT

(UN VEAC DE LA VOTAREA STATUTULUI ORGANIC ȘAGUNIAN)

Duminică, 29 septembrie 1968, s-a prăznuit în Catedrala mitropolitană din Sibiu împlinirea a o sută de ani de la votarea Statutului organic șagunian.

Cu acest prilej, Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului — înconjurat de un sobor de preoți — a săvârșit Sf. Liturghie arhierească, în cadrul căreia a fost hirotont întru presbiter C. diacon Popovici Cerchel pentru parohia Nocrich-Tichindeal.

La priceastră, a predicat P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu în legătură cu pericopa zilei (Luca 6, 31—36), arătând mai întâi trăsăturile caracteristice ale acestei pericope.

Viața creștină — subliniază în continuare vorbitorul — tinde neconținut spre desăvârșire. Aceasta se dobândește împlinind porunca iubirii, a milei, a facerii de bine.

Poruncile Mântuitorului nu sînt ușor de îndeplinit, dar celui credincios prin harul divin toate îi sînt cu putință.

De la întemeierea ei, Sf. noastră Biserică a avut bărbați care au dovedit vrednicii deosebite. Între aceștia este și marele mitropolit A. Șaguna, care a predominat cu personalitatea sa o bună parte din a doua jumătate a veacului al XIX-lea.

De numele lui se leagă și Statutul organic, legea bisericească, votată acum o sută de ani, în baza căreia congresul național bisericesc din Ardeal a devenit un adevărat „parlament” românesc, care dezbătea toate problemele legate de viața poporului român ardelean.

Se cuvine ca — din acest prilej — să ne aducem aminte cu prețuire și recunoștință de acest mare bărbat.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, a vorbit Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a rostit următorul cuvînt ocazional:

„Dumnezeu ne-a învrednicit ca în aceste zile să avem mai multe prăznuri întru pomenirea înaintașilor noștri, care pe vremea lor și-au împlinit datoria față de Biserică și față de poporul nostru.

Duminica trecută am prăznuit în comuna Sadu pe episcopul martir Inochentie Micu Clain, originar din această comună, de la a cărui moarte s-au împlinit — la 23 septembrie 1968 — 200 de ani.

În duminica de azi ne aducem aminte de faptul că cu o sută de ani în urmă congresul național bisericesc din Transilvania a votat cunoscutul statut organic, după care Mitropolia noastră s-a călăuzit vreme îndelungată.

Iată, două mari personalități ale Bisericii noastre și ale poporului nostru.

Episcopul Inochentie Micu a trăit în veacul al XVIII-lea. Originar din comuna Sadu, a făcut seminarul și apoi a fost ales episcop la vârsta de 36 de ani. A crescut, acasă, în spiritul dăruirii pentru legea strămoșească și în acest spirit a lucrat și a luptat toată viața.

De la început a înțeles să pornească la lupta pentru dobândirea drepturilor făgăduite de împăratul de la Viena românilor ardeleni în schimbul trecerii la „legea împăratului”.

Dar toate cererile înaintate de Inochentie au fost trimise de împărat la dieta din Ardeal, care spunea că nu există diploma leopoldiană, la care se provoacă Inochentie.

Atunci episcopul Inochentie spunea: pe baza acestei diplome eu sînt obligat să am lângă mine un teolog iezuit; or, dacă ea mă obligă la acest lucru, înseamnă că ea există.

Tot Inochentie argumenta că poporul român este cel mai vechi, cel mai numeros și poartă cele mai multe poveri.

El vorbea în numele tuturor românilor, căci toți aveau aceeași lege strămoșească și formau o singură nație.

Însă străduințele lui Inochentie n-au dat nici un rezultat, pentru că nobilii nu voiau să înțeleagă că vremurile se schimbă și popoarele își dobîndesc drepturile lor firești. Ei voiau să mențină situația veche, în care românii iobagi și credința lor erau numai tolerați.

Urmarea luptei lui Inochentie a fost că el a fost chemat la Viena ca să fie judecat ca răzvrătit și apoi ținut la Roma în surghiun, izolat de românii ardeleni și în cruntă suferință. Căci Roma ținea cu împăratul și nobilii, nu cu un episcop al unor iobagi necunoscuți. După 24 de ani de mizerie și suferință, moare paralizat, dar privind departe la împlinirea drepturilor poporului român, pentru care a suferit batjocuri, surghiun și mizerie, pentru că știa că aceste drepturi sînt după voia lui Dumnezeu și după mersul istoriei.

Așa a continuat Inochentie și a pus început nou luptei pentru drepturile românilor din Ardeal.

Între cei care au dus mai departe lupta lui Inochentie, un bărbat de seamă este A. Șaguna, însuflețit de aceeași dragoste de legea strămoșească și de popor.

A. Șaguna este viț de macedonean, vajnic, cu suflet mare. Ales episcop la Sibiu, ajunge în Ardeal chiar în vremea revoluției de la 1848, fiind între fruntașii mișcării și ducînd la Viena cererile poporului român.

Dar și acum împăratul făgăduia și nu împlinea cele făgăduite. Cu toate acestea, prin lupta sa Șaguna a reușit să cîștige lucruri importante pe seama Bisericii noastre și a poporului român din Ardeal.

Astfel, a obținut ridicarea episcopiei ortodoxe din Ardeal la rangul de mitropolie, reînființînd mitropolia care a existat la Alba-Iulia pînă la 1700. Acum Ardealul are din nou mitropolie (1864) cu două episcopii la Arad și Caransebeș.

Mai tîrziu Șaguna a reușit să formuleze un statut de organizare a Bisericii din Transilvania.

Prin legea 19 din 1868, se recunoaște existența mitropoliei ortodoxe din Transilvania ca mitropolie independentă, care își poate rezolva singură pro-

blemele. Totodată, în această lege se arată că se va convoca congresul bisericesc, care va aproba un nou statut.

Astfel, în 28 septembrie 1868 începe congresul bisericesc, care a dezbătut și a aprobat statutul organic.

Care este însemnătatea statutului organic? Importanța lui constă în faptul că a consfințit independența Mitropoliei ortodoxe din Transilvania față de orice altă Biserică și față de Stat. Or, independența bisericească își are importanța sa. După anul 1700, nu mai era conducere bisericească ardeleană de sine stătătoare, ci Biserica Ortodoxă din Ardeal — după ce a fost prigonită vreme de peste 60 de ani — a fost pusă de împăratul habsburgic sub conducerea Mitropoliei sîrbești de la Carloviț. Abia Șaguna a reușit să recîștige independența bisericească a Ardealului ortodox prin reînființarea vechii mitropolii a Ardealului.

Prin statutul organic s-a dobîndit și autonomia față de Stat, posibilitatea ca mitropolia să se conducă singură, firește ținînd seamă de legile existente. Acest lucru este ceva de mare importanță, pentru că în această independență Biserica își putea desfășura activitatea după nevoile și interesele ei.

Statutul organic scoate în evidență principiul național: Biserica Ortodoxă din Transilvania este Biserică a românilor; de aceea, slujbele și rînduielile ei sînt în limba română; ea își împletește viața cu viața poporului român, în conformitate cu imperativele acestei vieți.

Statutul organic își are însemnătatea sa și pentru că împletește ierarhia superioară cu clerul și cu credincioșii, face un echilibru între toate elementele constitutive ale Bisericii, încît acestea își aduc partea de participare activă la viața bisericească.

Problemele dogmatice, morale și de cult erau rezervate sinodului episcopesc. Problemele administrative, fundationale și școlare erau rezolvate în colaborare cu poporul. Adunarea eparhială era compusă din 1/3 clerici și 2/3 mirenii; aceeași proporție era și în congresul național bisericesc al Mitropoliei Ardealului.

În adunările eparhiale, care țineau cîte o săptămînă, se dezbăteau toate problemele bisericești, școlare, precum și cele legate de progresul economic și cultural al românilor din Ardeal. Căci pe vremea aceea Biserica nu împlinea numai un rol religios-moral, ci și un rol cultural, național și economic. Numai școlile Bisericii aveau ca limbă de predare limba română. Astfel, sub îndrumarea mitropoliei noastre se înființează la Brașov un liceu și o școală reală și comercială; la Brad un gimnaziu care este propriu-zis liceu; iar sute de școli populare în parohii, răspîndeau lumina învățăturii de carte. Toate aceste școli erau întreținute prin contribuția clerului și a credincioșilor. Institutul teologic-pedagogic formează preoți și învățători.

La 1850 Șaguna înființează tipografia, care tipărește nu numai cărți religioase — dintre care cea mai importantă este Biblia ilustrată — ci și cărți pentru liceu și școli populare, ca lumina culturii să se răspîndească în sînul poporului român.

La 1853 înființează „Telegraful Român”, menit să ducă românilor cunoștințe despre ceea ce se întîmplă în viața bisericească și a poporului nostru pe toate planurile.

În felul acest, poporul era ridicat spre lumină.

Biserica trimetea tineri la studii în străinătate, ca veniți apoi acasă să slujească — ca oameni luminați — la ridicarea nivelului cultural al poporului ca profesori la școlile înființate, de Biserică.

Statutul organic consfințește, deci, independența Mitropoliei ardelenе față de oricare altă Biserică și autonomia ei față de Stat; recunoaște drepturile mirenilor, ale poporului în Biserica lui Iisus Hristos: toate mădularele sînt active, fiecare la locul său contribuind la dezvoltarea vieții bisericești.

Faptul acesta a dat putere Bisericii, care a sprijinit astfel poporul român în dezvoltarea lui pe calea progresului pe plan cultural și economic.

Statutul organic a dus renumele lui Șaguna în Țările Române și la alte popoare.

Românii din Ardeal au văzut în statutul organic un sprijin, iar românii de dincolo de Carpați l-au apreciat ca pe un model de organizație bisericească.

Azi, reprezentanți ai Bisericii bulgare și sîrbe recunosc că statutul organic a fost un model, pe care l-au folosit și ei.

Putem spune, de asemenea, că la baza legislației noastre bisericești de azi este statutul organic, desigur adaptat la condițiile de azi.

Astfel, A. Șaguna apare ca o personalitate de prim rang a Bisericii Ortodoxe și ca unul din luptătorii de seamă pentru drepturile poporului român.

Amintirea și moștenirea lui Inochentie și Șaguna ne obligă nu numai să-i cinstim, ci așa precum cei doi bărbați și-au împlinit datoria față de Biserică și popor, tot așa să ne împlinim și noi datoria față de Biserica noastră, liberă și independentă, și față de țara noastră, liberă și înfloritoare. Deși aparținători la două Biserici românești, ei sînt una, pentru că au luptat pentru păstrarea neschimbată a legii strămoșești și pentru libertatea poporului nostru.

Ne bucurăm că idealul pentru care au luptat Inochentie și Șaguna, azi a ajuns la împlinire prin cuprinderea noastră în aceeași Biserică Ortodoxă Română, una și nedespărțită, liberă și independentă și într-un singur Stat român, în plină dezvoltare economică și culturală.

Acest lucru ne cheamă să fim strîns uniți în jurul sf. altare, în jurul conducerii Bisericii noastre și unitatea în credința strămoșească să fie nezdruncinată.

Dar, totodată, să fim una cu întreg poporul, pentru că unitatea întregului popor constituie o putere de mare preț. Orice dezbinare înseamnă slăbiciune și vătămare pentru Biserica și poporul nostru.

Singura cale pe care am biruit în trecut a fost calea unității. Și cînd eram despărțiți în mai multe provincii, și atunci ne-am simțit una credința, limba și cultura noastră. Astăzi, cînd această unitate într-o singură țară este o realitate vie, desăvîrșită, se cuvine ca ea să nu fie tulburată de nimeni, pentru că prin această unitate avem puterea necesară să ne desăvîrșim viața cea nouă și să asigurăm continua înflorire a Patriei noastre scumpe.

Amintirea lui Inochentie Micu și Andrei Șaguna ne întărește în convingerea că, așa cum ei în vremuri de încercare au reușit prin lupte grele să găsească drumul spre libertate și progres, tot așa și noi vom putea — în unitatea noastră desăvîrșită — să pășim pe calea mîntuirii, desăvîrșirii, a progresului luminos.

Bunul Dumnezeu să așeze pe vrednicii noștri înaintași în loc luminat, iar noi să le acordăm cinstirea cuvenită. Dumnezeu să ne ajute ca muncind împreună, să ne împlinim datoria față de Biserică și Patrie, ca prin aceasta

Patria să se înalțe neconținut iar numele lui Iisus Hristos să se preamărească în veci. Amin!"

Împlinirea unui veac de la votarea Statutului organic șagunian a prilejuit un frumos moment de manifestare a conștiinței ortodoxe și românești cu accent principal pe imperativul unității.

COMEMORAREA DE LA SADU

(200 DE ANI DE LA MOARTEA EPISCOPULUI MARTIR INOCHENTIE MICU)

Duminică, 22 sept. 1968, s-a făcut în parohia Sadu de lângă Sibiu, pomenirea marelui episcop Inochentie Micu cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la moartea lui, precum și a celorlalți bărbați de seamă ridicați din această comună.

Dimineața, la orele 9.30, sosește în fața bisericii celei mari I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului, care este primit în sunetele clopotelor de către credincioși în frunte cu un sobor de preoți. Înaltul Ierarh este îmbrăcat în mantie, în timp ce corul Catedralei mitropolitane din Sibiu — condus de C. diacon Ioan Popescu — cântă imnul arhieresc. Cuvîntul de „Bun sosit!” îl rostește P. C. prot. Nichifor Todor-Sibiu, care spune între altele: „Credincioși ai plaiurilor marginene și sobor de preoți devotați, pătrunși deopotrivă de o înaltă conștiință a solidarității și unității religioase și naționale a poporului român, îmbrăcați în haină de sărbătoare, așteaptă cu inimile înălțate sosirea ierarhului mult iubit, ostentor neobosit pentru consolidarea unității vrednicului nostru popor transilvănean”.

După ce face evocarea personalităților istorice care prilejuiesc acest praznic, continuă: „În cadrul acestui an jubiliar, cînd aniversăm două decenii de la epocalul act al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române, cinstirea memoriei marelui luptător pentru apărarea legii strămoșești și afirmarea drepturilor acestui popor, este un act de echitate și de reabilitare istorică”.

P. C. Sa își încheie astfel cuvîntarea: „Întreaga asistență, mobilizată sufletește pentru unitatea de simțire creștinească și românească, Vă zice din inimă un călduros: Bine ați venit și întru mulți ani, I. P.S. Părinte!”.

Ca răspuns, Înaltul Ierarh spune următoarele: „Este o bucurie deosebită pentru mine să pot veni în această parohie și în această comună fruntașă. Este adevărat că vrednicia credincioșilor din această parohie are rădăcini adînci în trecut. Este o istorie care depășește granițele acestei parohii și care a dat oameni de seamă pentru poporul românesc din Transilvania și pentru poporul român din întreaga țară. Tocmai această vrednicie dovedește că răsadul oamenilor de azi din această parohie are rădăcini adînci pe linia credinței strămoșești și a dăruirii pentru binele poporului nostru.

Mă bucur că cu ocazia prăznuirii a 200 de ani de la moartea de martir a marelui episcop Inochentie Micu Clain, pot lua legătura cu credincioșii acestei parohii. Mă bucur că acești credincioși — pășind pe urmele strămoșilor lor — sînt strîns legați de Biserică, care le-a fost mamă și sprijin în lupta pentru unitate națională și dreptate socială, Biserică ce și azi este alături de popor și sprijinește munca poporului nostru pentru viața cea nouă.

Vă felicit, iubiți credincioși, pentru vrednicia voastră, pentru dragostea voastră față de Biserică și față de Patrie, precum și pentru munca pe care o depuneți cu atîta hărnicie.

Dumnezeu să vă binecuvinteze și să vă ajute să faceți voia Lui cea sfîntă în toate zilele vieții voastre. Amin!”.

După aceea, se săvîrșește în curtea bisericii Sf. Liturghie arhierescă de către I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, înconjurat de un sobor de preoți, compus din următorii clerici: P. C. vicar arhiep. Traian Belascu, P. C. consilier arhiep. Ioan Vlad, P. C. pr. prof. Dr. Isidor Todoran, Dr. Milan Șesan și Dr. Corneliu Sîrbu, P. C. prot. Dr. Vasile

Coman-Braşov, Ioan Dragolea-Sighişoara, Pompiliu Dumbravă-Sf. Gheorghe şi Nichifor Todor-Sibiu, P. C. pr. duhovnic Dr. Simion Radu, C. pr. Dumitru Hămbaşan, Nicolae Criştiu şi Victor Bunea, precum şi C. arhid. Dr. Ioan Zăgreanu şi Iosif Bolog. Răspunsurile sînt date de corul Catedralei mitropolitane din Sibiu, condus de C. diacon Ioan Popescu.

În cursul Sf. Liturghii este hirotonit întru diacon candidatul la preoţie Popovici Cercel.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, P. C. vicar arhiep, Traian Belaşcu rosteşte predica zilei în legătură cu pericopa evanghelică de la Lc. 5, 1—11.

Mîncînd de la Lc. 5, 5, înfăţişează în amănunte epizodul pescuirii minunate şi stăruie asupra chemării la apostolat a lui Simon, Iacob şi Ioan, cărora Mîntuitorul le-a încredinţat misiunea sublimă de propovăduitori ai Evangheliei Sale şi pe care i-a înzestrat cu puterea harului apostolesc.

În a doua parte a predicii, P. C. Sa pune în lumină unele trăsături ale personalităţii celor comemoraţi. Peste toţi se ridică marele episcop Inochentie Micu Clain, care a dovedit o excepţională tărie de credinţă şi a luptat din răputeri pentru drepturile şi interesele neamului său.

Sădenii pot fi mîndri cu aceşti vrednici înaintaşi ai lor, dar în acelaşi timp au datoria morală de a le urma exemplul.

A vorbit apoi Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a rostit următorul cuvînt ocazional:

„În Sf. Evanghelie de azi, îl vedem pe Mîntuitorul înconjurat de o mulţime aşa de mare de credincioşi, încît trebuie să se departă de uscat şi să urce într-o corabie, ca astfel să propovăduiască mulţimilor cuvîntul vieţii.

Acest lucru ne aduce aminte că Biserica lui Iisus Hristos a fost şi este asemenea unei corăbii a mîntuirii, la cîrma căreia este însuşi Mîntuitorul. Corabia lui Noe, care a trecut peste valurile mari ale potopului şi a izbăvit de prăpăd pe Noe şi o mulţime de vieţăţi, este simbolul Bisericii lui Iisus Hristos. Căci şi Biserica, corabia lui Iisus Hristos, ne conduce peste valurile păcatelor şi ne ajută să ajungem la limanul fericit al mîntuirii veşnice.

Bisericele noastre au diferite forme. Unele au formă de cruce, amintindu-ne de faptul că Domnul nostru Iisus Hristos s-a răstignit pe Cruce pentru mîntuirea noastră. Altele au formă de corabie, cum are şi biserica de aici. Prin aceasta ne aducem aminte că Biserica este o corabie condusă de Domnul nostru Iisus Hristos şi noi, cei ce sîntem în această corabie, putem fi încredinţaţi că viaţa noastră se va desfăşura liniştit şi va ajunge la limanul mîntuirii şi fericirii veşnice.

Această corabie a mîntuirii a venit şi pe plaiurile noastre încă de acum aproape două mii de ani, din veacurile II—III—IV, cînd romanii şi dacii s-au împreunat şi din amestecul lor a răsărit un popor nou: poporul român.

De la început Iisus Hristos a fost propovăduit de către Sf. Apostoli şi de către ucenicii lor. Ei au aruncat sămînţa învătăturii Mîntuitorului şi Biserica lui Iisus Hristos a prins rădăcini atît de puternice, încît atunci cînd scriitorii şi istoricii din primele veacuri creştine au arătat situaţia Creştinismului în lume, au afirmat că în Dacia credinţa în Iisus Hristos este prezentă, activă şi larg răspîndită.

De aceea, din primul moment în care s-a vorbit despre poporul român, s-a spus că el este un popor credincios, strîns legat de Iisus Hristos, în sufletul căruia această credinţă a devenit „lege românească”, legea românilor.

Aceasta era credinţa adusă din Răsărit, de la Ierusalim, unde au propovăduit Mîntuitorul şi Sf. Apostoli, şi însămîntată în părţile noastre.

Dacă această „lege românească” s-a înrădăcinat adînc în sufletul poporului român, ea a trecut prin grele încercări, prin aspre vijornişuri ale istoriei,

prin valurile primejdioase ale celor ce voiau să subjuge poporul român și să desființeze credința lui.

Căci a venit primejdia otomană, care a supus cu sabia popor după popor. În fața ei, poporul nostru a trebuit să lupte din răzputeri pentru apărarea ființei lui și a credinței strămoșești. Vreme de secole noi am fost aici nu numai pavăza libertății noastre, ci și pavăza Europei întregi, de vitejia poporului român frângându-se valurile jurioase ale semilunei. Această luptă constituie o pagină de glorie a istoriei poporului nostru, pentru că am stat aici de strajă, am reușit să rezistăm și apoi să scuturăm acest jug.

Aici în Ardeal, au venit alte puteri: regii de la Buda, apoi împărații habsburgi, care au voit să ne atragă la „legea” lor. Astfel, legea cea nouă a celor veniți din altă parte s-a ciocnit de legea veche a românilor băștinași.

Dar, cu toată puterea lor, n-au reușit să ne dezlipească de „legea românească”. Este mișcătoare și mult grăitoare atitudinea unui țaran ardelean, care a declarat răspicat când voiau să-l silească a trece la „legea împăratului”: „Cojocul acesta este al meu; dacă mi-l cere, îl dau împăratului. Mîinile acestea sînt ale mele; și pe acestea, dacă mi de le cere, le dau împăratului. Dar am un singur suflet; pe acesta nu-l dau împăratului, pentru că este al lui Dumnezeu”.

Sufletul acesta a stat neclintit în fața primejdiilor și a ajuns la lumina biruinței depline..

În duminica aceasta ne aducem aminte numai de o parte din aceste lupte, de lupta din veacul al XVIII-lea împotriva împăratului. Erau vremuri de grele apăsări, în care erau stăpîni pe aceste plaiuri nu numai împăratul ci și nemeșii, care coborîseră pe țărani români în stare de iobăgie, aceștia neavînd decît brațele ca să muncească 4 zile săptămînal pentru nemeși și să plătească dări apăsătoare, să poarte poveri înrobitoare. E adevărat că aceeași soartă o aveau iobagii maghiari, săcui etc., dar cea mai mare parte a iobagilor erau români.

În aceeași situație erau și preoții români. Ca și credincioșii lor, ei nu aveau nici un drept. Nemeșii puteau face ce voiau cu iobagii, căci ei aveau toată puterea.

Biserica Ortodoxă, „legea românească”, era considerată numai ca tolerată și nemeșul putea să-l accepte pe preotul ortodox sau să-l alunge, punînd în locul lui pe cel voit de el.

În starea aceasta de grele apăsări, împăratul de la Viena — voind să transforme pe românii ardeleni în slujitori credincioși ai săi — a dat în 14 aprilie 1698 un rescript, în care scria că preoții români sînt liberi sau să se unească cu una din religiile recepte (catolică, luterană, calvină, unitariană), sau să rămînă în „statul religiunii, în care se află acum”. Cei ce se vor uni cu una din religiunile recepte, „se vor bucura de privilegiile religiei pentru care se vor declara”, iar care vor vrea să rămînă ortodocși nu se vor bucura de nici un privilegiu, ci vor fi apăsăți de aceleași poveri pe care le-au mai purtat. Cu privire la unirea cu catolicii, rescriptul preciza: „care preoți români vor declara că vor părăsi legea grecească, dar vor recunoaște pe pontificele roman ca pe cel dintîi patriarh, aceia se vor bucura de privilegiile preoților catolici”.

S-au găsit atunci 38 de protopopi, care — sătui de suferințele îndurate — s-au adunat — în 7 octombrie 1698 — într-un sobor la Alba-Iulia și au

iscălit un act, în care au declarat: „ne unim cu biserica Romei cea catolică... și cu acele privilegii vom să trăim cu care trăiesc mădularile și popii acestei biserici”, dar au cerut, totodată, ca legea lor să nu se schimbe: „Însă întrăcest chip ne unim... cum pe noi și rămășițele noastre din obiceșul Bisericii noastre a Răsăritului să nu se clătească. Ci toate ținuturile, sărbătorile, posturile, cum pînă acum așa și de acum înainte să fie slobozi a le ține”. Ei socoteau că nu se cuvine să respingă făgăduințele împăratului, dar totodată voiau ca nimic să nu se schimbe din „legea românească”.

Luînd acest act, împăratul a considerat că toți românii ardeleni au trecut la „legea” lui și a făgăduit credincioșilor că le va ușura soarta.

Dar făgăduințele împăratului au rămas numai pe hîrtie, căci în realitate nu s-a schimbat nici situația preoților și nici situația credincioșilor. Împăratul voia ca pe românii ardeleni să-i rupă de românii de dincolo de Carpați și să-i atragă către el.

După 30 de ani de la săvîrșirea acestui act, a ajuns episcop un fiu al acestei comune (Sadu): Inochentie Micu. Fiu de țărani, isteț, mergînd la tîrg la Sibiu, este remarcat de un călugăr, care îi propune să-l ducă la seminar, iar Inochentie îi răspunde: „eu sînt gata să mă duc”. Astfel, a ajuns la seminarul din Tîrnăvia. Este ales, apoi, episcop.

Ajunghînd episcop, Inochentie și-a dat seama că nimic din făgăduielile împăratului nu s-a împlinit. Cu toate acestea, crede că prin cereri va putea obține drepturile făgăduite de împăratul.

Peste 20 de cereri (memorii) a trimis la împărăteasa Maria Terezia, la Viena. De 4 ori a mers personal la Viena. Ceea ce era foarte greu, căci îi trebuiau luni de zile să se ducă, să aștepte rezolvarea cererii și să vină înapoi.

Ce-au folosit toate aceste cereri? Împărăteasa a trimis cererile la dieta din Ardeal, care nu voia să audă nici în ruptul capului de drepturile poporului român. Ea socotea că drepturile sînt numai ale împăratului și ale nobililor, iar românii au numai dreptul să muncească ca iobagi.

În zadar a tot spus episcopul Inochentie că diploma leopoldiană a făgăduit aceleași privilegii pentru români. După 13 ani de luptă, Inochentie a văzut că toate strădaniile sale sînt zadarnice.

De aceea, în 6 iulie 1744 a adunat un sinod la Blaj (la care au participat și ortodocși) și a pus întrebarea: „Dacă toate cîte s-au făgăduit românilor uniți nu s-ar putea dobîndi, mai voiesc ei să țină unirea ori se leapădă de ea?”. Atunci s-a făcut mare frămîntare în sinod și „mulți au strigat că-s hotărîți să părăsească unirea ori se vor împlini cele făgăduite ori nu”. Episcopul a răspuns: „Mă voi duce la crăiasa (Maria Tereza); de voi izbuti, bine, dacă nu... pășesc în fruntea voastră și plec peste munți”.

Dar n-a mai putut să-și îplinească făgăduința, căci la Viena iezuiții, nemeșii și împărăteasa l-au pus în fața unei comisii de judecată, care l-a acuzat — între altele — că ține legături cu românii ortodocși și că agită poporul spre surparea unirii și îl răzvrătește împotriva stăpînirii.

Văzînd că e vorba să fie condamnat, episcopul Inochentie fugi la Roma (singura cale care era deschisă), crezînd că va găsi acolo sprijin. Vaticanul însă ținu partea celui mai tare, adică a Vienei imperiale și a nemeșilor, și prin temniță și foame constrînse pe Inochentie să-și dea demisia din episcopat. Douăzeci și patru de ani fu ținut la Roma în exil și mizerie, fiind silit să-și

vîndă și crucea de pe piept, căci cu românii din Transilvania i s-a interzis orice corespondență, orice legături. Muncit de dorul de țară, chinuit și bolnav, viața lui se stinse în 23 septembrie 1768. Aceasta pentru că a ținut la poporul lui și la legea strămoșească. El a închis ochii însă cu încredințarea că va veni vremea cînd poporul nostru își va cuceri drepturile ce i se cuveneau.

Iată, care este însemnătatea episcopului Inochentie. Generația acestui mare episcop a pus bazele luptei pentru lege și pentru drepturile poporului român din Ardeal. Idealul pentru care a luptat el și cei de după el, și-a găsit înfăptuirea în 1918 și s-a desăvîrșit în zilele noastre.

Văzînd că prin rugăminți către „domni” nu se ajunge la nici un rezultat, poporul a pornit pe calea luptei directe, a răscoalelor și revoluțiilor, ca să cucerească ceea ce nu s-a putut obține pe calea cererilor (memoriilor), a diplomației.

Astfel, apare mișcarea pentru întoarcerea la ortodoxie (1744) condusă de călugărul Visarion, care face ca poporul român din Ardeal — în frunte cu preoții — să se ridice împotriva „legii împăratului”.

Sub conducerea călugărului Sofronie de la Cioara, poporul luptă — începînd cu anul 1759 — pentru apărarea legii strămoșești și împotriva iobăgiei. Se spunea: „A trecut vremea domnilor — acum noi sîntem domni”. Mișcarea s-a întins în întreg Ardealul.

În această răscoală a lui Sofronie, un fruntaș a fost preotul Ioan din Sadu, zis „popa Tunsu”, care nu s-a mulțumit să strîngă un sinod în Sadu pentru sprijinirea revoluției lui Sofronie, ci a continuat acțiunea și în părțile Clujului și pe Cîmpie. În anul 1760 e prins de cătanele împăratului și întemnițat la Viena, de unde a fost eliberat în 1761, întrucît răscoala lui Sofronie a izbutit.

Împărăteasa a fost silită să dea românilor ardeleni un episcop ortodox, care a avut reședința la Rășinari.

Iată, cum în veacul al XVIII-lea românii ardeleni, care țineau la legea strămoșească și voiau să scape de iobăgie, au luptat pe două căi: calea diplomației (episcopul Inochentie Micu prin cereri și memorii) și calea răscoalelor (Visarion și Sofronie). Ambele au urmărit același scop: libertate pentru popor și pentru legea lui.

Tot din acest sat s-a ridicat Samuil Micu, nepotul episcopului Inochentie Micu, care a luptat prin scrierile lui pentru păstrarea neschimbată a legii strămoșești și pentru deșteptarea conștiinței naționale a poporului român și a voinței de a cuceri dreptul la o viață liberă și demnă.

O altă personalitate din Sadu este fiul de preot Ioan Molnar Piuaru, fiul lui „popa Tunsu”, care a învățat la Cluj și la Viena și a ajuns medic vestit. El a jucat un rol de seamă în alcătuirea memoriului intitulat: „Supplex libellus valachorum” (1792), care a fost trimis împăratului Leopold II. În acesta se afirmă drepturile poporului român pe temeiul faptului că românii sînt cei mai vechi, cei mai numeroși și poartă cele mai multe sarcini.

Dar nici aceste strădanii n-au fost încununate cu succesul dorit. De aceea, acțiunea pentru drepturile românilor ardeleni a continuat pe aceleași două căi: a diplomației, prin A. Șaguna, și a revoluției, prin A. Iancu.

În felul acesta, poporul român din Ardeal a împletit neconținut diplomația (cereri și memorii) cu sabia (răscoala).

Datorită acestei lupte, în care Biserica Ortodoxă a jucat un rol de seamă, prin episcopii și preoții ei, s-a ajuns în 1918 să se realizeze marele vis al unității noastre statale și toți românii să fie una.

Iată, ce ne aduce aminte trecutul acesta, acum când pomenim pe marele episcop Inochentie, pe nepotul său, Samuil Micu, pe „popa Tunsu” și pe fiul său, Ioan Molnar Piuaru. Ne aduce aminte de vrednicia unor fii buni ai neamului nostru, a căror jertfelnicie se va pomeni cu laudă din neam în neam.

Astăzi avem bucuria să trăim în aceeași Românie, liberă, independentă și suverană, care în câțiva ani a realizat progrese atât de frumoase și se bucură de un prestigiu deosebit între toate țările lumii.

Biserica noastră strămoșească este și azi alături de poporul nostru. Ea merge împreună cu poporul pe calea libertății, independenței și progresului. Ne mai fiind împărțiți în două Biserici, ci fiind cu toții una sub cupola aceleiași Biserici strămoșești, împreună muncim și întărim unitatea acestui popor.

Biserica noastră este o Biserică liberă, independentă, care ascultă numai de poruncile lui Iisus Hristos și de poruncile de viață ale poporului nostru. Conducerea ei este formată din Sf. Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, toți fii ridicați din sânul poporului, legați de viața poporului nostru. Ei conduc în libertate deplină Biserica noastră, a cărei viață este strâns împletită cu viața poporului nostru. Această libertate a Bisericii strămoșești întărește libertatea Patriei noastre.

Cinstind pe înaintașii noștri, ne bucurăm că trăim o viață liberă și prosperă, pentru care ei s-au jertfit.

Să dăruim viața noastră Bisericii strămoșești. Să stăm în această corabie a unității, împlinind învățăturile Sfintei noastre Biserici, fiind plini de dragoste unii față de alții, ca așa să mărturisim credința înaintașilor noștri. Totodată, să fim legați de poporul nostru, de glia strămoșească, să fim legați de aceste plaiuri, de Patria noastră, de România aceasta liberă, independentă și înfloritoare.

Această țară îmbrățișează pe toți fără deosebire de nație, dându-le tuturor posibilitatea să participe la avântul creator al poporului întreg.

Să întărim unitatea în credința strămoșească, dar și unitatea poporului nostru în jurul conducătorilor noștri, ca Patria noastră să progreseze necontenit și multilateral.

Dumnezeu să ne ajute ca să-L preamărim în Biserica noastră strămoșească. Lui ne rugăm să ne ajute ca să aducem contribuția noastră la întărirea Patriei noastre scumpe. Amin!.

În cuvîntul său, parohul locului, C. pr. Dumitru Hămbășan, evocă în chip mișcător figurile celor comemorați. Apoi mulțumește lui Dumnezeu pentru că ne-a dăruit pe acești bărbați luminați. De asemenea, mulțumește I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului pentru înălțătoarea slujbă arhierescă și pentru „învățăturile scumpe și folositoare”.

După ce ilustrează cu câteva fapte statornicia în credința ortodoxă a sădenilor din trecut, subliniază semnificația praznicului: „Ceea ce ne îndeamnă azi vlădica Inochentie, ceea ce ne cere glasul cugetului și al inimii și ne poruncește însuși momentul istoric pe care-l trăim, este de a fi cît mai strîns înfrățiți întreolaltă; în cuget și simțiri, toți românii, de pretutindenii, că numai în unirea noastră stă puterea noastră și această putere este cea mai sigură cheazăie a existenței noastre neclintite ca popor liber și stăpîn pe aceste plaiuri strămoșești”.

În continuare, s-a făcut un parastas pentru cei comemorați, după care a urmat o agapă frățească.

Prilej potrivit de pomenire a unor figuri luminoase din trecut, care s-au dăruit pentru Biserică și popor, praznicul de la Sadu ne îndeamnă să întărim tot mai mult unitatea noastră bisericească — spre binele Patriei noastre scumpe.

PARTICIPANT

BINECUVINTAREA BISERICII DIN SECĂȘEL

În duminica din 6 octombrie 1968, Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a săvârșit binecuvîntarea bisericii din satul Secășel, jud. Alba.

În ajun, pe înserate, Înaltul Ierarh sosește în fața bisericii mari și frumoase din parohia Ohaba, jud. Alba. Este primit de credincioși în frunte cu păstorul lor sufletesc, C. pr. Ioan Mihălțan, care rostește cuvîntul de „Bun venit!”.

Răspunzînd, Î. P. S. Sa rostește următoarele: „Mă bucur din toată inima că am putut să răspund la chemarea părintelui dv., care mi-a fost student bun, și că vin a doua oară în această parohie. Prima dată am fost aici să binecuvîntez biserica — în numele P. V. Consiliu arhiepiscopesc — ca profesor la Institutul teologic din Sibiu.

Acum, a doua oară, am venit ca mitropolit al Ardealului, pentru că vă cunosc și cunosc și pe părintele dv., care a rămas cu adevărat preot al lui Iisus Hristos.

Este o mare bucurie pentru mine să simt credința voastră și legătura voastră cu Mîntuitorul și să am prilejul ca să preamărim împreună pe Tatăl nostru cel din ceruri.

Dumnezeu să vă binecuvînteze și să vă ajute ca să aduceți și de aici înainte roadele credinței celei adevărate, să vă iubiți mai departe Biserica și Patria. Lui Dumnezeu să-I fie mărirea și cîntarea pentru toate, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!”.

Apoi s-a săvârșit slujba vecerniei de către un sobor de preoți în frunte cu P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, care a rostit o predică ocazională. Mîncînd de la citatul: „Precum m-a trimis pe mine Tatăl, și eu vă trimit pe voi”, P. C. Sa a arătat cum Mîntuitorul a încredințat propovăduirea învățăturii Sale pe seama Sf. Apostoli, pe care i-a luminat și întărit prin trimiterea asupra lor a Sf. Duh în Ziua Cincizecimii. De unde rezultă că tălmăcirea cuvîntului lui Dumnezeu o poate face numai cine este împuternicit spre aceasta de către Domnul nostru Iisus Hristos, și anume episcopii, ca urmași ai Sf. Apostoli, și preoții ca delegați ai episcopilor.

De încheiere, îi îndeamnă pe credincioși să stăruie mai departe în credința strămoșească, fiind convinși că sînt pe drumul cel bun, care duce la mîntuire și fericire.

Corul restrîns al studenților de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu — sub conducerea P. C. pr. prof. Gheorghe Șoima — execută cîntarea bisericească: „Mare este puterea Crucii, Doamne”.

A vorbit apoi Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a rostit următorul cuvînt de învățătură și îndemn:

„Ne-am adunat în această biserică frumoasă, care este oglinda credinței voastre a tuturor, pentru ca împreună — în fața Sf. Altar — să preamărim pe Iisus Hristos, pe Domnul și Mîntuitorul nostru. Și parcă această împreună-cîntare și împreună-închinare ne duce cu gîndul peste veacuri în urmă, cînd înaintașii noștri — la fel ca și noi — se adunau și cîntau și preamăreau pe Iisus Hristos.

Căci credința noastră nu este de azi, de ieri sau de alaltăieri; ea este de la însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Ea trăiește de aproape două mii de ani și, izvorîtă din însăși învățătura și jertfa Mîntuitorului, s-a răspîndit de la Ierusalim în toate părțile lumii prin propovăduirea Sf. Apostoli.

Noi avem — după tradiție — cîntarea că însuși Sf. Apostol Andrei a fost pe țărmurile Dobrogei, unde a adus credința așa cum a primit-o de la

Iisus Hristos. Totodată, Sf. Apostol Pavel a ajuns cu propovăduirea pînă în sudul Dunării, unde erau popoare înrudite cu strămoșii noștri, și ucenicii lui au trecut în nordul Dunării și au propovăduit credința primită de la Iisus Hristos.

În felul acesta, poporul nostru — născut din romani și daci — s-a născut creștin și învățătura creștină a fost hrană sufletească, izvor de întărire și de înălțare a sufletului lui.

Pentru că poporul nostru a trăit și vremuri grele. În galopul cailor au venit peste el năvălitori, poporul nostru fiind nevoit să se retragă în păduri și munți, avînd ca singur reazim și întărire credința în Iisus Hristos.

De aceea, el s-a legat cu întreaga sa ființă de credința în Iisus Hristos, care a venit în mijlocul lui ca luminător, mîngîietor și întăritor.

Așa de adînc s-a înfipt credința în ființa poporului nostru, încît atunci cînd au venit peste el regi și împărați străini, care au voit să ne impună credința lor cea nouă, n-au reușit să facă acest lucru, căci strămoșii noștri au rămas la credința lor cea veche. Pentru că cei veniți aveau altă credință, s-a zis că credința noastră este „l e g e r o m â n e a s c ă”, lege cu care credincioșii români erau împlețiți cu toată ființa lor, încît stăpînitorii străini n-au putut să-i deslipească de această lege.

Această lege a rămas de-a lungul veacurilor neschimbată și credincioșii români n-au ascultat de alte glasuri, ci au rămas credincioși legii strămoșilor lor.

Aceasta ne-o dovedesc și multele biserici semănate pe întinsul pămîntului țării noastre. Căci semnul credinței în Iisus Hristos este biserica, este crucea. Unde nu-i biserică și nici cruce, acolo n-ai un semn văzut că sînt oameni credincioși creștini.

Cu aceste semne am umplut pămîntul acesta și știm că bisericile sînt Casa lui Dumnezeu, iar Crucea brațele lui Iisus Hristos întinse ca să ne îmbrățișeze pe toți în dragostea Sa nemărginită.

Astfel, găsim în țara Hațegului o biserică din veacul VI, în Dobrogea una din veacul IV, alta din veacul IX, fiind săpată în stîncă asemenea unei peșteri.

În vremurile mai apropiate de noi, se ivesc biserici mari, cum este Biserica Mănăstirii Curtea de Argeș, care în anul trecut a împlinit 450 de ani. Aceasta este atît de frumoasă, încît cei ce vin din toate părțile lumii se închină ca la o minune, ea mărturisind că credința cea adevărată a înflorit atît de minunat în grădina pămîntului românesc.

La fel, Biserica Trei Ierarhi din Iași, care vimește pe toți prin splendoarea ei, precum și Biserica de la Voroneț, unică în felul ei și vestită în toată lumea.

Toate aceste biserici sînt mărturii grăitoare ale credinței noastre vii în Iisus Hristos și ale puterii de creație a poporului nostru.

Venind în locurile noastre, oare cîte biserici mari și frumoase nu s-au ridicat din credința strămoșilor noștri? Să ne oprim numai la Catedrala din Sibiu, zidită la 1906 de înaintașii noștri, mărturie a credinței strămoșești. Oricine vine și o vede așa de măreată, rămîne uimit de ceea ce au putut face acești înaintași prin jertfa credinței lor.

Chiar și bisericile mai mici și modeste din sate mărturisesc credința celor ce le-au ridicat și în ele se hrănesc sufletele credincioșilor cu puterea de viață a lui Iisus Hristos.

În fiecare biserică este un Sf. Altar, prelungire de-a lungul veacurilor a Jertfei lui Iisus Hristos de pe Crucea Golgotei, ca să se reverse prin el darurile lui Iisus Hristos asupra credincioșilor. În acest Sf. Altar, arhiereul așează — la sfințire — sfinte moaște, arătând că mucenicii sînt temelia acestei biserici.

Primele biserici s-au zidit pe mormintele mucenicilor ca să se arate că Biserica stă pe temelia Jertfei lui Hristos și a jertfei mucenicilor Lui.

Astfel de sfinți avem și noi. Așa este Nichita Romanul de prin veacul al IV-lea, care și-a jertfit viața pentru apărarea adevăratei credințe. Mai târziu, cînd în Transilvania au venit stăpînitori străini, care voiau să ne smulgă de la credința noastră veche, s-au ridicat credincioși care și-au dat viața pentru legea lor românească. Și astfel în calendarul nostru avem înscriși pe mitropolii Ilie Iorest și Sava Brancovici, care au mărturisit credința în Biserica Ortodoxă și această mărturisire au întărit-o prin suferințe mucenicești. După ei au fost curvioșii călugări Visarion și Sofronie, precum și țaranul Oprea Miclăuș din Săliște. Toți au suferit și au rămas neclintiți în hotărîrea de a fi vrednici urmași ai strămoșilor lor în mărturisirea credinței ortodoxe. Cel din urmă a fost de mai multe ori pe jos la Viena, a fost bătut, întemnițat și s-a stins în închisoare.

Aceste jertfe ale lor au rodit: împăratul de la Viena a fost silit să dea libertate Bisericii Ortodoxe Române și noi ne bucurăm de roadele jertfei lor.

Acești sfinți sînt o mîndrie pentru noi. Ei dovedesc că avem și noi sfinți sus în cer, care se roagă pentru noi ca să fim vrednici păstrători ai acestei credințe strămoșești.

Și astăzi Biserica noastră mărturisește aceeași învățătură a lui Iisus Hristos, adusă de Apostoli și ucenicii Lui în aceste părți. Și azi ea aduce Jertfa cea fără de sînge, și azi ea este un izvor de bucurie, mîngîiere și întărire, de revărsare a darurilor lui Dumnezeu asupra credincioșilor.

Biserica lui Iisus Hristos este mama noastră a tuturor. Prin Sf. Taină a Botezului, ea face din pruncul botezat rădular al lui Hristos, fiu al ei, al Bisericii ca Trup tainic al Domnului. Prin Sf. Taină a Mirungerii pruncul botezat primește darurile Duhului Sfînt și se întărește duhovnicește.

Prin Sf. Taină a Nuntii Biserica binecuvîntează căsnicia; ca să fie căsnicie străbătută de duhul lui Hristos, împodobită cu virtuți alese, cu creștere de copii sănătoși și virtuoși.

Prin Sf. Taină a Spovedaniei Biserica ridică greutatea păcatelor ce apasă sufletul celui păcătos. Îl ușurează și face din păcătos un om ce pășește spre o viață nouă.

Prin Sf. Taină a Împărtășaniei Biserica ne dăruiește însuși Trupul și Sângele Domnului, ca să le primim cu toată cuviința și dragostea și ca să putem merge pe calea sfințeniei.

Cînd sîntem cuprinși de boală, Biserica vine și ne mîngîie prin Sf. Taină a Maslului, care ne dă puterea să purtăm suferințele cu răbdare creștinească, într-un chip pilduitor pentru alții.

Iată, cum Biserica vine în toate împrejurările vieții noastre și revarsă în noi darurile lui Iisus Hristos, pentru ca să trăim după voia lui Dumnezeu.

Iar la sfîrșitul vieții, cine vine și ne ușurează despărțirea noastră de această lume, ne ajută să privim înainte ca unii care știm că ne vom înfățișa înaintea Dreptului Judecător? Tot Sf. Biserică, care ne încurajează, ne face să privim moartea cu seninătate. Cît de frumos mor credincioșii care cercetează

biserica și care împlinesc voia lui Dumnezeu! Cu câtă bucurie se duc ei în brațele Tatălui ceresc!

Iată, ce a dat Biserica noastră strămoșilor noștri și ce ne dă ea nouă astăzi.

Dar ea ne-a dat și multe alte daruri: începuturile limbii românești literare, pe care o scriu scriitorii noștri astăzi; primele școli, cele dintâi școli fiind cele deschise în tinda sau în preajma bisericii, ca de ex. școala din Scheii Brașovului (veacul XV).

Mai târziu, la noi în Transilvania singurele școli cu limbă românească au fost școli bisericești. Zilele acestea am sărbătorit împlinirea a o sută de ani de la votarea Statutului organic al lui Șaguna, în care se prevedea că Biserica poartă grijă și de școlile populare, care au răspândit lumina cărții în popor.

Biserica noastră a ocrotit liceele din Brașov și din Brad, precum și seminarul și școala pedagogică din Sibiu etc. Nu numai bisericile ci și școlile au fost susținute prin jertfelnicia credincioșilor noștri, ca fiii poporului să poată fi luminați.

Și Biserica ne-a însuflețit și ne-a adunat la un loc ca să nădăjduim că toți românii vom fi una, într-un singur Stat și într-o singură Biserică.

Românii — transilvăneni, munteni și moldoveni — avînd aceeași credință, se simțeau frați și aveau legături strînse unii cu alții. Această unitate de credință a fost unul din elementele care au contribuit la cimentarea unității noastre politice.

Cîți preoți n-au suferit pentru împlinirea acestui ideal al unității!

Hramul Catedralei din Sibiu este Sf. Treime. Este deosebit de grăitor faptul că acest hram nu are numai însemnătate religioasă, ci și însemnătate națională: el însemnează și cele trei provincii românești: Transilvania, Muntenia și Moldova, care una sînt.

Acest vis a ajuns la împlinire în 1918 și s-a desăvîrșit în vremea noastră.

Această mamă este și azi tot așa de bogată în învățătura cea adevărată și în darurile lui Iisus Hristos.

Rămîne ca noi să ne deschidem sufletele și să primim această învățătură și aceste daruri ale lui Iisus Hristos.

Biserica noastră își împletește viața cu viața poporului, ajutîndu-l să-și desfășoare munca de desăvîrșire a vieții celei noi, ca Patria noastră să fie liberă și înfloritoare.

Pentru aceasta, noi trebuie să rămînem una, așa cum Iisus Hristos s-a rugat Tatălui ceresc: „ca toți să fie una”. Unitatea aceasta este mărturia prezenței lui Iisus Hristos între noi, care a venit la noi nu ca să ne dezbine, ci ca să ne păstreze într-o singură credință și mărturisire, într-o singură Biserică, și așa să se întărească și unitatea poporului nostru.

Această unitate trebuie să rămînă nezdruccinată, pentru că un popor este tare și creator prin unitatea lui. Din unitate ies lucrurile cele bune și frumoase. Numai unitatea în credința strămoșească și unitatea cu poporul român este puterea și nădejdea noastră.

Acestea vi le-am spus aici, pentru ca trăind în Biserica lui Dumnezeu, să putem contribui la desăvîrșirea vieții libere și înfloritoare a Patriei noastre scumpe.

Sînt singur că dv. —  n frunte cu părintele Ioan Mih l tan, preot dăruit lui Iisus Hristos — trăiţi în această unitate în credin a str mo easc   i în unitate cu poporul nostru întreg.

Dumnezeu să vă ajute, să binecuvinteze via a voastră, familiile voastre, casele voastre, pentru ca prin binecuv ntarea lui Dumnezeu să fie o via   c t mai înfloritoare în Patria noastră, pentru ca prin via a voastră să se preamărească Tatăl, Fiul  i Sf ntul Dub. Amin!

 n cadrul agapei de seară, a luat cuv ntul dl  nv   tor Viorel Suciu, care a evocat momente din cursul revolu iei de la 1848.

R spunz nd, I. P. S. Sa a subliniat importan a anului 1848, ar t nd că acesta este „un an de r scruc , cu care se deschide epoca în care se realizează în mod progresiv unitatea statală a românilor”. De asemenea, a arătat contribu ia Bisericii în cadrul mi c rii de la 1848. „Această contribu ie a celor din veacul trecut ne obligă pe noi ca Biserică să fim alături de popor, alături de munca lui  i să sprijinim  n l area Patriei noastre scumpe”.

 n numele parohienilor săi, C. pr. Ioan Mih l tan mulțumește I. P. S. Sale pentru bucuria ce le-a prilejuit prin venirea în această parohie.

Duminică dimineța la orele 9.30, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae sose te în fa a bisericii din Secășel. Este primit de credincio i în frunte cu un sobor de preoți, cuv ntul de „Bun venit!” fiind rostit de P. C. prot. Victor Negrea-Alba Iulia.

R spunz nd, I. P. S. Sa spune următoarele: „Mă bucur c-am putut veni în această parohie, care  i mărturisește credin a prin această biserică măreță. Bucuria mea este cu at t mai mare, cu c t știu că aici sînt credincio i buni, stăruitori în credin a moșilor  i strămoșilor no tri. Această statornicie în credin a veche, pe care am primit-o de la Mîntuitorul  i Sf. Apostoli, este chezașia m ntuirii suflete ti  i a unei vie i cre tine de smerenie, bl nde e  i hărnicie. Mîntuitorul Iisus Hristos, care prin Sf. Evanghelie  mp rt  e te  nv  tura Lui cea dumnezeiască  i se jertfe te pe Altar la fiecare Sf. Liturghie, vă binecuvintează via a  i vă umple de darurile Sale dumnezeie ti.

Vă felicit că s nte i cetățeni vrednici ai Patriei noastre  i muncitori h rnici pe ogoare.

Dumnezeu să vă binecuvinteze munca, casele, ca osteneala voastră să se bucure de rod îmbelșugat, să vă cre te i copii după voia lui Dumnezeu  i via a voastră să fie vrednică de calitatea voastră de fii ai Bisericii noastre strămoșești  i de cetățeni buni ai Patriei noastre scumpe.

Dumnezeu să vă ajute  i sprijinul Lui să se vădească în toate ale voastre. Dumnezeu să vă binecuvinteze. Amin!”.

După aceea, începe slujba de binecuv ntare a bisericii înnoite  i  nfrumuse ate, pe care  naltul Ierarh o s v r e te înconjurat de următorul sobor de preoți: P. C. vicar arhiep. Traian Bel scu, P. C. secretar arhiep. Dumitru Călugăr, P. C. prof. Dr. Corneliu S rbu, P. Cuv. protosin el Veniamin Tohăneanu de la Sf. M n stire „Br ncoveanu”, C. preoți de parohie Drăgan Nicolae-Berghin, Mih l tan. Ioan-Ciugud, Mih l tan Ioan-Ohaba Muntean Gheorghe-Cerg ul Mare, Popa Ioan-Săsciori, Str u  Aurel-Tău, Tabra Dumitru-Henig, Velchereanu Viorel-Ro ia în frunte cu P. C. prot. Victor Negrea-Auba Iulia, precum  i C. arhid. Iosif Bolog  i C. diacon C-tin Voicu. Răspunsurile sînt date de corul restr ns al studenților de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, condus de P. C. prof. Gheorghe  oima.

Urmează Sf. Liturghie arhierescă în sobor, în cadrul căreia este hirotonit întru diacon candidatul la preo ie Mircea Moldovan.

La priceasnă, predică P. C. vicar arhiep. Traian Bel scu în legătură cu  nvierea fiului văduvei din Nain, stăruind în chip cu totul deosebit asupra rolului mamei în cadrul familiei

și al obștei. De încheiere, îndeamnă pe credincioși să fie și de aici înainte buni creștini și buni români.

După terminarea Sf. Liturghii, Înalțul Ierarh citește rugăciunea de dezlegare pentru credincioșii acestei parohii.

În calitate de administrator al parohiei Secășel, ia cuvîntul C. pr. Ioan Mihălțan-Ohaba, care face un scurt istoric al lucrărilor împreunate cu repararea și înfrumusețarea bisericii, remarcînd jertfelnicia credincioșilor, mulțumind bunului Dumnezeu pentru tot ajutorul dat. Totodată, aduce mulțumiri Înalțului Ierarh pentru osteneala de a veni în mijlocul credincioșilor din Secășel.

P. C. vicar arhiep. Traian Belasçu dă citire binecuvîntării arhieresti în legătură cu strădaniile și vrednicia credincioșilor din Secășel, iar Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului îl cinstește pe C. pr. Mihălțan Ioan cu un brîu roșu.

Î. P. S. Sa rostește apoi următorul cuvînt de învățătură și îndemn:

„Ne-am întrunit aici, în această biserică înnoită și înfrumusețată prin jertfa voastră a tuturor, pentru ca împreună să mulțumim lui Dumnezeu, să preamărim pe Iisus Hristos că v-a ajutat să împliniți ceea ce ați dorit, ca să aveți un locaș în care să vă puteți ruga lui Dumnezeu și să primiți de la El binecuvîntarea Sa.

Vi s-a vorbit de către părintele vicar despre Maica Domnului și despre mamele care îndeplinesc un rol atît de însemnat în viața obștească și a Bisericii. Pe lîngă aceste mame, mai este o mamă care ne cuprinde pe toți: Sfînta Biserică. Sf. Apostol Pavel spune că Biserica este mireasa lui Iisus Hristos, pentru care El s-a jertfit ca s-o curățe și s-o facă neprihănită.

Dacă Biserica este mireasa lui Iisus Hristos, înseamnă că Biserica este mama noastră, pentru că în Sf. Botez ne naște din nou și prin el devenim fii ai lui Dumnezeu după har și ai maicii noastre sfinte.

Se pune întrebarea: Ce lucruri trebuie să existe pentru ca o Biserică să fie mireasa lui Iisus Hristos și mama noastră a tuturor?

Aceste lucruri ni le-a arătat însuși Mîntuitorul. El a zis către Sf. Apostoli: „mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-i să păzească toate cîte am poruncit vouă, și iată eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului“ (Mat. 28, 19—20).

Deci, Iisus Hristos este cu noi pînă la sfîrșitul veacurilor, este viu, prezent și lucrător în Biserica Sa cea sfîntă.

Care este această Biserică, în care Hristos este viu și lucrător?

Această Biserică trebuie să aibă adevărata învățătură.

Ce mai trebuie să aibă această Biserică? Ea trebuie să aibă Apostoli, trimiși și așezați de Iisus Hristos. Or, noi știm că Mîntuitorul i-a pregătit pe Sf. Apostoli și la Rusalii i-a îmbrăcat cu puterea Sf. Duh. După aceea, i-a trimis în lume, unde au revărsat puterea lui Iisus Hristos și au întemeiat biserici.

Intrucît n-au putut merge peste tot, Sf. Apostoli au așezat episcopi, preoți și diaconi. Faptele Apostolilor și Epistolele pauline ne arată clar cum s-au așezat diaconii în comunitatea din Ierusalim, cum s-au așezat episcopii în Efes și în alte părți, cum s-au așezat preoții.

Episcopii erau urmașii Sf. Apostoli și au primit toată puterea dumnezeiască pe care au avut-o Sf. Apostoli, și învățătura Mîntuitorului ca s-o păstreze neschimbată.

Așezînd pe Tit și Timotei ca episcopi, Sf. Apostol Pavel le-a scris epistole, arătîndu-le cum trebuie să așeze preoți și diaconi și să-i apere de cei ce răspîndesc învățături greșite, păstrîndu-i în adevărata credință.

Încă din vremea aceea au apărut diferite învățături greșite și Sf. Apostoli au fost siliți să folosească cuvinte aspre față de cei ce nu păzeau credința cea adevărată. Sf. Apostol Petru zice: voi citiți epistolele Sf. Apostol Pavel, care cuprind unele lucruri greu de înțeles. Băgați de seamă să nu rătăciți! De aceea, Sf. Apostoli au așezat episcopi, iar aceștia preoți, ca să apere dreapta credință și s-o transmită neschimbată mai departe.

De aceea, putem spune că adevărata credință este cea veche, care s-a transmis în lanț neîntrerupt de la Mîntuitorul la Sf. Apostoli, de la Sf. Apostoli la episcopi și de la cei dintîi episcopi la episcopii care le-au urmat pînă în vremea noastră. Această învățatură, împiedică ca apa de izvor, s-a transmis de-a lungul veacurilor prin episcopi, preoți și diaconi, prin Biserica cea străveche, întîi la Ierusalim, de unde s-a răspîndit în toate părțile lumii, venind și la noi încă din primele veacuri creștine.

Pentru a exista o Biserică, nu este de ajuns învățătura cea adevărată și ierarhia bisericească, ci mai este nevoie și de Sfinte Taine, de sfinte slujbe și de un Sf. Altar, pe care se aduce Jertfa lui Iisus Hristos. Pentru că Iisus Hristos, care este viu, prezent și lucrător, se apleacă spre viața noastră, își revarsă toată puterea Sa prin slujirea episcopilor și preoților. Jertfa lui Iisus Hristos își revarsă darurile sale asupra tuturor credincioșilor și le dă putința să devină desăvîrșiți.

În Sf. Liturghie avem de față întreaga viață a Mîntuitorului. Astfel, vohodul simbolizează ieșirea lui Iisus Hristos — la vîrsta de 30 de ani — la activitate publică; citirea Apostolului ne arată cum învățătura Sa s-a răspîndit în toată lumea; citirea Sf. Evanghelii este propovăduirea de către Iisus Hristos a cuvîntului vieții.

La vohodul cel mare, Iisus Hristos este în vremea cînd trecea prin Iudeea, învășînd și tămăduind boalele și neputințele oamenilor; de aceea, se fac pomenirile, pentru că Iisus Hristos și azi binecuvîntează pe credincioși și-i ajută în toate nevoile lor.

Cînd cîntăm: „Sfînt, Sfînt, Sfînt e Domnul Savaot“, ne gîndim la intrarea triumfală a Mîntuitorului în Ierusalim. Apoi urmează Cina cea de Taină, căci îndată la „Pe Tine Te lăudăm“, prin coborîrea Sf. Duh pîinea și vinul se transformă în Trupul și Sîngele Domnului și Mîntuitorul este de față în Jertfa de pe Cruce și stăm la picioarele lui Iisus Hristos.

După rostirea rugăciunii „Tatăl Nostru“, ne împărtășim din Sf. Potir și-L primim pe Mîntuitorul în sufletul nostru.

Ieșirea pentru ultima dată a preotului cu Sf. Potir în ușile împărătești însemnează apariția Mîntuitorului după învierea Sa din morți, iar ducerea Sf. Potir la proscomidier simbolizează înălțarea la cer a Mîntuitorului.

Iată, cum în Sf. Liturghie stăm de față la toată viața Mîntuitorului și prin ea se coboară asupra noastră darurile lui Iisus Hristos.

I. P. S. Sa arată apoi binefacerile ce se revarsă în viața credincioșilor prin Sfintele Taine ale Bisericii și prin alte sfinte slujbe, continuînd în felul următor:

„Prin urmare, pentru a exista Biserică, este nevoie de adevărată învățatură, de ierarhie, care are darul de la Dumnezeu să slujească, de Sf. Liturghie,

de Sf. Altar și de Sf. Taine, prin care Iisus Hristos revarsă darurile Sale asupra noastră.

Bineînțeles, este nevoie să existe nu numai ierarhie, ci și credincioși, care au nevoie de un locaș de închinare, de casă de rugăciune.

Se spune chiar în Sf. Scriptură că nu este locaș care să-L încapă pe Dumnezeu. Cu toate acestea, Dumnezeu însuși a poruncit — încă în Vechiul Testament — să se facă un locaș de închinare lui Dumnezeu, în care Dumnezeu ascultă rugăciunile credincioșilor și le împlinește cererile.

Mîntuitorul însuși a fost în templul din Ierusalim, în sinagogi. Dreptului Iosif și Mariei, care-L căutau și care l-au găsit — la vîrsta de 12 ani — în templul din Ierusalim, Iisus le răspunde: „Oare nu știți că în Casa Tatălui meu să cade să fiu?“. De unde rezultă că biserica este casa lui Dumnezeu.

Mîntuitorul spune Samarinencei că va veni vremea cînd cei ce cred în Dumnezeu se vor închina pretutindeni, în toată lumea. Ceea ce s-a și împlinit: învățătura Mîntuitorului s-a răspîndit în toată lumea și s-au înălțat peste tot biserici cu Altarul de jertfă a lui Iisus Hristos, prin care se revarsă asupra credincioșilor puterea și darurile Mîntuitorului.

Această Biserică este Biserica noastră Ortodoxă, pentru că ea este Biserica întemeiată de Sf. Apostoli în Ierusalim, Antiohia, Constantinopol și a venit pînă în părțile noastre. Peste tot, ea are aceeași învățătură, aceeași ierarhie, aceleași Sf. Taine, același Sf. Altar.

Și în țara noastră sămînța învățăturii celei adevărate a venit — ca un răsarit de soare — din sudul Dunării. După ce a prins rădăcini în sînul poporului nostru, plaiurile noastre s-au umplut de biserici, care stau aici mărturie despre credința strămoșilor noștri.

Sînt biserici de lemn în Maramureș din veacul al XIII-lea, care își înalță turlele spre cer de parcă ar vrea să ne arate că viața noastră trebuie să fie înălțată spre Dumnezeu.

În țara Hațegului există o biserică mică, din piatră, de la Sarmisegetuza lui Traian, mărturisind începuturile credinței noastre. Tot aici există o biserică din secolul al XIV-lea, care dovedește cum credința noastră s-a dezvoltat.

Sînt și alte biserici din veacurile XV—XVI, ca cea de la Curtea de Argeș, Trei Ierarhi de la Iași sau Voroneț, toate podoabe așa de minunate, încît vin oameni din toată lumea ca să le admire.

Deci, Biserica aceasta a dăinuit pe aceste plaiuri de la început și dăinuiește pînă astăzi și noi avem convingerea că sîntem în Biserica cea adevărată a lui Iisus Hristos.

Dacă avem această convingere, sîntem plini de pace, bucurie și dragoste. De dragoste față de Iisus Hristos, care a ajutat acest popor să ajungă zilele de fericire de la 1918, cînd am ajuns la o singură țară românească și apoi la o patriarhie românească la București.

Iisus Hristos ne-a ajutat să ajungem și zilele de azi, de progres și de ridicare a țării noastre între țările avansate, zilele în care poporul român este lăudat pentru progresele lui și pentru că vrea pace și înfrățire între toate popoarele lumii.

Sîntem bucuroși că am ajuns să fim iarăși UNA ca Biserică. Dacă de la 1700 încoace împăratul de la Viena a reușit cu tunurile lui Bucow să ne despartă, astăzi poporul nostru are o singură Biserică, o singură lege românească, a tuturor credincioșilor români din țara noastră.

Noi avem bucuria că poporul nostru este una într-o țară românească liberă, independentă și înfloritoare. Ne bucurăm că Biserica noastră este una, liberă și independentă, care nu primește porunci din afară, ci ascultă numai de poruncile Sf. Evanghelii și de poruncile de viață ale poporului nostru.

Această Biserică mărturisește adevărata învățătură, avînd ierarhia și Sf. Taine de la Iisus Hristos. Ea își împletește viața cu viața poporului nostru, sprijinind unitatea, libertatea, independența și propășirea Patriei noastre scumpe.

Iubiți credincioși, sînt două lucruri de mare preț în viața unui popor și a unei Biserici. Primul este *u n i t a t e a*. Un popor ca să fie tare, trebuie să fie unitar. Unitatea este forță de muncă, de ridicare și de prețuire în toată lumea.

Unitatea poporului nostru este slujită și de faptul că noi, credincioșii români, sîntem într-o singură Biserică. Dacă ne-am împărți în „bisericețe“, ar însemna că ne certăm pentru Iisus Hristos. Or, Iisus Hristos a venit în lume ca să-i unească pe toți.

Dacă mergem pe calea unității bisericești, mergem pe calea lui Iisus Hristos, care vrea unitate. Dacă mergem pe calea unității bisericești, întărim și unitatea poporului nostru. Prin aceasta sîntem mulțumiți că ne-am făcut datoria față de Biserică și față de Patrie.

Al doilea lucru de mare preț este *l i b e r t a t e a*. Fără libertate, în robie, nici omul ca ins și nici poporul și Biserica nu se pot dezvolta. Numai în libertate se poate dezvolta omul ca ins și colectivitate.

Or, unitatea noastră ca popor și ca Biserică are de scop să ne apărăm libertatea pe care am cucerit-o și în libertate să ne făurim viața cea nouă.

Noi am cucerit libertatea cu jertfe: în primul război mondial au căzut 800.000 de soldați, iar în al doilea alte sute de mii. Toate aceste jertfe s-au adus pentru ca această țară să fie liberă și în libertate să-și făurească viața dorită.

În o țară liberă avem o Biserică liberă, care nu ascultă de interese străine de viața și istoria acestui popor. Noi singuri știm ce trebuie să facem. Biserica noastră trăiește în sînul poporului nostru și-l sprijinește în năzuințele, idealurile și realizările lui.

Porunca vremii de azi este să fim *u n a*, una cu întreg poporul nostru și în aceasta să manifestăm iubirea noastră de adevăr, libertate și independență.

Porunca vremii de azi este *u n i t a t e a b i s e r i c e a s c ă*. Este porunca moșilor și strămoșilor noștri. Dacă ei, împărțiți în mai multe provincii, au putut fi una, atunci nu putem fi și noi una? Mai ușor putem fi noi una, cînd Biserica noastră este într-o singură țară românească și primește ajutorul Statului nostru.

Una și-n Statul nostru, una și-n Biserica noastră. Un Stat liber, o Biserică liberă. Acestea sînt unitatea și libertatea pe care trebuie să le prețuim.

Iată învățătura ce rezultă din icoana adevăratei Biserici. Marele nostru poet Eminescu numește cu drept cuvînt Biserica noastră, *m a m ă* a poporului român. Ea ne-a născut pe noi în Iisus Hristos, ne-a ocrotit în vremuri grele, iar azi adună pe toți credincioșii români și ne ocrotește cu toate darurile lui Iisus Hristos.

Dumnezeu să ne ajute ca să fim vrednici de darurile lui Iisus Hristos, de strămoșii noștri, de vremurile de azi, ca să ne împlinim datoriile față de Biserică și față de Patrie. Atunci vom putea cu adevărat să fim următori ai cuvintelor Mântuitorului, care zice: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri” (Mt. 5, 16). Amin!”.

După aceea, I. P. S. Sa a miruit pe toți credincioșii.

În cadrul agapei frățești ce a urmat, P. C. prot. Victor Negrea-Alba Iulia exprimă bucuria de a-l avea între noi pe I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului și îndeamnă pe credincioși să meargă mai departe pe același drum al iubirii de Biserică și Patrie.

Di inv. pens. Ioan Pascu arată că prin prezența sa aici I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a prilejuit „una din cele mai frumoase zile din viața Secășelului, care va rămîne o zi memorabilă”. Totodată subliniază meritele C. pr. Ioan Mihălțan, care s-a dovedit „factorul prim în ceea ce s-a realizat în această parohie”.

P. C. vicar arhiep. Traian Belascu relevă vrednicia credincioșilor din Secășel în frunte cu C. pr. Ioan Mihălțan, pe care îl îndeamnă să meargă mai departe pe drumul unității.

În numele preoțimii din jur vorbește C. pr. Aurel Străuș-Tău, care evocă momente de bucurie trăite în această parohie și arată ecoul pe care îl are în sufletul său luminosul praznic de azi.

Înaltul Ierarh arată că sărbătoarea de azi a fost o bucurie pentru toți și scoate în relief colaborarea generală ce se desfășoară între preotul acestei parohii și întreg satul Secășel. Mulțumește credincioșilor pentru atașamentul lor față de Biserică și-i îndeamnă la unitate nezdruccinată cu întreg poporul nostru.

C. pr. Ioan Mihălțan exprimă recunoștință față de I. P. S. Sa, care le-a prilejuit o bucurie atât de mare și făgăduiește că va munci — împreună cu credincioșii — pentru înflorirea Bisericii și Patriei. De asemenea, mulțumește celor ce au contribuit la reușita praznicului de azi.

Prezența I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului în parohiile Ohaba și Secășel a prilejuit desfășurarea a două frumoase momente de manifestare ortodoxă și românească.

PARTICIPANT

SFÎNȚIREA BISERICII DIN PALOȘ

Duminică, 27 oct. 1968, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a săvîrșit sfînțirea bisericii din parohia Paloș, jud. Brașov.

În drum spre Paloș, I. P. S. Sa a făcut o scurtă vizită la parohia Saschiz, cercetînd biserica și casa parohială.

În ajun, după ce s-a înserat, Înaltul Ierarh sosește în fața bisericii din parohia Mateiaș, jud. Brașov. Este primit de credincioși în frunte cu păstorul lor sufletesc, C. pr. Arghir Oprea, care rostește cuvîntul de bun venit.

Răspunzînd, I. P. S. Sa rostește următoarele: „Vă mulțumesc pentru dragostea cu care mă primiți și mă bucur că am putut veni să vă văd în frunte cu preotul dv. Am auzit că sînteți credincioși buni, legați de Biserică, de tot ceea ce este adevărat, bun și frumos, de tot ceea ce duce la propășirea poporului nostru.

Vrednicia voastră de buni credincioși și de muncitori harnici pe ogoare este binecuvîntarea lui Dumnezeu, pentru că prin darul lui Dumnezeu aveți puterea de a fi buni fii ai Bisericii și cetățeni vrednici ai Patriei. De aceea, preamăresc pe Dumnezeu pentru viața voastră și-L rog să-și reverse darurile Sale asupra dv. ca să fiți mereu vrednici cetățeni ai Patriei și buni fii ai Bisericii”.

Apoi s-a săvîrșit slujba vecerniei, răspunsurile fiind date de corul restrîns al studenților de la Institutul Teologic din Sibiu, condus de P. C. pr. prof. Gheorghe Șoima. În cadrul ei P. C. păr. vicar arhiep. Traian Belascu a rostit o predică ocazională. Subliniind însemnătatea momentului și remarcînd dragostea cu care credincioșii din Mateiaș l-au întîmpinat pe vîldica lor, P. C. Sa arată că Biserica este corabia mîntuirii celor ce cred în Iisus Hristos. De aceea, trebuie s-o prețuim ca pe o comoară scumpă. Cu atît mai mult, cu cît Biserica

strămoșească a ocrotit poporul nostru în grelele încercări la care l-a supus istoria. Ea a mers totdeauna alături de popor, pe care l-a sprijinit în aspirațiile și năzuințele sale.

Pentru toate acestea, se cuvine ca credincioșii acestei parohii să se alipească tot mai strâns de Sfânta noastră Biserică ca de o mamă bună și să-și iubească Patria, muncind pentru înflorirea ei. De asemenea, se cuvine să stea în strânsă legătură sufletească cu păstorul lor, care le satisface toate nevoile duhovnicești.

Dacă vor face așa, atunci ei se vor dovedi și de aici înainte buni fii ai Bisericii și buni cetățeni ai Patriei.

A vorbit apoi Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a rostit următorul cuvânt de învățătură și îndemn:

„Este o mare bucurie pentru noi toți că la acest praznic, în această biserică frumoasă, icoană a credinței voastre în frunte cu preotul dv., am putut să ne rugăm împreună lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

În adevăr, biserica este o casă de rugăciune, pentru că venim în ea nu pentru alte griji, ci numai pentru setea sufletului nostru de a se înălța către Dumnezeu și de a sta de vorbă cu El. De aceea, ași vrea să vă spun cîteva cuvinte despre rugăciune.

Viața noastră omenească este împletită din multe activități și puteri, sădite în ființa noastră ca oameni. Omul are puteri trupești, cu ajutorul cărora poate munci. Mai presus de puterile trupești, omul are puterile sufletești ale minții, sentimentului și voinței.

Cu mintea judecăm și știm cum să facem ca munca noastră să fie rodnică. În vremea noastră, puterea minții este atît de mare, că se inventează atîtea mașini ce ușurează munca omului sau înlătură distanțele, încît nici nu-ți dai seama cum ajungi dintr-o parte în alta a lumii. Mai mult, se inventează mașini, cu care omul zboară în cosmos. Iată, ce putere mare are mintea omului: ea stăpînește timpul și spațiul.

Dar tot această minte produce arme distrugătoare, puse în slujba nimicirii vieții, poate chiar a întregului pămînt, din care pot face un pustiu.

Deci, mintea poate să ne dea și mari binefaceri, dar și pustii cauzate prin războaie purtate cu arme ce au o mare putere de distrugere.

Așa este și voința noastră. Un om cu mintea luminată, dar cu voința slabă, nu poate avea roadele potrivite minții sale. Fără voință tare, ceea ce gîndește mintea nu rodește în faptă.

Și voința, care te duce la faptă, te poate duce la o faptă bună, dar și la o faptă rea, spre paguba ta și a altora.

Așa este și cu simțirea noastră: ea poate fi bună sau rea. Dragostea de frate este un simțămînt nobil, care aduce roade bune. Dar ura împotriva fratelui nimicește frăția și dragostea, ucide sufletul și trupul.

Iată, cum în om sînt puteri mari: ale trupului și ale sufletului cu cele trei moduri ale sale de a acționa — mintea, simțirea și voința. Toate pot aduce roade bune sau rele.

Cum am putea face ca aceste puteri să rodească numai în bine? Biserica ne învață că nu este de ajuns puterea noastră, ci este nevoie de puterea lui Dumnezeu.

Prin puterea lui Dumnezeu mintea se luminează și tot puterea lui Dumnezeu face ca ceea ce lucrează mintea să fie pus în slujba tuturor.

Puterea lui Dumnezeu ne întărește voința ca să voim numai binele și să-l și facem. Sf. Apostol Pavel mărturisește: „nu binele, pe care îl vreau,

îl fac, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvîrșesc" (Rom. 7, 19). Același Sf. Apostol exclamă: „Om nenorocit ce sînt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?” (Rom. 7, 24). Apoi dă slavă lui Dumnezeu, pentru că în Iisus Hristos este eliberat de această robie și este în stare să biruiască răul (Cf. Rom. 7, 25).

De la Dumnezeu se revarsă dragostea cea nemărginită. Nimeni nu are dragoste așa de mare ca Dumnezeu. El priveghează peste viața fiecăruia dintre noi. Ne cunoaște înainte de a veni noi pe lume și priveghează peste primul zîmbet și gîngurit al pruncului, ne ajută să lucrăm după dragostea Lui.

Viața noastră este ocrotită de dragostea lui Dumnezeu. Dacă avem încredere în această dragoste, noi trecem cu seninătate peste toate, avem siguranța că mergem pe calea cea bună și răspîndim dragoste în jurul nostru.

Cum putem noi avea această revărsare de lumină, de voință de a face binele de la Dumnezeu, de la Domnul nostru Iisus Hristos?

Una din căile prin care intrăm în legătură cu Dumnezeu este rugăciunea. Ea este convorbirea noastră cu Dumnezeu; prin ea stăm de vorbă cu Dumnezeu, punem în fața Lui toată viața noastră, iar Dumnezeu își revarsă asupra noastră toată lumina, puterea, dragostea, binecuvîntarea. Cu o condiție: cînd ne rugăm, să îndepărtăm de la noi toate gîndurile pătimase și toată ființa noastră s-o concentrăm în Dumnezeu.

Dacă cineva vrea să citească ceva, atunci din mintea lui înlătură orice alt gînd, își concentrează mintea la acea carte și astfel ține minte ceea ce citește. Atunci cu atît mai mult, cînd vrei să stai de vorbă cu Dumnezeu, trebuie să îndepărtezi orice gînd lătrualnic și să fi cu toată inima la Dumnezeu. „Să tacă tot trupul” și „cu toată inima să fim concentrați în Dumnezeu” — cînd ne înălțăm sufletul la El în rugăciune. În tăcerea aceasta, a sufletului, putem asculta glasul lui Dumnezeu.

Glasul lui Dumnezeu îl putem asculta pretutindeni. În noaptea aceasta, dacă-ți îndrepti privirile spre cerul înstelat, în inima ta izbucnește imn de dragoste și de preamărire și cînti împreună cu psalmistul: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mîinilor lui o vestește tăria”. Îți simți sufletul stăpînit de măreția divină, care se răsfrînge în Univers.

Și iarăși: dacă ești în mijlocul unei furtuni, s-ar părea că această furtună este ceva rău. Și totuși, cel ce are minte să înțeleagă, acela simte și în această furtună puterea lui Dumnezeu, care ne grăiește și în tunet năpraznic, aducîndu-ne aminte că puterea Lui este atît de mare, încît într-o clipă poate duce totul în neant. Simțim glasul lui Iisus Hristos: „Nu vă temeți! Eu cu voi sînt!”. Și noi îl preamărim pentru ajutorul ce ni l-a dat.

În toate împrejurările vieții, credinciosul vede puterea lui Dumnezeu și-l aduce laudă.

Rezultă că oriunde am fi, putem să înălțăm sufletul către Dumnezeu și să primim puterea de a lucra așa cum se cuvine.

De veacuri, credincioșii noștri au obiceiul ca dimineața să se roage ca să primească putere de a face ce este bine și să înlătore răul în ziua ce începe. La orice treabă, credinciosul zice: „Doamne, ajută”. După orice lucru, el mulțumește: „Doamne, mulțumescu-Ți”, pentru că munca sa a rodit pentru el și pentru alții.

Oricînd și oriunde, fie cu gîndul, fie cu vorba, te poți înălța la Dumnezeu și te poți ruga Lui.

De aceea, cel care de dimineata incepe cu rugaciune, care in rasaritul soarelui vede rasaritul luminii divine, acela cere si-n timpul zilei ajutorul lui Dumnezeu, iar cind vine seara se gindește la rugaciunea: „Lumină lină“, se îndreaptă spre odihnă cu inima mulțumită că prin puterea lui Dumnezeu a săvîrșit lucruri bune și ziditoare pentru obște și pentru sine.

Dar rugaciunea nu se face numai de unul singur. Firește, este și rugaciune care se face de unul singur. Dar așa cum ne simțim mai bine cînd facem bine împreună, tot așa și rugaciunea o simțim mai bine cînd o facem împreună în biserică, în casa lui Dumnezeu.

Participînd la Sf. Liturghie în biserică, îl simțim pe Iisus Hristos mai viu, mai prezent; parcă sîntem de față la toată viața Lui, ne bucurăm că este pe Sf. Altar și prin Sf. Împărtășanie se sălășluiește în ființa noastră. Cu un singur glăs preamărim pe Iisus Hristos și simțim căldura rugăciunii cu mai multă putere.

De cîte ori venim și ne rugăm în biserică, ne întoarcem acasă cu o comoră de mare preț în inimă, ne simțim mai buni și mai frați și astfel puterea lui Iisus Hristos lucrează mai departe și noi săvîrșim lucruri folositoare.

De aceea, trebuie împletită rugaciunea de unul singur cu rugaciunea de obște făcută în fața Sf. Altar. Prin o astfel de rugaciune ne simțim legați cu toți înaintașii noștri, căci în această biserică s-au rugat toți înaintașii voștri sute de ani. Noi, cei de azi, ne simțim legați cu cei de altă dată și cu cei ce vor veni, într-o mare comunitate care cuprinde pe cei de ieri, de azi și de mîine. Ne simțim legați de frații care au trăit în vremuri grele, care au găsit în rugaciune sprijin și mîngîiere și care ne-au transmis și nouă flacăra credinței strămoșești. Ne simțim legați cu cei de azi, cu care una sîntem în Biserica strămoșească și împreună muncim pentru viața cea nouă din țara noastră.

Despre ce să ne rugăm? Ce să-I spunem lui Dumnezeu? În primul rînd, cînd te asli în fața lui Dumnezeu, vezi cît ești tu de mic și cît este Dumnezeu de mare, cît ești tu de slab și cît este Dumnezeu de tare, cît ești tu de rău și cît este Dumnezeu de bun. Atunci sufletul se înalță spre Dumnezeu, pentru că El e bun, înțelept, atotputernic, pentru că El ocrotește pe toți și ne călăuzește spre mîntuire. De aceea, în primul rînd îl preamărim pe Dumnezeu.

După aceea, îl mulțumim lui Dumnezeu. Îi mulțumim pentru că El ne dă minte, inimă și voință bună, și de la El vine toată darea cea bună și tot darul cel desăvîrșit.

Ce să-I cerem lui Dumnezeu în rugaciune? Tot ce avem trebuință pentru suflet și trup, pentru țară și lume. Dacă sîntem bolnavi, îl cerem vindecare. De asemenea, îi cerem reușită în lucrurile folositoare, precum și să ne dea tot ceea ce este spre binele nostru și al semenilor noștri, al poporului nostru.

În cartea de rugăciuni, sînt cereri care îmbrățișează pe poporul nostru, pe conducătorii noștri, pe toate popoarele, pacea lumii și înfrățirea între toți oamenii.

Prin rugăciune, puterea lui Dumnezeu se revarsă asupra noastră și cu această putere pășim spre o viață folositoare pentru noi, pentru Patria noastră și pentru lumea întreagă.

Azi, însă, ne rugăm, mai mult decât pentru orice, pentru pace, pentru că în condițiile de azi războiul este o catastrofă. De aceea, în toată lumea se înalță rugăciuni pentru pace, pentru că numai prin pace popoarele își pot făuri fericirea.

Prin unitatea noastră a tuturor am făurit și făurim mai departe viața noastră cea nouă.

Să ne rugăm lui Dumnezeu ca această unitate a noastră a tuturor, ca această pace a noastră și a lumii întregi s-o păstreze nevătămată. În felul acesta, prin munca noastră să ne dovedim vrednici fii ai Bisericii, ai Patriei și ai lumii întregi și prin viața noastră să se preamărească Dumnezeu. Amin!"

Vădit emoționat, C. pâr. Arghir Oprea mulțumește Înalțului Ierarh pentru învățăturile folositoare împărtășite păstorilor săi, îi urează arhipăstorie rodnică și încheie cu cuvintele: „Nu vă vom uita niciodată!"

Duminică dimineața la orele 9.30, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului sosește în fața bisericii din Paloș. Este primit de credincioși în frunte cu un sobor de preoți, în sunetele clopotelor. Cuvîntul de „Bun venit!" îl rostește P. C. pâr. prot. Dr. Vasile Coman-Brașov, care înfățișează virtuțile credincioșilor din Paloș și cîteva momente de seamă din trecutul acestei parohii.

Răspunzînd, I. P. S. Sa spune următoarele: „Mă bucur de cele ce mi s-au spus în legătură cu vrednicia voastră de credincioși buni ai Bisericii și de cetățeni buni ai Patriei, despre munca voastră harnică pe ogoare, care rodesc pentru binele tuturor.

Mărturisesc că nu acum aud pentru prima dată despre vrednicia credincioșilor din această parohie, ci demult am cunoscut oameni ridicați din această parohie, care mi-au vorbit despre fiii acestei comune, arătînd că ei sînt oameni harnici și credincioși legați de Biserica strămoșească.

Tocmai acest lucru este caracteristic pentru Biserica noastră: ea a împletit totdeauna credința cu atașamentul față de Patrie, față de popor. Biserica noastră nu este o Biserică ruptă de realitățile vremii, de realitățile poporului. Ea a fost o Biserică împletită cu viața poporului, pentru că Iisus Hristos n-a venit în lume să ne despartă de viața pămîntească, ci ca să transforme viața omenească și s-o ridice din ce în ce mai sus pe culmile desăvîșirii.

De aceea, mă bucur că în această vreme, cînd poporul nostru a realizat progrese atît de însemnate, continuați să trăiți în tradiția strămoșilor noștri, împletind credința vie în Iisus Hristos cu sprijinirea muncii poporului pentru înflorirea Patriei noastre scumpe.

Pentru această împletire armonioasă între dragostea de Biserică și dragostea de Patrie, vă felicit și-L rog pe bunul Dumnezeu ca și în viitor să vă ajute, să vă binecuvînteze munca ca să puteți aduce noi roade pentru binele Bisericii, al Patriei și al lumii întregi. Dumnezeu să vă binecuvînteze. Amin!"

După aceea, a început slujba de sfințire a bisericii înnoite și înfrumusețate, pe care Înalțul Ierarh o săvîrșește înconjurat de următorul sobor de preoți: P. C. vicar arhiep. Traian Belascu, P. C. secretar arhiep. Dr. Dumitru Călugăr, P. C. prot. Dr. Vasile Coman-Brașov, C. preoți de parohie Ciuchendea Ioan-Paloș, Ciulei Dumitru-Saschiz, Cojocariu Valeriu-Cața, Creșu Mircea-Dacia, Cristea Gheorghe-Ungra, Fleșariu Aurel-Criș, Forsea Ioan-Sibiu, Frateș Nicolae-Prejmer, Laurențiu Victor-Brașov Groaver, Neacșu Ioan-Bogata, Oprea Arghir-Mateiaș, Oprîș Gheorghe-Rupea, Plămădeală Nicolae-Homorod, Remus Miron-Augustin, Roșca Ioan-Roades, Streza Nicolae-Albești, Țiței Traian-Măieruș, C. arhid. Iosif Bolog și C. diacon Gh. Papuc. Răspunsurile sînt date de corul restrîns al studenților de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, condus de P. C. prof. Gh. Șoima.

Urmează Sf. Liturghie arhierască în sobor, în cadrul căreia C. diacon Iosif Bogdan este hirotonit întru presbiter pentru parohia Merghindeal, iar candidatul la preoție Gh. Popescu-Buceloiu este hirotonit întru diacon. De asemenea, sînt hiroteșiți întru protopresbiteri C. pâr. Nicolae Frateș-Prejmer și Victor Laurențiu-Brașov Groaver.

La priceaznă predică P. C. secretar arhiep. Dr. Dumitru Călugăr. În legătură cu pericopa despre învierea fiicei lui Iair, P. C. Sa vorbește despre întîlnirea cu Iisus Hristos, pe care o exemplifică prin o mulțime de cazuri din Sf. Scriptură, arătînd totodată binefacerile acestor întîlniri. După ce arată că credincioșii de azi se întîlnesc cu Iisus Hristos în Biserică, îndeamnă pe ascultători a urma exemplul lui Iair și al femeii bolnave din peri-

copa evanghelică de azi și de a săvârși fapte ziditoare pentru semenii, pentru Biserică, pentru popor.

După terminarea Sf. Liturghii, Înaltul Ierarh citește rugăciunea de dezlegare pentru toți credincioșii din parohie.

La cuvîntul C. pr. Ioan Ciuchendea, parohul locului, care face un scurt istoric al lucrărilor împreunate cu renovarea și zugrăvirea bisericii din parohia pe care o păstorește. Arată apoi că ziua de azi este o zi de mare bucurie, este praznicul care ne cheamă la înnoirea vieții noastre. După ce mulțumește bunului Dumnezeu pentru ajutorul dat în munca de înnoire și înfrumusețare a bisericii, pune în relief jertfelnicia păstoriților săi pentru împodobirea bisericii. Aduce mulțumiri I. P. S. Sale pentru că a binevoit să sfințească acest locaș de închinare, oferindu-le un prilej de înălțare sufletească. Mulțumește preoților și tuturor celor ce au venit la acest praznic. Încheie cu o rugăciune în care cere de la Dumnezeu ajutorul necesar săvîrșirii voii Sale celei sfinte și cinstirii Lui după cuviință, împreună cu toți păstoriții săi.

Pornind de la sublinierea măreției naturii înconjurătoare zidite de Dumnezeu, P. C. pâr. vicar arhiep. Traian Belascul arată că Biserica noastră s-a identificat în toate împrejurările cu necazurile și cu bucuriile poporului nostru, dovedindu-se o mamă bună, pe care credincioșii au obligația morală de a o cinsti cu toată cuviința. Ea a mers totdeauna în pas cu vremurile. Și astăzi ea îndrumază pe credincioși să fie buni fii ai poporului, să ajute la mersul înainte al Patriei noastre.

Scoțînd apoi în relief jertfelnicia credinței paloșenilor în înnoirea și înfrumusețarea bisericii lor, îi îndeamnă să țină cu tărie la unitatea credinței în legea strămoșească și să fie una cu poporul.

În continuare, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului rostește următorul cuvînt de învățătură și îndemn:

„În zilele acestea am prăznuit — ieri pe Sf. Dumitru, izvorătorul de mir, iar azi pe Sf. Dumitru cel Nou Basarabov, ale cărui moaște se găsesc la Sf. Patriarhie din București, unde s-a făcut slujbă mare și credincioșii — în frunte cu Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian — s-au închinat la moaștele lui. Deci, s-a întîmplat ca în aceste zile să se prăznuiască sfinți mucenici, prin care ne aducem aminte de înaintașii noștri, care au pus la temelia Bisericii noastre însăși viața lor, dăruindu-se total lui Iisus Hristos.

Amintesc acest lucru, pentru că sfințirea unei biserici constă în faptul că în Masa Sf. Altar arhiereul așează particule din sfintele moaște ale mucenicilor.

Pînă acum în masa altarului acestei biserici n-au fost așezate particule din sf. moaște. Acum am așezat aceste moaște și astfel — prin ele — mucenicii sînt mereu prezenți în această biserică și se roagă pentru voi și pentru lucrarea voastră de credincioși vrednici.

Oare de ce se așează moaștele mucenicilor de altă dată în Masa Sf. Altar? Pentru că la temelia Bisericii este însăși Crucea lui Iisus Hristos, pe care El și-a întins mîinile, s-a jertfit pentru mîntuirea tuturor.

Ați văzut icoane vechi și noi, în care Iisus Hristos cel răstignit cu rana sîngerîndă este ca butucul viței, din care răsar mlădițele cu struguri, din cari se scurge vinul în Sf. Potir.

Icoanele acestea ne arată Jertfa Mîntuitorului, care se actualizează pe Masa Sf. Altar la fiecare Sf. Liturghie și noi sîntem la picioarele Lui, primim darurile Jertfei Sale.

Cei ce au crezut în Iisus Hristos au mers pe urmele Lui și și-au înțeles viața ca o dăruire lui Iisus Hristos și această dăruire a mers pînă la capăt.

Cum în vremea aceea imperiul roman prigonea pe creștini, atunci a fi creștin însemna a fi pregătit să-ți dai și viața pentru Iisus Hristos. Astfel, creștinii de atunci aveau o credință înflăcărată și au devenit martiri. Pe mormintele lor s-au ridicat cele dintâi biserici, iar dacă în unele cazuri nu s-au putut clădi biserici pe mormintele martirilor, atunci creștinii se adunau în catacombe și acolo săvârșeau Sf. Liturghie. Dacă nu aveau un altar, atunci săvârșeau Sf. Liturghie pe pieptul unui creștin care a suferit mult, pentru că acesta era sfințit prin suferințele sale pentru Iisus Hristos.

De atunci avem acest așezământ: ca nici o biserică nou clădită să nu rămână în Sf. ei Altar, care simbolizează Golgota răstignirii lui Iisus Hristos, fără particule din moaștele mucenicilor.

Acestea sînt amintiri din alte vremuri. Dar din ele se desprinde un învățămînt și pentru noi, credincioșii de azi. Crucea lui Iisus Hristos, viața mucenicilor și moaștele lor sînt mărturia vie a ceea ce stă la temelie a vieții creștine și a vieții omenești în general.

Ce stă la temelie a vieții creștine și a vieții omenești în general? Ce ne învață mucenicii prin viața lor? Ne învață că la temelie a vieții stă dragostea, care e atît de mare, încît este în stare să meargă pînă la jertfă pentru mîntuirea și binele omenirii întregi. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos zice: „Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are ca viața lui să și-o pună pentru prieteni” (In. 15, 13). Tot el zice, printr-o frumoasă asemănare, că dacă bobul nu se va semăna în pămînt și nu se va putrezi, atunci nu va rodi (Cf. In. 12, 24).

Bobul de grîu este simbolul adevărului despre jertfă, pe care omul trebuie s-o aducă — nu inconștient ca bobul de grîu — ci cu conștiința clară a dragostei totale, pe care trebuie s-o arate pentru îndeplinirea unui ideal superior.

Acest lucru ne învață și istoria Bisericii noastre de-a lungul veacurilor. Ea cinstește pe mucenici în chip deosebit, pentru că ei au întrupat această dragoste desăvîrșită față de Iisus Hristos și și-au dăruit viața pentru mărirea Bisericii Lui.

Și în viața Bisericii noastre au fost vremuri grele, în care împărații și regii străini de interesele noastre au voit să ne zmulgă din suflet legea românească și să ne treacă la legea lor cea nouă, ca să ne poată stăpîni mai ușor.

Dar credința a fost așa de puternic înrădăcinată în sufletele înaintașilor noștri, încît nimeni și nimic nu i-a putut despărți de credința strămoșească. Unii și-au dat și viața pentru ea. De aceea, și Biserica noastră își are sfinții ei: mitropoliții Ilie Iorest și Sava Brancovici, luptători pentru Ortodoxie, care au suferit bătăi, întemnițări și alte apăsări și nu s-au lepădat de credința strămoșească. De asemenea, cuviosii Visarion și Sofronie, luptători în fruntea credincioșilor pentru Ortodoxie împotriva împăraților habsburgi, și țăranul Oprea Miclăuș din Săliște, care și-a lăsat familia și a mers pe jos la Viena imperială, a fost închis la Kufstein, unde i s-au stins zilele.

Aceste jertfe făcute de vlădici, preoți și țărani au rodit și au fost puterea noastră de rezistență pe aceste plaiuri.

Dar nu-s numai aceștia sfinții Bisericii noastre. Cîți credincioși simpli, necunoscuți, nu s-au dăruit pentru Hristos și Biserică prin ajutorarea fraților lor în suferință?

Dăruirea de sine nu însemnează numai decît jertfirea vieții, ci mai ales dăruirea tuturor forțelor pentru binele tuturor, pentru înălțarea poporului.

Aceste exemple din trecut ne aduc nouă, celor de azi, convingerea că noi sîntem moștenitorii unei comori de mare preț, care ne este dată de Iisus Hristos prin Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, prin toți cei ce au pășit pe urmele lor. Ea poartă pecetea nobleței atîtor credincioși ce au trăit viața la intensitatea cea mai înaltă.

Dacă Biserica este temeinicită pe dragostea jertfelnică, putem spune că și viața omenească se temeinicește pe această jertfă a dragostei. De aceea, și popoarele ridică la mare cinste pe eroi, care s-au dăruit pentru libertatea popoarelor și propășirea lor.

Și poporul român își cinstește eroii din trecut, mari bărbați care au stat în fruntea luptei lui pentru libertate, independență, pentru împlinirea visurilor de veacuri: unitatea națională și dreptatea socială.

Oricine citește filele istoriei noastre naționale, nu poate să nu simtă un fior sfînt cînd citește faptele mari ale lui Mircea, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazu, Horia, Cloșca și Crișan, Avram Iancu și alții, care — în fruntea poporului nostru — au dus lupta pînă la capăt, au sacrificat totul pentru biruința cauzei lui.

Ei ne grăiesc azi și ne învață că nu numai pe planul vieții bisericești, ci și pe planul vieții poporului nostru, noi trebuie să avem dragoste deplină și să ne dăruim toată ființa ca poporul nostru să-și poată desăvîrși viața din ce în ce mai înfloritoare, mai luminoasă.

Iată, ce ne învață această tîrnosire de biserică, prin care ne aducem aminte că la temelia Bisericii stă jertfa mucenicilor, că numai prin dragoste și numai prin jertfă se poate merge pe urmele Mîntuitorului, că mai presus de interesele personale trebuie să punem interesele obștești, să ne dăruim toate capacitățile pentru înflorirea Patriei.

Viața omenească adevărată nu este cea trăită pentru satisfacerea poftelor personale, ci aceea în care omul — mulțumit cu ceea ce este necesar și cuviincios pentru sine și familia sa — se dăruiește pentru binele Bisericii, pentru binele poporului.

Biserica și poporul — ca să trăiască și să propășească — au nevoie de această jertfire din dragoste. Numai atunci simțim bucuria adevăratei vieți, numai atunci ne învîluie nimbul de lumină pe care-l vedem pe icoanele sfinților, pentru că fiecare dăruire de sine adaugă o rază de lumină la acest nimb.

Acest adevăr l-ați înțeles și urmat și dv. Ceea ce ați făcut sub călăuzirea C. pîr. Ioan Ciuchendea, este o mărturie vie că ați jertfit ca această biserică zidită de înaintașii dv. să fie frumoasă. Ceea ce dovedește că aici sînt credincioși buni, în stare să facă totul pentru biserică lor.

Pe de altă parte, ogoarele acestea care au rodit așa de frumos, dovedesc că munca dv. înfrățită aduce roade bogate pentru toți.

Spiritul acesta de dăruire este viu în sufletele dv. Noi ne bucurăm și preamărim pe Dumnezeu că prin dragoste jertfelnică mergeți pe calea dăruirii pentru Biserică și pentru popor.

Dumnezeu, care pe toate le călăuzește, care călăuzește Biserica. Sa cea sfîntă, care călăuzește pașii popoarelor în istorie pe căi de dăruire de sine și de propășire, să ne ajute la toți. Datoria noastră este ca darul acesta al lui Dumnezeu să-l primim și să-l facem să rodească. Să păstrăm neștirbită uni-

tatea în care au trăit strămoșii noștri, să trăim în unitatea credinței care făcea pe strămoșii noștri — în orice biserică ar fi fost — să se simtă ca la ei acasă.

Luni am serbat la Alba-Iulia împlinirea a 20 de ani de la Reîntregirea Bisericii noastre, de la actul din 21 octombrie 1948, prin care s-a înlăturat zidul despărțitor dintre frați și de 20 de ani trăim în frăție de credință, de lege românească și de aspirații.

Această unitate trebuie s-o întărim, s-o facem cât mai desăvârșită, pentru că prin această unitate ne bucurăm de darurile lui Iisus Hristos și întărim și unitatea poporului nostru.

La 1 Decembrie vom sărbători marele praznic al unității statale: 50 de ani de la 1 Decembrie 1918, când românii din Transilvania au decretat unirea cu Patria mamă. Această Patrie, pe care o ridicăm azi pe culmi din ce în ce mai înalte, cere de la noi o unitate de nezdruccinat în jurul înțelepților ei conducători, pentru că numai prin unitatea întregului popor avem puterea să facem ca această Patrie să fie mai bogată, mai puternică. Orice dezbinare este o slăbire a puterii, este o primejdie și o frână în calea dezvoltării Patriei.

Este lucru știut demult că dezbinarea este slăbiciune, pe când unitatea este putere: „Eu ți-s frate, tu-mi ești frate,

În noi doi un suflet bate“.

Toți ne simțim frați întreolaltă în aceeași credință, limbă, neam, în năzuințele pentru propășirea Patriei.

Păstrînd și întărind această unitate, dăruindu-ne pentru Patrie, ne vom dovedi vrednici de înaintașii noștri, de eroii neamului nostru și cei ce vor veni după noi ne vor lăuda pentru vrednicia noastră.

Dumnezeu să ne binecuvinteze și să ne ajute ca să fim vrednici de darurile Sale cele bogate și prin viața noastră să se preamărească numele Lui. Amin!“.

Pentru strădaniile și vrednicia sa, Înaltul Ierarh îl cinstește pe C. pr. Ioan Ciuchendea cu brîu roșu.

În continuare, P. C. pâr. vicar arhiep. Traian Belascu dă citire actului de tîrnosire a bisericii și binecuvîntării arhieresti în legătură cu strădaniile și vrednicia credincioșilor din Păloș.

După aceea, I. P. S. Sa a miruit pe toți credincioșii.

În cadrul agapei frățești ce a urmat, P. C. pâr. prot. Dr. Vasile Coman-Brașov îi felicită pe credincioșii din Păloș pentru darul lor de propășire. Totodată, arată că venirea I. P. S. Mitropolit Nicolae la cîrma Bisericii din Ardeal deschide un capitol nou de înfăptuiri în viața acestei Biserici. Închină în sănătatea I. P. S. Sale.

C. pr. Victor Laurențiu-Brașov Groaver mărturisește că ziua de azi este pentru dînsul o zi de bucurie personală, pentru că a fost hirotosit întru protopop. Mulțumind Înaltului Ierarh pentru că l-a învrednicit de această cinste, îi făgăduiește că se va dovedi vrednic de ea.

Punînd în lumină jertfele înaintașilor pentru ridicarea bisericii din Păloș, dl. prim-epitron Ioan Stanciu arată că se cuvenea ca această biserică să fie împodobită și apoi tîrnosită de arhieru. Mulțumeste C. pr. Ioan Ciuchendea pentru toate ostenele depuse, precum și Înaltului Ierarh pentru bunăvoința de a le fi sfințit biserica și de a le împărtăși învățăături așa de folositoare.

C. pr. Ioan Ciuchendea, parohul locului, mărturisește că deviza vieții sale este: „Fă-ți datoria!“. Zia de azi e o cunună pe capul păstoritilor săi. Drept aceea, mulțumeste pentru bunăvoință și osteneală Înaltului Ierarh, căruia îi dăruiește — ca amintire a zilei de azi — un tablou în ulei reprezentînd biserica din Păloș.

În cuvîntul său de încheiere, Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului mărturisește că ziua de azi a fost o zi de bucurie pentru toți cei de față, pentru că cu toții slujim Biserica și Patria.

Cît privește realizările de sub arhipăstoria Î. P. S. Sale, acestea se datoresc în primul rînd vredniciei credincioșilor, preoților din parohii și colaboratorilor de la Centrul arhiepiscopesc. Prezintă apoi pe însoțitorii Î. P. S. Sale, arătînd între altele însemnătatea unității bisericești și rolul ce l-a avut și îl are P. C. pâr. vicar Traian Belăscu în această privință.

Prin ceea ce au realizat în legătură cu biserica lor, credincioșii din Paloș — în frunte cu păstorul lor — sînt vrednici de toată lauda.

Mulțumind tuturor celor ce au contribuit la bucuria praznicului de azi, toastează pentru Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian.

De asemenea, toastează pentru înțelepții conducători ai Patriei noastre în frunte cu dl. Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu. Asistența aplaudă cu însuflețire.

Prezența Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului în parohia Mateiaș și Paloș a prilejuit desfășurarea a două frumoase momente de manifestare ortodoxă și românească.

A doua zi, luni 26 octombrie 1968, Î. P. S. Sa și însoțitorii au vizitat bisericile și casele parohiale din Cața, Homorod, Ungra și Rupea.

PARTICIPANT

DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1968—1969 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

La Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, lunile vacanței de vară au fost utilizate spre a se pregăti — cu sprijinul ostenitorilor acestui așezămînt bisericesc — condițiile trebuincioase bunei desfășurări a viitorului an școlar 1968—1969. Pregătirile acestea au fost făcute sub conducerea nemijlocită a P. C. Rector Dr. Sofron Vlad.

Pe de altă parte, în tot cursul verii P. C. Rector și P. C. Profesori prezenți în Sibiu au stat constant și bucuroși la dispoziția Arhipăstorului nostru, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, întru îndeplinirea îndatoririlor.

În aceeași perioadă, unul dintre profesorii Institutului — P. C. Pr. Dr. Grigorie Marcu — din dispoziția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și cu binecuvîntarea Arhipăstorului nostru — a reprezentat Biserica noastră, împreună cu P. C. Arhidiacon Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic Universitar din București, la primul Seminar European de Traducere a Bibliei, ale cărui lucrări s-au desfășurat în zilele de 7—21 august a. c., în localitatea Arnoldshain (din R. F. a Germaniei).

Deosebit de intensă a fost activitatea cuprinsă în calendarul lunii septembrie a. c.: examenele sesiunii de toamnă, sesiunea examenelor de diplomă de licență în teologie — cele ale candidaților din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului fiind prezidate de P. S. Episcop Teofil, iar cele ale candidaților din Eparhia Oradiei fiind prezidate de P. S. Episcop Valerian —, examenele aprofundate de cunoștințe religioase ale bacalaureaților care aspirau să devină

studenți teologi și concursul de admitere în anul I. al Institutului nostru teologic.

Pe de altă parte, membrii Corpului profesoral au asigurat — împreună cu colegii lor de la Institutul Teologic de grad Universitar din București — buna desfășurare a seriei a LIV-a a cursurilor preoțești de îndrumare misionară și socială de la Curtea de Argeș (P. C. Rector Dr. Sofron Vlad și P. C. Profesori: Dr. Nicolae Neaga, Dr. Isidor Todoran, Dr. Corneliu Sîrbu, Dr. Ioan Zăgreanu, Dr. Al. Moisiu și Pr. Conf. Gheorghe Șoima), unii dintre ei avînd, săptămînal, și conducerea lor (N. Neaga și I. Todoran).

În același interval de timp, unii membri ai Corpului profesoral au prezidat — în calitate de delegați chiriarhali — conferințe protopopești de orientare: P. C. Rector Dr. Sofron Vlad — la Brașov, Sibiu și Făgăraș, P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu — la Mediaș și Sighișoara, P. C. Prof. Dr. Milan Șesan — la Aiud și Luduș.

Conducerea Institutului a purtat grijă, apoi, ca să se efectueze în cursul lunilor de vară lucrările gospodărești reclamate de buna întreținere a localului și de aprovizionare a cantinei cu produse de sezon.

*

În dimineața zilei de marți, 1 octombrie a. c., Înalț Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae* — înconjurat de un sobor de preoți și diaconi — a săvîrșit Sfînta Liturghie arhierescă în Paraclisul (capela) Institutului, învîcîndu-se ajutorul dumnezeiesc pentru desfășurarea pașnică și rodnică a noului an școlar 1968—1969.

Îndată după aceea s-a trecut la îndeplinirea programului de cursuri, seminarii și educație duhovnicească.

*

Festivitatea inaugurării noului an școlar 1968—1969 a avut loc sîmbătă, 5 octombrie a. c.

Dimineața, la orele 7,30 — în Paraclisul Institutului — un sobor alcătuit din P. C. Profesor Dr. M. Șesan, P. C. Duhovnic Dr. Simion Radu și P. C. Ieromonah Dumitru Mamina, a săvîrșit Sf. Liturghie.

Au fost de față: Rectorul, profesorii și studenții teologi.

La orele 10, în aula Institutului, Corul studenților teologi, dirijat de P. C. Prof. Gheorghe Șoima, a întîmpinat cu Imnul arhieresc sosirea Î. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*.

Î. P. S. Sa a luat loc la masa prezidială.

În sală se aflau: P. C. Consilieri arhiepiscopoești I. Nicoară și I. Vlad, Dl Consilier Ioan Floca, P. C. Secretar arhiepiscopesc Dr. Dumitru Călugăr, — precum și salariați ai aşezămîntelor noastre bisericești.

După ce corul a executat cîntarea bisericească „Mare este puterea Crucii Tale, Doamne“, a luat cuvîntul P. C. Rector Dr. *Sofron Vlad*, spunînd următoarele:

La începutul unui nou an academic, am crezut că e necesar și folositor să fac ceea ce face un administrator de casă atunci cînd vin noii locatari, spre a se stabili pentru timp mai îndelungat în clădirea pe care o cercetează pentru întîia dată. El îi conduce peste tot, spre a cunoaște și a se orienta de la început în clădirea care urmează să le devină cămin.

Cred că e nu numai necesar, ci chiar folositor pentru toți studenții nou veniți în Institutul nostru — și nu e fără folos nici pentru cei mai vechi și, în general, pentru toți cei

care asistăm al deschiderea festivă a noului an academic — de a face o scurtă incursiune prin istoria Institutului nostru, fiindcă din ea vom putea desprinde învățături deosebit de importante pentru îndatoririle ce le avem noi toți astăzi.

Dacă în secolele mai îndepărtate slujitorii altarelor strămoșești din Transilvania s-au pregătit în mare parte la vetrele mănăstirilor noastre, mai apoi în anumite școli de obște și la cursuri anumite, din 1811 se poate vorbi de o școală specială pentru pregătirea clerului din arhiepiscopia Ardealului.

Prin rescriptul din 1816 — prin care se aprobă organizarea seminarului pentru pregătirea clerului ortodox — se stabilea că la acest seminar aveau să fie primiți „numai tineri care au terminat cu succes bun studiile gimnaziale, iar în seminar să se propună studiile filozofice în II, iar cele teologice în III ani”.

De la început chiar, înainte cu un secol și jumătate s-a conceput deci înființarea unei școli superioare pentru pregătirea unui cler luminat.

Acest lucru nu trebuia să scape din vedere nici un moment celor care aveau în mână lor destinele Bisericii noastre.

Dacă împrejurările istorice vitrege nu au permis ca în seminarul înființat să vină candidați cu pregătirea cerută de rescriptul împărătesc, ci mai mult candidați cu o pregătire insuficientă, în schimb acestora le predă un dascăl care făcuse 19 ani de studii serioase, profesorul GHEORGHE LAZĂR.

La Viena pe lângă teologie, el citea cu sete opere politice, juridice, filozofice și sociale, câștigându-și astfel o cultură cu adevărat enciclopedică.

În scurtul timp cât a activat aici, el a făcut din catedră un amvon și fiindcă se presupune că a desfășurat și o activitate predicatorială, a făcut din amvon o adevărată tribună, vorbind auditoriului despre marile evenimente și probleme ale timpului, arătând celor care-l ascultau ce atitudine trebuie să aibă față de ele.

El nu și-a socotit slujba de profesor ca o profesiune, ci ca o chemare, ca o misiune sfântă. Dacă unii din tinerii săi auditori erau mai slab pregătiți, transformându-și catedra în amvon și vorbindu-le inspirat despre chemarea și misiunea lor sfântă, Gheorghe Lazăr i-a format sufletește pentru îndatoririle grele pe care le aveau de îndeplinit în mijlocul credincioșilor. Așa a fost primul dascăl — cu duh apostolesc — care a lucrat la începutul acestei școli.

Urmașul lui la catedră, întors cu frumoase cunoștințe teologice de la Viena și cunoscător al mai multor limbi străine, chiar dacă nu avea temperamentul vulcanic al lui Gheorghe Lazăr, a lucrat și el cu mult elan pentru pregătirea viitorilor slujitori ai altarului strămoșesc.

Planul inițial de a da Bisericii slujitori luminați pe măsura vremurilor, nu a fost nesocotit nici un moment de ierarhii Bisericii noastre transilvane, care au făcut toate eforturile pentru realizarea și desăvârșirea acestui plan.

Venind la cârma Bisericii ANDREIU ȘAGUNA, cu pregătirea lui nu numai teologică, ci și juridic-filozofică, a organizat școala de pregătire a viitorilor preoți într-o instituție de învățământ superior, sporindu-și anii de studiu și îmbunătățindu-și continuu programele.

Încă din 1866/67 putem spune că s-a fixat la această școală un adevărat „examen de admitere” cum nu era la alte școli, candidații trebuind să cunoască citirea cu litere cirilice și cântările bisericești, ca și rânduielele slujbelor.

Pe baza unui examen sever, cei ce nu îndeplineau aceste condiții erau respinși.

Bunul nume al școlii crescând cu numărul anilor, au ajuns să fie înscriși la acest Institut și unii preoți și protopopi în funcțiune, pentru a-și completa studiile.

Încă din 1848 s-a stabilit ca la această școală să nu fîe primiți decît absolvenți ai gimnaziilor, ceea ce în terminologia de astăzi corespunde liceelor cu bacalaureat. Și această dispoziție o aflăm fixată în toate regulamentele din cursul dezvoltării școlii, abatere de la această regulă făcîndu-se numai în cazuri excepționale.

Tinerii care intrau în această școală erau urmăriți deaproape ca ei să nu fie numai niște auditori pasivi ai cursurilor, ci să-și însușească prin muncă proprie materialul predat și să-l aprofundeze și îmbogățească prin lectură particulară.

Din condicile de clasificare se poate vedea profilul moral și intelectual al tinerilor care au trecut și s-au format în această școală.

Pe baza condicilor de clasificare din trecut, cînd se nota și sîrguința la studiu, se poate constata că s-a creat aici o tradiție de muncă serioasă și că elementele necorespunzătoare, mai ales la purtare, erau îndepărtate, motivîndu-se că cei care nu au chemarea, dacă ar fi fost făcuți preoți — „s-ar fi nenorocit o comună întreagă bisericească cu un astfel de preot, care nu cunoaște frica de Dumnezeu, nu are rușine înaintea lumii și a mai marilor săi... De astfel de preoți să ne ferească Dumnezeu” —, se spunea într-o notiță din „Telegraful Român”, în care se vorbea despre eliminarea din Institut a unor tineri.

Fiindcă în această școală veneau tineri formați în școlile secundare străine, unde nu li se vorbea nimic din istoria neamului lor și nu li se împărtășeau nici un fel de cunoștințe din literatura română, ei căutau să umple aceste lacune citind cu sete lucrări istorice privitoare la neamul lor, ca și produsele literare ale marilor scriitori români.

În „Societatea de lectură” care exista la acest Institut, se prezentau elaborate științifice și literare și se purtau discuții aprinse asupra diferitelor probleme de natură teologică, istorică, literară etc. Lucrările mai merituose, după ce erau trecute prin sita criticii, erau apoi publicate.

Dar nu mai puțin severă era și selecționarea cadrelor didactice. Biserica s-a îngrijit să trimită tineri bine pregătiți în diferite centre universitare din Apus, care erau angajați apoi ca profesori la Institut.

Încă din 1848 era obiceiul ca profesorii noi să funcționeze primii 3 ani, ca ani de probă. Catedrele se ocupau de regulă prin concurs, candidații trebuind să prezinte două lucrări științifice din specialitatea pentru care candidau și să se supună în același timp și unui examen oral. Așa se explică și formarea unui corp profesoral select la acest Institut.

Printre acești profesori se aflau unii care au fost membri activi, iar alții membri corespondenți ai Academiei Române. Printre ei se numără atîția harnici și pasionați cercetători ai trecutului nostru bisericesc. Avem printre ei pedagogi de seamă, oratori de talie, dintre care unul era caracterizat de secretarul Academiei Române ca „fala amvonului român de peste Carpați”.

Printre ei avem publiciști care au fost și temuți polemisti, exegeți, dogmatiști, povestitori talentați care știau să entuziasmeze pe tinerii lor auditori în așa măsură, încît ar fi fost gata de orice acțiune. Am avut artiști de talie, care ulterior au fost comemorați în întreaga țară și memorandiști care au fost luptători dîrji pentru drepturile neamului lor, suferind pentru aceasta închisoare. Aceștia nu s-au mărginit să facă numai cursuri și să publice studii de specialitate, sau manuale, ci prin scrisul lor luau parte activă la dezbaterile tuturor problemelor care interesau obștea românească din Transilvania.

Este adevărat că această școală — pînă după primul război mondial — purta numai numele simplu de „Seminar”; în realitate, însă, școala în care se primeau elemente cu pregătire de liceu și bacalaureat, care avea un corp profesoral atît de select încît după primul război mondial au fost chemați nu mai puțin de vreo șase foști profesori ai Institutului să ocupe catedre universitare la diferite facultăți, fără a mai aminti și numele acelora care au fost chemați în scaune vlădicești — era în realitate o școală superioară de teologie.

Prin sporirea numărului anilor de studiu la 4, prin grija deosebită pentru organizarea acestei școli, grijă purtată mai ales de Mitropolitul Nicolae Bălan, care a dotat-o cu un select corp profesoral, ea a putut fi ridicată la rangul de facultate, care elibera și diplomă de licență. Activitatea științifică a profesorilor ei, care au publicat lucrări valoroase în „Seria teologică“, „Seria didactică“, „Popasuri duhovnicești“, „Biblioteca Bunului Păstor“, „Veniți la Hristos“, „Problemele vremii“ etc. o îndreptățește la aceasta, ea ajungând să fie socotită una din cele mai bune școli teologice ortodoxe.

Unei acuze formulate în „Tribuna“ încă înainte de primul război mondial, în 1910, că în Institutele teologice vin din licee elemente slab pregătite și fără a cunoaște o limbă modernă, îi răspunde un profesor sibian arătând că la școala de aici nu se primesc decât absolvenți ai gimnaziului (liceului) cu bacalaureat. O bună parte din aceștia aveau media „eminent“ și „bine“ la bacalaureat, iar un număr destul de mare cunoșteau limba germană. Criticul pripit era invitat să asiste la prelegeri pentru a se putea convinge personal de nivelul de pregătire al profesorilor.

Din statisticile păstrate în arhiva Institutului se poate constata numărul acelorora dintre studenți care cunoșteau una, două sau chiar și trei limbi străine. Comisarul Consistorului — istoric consacrat — care era Ilarion Pușcariu, după ce a asistat la prelegeri și examinări, a tras pe urma constatărilor făcute următoarea concluzie: „Progresul e la înălțimea cerută“. Această constatare o făcea înainte de primul război mondial. De atunci, această Instituție a mers continuu pe o linie ascendentă. Biserica, după ce s-a îngrijit ca această Instituție să aibă tot timpul dascăli formați la școli înalte, putea să le spună: încredințez soarta acestei Instituții în mâinile voastre de profesori și pedagogi! Și Biserica nu s-a înșelat în încrederea ce le-a acordat-o.

Din această scurtă incursiune prin istoria Institutului — în care unii intrați acum pentru întâia dată, iar alții vă aflați aici de unul, doi sau trei ani — se desprinde clar o constatare pentru voi toți, iubiți studenți: Nu vă aflați într-o instituție oarecare, ci într-una cu o veche tradiție de muncă serioasă, un adevărat laborator în care voi nu trebuie să fiți simpli asistenți, ci muncitori harnici pentru formarea voastră intelectuală și morală, cum au fost toate numeroasele serii care v-au precedat. Iată învățătura care se desprinde pentru voi din incursiunea făcută prin istoria acestui Institut.

Nu e de competența noastră să facem o apreciere în ce măsură corpul profesoral actual a continuat tradiția de muncă stăruitoare a înaintașilor. Aceasta e de căderea altora și judecata o puteți face chiar voi înșivă dacă veți urmări munca științifică a dascălilor voștri.

Nu pot să nu amintesc aici cuvintele rostite de profesorul Dr. Nicolae Bălan la încheierea festivă a anului școlar, în 1906, când le-a spus tinerilor care îl ascultau, următoarele: „Să fiți fiecare din voi apostoli ai progresului în credință și în cultură, în credință prin cultură și în cultură sfântită prin darul credinței“. În aceste cuvinte rostite cu șase decenii în urmă de profesorul de atunci și mitropolitul de mai târziu al Ardealului era trasată linia directoare a pregătirii viitorilor slujitori ai altarelor strămoșești din Transilvania.

Un an mai târziu, când același profesor — pentru adâncirea culturii teologice — începuse să redacteze „Revista Teologică“, un poet talentat dădea sfatul ca noi să rămânem la tipul preotului vechi, „preotul cu molitfelnic“. Profesorul de teologie Nicolae Bălan i-a arătat, temeinic, că vremurile noi cer altfel de preoți. Într-adevăr, profesorul Nicolae Bălan — care cunoștea istoria, precum și tot zbuciumul și efortul făcut de Biserica ardeleană pentru a pregăti slujitori ai altarelor pe măsura vremurilor — își dădea seama că a rămânea la preotul cu molitfelnic ar fi însemnat o întoarcere îndărăt cu cel puțin o jumătate de veac. El cunoștea adevărul formulat în dictonul latin: „historia est magistra vitae“ și a știut să tragă învățăminte din el. Dar el mai știa și aceea că istoria este un judecător

nepărtinitor, care rostește sentințe implacabile împotriva acelor care nu știu să tragă din ea învățăminte. Atunci când era vorba de pregătirea slujitorilor altarelor pe măsura vremurilor, nu putea admite sub nici o formă o întoarcere îndărăt cu cel puțin o jumătate de secol, la „preotul cu molitfelnic“. Ca dogmatist, el cunoștea felul cum cu aproape două milenii înainte profetul Maleahi definea rostul preotului, când zicea: „Buzele preotului sînt paznicele științei și din gura lui așteptăm învățătura, căci el este solul Domnului Savaot“.

Iată pentru ce cu șase decenii înainte de vremea noastră, profesorul Nicolae Bălan a respins propunerea ce i-o făcea talentatul poet, ca Biserica să se oprească la tipul „preotului cu molitfelnic“.

La sfîrșitul cuvîntării mele, amintesc nu fără emoție, că după ce înainte cu doi ani s-a desprins din comunitatea noastră de muncă un valoros și apreciat profesor chemat la rosturi mai înalte de a ne fi profesor și îndrumător nouă tuturor, Profesorul Nicolae Mladin, actualul nostru Mitropolit al Ardealului, la sfîrșitul anului acestuia s-a mai desprins din această comunitate un alt muncitor unanim apreciat nu numai pentru pregătirea sa temeinică, ci și pentru devotamentul cu care a muncit timp de 20 de ani fără cîteva luni în această instituție. El este Părintele profesor Dr. Dimitrie Belu, trecut la pensie.

Să nu se supere acest om care în timpul carierei sale a fost ca un spic plin și cu toate acestea trufia nu l-a atins și nici modestia nu l-a părăsit și căruia nu i-a plăcut nici odată să vorbească despre sine, că-mi permit să dezvălui anumite amănunte din viața sa de trudă, unele cunoscute de la colegi de-ai săi, altele cunoscute de mine din timpul celor 29 de ani de împreună lucrare. O fac aceasta numai de dragul studenților noștri.

El este fiul unei familii numeroase, care ar putea spune — ca și regretatul Mitropolit Nicolae Colan — că era cu mult mai mare numărul copiilor din familie decît numărul pogoanelor de pe urma muncii cărora această familie trebuia să-și crească copii la școală. Datorită acestei situații, copilul dotat de Dumnezeu cu o minte ageră și învățat de mic să trudească, nu și a îngropat talanții cu care l-a dăruit Dumnezeu, ca sluga leneșă din Evanghelie, ci i-a fructificat încontinuu printr-o muncă stăruitoare, făcută zi de zi. Așa a ajuns să fie apreciat de toți colegii lui din seminar ca un fruntaș în muncă. A rămas același și la universitate și ca dovadă a aprecierii de care se bucura din partea dascălilor săi, unul din profesori i-a încredințat manuscrisul, care urma să fie tipărit și să devină un prețios manual, pentru ca studentul lui să-l revadă și să-i dea forma definitivă.

A fost unanim apreciat de colegii săi profesori cu care a lucrat împreună cîțva timp la Seminar.

Pentru pregătirea sa teologică temeinică a fost chemat în învățămîntul superior, încredințîndu-i-se catedra de Dogmatică de la Academia teologică din Oradea, ca și redactarea organului oficial al acelei Eparhii, „Legea românească“.

Urmărit parcă de o lege căreia n-aș cuteza să-i spun pe nume, Părintele Belu a cunoscut înfrîngerii, pe care însă cu puterea sa de muncă și cu tenacitatea sa a știut să le prefacă în biruințe.

După ce a adîncit temeinic specialitatea Dogmaticii, pe care o predă, a fost schimbat la catedra de Morală de la aceeași instituție. Prin munca stăruitoare depusă în această specialitate a devenit un profesor valoros de Morală. Citească-i oricine lucrarea „Premize pentru o nouă etică românească“ și mai ales lucrarea „Despre iubire“ și se va convinge de acest lucru.

La Institutul Teologic Universitar din Sibiu Părintele Belu a fost numit profesor la catedra de Omiletică, Catehetică și Pedagogie, deci la o nouă specialitate. Cum a ilustrat catedra pe care a ocupat-o dovedesc nu numai cursurile pe care le-a ținut, ci și studiile

variate publicate in diferite reviste ale Bisericii noastre Ortodoxe Române și mai ales în „Mitropolia Ardealului“.

Un profesor de Dogmatică bine orientat în specialitatea sa, dublat de un profesor de Morală cu studii temeinice și triplat de profesorul de Omiletică, Catehetică și Pedagogie, larg orientat în toate domeniile, și tocmai pentru aceea când ascultai în sala profesorală discuțiile pe care le purta cu unii din colegii săi asupra unor teme din specialitatea lor, sau a unor probleme generale teologice și bisericești, era o adevărată plăcere să asisti la aceste dezbateri.

De acest profesor cu o pregătire atât de multilaterală și cu un caracter moral ireproșabil — de care toți s-au apropiat cu încredere fiindcă știa să fie pentru toți un coleg bun — ne despărțim azi nu fără regret, mulțumindu-i pentru munca devotată desfășurată în cadrele acestei instituții.

Cred că exprim nu numai dorința colegilor și a studențimii, ci și a numeroaselor serii de absolvenți de la școlile bisericești unde a muncit timp de 39 ani, urîndu-i ca bunul Dumnezeu să-i întărească sănătatea șubrezită prin munca încordată și neîntreruptă în adevăratul înțeles al cuvîntului și să-l păstreze în viață spre a ne putea da încă lucrări valoroase pentru știința noastră teologică.

Amintesc aici și de desprinderea din aparatul nostru administrativ a unei valoroase muncitoare care timp de aproape 20 de ani a lucrat cu devotament în cadrele instituției în care a fost angajată în calitate de dactilografă. Este vorba de D-na Ana Mustea. Într-o mașinărie complicată, bunul mers al acelei mașinării este asigurat numai în măsura în care toate piesele, mari sau mici, își îndeplinesc cu conștiinciozitate rostul pe care îl au. La fel se întâmplă și într-o instituție. Bunul mers al acesteia este asigurat de conștiinciozitatea cu care cei care sînt angajați ai instituției își îndeplinesc obligațiile. D-na Ana Mustea, la locul ei de muncă, și-a îndeplinit îndatoririle cu vîrf și îndesat. Pentru aceea, astăzi, cînd se desprinde din aparatul nostru administrativ, trecută fiind la pensie, țin să-i mulțumesc, ca și Părintelui Profesor D. Belu, pentru devotamentul cu care a slujit instituția și pentru comportarea ei colegială față de toți ceilalți angajați din aparatul administrativ — și să-i urez multă sănătate și încă ani îndelungați. Locul D-nei Mustea a fost completat prin numirea în acest post a D-nei Magda Beraniu, o eminentă studentă și licențiată a Institutului nostru.

Țin să mulțumesc purtătorilor de grijă ai Instituțiilor noastre bisericești și deci și a Institutului nostru, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, și celorlalți I. P. S. și P. S. Ierarhi membri ai Sfîntului Sinod, pentru ocrotirea și interesul ce-l poartă bunului mers al acestor instituții.

Mulțumesc în special Înalț Prea Sfîntului Mitropolit Nicolae al Ardealului, purtătorul de grijă nemijlocit al acestui Institut, precum și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. S. Episcopi Teoctist al Aradului, Teofil al Clujului și Valerian al Oradiei, pentru tot sprijinul moral și material acordat în scopul bunei funcționări a acestui Institut.

Mulțumesc în mod deosebit Departamentului Culielor pentru sprijin.

Dorînd spor la muncă atât profesorilor cît și studenților, declar deschis anul academic 1968—1969.

Cînd rectorul Institutului a elogiat activitatea celor pensionați, semnalul aplauzelor a fost dat de I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae. Pentru fiecare din cei trecuți la starea de pensionari, Corul a intonat cîte un întreit „Mulți ani trăiască“, oferindu-li-se buchete de flori.

După cîntarea patriotică „Dragă-mi este țara mea“, de Gh. Șoima, dirijată de compozitor, a luat cuvîntul Înalț Prea Sfîntul Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Cuvîntarea Arhipăstorului nostru a avut, în rezumat, următorul cuprins:

*Prea Cucernice Părinte Rector,
Prea Cucernici Părinți Consilieri și Profesori și
Iubiți studenți teologi,*

Văd că prin cuvîntarea Părintelui rector începem acest an de muncă sub auspiciile istoriei, nu pentru că P. C. Sa este profesor de Istoria Bisericii Române, ci fiindcă anul în care ne aflăm este un an încărcat de amintiri istorice. Astfel, în primăvară — la 6 iunie a. c. — am sărbătorit nu numai noi, ci toate Bisericele ortodoxe și celelalte Biserici, precum și organisme bisericești de mare prestigiu internațional, cum este Consiliul Mondial al Bisericilor, împlinirea a 20 de ani de cînd Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost așezat la cîrma Bisericii noastre. Au fost trecute, cu acest prilej sărbătoresc, în revistă realizările Bisericii noastre înfăptuite în această epocă deosebit de dinamică, apostolatul social de slujire a năzuințelor obștești la o viață mai bună, trăită în pace și înfrățire, pe care l-a stimulat și desfășurat Prea Fericirea Sa.

După aceea am avut alte aniversări. Unele din ele au fost legate cu deosebire de Biserica transilvăneană. Astfel au fost: împlinirea a 200 de ani de la moartea Episcopului martir Inochentie Micu Klein, și împlinirea a 100 de ani de la votarea și intrarea în vigoare a Statutului Organic al lui Șaguna. Am pus astfel laolaltă aceste două figuri proeminente ale celor două Biserici românești din Transilvania, deoarece amîndoi și-au dăruit tot ce au avut mai de preț pentru ca Legea strămoșească a poporului român să rămînă neschimbată și astfel să servească și pe mai departe ca izvor de viață mai bună, liberă și prosperă, și să-i ajute să poată privi cu încredere realizarea neîntîrziată a visului lor de unitate.

Dar mai avem două aniversări.

La 21 octombrie se vor împlini 20 de ani de la înfăptuirea unității bisericești a românilor ardeleni, în orașul simbolic al tuturor împrejurărilor de afirmare tumultuoasă a energiilor românești care aveau să ne conducă la făurirea unității noastre statale și apoi a unității noastre bisericești: Alba Iulia.

După aceea, la 1 Decembrie, se vor împlini 50 de ani de la unirea Transilvaniei cu patria mamă, realizată pentru scurt timp de Mihai Viteazul în vremea sa, desăvîrșită în România socialistă a zilelor noastre.

Trăim, așadar, un an îmbelșugat în aniversări istorice, care ne îndreaptă atenția spre trecut. Aniversările acestea ne arată că Biserica noastră a fost totdeauna strîns legată de popor și că viața poporului nostru, sprijinită intens și constant de Biserica strămoșilor noștri, a avut un curs mereu ascendent, în ciuda vicisitudinilor unei istorii care ne-a fost de prea multe ori ostilă.

Idealurile care au animat în trecut pe fiii poporului nostru — care erau totodată și fii ai Bisericii noastre — ne obligă pe noi, cei de azi, să le pășim pe urme și așa cum ei au dat tot ce au avut pentru neam și pentru Biserică, să fim gata să aducem orice jertfe pentru propășirea Bisericii și a Patriei noastre scumpe.

Trecutul este conștiința unei permanențe, mărturia unei continuități de afirmare viguroasă, neîntrecută, a unui popor. El ne învață că noi, românii, sîntem un popor băstinaș aci, că trăim pe acest pămînt de două mii de ani neclătinați de nici o vijelie, că aici am muncit și am creat o cultură, aici am

apărat civilizația creștină de viforurile atîtor năvăliri, aici ne-am împlinit și ne împlinim misiunea noastră ca popor care trăiește în relații pașnice cu alte popoare și își aduce neîntrerupt contribuția sa la zestrea culturii mondiale.

La fel Biserica noastră: ea nu s-a limitat să se apere de primejdii care-i dădeau ocol periodic, ci și-a îndeplinit misiunea ei istorică de sprijinire a poporului român în eforturile lui eroice de apărare a creștinătății și de promovare a progresului pe plan internațional și intercreștin.

Iubiți studenți teologi,

Această continuitate a noastră ca popor, în fagașul tradițiilor poporului și Bisericii noastre, nu e ceva mort, ceva static, ci e o realitate în continuă mișcare, în neîntreruptă dezvoltare. Din spusele Părintelui Rector rezultă că tradiția acestui așezămînt teologic al Bisericii noastre nu a însemnat stagnare, ci dezvoltare continuă și în conformitate cu necesitățile poporului român. Noi nu privim spre trecut ca să rămînem acolo. Noi sîntem Biserică a tradiției și prețuim eroii și valorile creatoare ale poporului nostru, căci prin aceasta noi sorbim din trecut noi energii de viață. Tocmai de aceea, sorbind energii din trecut, muncim în prezent cu privirile îndreptate spre viitorul înscris în ființa și istoria poporului nostru. Înaintașii noștri ne-au transmis steagul idealurilor pentru care au luptat. Noi să facem la fel, să luptăm și noi ca fii ai Patriei și ai Bisericii străbune, pentru propășirea lor necontenită.

În epoca noastră, poporul român a ajuns — în timp foarte scurt — să se dezvolte, prin muncă susținută, în ritm accelerat. Dintr-o țară preponderent agricolă, am ajuns o țară industrial-agrară avansată, iar pe plan cultural, am devenit o țară care aduce o contribuție de preț la tezaurul culturii și civilizației generale. Acest progres realizat în zilele noastre, obligă pe toți cetățenii Patriei ca în solidaritate nezdrușcinată cu Conducerea țării, să facem tot ce e necesar pentru ca ritmul de construire a unei vieți noi, liberă, îndestulată și fericită, să meargă înainte, realizînd o viață înfloritoare pe pămîntul moșilor și strămoșilor noștri. Imperativul momentului istoric de azi este unitatea întregului popor pentru libertatea și înălțarea patriei noastre scumpe.

Dar și pe plan bisericesc imperativul vremii noastre este unitatea. Cler și credincioși, sîntem îndatorați să ne dăm contribuția la desfășurarea vieții noastre bisericești în conformitate cu tradițiile de veacuri ale Bisericii Ortodoxe Române, care este legată profund de istoria acestui popor și merge cu el mereu înainte în orice acțiune menită să asigure pacea, să sporească prestigiul și să garanteze libertatea Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Dacă în trecut am fost împărțiți în mai multe provincii și am dus dorul de a fi una, azi această unitate este o realitate vie, căci ne aflăm laolaltă toți fiii poporului nostru, într-o țară românească și împreună ne străduim s-o vedem din ce în ce mai înfloritoare, unitară și independentă.

Pe de altă parte, dacă de la 1700 încoa — de cînd împăratul habsburg și tunurile generalului Buccow, ne-au despărțit în două Biserici — noi am dus mereu dorul de-a ne regăsi una și bisericește, iată că în vremea noastră, cînd România a devenit una și neîmpărțită, trăim și noi o viață bisericească unitară, în cadrele Bisericii Ortodoxe Române, una și nedespărțită, liberă și independentă.

Acest fapt e semnificativ: Unitatea noastră bisericească nu s-a putut realiza decît atunci cînd poporul român — devenit stăpîn pe soarta sa — a avut posibilitatea de a-şi realiza ambele unităţi, şi cea statală, şi cea bisericească. Atîta vreme cît poporul nostru era rob şi împărţit, unitatea noastră bisericească a fost zădărnicită, căci aşa cereau interesele împăraţilor străini de legea şi de poporul nostru. Cu toate acestea legea strămoşească a rămas aceeaşi în toate bisericile româneşti, iar dorul după unitatea bisericească a fost mereu viu şi voinţa de refacere a acestei unităţi s-a manifestat mereu. Realizarea ei însă a fost posibilă numai după ce poporul însuşi a pornit pe calea făuririi unei vieţi noi, o viaţă pentru sine şi nu pentru alţii.

Dar dacă unitatea noastră bisericească a devenit cu putinţă de înfăptuit cînd poporul şi-a creat o ţară nouă, nu e mai puţin adevărat că şi unitatea bisericească este o contribuţie la întărirea unităţii poporului. Prin faptul că acum Biserica străbună e una, liberă, autocefală, noi aducem în chip firesc contribuţia noastră la afirmarea unităţii, independenţei, libertăţii şi la întărirea Patriei noastre scumpe.

În această perioadă a afirmării unităţii noastre indestructibile, imperativul major, naţional şi bisericesc deopotrivă, este acela formulat de însuşi Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cînd s-a rugat Părintelui ceresc „ca toţi să fie una“ (Ioan 17, 11. 21. 22), pentru ca Hristos însuşi să fie factor de unitate nu numai bisericească ci şi patriotică în sînul celui popor, unde Biserica Lui a luat trup.

E absurd ca Iisus Hristos să fie folosit drept motiv de dezbinare spirituală a unui popor, cum s-a încercat la noi de atîtea ori de către cei ce aveau interes să ne dezbină bisericeşte ca să ne poată domina şi exploata şi politiceste. Iisus Hristos este dragoste. Iisus Hristos şi Biserica Lui respectă specificul fiecărui popor, respectă naţiunea. Biserica noastră strămoşească e Biserica ortodoxă, dar şi română totodată, dreapta noastră credinţă, Ortodoxia, e împletită organic cu viaţa credincioşilor noştri, e împletită cu viaţa poporului nostru.

De aceea, noi, cei ce avem rădăcinile fiinţei noastre înfipte în glia străbunilor şi în sufletele cărora clocotesc vişornitele veacurilor şi idealurile viitorului, avem datoria să fim una — acum şi totdeauna — pentru ca pe temelia de stîncă a unităţii noastre să se înalţe mereu şi Biserica şi Patria.

Iată ce ne învaţă istoria: să fim mereu „contemporani“, mereu în pas cu vremea. Mitropolitul Andrei Şaguna chema pe preoţii şi păstoriţii săi să lucreze totdeauna în conformitate cu adevărul Ortodoxiei, dar şi cu spiritul vremii. Chemarea aceasta e valabilă şi pentru noi, cei de azi. De aceea noi mergem împreună cu poporul nostru, fără şovăire, pentru ca în lume să fie pace şi toată omenirea să ajungă să se împărtăşească de o viaţă mai bună.

Iubiţi studenţi teologi,

Totodată Părintele rector a amintit aici despre desprinderea dintre noi, prin pensionare, a unui eminent profesor şi a unei ostenitoare vrednice din slujba Institutului nostru teologic.

Această cinstire, pe care toţi le-o aducem este pentru noi un îndemn de a vă baza viaţa pe muncă şi pe trăire duhovnicească. Să fiţi încredinţaţi că numai cucerind cu cît mai multă osîrdie visteriile teologiei şi energiile vieţii spirituale, veţi primi cununa vredniciei pentru roadele ce le veţi culege

spre binele Bisericii străbune și al poporului nostru. „Vremea bună se cunoaște de dimineată”. Încă de aici, de pe băncile Institutului se vor afirma studenții teologi care au vocație pentru slujirea altarului străbun și pentru întărirea și continua înflorire a Patriei iubite.

Noi ne bucurăm că ați ales calea teologiei, dar vă prevenim că teologia nu e numai studiu, înmagazinare de cunoștințe, ci și trăire în calea lui Dumnezeu, în calea Bisericii. Dacă în propovăduirea voastră se vor revărsa suvoaiele de energie duhovnicească și de curăție sufletească ale unei vieți trăite în Iisus Hristos, atunci nu v-ați pregătit îndeșert să slujiți lui Dumnezeu și poporului nostru.

Dumnezeu nu e o noțiune abstractă. Pentru noi, credincioșii, El este o realitate vie, pe care preotul o trăiește la altar și în lume, căci el vede în toate cele ce sînt o rațiune divină care îndrumază spre țeluri superioare întreaga existență, cu o înțelepciune mai presus de puterea noastră de pricepere. Noi, cei ce ne aflăm în slujba lui Dumnezeu și înțelegem că Dumnezeu vrea desăvîrșirea lumii, avem datoria de a ne pregăti să fim colaboratori la această lucrare divină, în conformitate cu voia lui Dumnezeu și spre ținta unei desăvîrșiri finale a poporului nostru și a tuturor popoarelor lumii.

* Iubiții mei,

Epoca noastră este o epocă de progres extraordinar. În zece ani trebuie revizuită toată agonisita tehnică și științifică, deoarece ritmul lor de dezvoltare impetuoasă face ca cuceriri recente să fie curînd depășite.

Acest ritm accelerat al vieții, al progresului ne obligă să nu stăm în fața lui, încremeniți și întorși spre trecut, ca soția lui Lot, ci să talmăcim dubul de viață dătător al Evangheliei lui Hristos pentru credincioșii acestor vremuri de progres extraordinar. Noi nu trebuie să fim teologi care se opresc la un anumit stadiu de gîndire teologică, ci să fim creștini ai epocii noastre, să gîndim creștinește pe măsura înnoirilor care se realizează în această epocă. Această înnoire — care corespunde înnoirilor contemporane generale — e posibilă de realizat, căci creștinismul e duh înnoitor care ne dă puteri de colaborare la progresul omenirii, puteri dobîndite din dubul lui Hristos și din sufletul poporului nostru.

De aceea, noi nu ne simțim izolați în coterporaneitate, ci ne simțim o părticică a omenirii în marș, în luptă pentru idealuri care sînt creștinești și umanitare totodată, pentru pacea și propășirea poporului nostru și a omenirii întregi.

Biserica noastră este Biserica dreptmăritoare, dar această convingere nu ne face să fim îngîmfăți; noi nu avem orgoliul unicității, ci — întru dragoste și smerenie — colaborăm cu toate Bisericile, pentru ca împreună să ajutăm omenirii și poporului nostru să-și realizeze viața cea nouă.

Dumnezeu lucrează în fiecare om, în fiecare popor, care face binele, căci tot binele din lume nu e numai de la om, ci și de la Dumnezeu. De aceea noi stăm cu inimă deschisă în fața înnoirilor actuale și ne străduim să avem mulțumirea de-a fi adus și contribuția noastră la propășirea poporului nostru și a întregii omeniri.

Acestea sînt perspectivele în care se încadrează munca și rugăciunile voastre de fiecare zi. Ele nu se îndeplinesc de formă, ci cu bucuroasă convingere și cu statornică râvnă personală. Prin ele vă formați ca să deveniți luptători vrednici pentru dezvoltarea vieții celei nouă a poporului nostru. Fiecare clipă are un preț nemărginit. O dată pierdută, clipa aceea e o pierdere și pentru Biserică și pentru popor. Noi nu putem admite să se piardă nici o picătură din energiile poporului nostru, ci ele trebuie folosite astfel încît prin aceasta să împlinim idealurile care ne stau în față ca popor și ca dreptcredincioși români.

Să fiți dar, iubiți studenți teologi, vrednici de epoca noastră strălucită; să fiți vrednici de rolul pe care-l aveți de îndeplinit ca mîine în parohiile noastre, în slujba Bisericii noastre, în slujba țării noastre.

Poporul și Biserica noastră nu s-au lăsat timorați de asprimea vămilor prin care le-a fost dat să treacă vreme de veacuri. Dimpotrivă, cu încredere în Dumnezeu și cu entuziasm creștinesc și românesc, au privit și au tins mereu înainte, spre idealurile care în zilele noastre sînt o fericită realitate. Așa vă vrem să fiți și voi, entuziaști și însuflețiți în munca voastră pentru Biserică și Patrie, iar dacă veți fi astfel, și noi ne vom simți tineri în mijlocul vostru și, împreună, vom merge înainte, spre noi biruințe, care vor pune în deplină valoare vredniciile Bisericii străbune și ale poporului nostru.

I. P. S. Sa a urât apoi Corpului profesoral activitate rodnică și la înălțimea vredniciilor acumulate pînă acum în slujirea Bisericii și poporului, iar studenților teologi le-a dorit un an spornic în muncă și viață morală cu cel mai ales cîștig teologic și duhovnicesc și cu deplină dăruire sufletească, spre a agonisi un cîștig intelectual și moral cît mai folositor pentru Biserica Ortodoxă Română și pentru scumpa noastră Patrie.

Muncind și formîndu-ne astfel — a spus I. P. S. Sa — noi aducem cea mai bună mărturie de cinstire Sfîntului Sinod al Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părintele nostru Patriarh Justinian, precum și înțeleptei Ocîrmuirii a Patriei noastre socialiste, — și astfel ne aducem contribuția la unitatea, libertatea, independența și înflorirea poporului nostru.

Dumnezeu să vă binecuvînteze și să binecuvînteze lucrarea noastră cu roade însutite, după voia Lui preasfîntă și spre binele Bisericii și al întregului nostru popor.

*

Aplauze călduroase — care s-au transformat uneori în ovații la adresa Ocîrmuirii noastre de Stat și bisericești — au întretăiat adeseori cuvîntul Arhiepiscopului nostru, creînd o atmosferă de mare însuflețire patriotică și duhovnicească.

Petrecut de aplauze și de acordurile Imnului arhieresc, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a părăsit aula împreună cu însoțitorii săi, îndreptîndu-se spre Reședința sa.

Festivitatea a avut un nivel deosebit de ridicat de atitudine ortodoxă și de vibrație patriotică.

DESCHIDEREA CURSURILOR ANULUI ȘCOLAR 1968—1969 LA ȘCOALA DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARUL TEOLOGIC DIN CLUJ

Luna septembrie a constituit pentru membrii Corpului profesoral, după o binemeritată vacanță, începutul unui nou an de muncă. Examenele de admitere au fost o adevărată surpriză atît în ce privește numărul candidaților cît și al nivelului pregătirii lor. Comisia examinatoare, avînd ca președinte pe P. S. Episcop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului, a luat act cu deosebită satisfacție de pregătirea temeinică a candidaților.

În aceeași lună au mai avut loc o serie de lucrări administrative menite să îmbunătățească bunul mers al școlii. Între acestea menționăm, ca o lucrare deosebită, mărirea sufrageriei și înzestrarea Seminarului cu mobilier școlar nou.

Marti, 10 octombrie a. c., au început primele contacte între elevi și profesori. Dimineata, în careul format de elevii școlii, asistați de membrii Corpului profesoral, pâr. director și pâr. duhovnic au săvîrșit „Sfințirea apei mici” și — după vechea tradiție ortodoxă s-au stropit cu apă sfințită cei prezenți și localul școlii.

Din motive bine întemeiate deschiderea festivă a anului școlar n-a putut avea loc decît în 5 octombrie a. c. În această zi profesorii, elevii și o numeroasă asistență au primit la orele 12, în acordurile imnului arhieresc, pe P. S. Sa Episcopul *Teofil* înconjurat de membrii permanenței Episcopiei Cluj.

Cuvîntul de deschidere l-a rostit pâr. director Ioan Pop, mulțumind P. S. Episcop *Teofil* pentru bunăvoința de a lua parte la acest moment important din viața noului an școlar. Apoi, adresîndu-se elevilor, P. C. Sa a spus printre altele că ei trebuie să-și folosească timpul cu multă înțelepciune ca să poată deveni adevărați urmași ai lui Iisus Hristos. „Zilele voastre trebuie să fie o adevărată lucrare pentru servirea lui Dumnezeu, pentru servirea semenilor voștri și o continuă strădanie de zidire individuală. La idealul desăvîrșirii personale nu puteți ajunge decît prin muncă și rugăciune susținută”.

Adresîndu-se reprezentanților Institutului Teologic Protestant din Cluj, pâr. director mulțumește pentru frumoasa colaborare existentă între studenți și elevi și își exprimă convingerea că anul acesta ea va fi și mai rodnică avînd în vedere și experiența anilor trecuți.

În încheiere P. C. Sa a adus mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru grija ce o poartă Seminariilor din țara noastră. Aceleași mulțumiri au fost adresate Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P.P. S.S. Episcopi *Teofil* al Clujului și Valerian al Oradiei, care în calitate de patroni ai școlii au contribuit în mod deosebit, prin cuvînt și faptă, la buna desfășurare a procesului de învățămînt. O adîncă recunoștință este adresată Conducerii Departamentului Cultelor și Conducerii Statului care ne-au stat în ajutor pentru crearea unor condiții optime de școlarizare.

În cuvîntul său de învățătură P. S. Episcop *Teofil* a amintit elevilor că preoții sînt chemați să conlucreze cu Iisus Hristos în opera de tămăduire a bolnavilor. Favorul pe care l-ați primit nu trebuie neglijat. Chemarea trebuie cultivată prin înconjurarea păcatului și încercarea de a cîștiga evlavie, care întru toate este de folos. Cîștigînd evlavie veți putea face și pe alții evlavioși. Ea este secretul fericirii pămîntești și al celei cerești.

„La aceasta trebuie să adăugați o temeinică pregătire teologică prin care să deveniți adevărați apostoli. Numai printr-o astfel de pregătire veți ajunge să oferiți credincioșilor o tâlcuire folositoare a Sf. Scripturi, deosebindu-vă de cei ce fac o tâlcuire eronată, făcându-se prooroci mincinoși care propovăduiesc o falsă mîntuire. Sarcina voastră este să fiți ajutătorii Medicului ceresc, tâlcuind după rînduiala tradițională Sf. Scriptură, combătînd pe falșii profeți“.

P. S. Sa a adus apoi binecuvîntarea P. F. Părinte Patriarh Justinian, care veghează prin Regulament și Inspectorii patriarhali asupra bunului mers al învățămîntului teologic; de asemenea binecuvîntarea Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și a P. S. Valerian al Oradiei care și-au trimis aici pe viitorii colaboratori. Binecuvîntînd pe pînă și d-nii profesori și îndemnîndu-i să reverse din bogăția lor intelectuală cunoștințe folositoare elevilor, P. S. Sa a încheiat prin cuvintele: „Cu Dumnezeu înainte!“.

În încheierea programului corul elevilor a interpretat bucata „Cu noi este Dumnezeu“.

M. B.

VIZITA P. S. EPISCOP VICTORIN LA SIBIU

În 18 septembrie a. c. a sosit în țară Prea Sfinția Sa *Victorin Ursachi*, Episcopul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America.

Prea Sfinția Sa a fost oaspetele Prea Fericitului Părinte Patriarh *Justinian* și al altor înalți ierarhi ai Bisericii noastre.

În seara zilei de marți, 1 octombrie a. c. — venind din Moldova, unde a fost oaspetele Î. P. S. Mitropolit Dr. *Iustin Moiescu* — P. S. Episcop *Victorin* a sosit la Sibiu, însoțit fiind de Î. P. Cuv. Arhimandrit *Justinian Dalea*, mare ecleziarh al Catedralei Sfintei Patriarhii.

La Reședința mitropolitană, alesul oaspete a fost întîmpinat cu frățească dragoste de către Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Dr. *Nicolae Mladin*, de față fiind slujitori bisericești de la Arhiepiscopie și de la Institutul Teologic Universitar.

Miercuri, 2 oct. a. c., Arhipăstorul nostru a condus pe P. S. Episcop *Victorin* în vizita pe care a făcut-o așezămintelor noastre bisericești — Catedrala mitropolitană, Bibliotecă și Tipografia eparhială, birourile Consiliului Arhiepiscopesc și ale Protopopiatului județean, Căminul preoțesc și Institutul Teologic de grad Universitar.

În aula Institutului Teologic, înalții ierarhi au fost întîmpinați cu Imnul arhieresc de Corul studenților teologi, dirijat de P. C. Prof. *Gheorghe Șoima*.

Luînd loc la masa prezidială împreună cu Î. P. Cuv. Arhim. *Justinian Dalea* și cu P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. *Belascu*, înalții ierarhi au fost salutați cu respect și căldură de către P. C. Rector Dr. *Sofron Vlad*, care a spus în esență următoarele:

Pentru Institutul Teologic Universitar din Sibiu, vizita pe care i-o face Prea Sfințitul Episcop *Victorin* este un moment deosebit de solemn, care cinstește acest așezămînt bisericesc. Aceasta, cu atît mai mult cu cît între Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America și Institutul nostru teologic există o legătură mai veche decît s-ar putea crede.

Se știe că încă spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și mai ales la începutul celui ce i-a urmat, o mulțime de români transilvăneni — mînați de strîmtorarea economică de-acasă — au emigrat în America, unde sperau atunci să se procopsească mai cu înlesnire. Unii dintre ei s-au întors; alții au rămas acolo, devenind cetățeni harnici și devotați noii lor patrii, Statele Unite ale Americii sau Canada.

Românii emigrați dincolo de Atlantic s-au organizat și au format comunități bisericești — parohii — păstorite de preoți pregătiți mai ales în acest Institut. Astfel s-a încheiat și s-a menținut între ei și acest așezământ bisericesc o legătură sufletească strânsă, care durează și astăzi.

Parohiile ortodoxe române din America au stat o vreme în legătură canonică directă cu Arhiepiscopia Sibiului (resp.: Mitropolia Ardealului), care a trimis acolo pe consilierul arhiepiscop Tr. Scorobeț — ridicat apoi la treapta de arhiereu — spre a ajuta la organizarea lor în cadrele unei episcopii proprii. Primul episcop al lor, Policarp Morușca, a plecat tot de la Sibiu. Împrejurări nefericite — pricinuite de izbucnirea celui de al doilea război mondial, care l-a prins în țară — l-au împiedicat, însă, să rămână pînă întru sfîrșit în mijlocul păstoriților săi.

Urmașul său a fost Episcopul Andrei Moldovan, care de asemenea s-a pregătit în Institutul nostru teologic.

Acum doi ani, parohiile ortodoxe române din S.U.A. și Canada au fost cercetate vreme de mai bine de două luni — din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a Mitropolitului Nicolae Colan al Ardealului — de un distins profesor al Institutului nostru, care astăzi este Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Nicolae Mladin. I. P. S. Sa a dus peste tot cuvîntul de zidire sufletească al credinței din străbuni și de învioreare a conștiinței de români a dreptcredincioșilor noștri frați de dincolo de Atlantic.

Legăturile strînse dintre Mitropolia Ardealului și frații români ortodocși din America sînt oglindite fidel și în presa noastră bisericească. Cine cercetează „Telegraful Român“ de la întemeiere și pînă bine de curînd, găsește presărate în coloanele sale o mulțime de știri care arată că românii din America țineau legături strînse cu frații lor de acasă, mai ales prin danii trimise parohiilor cărora le-au aparținut înainte de-a emigra. Multe dintre bisericile noastre — de la sate, mai ales — au primit obolul unor credincioși români cetățeni ai S.U.A. sau Canadei, care au mărturisit astfel legătura sufletească ce o aveau cu Biserica noastră și cu frații lor din țară.

Bucuroși de a-l întâmpina cu toată dragostea și prețuirea în această casă a Bisericii — unde P. S. Episcop Victorin vine ca acasă — îi spunem din toată inima: Bine ați venit în mijlocul nostru.

Aplauze călduroase au salutat pe alesul oaspete al Arhipăstorului nostru.

A răspuns Prea Sfințitul Episcop Victorin, spunînd:

Înalț Prea Sfințite Părinte Mitropolit,

Prea Cucernice Părinte Rector,

Prea Cucernici Părinți Profesori,

Iubiți studenți teologi,

Am coborît la Sibiu de la Sfînta Mînăstire Bistrița (de lîngă Piatra Neamț) cu inima stăpînită de bucuria revederii cu Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului. Vojam să-l întîlnesc personal și să-i exprim simțămintele mele de aleasă prețuire, precum și felicitări călduroase pentru înalta chemare arhipăstorească de care s-a învrednicit a se împărtăși prin ridicarea sa în scaunul Mitropoliei restaurate de marele Andrei Șaguna.

Felicitările pe care i le exprim sînt și ale păstoriților mei ortodocși români din cele două Americi, care se trag în majoritate covîrșitoare de pe aceste meleaguri ale Ardealului.

Acești români n-au venit în America numai ca să-și facă un rost mai bun decît acasă — unde luptau din greu cu efectele unei strîmtorări econo-

mice — ci și ca misionari purtători ai credinței ortodoxe române în țărmurile de dincolo de Atlantic.

Începuturile Ortodoxiei în S.U.A. le-au făcut emigranții români din Transilvania, cărora li s-au adăugat apoi alți emigranți ortodocși. Toți aceștia au trecut Atlanticul cam în același timp, majoritatea după anul 1900.

Mă simt adînc mișcat sufletește acum cînd mă aflu în această aulă, între tineri care se pregătesc să poarte flacăra dreptei noastre credințe în aceste vremuri în care se caută — cu deosebire prin Mișcarea ecumenică — apropierea dintre Bisericile din Răsărit și Apus. Spiritul ecumenist se simte intens mai ales acolo unde trăim laolaltă cu alte organizații religioase bisericești.

Cînd mă găsesc într-un Institut teologic cu tradițiile și faima celui din Sibiu, mă gîndesc la înălțimile de gîndire, de înfăptuire și de trăire superioară spre care tinde astăzi toată lumea.

În legătură cu misiunea noastră bisericească în America, aș vrea să spun că deși unii dintre credincioșii români și-au pierdut limba — adoptînd-o pe cea care se vorbește îndeobște acolo: engleza — ei nu și-au părăsit însă credința din străbuni. Avem acolo biserici mărețe, care sînt pline de credincioși. Corurile sînt aceleași ca aici, cîntăm aceleași cîntări bisericești și românești, aprindem lumînări în fața acelorași icoane ortodoxe răsăritene. Într-un cuvînt, fie că vorbesc românește, englezește sau franțuzește, aceeași credință dreaptă și aceeași evlavie îi face pe toți să vină la altarul părinților lor.

Dar credincioșii noștri din America vin și aici, în țara de obîrșie, să vadă viața pe care o ducеți, să se roage și să plîngă la mormintele străbunilor ale părinților. Alipirea lor de Biserica strămoșească — aceeași, aici și acolo — îi mentine strîns legați de originea lor națională, românească. Ei sînt mîndri cînd află înălțimea la care se ridică Biserica Ortodoxă Română și țara românească astăzi, și mîndria aceasta îi stăpînește și pe cei tineri, dintre care unii uitînd limba română și-o exprimă în englezește.

Dar mîndria de-a fi român nu e o negare a cetățeniei lor americane. Dimpotrivă, ea este o afirmare a înaltelor calități naționale pe care le întruchițează românii emigrați acolo: credință puternică în Dumnezeu, evlavie nefățărită și comportare morală exemplară. Din statisticile care se fac periodic, rezultă că în America nu există condamnați pentru călcare de lege, de origine română. Faptul acesta este apreciat în mod deosebit de celelalte comunități naționale.

Preoții noștri din America sînt chemați adeseori la întrunirile altor comunități bisericești, fiind consultați să-și dea părerea în unele probleme de viață bisericească, mînăstirească și cetățenească.

Calitățile alese pe care românii le-au adus acolo rodesc în înfăptuiri de viață bisericească și culturală care ne fac cinste.

În ce privește legăturile mele cu Institutul Teologic Universitar din Sibiu, le consider deosebit de strînse întîi de toate prin aceea că I. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin a ostenit ca un adevărat misionar ortodox român între noi, acum doi ani, iar pe mine, personal, m-a îndatorat mult sufletește în împrejurări deosebit de importante, m-a încurajat și m-a sprijinit în drumetile pe care le-am făcut atunci împreună.

În al doilea rînd, pe cei mai mulți dintre aleșii profesori ai acestui Institut i-am cunoscut îndeaproape — unii fiindu-mi colegi — pe băncile aceleiași Facultăți de Teologie. Cu negrăită bucurie îi revăd, după o trecere de

decenii, ostenind cu spor și cu prestigiu în preajma și sub călăuzirea Î. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin.

Folosesc acest prilej spre a da expresie deosebitului meu respect față de Î. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin, ocîrmuitorul Mitropoliei din partea căruia am primit pe cei mai mulți preoți activi în America.

P. S. Sa a încheiat transmițînd Părintelui Rector, Părinților Profesori și studenților teologi îmbrățișări frățești de la P. S. Sa și de la românii din America, urîndu-le să poarte flacăra credinței noastre cu vrednicia străbunilor, pentru slava Bisericii noastre și mîndria neamului nostru românesc.

În aplauzele entuziaste ale celor prezenți, Corul a cîntat „Mulți ani“!

A luat apoi cuvîntul Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae, spunînd:

Intr-adevăr, sînt adînc impresionat de această plăcută întîlnire cu Prea Sfințitul Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America.

Au trecut doar doi ani de cînd — ca trimis al Patriarhiei Române și al Mitropolitului Nicolae Colan al Ardealului — am reprezentat Biserica Ortodoxă Română și Mitropolia noastră la solemnitățile împreunate cu sfințirea întru arhierie a P. S. Episcop Victorin. Aceste solemnități au avut loc la catedrala ortodoxă română din orașul Windsor (Canada), cu participarea a trei arhiepiscopi ortodocși greci aflați sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol și a Patriarhiei Apostolice din Ierusalim.

Tot atunci, am luat parte la instalarea P. S. Episcop Victorin, care a avut loc în Biserica „Sfînta Treime“ din orașul Detroit (S.U.A.). Instalarea a fost făcută — în numele Sfîntului Sinod al Bisericii noastre și al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — de către Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, de față fiind și un arhiepiscop din Patriarhia Ierusalimului.

Nu mă puteam gîndi atunci că o să am plăcuta ocazie de a-l primi pe P. S. Episcop Victorin, ca oaspete scump nouă, aici în Reședința mitropolitană a Ardealului.

În cele două luni petrecute acolo, vizitînd diferite parohii ortodoxe române din S.U.A. și Canada, am avut posibilitatea să cunosc îndeaproape viața bisericească și simțămintele de atașament puternic față de Biserica strămoșească și față de poporul român ale unor cetățeni loiali față de patria americană în care viețuiesc și muncesc. Deși departe, ei au legături sufletești și manifestări de viață bisericească și națională care îi mențin în strînsă legătură cu familiile lor de-acasă și, prin aceasta, cu țara și poporul român.

Dorul de țară e o realitate care-i face să vină din cînd în cînd aici, ca să-i revadă pe cei dragi și să cunoască țara în noua ei înfățișare și apoi, cu sufletul plin de duhul de viață românească de acasă, să se întoarcă la rosturile lor firești de departe.

Am văzut acolo imagini din România, în culori, proiectate în reuniuni de familie; am ascultat cîntece românești, populare, și romane, executate la pian sau cu vocea, — și mi-am dat seama că o părticică din sufletul românesc vibra intens în sînul acelor familii.

Această legătură cu țara de obîrșie a fost cultivată de Biserica noastră și este împletită cu viața bisericească. Acolo, toată viața românească se desfășoară în Biserică. Biserica săvîrșește și lucrarea de cultivare a limbii române,

de menținere și practicare a obiceiurilor și datinilor românești. Biserica parohiei este centrul vieții românești. De aceea, multe biserici au la subsol săli pentru festivități la care se întâlnesc și se manifestă ca acasă credincioșii români.

Țara noastră avea acum doi ani un prestigiu foarte înalt acolo. Acest prestigiu a crescut mereu. Cei ce ne-au vizitat între timp, s-au întors la vetrele lor plini de mândrie că poporul român, popor viguros, își ridică Patria, fără conținere, pe noi culmi de civilizație și progres.

Dar și noi sîntem mîndri de românii din America, deoarece ei se afirmă cu vrednicie în toate ramurile de activitate obștească, dăruind patriei lor adoptive — S.U.A., Canada ș. a. — toate capacitățile lor și arătînd astfel forța de creație a poporului român. Noi ne bucurăm că acești frați ai noștri poartă cu cinste numele de român, fapt care adevărește că românii, oriunde s-ar găsi, știu să se arate plini de omenie, talentați și harnici.

Acestea sînt impresiile pe care le-am cules și constatările pe care le-am făcut în drumetriile mele dincolo de Atlantic (și pe care le-am publicat, la timpul său, în revista „Mitropolia Ardealului”, anul XI, nr. 9—10, sept.—oct. 1966, p. 664—671).

Astăzi, românii ortodocși din America sînt păstoriți cu vrednicie de P. S. Episcop Victorin. P. S. Sa este o personalitate proeminentă a întregii Ortodoxii și a Mișcării Ecumenice din America.

Originar de lîngă Siret, din comuna Mînăstioara, și-a făcut studiile teologice, filozofice, pedagogice și juridice la Universitatea din Cernăuți. Stareț al Sf. Mînăstiri Neamțu, profesor și director al Seminarului teologic monahal de acolo, pentru vrednicia dovedită în slujirile ce le-a îndeplinit, a fost trimis de cîrmuirea noastră bisericească la Ierusalim, ca superior al bisericii ortodoxe române de acolo. Vreme de zece ani a făcut cinste Bisericii noastre la Locurile Sfinte, pentru care pricină a fost trimis apoi la alte osteneli duhovnicești în Statele Unite ale Americii. Acolo s-a afirmat ca eminent profesor de seminar teologic. Cursurile sale de teologie pastorală și din alte discipline teologice sînt folosite și azi de elevii de seminar teologic și de preoții noștri. Multiplicate în limba engleză, ele au o circulație și o utilizare mai largă, adică dincolo de limitele Episcopiei române.

Pe lîngă aptitudinile și strădaniile didactice, P. S. Episcop Victorin are o viață duhovnicească pilduitoare. P. S. Sa trăiește profund duhul Bisericii Ortodoxe și se identifică întru totul cu acest duh. Din această trăire personală adîncă și autentic creștină ortodoxă se răspîndesc pretutindeni razele binefăcătoare ale unei vieți religioase morale intense și superioare.

Teologia, dacă nu este hrănită de trăirea în Iisus Hristos, este „literă moartă”. Teologia are viață numai dacă cel ce și-o însușește, trăiește în plinitudinea realității divine și o face roditoare în viața Bisericii, în viața poporului căruia îi aparține.

Această teologie vie o întrupează P. S. Episcop Victorin. De aceea, exemplul pe care-l dă, polarizează în jurul P. S. Sale pe preoți și credincioși, creîndu-i alesului ierarh un prestigiu moral deosebit în comunitatea celorlalte confesiuni și biserici din America. P. S. Sa este membru de seamă al Consiliului permanent al Episcopilor canonici din America, episcopi care sînt în relații legitime cu Patriarhiile canonice. Acest consiliu discută și soluționează problemele generale ale ortodocșilor din America.

P. S. Episcop Victorin este apoi un ecumenist cunoscut și prețuit. La hirotonirea sa într-un arhiepiscop, în semn de deosebită cinstitoare personală, au luat parte, între alții, un episcop romano-catolic, un episcop anglican ș. a., — iar ministrul afacerilor externe al Canadei, Dl Paul Martin — de asemenea prezent la solemnitate — a declarat că sfințirea ca vlădică a P. S. Episcop Victorin este cea mai mare manifestare ecumenistă care a avut loc vreodată în orașul Windsor.

Iată numai câteva elemente din viața parohiilor ortodoxe române din America și din vredniciile ierarhului care le conduce înțelepțește pe calea Ortodoxiei românești, în legătură canonică, legiuită cu Sfântul Sinod al Bisericii noastre, cu celelalte Biserici ortodoxe, și pe calea menținerii conștiinței românești, în deplină loialitate cetățenească-patriotică față de statele în care viețuiesc și muncesc.

Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America e în legătură cu Sfântul Sinod al Bisericii noastre, dar ea are autonomia sa, legătura ei cu Biserica noastră fiind spirituală și canonică. Ea se conduce singură, desfășurându-și activitatea în conformitate cu condițiile de viață și cu trebuințele duhovnicești ale credincioșilor de acolo. Acești credincioși și-au păstrat credința strămoșească și conștiința națională cu care s-au dus în America și au jertfit bucurios pentru construirea unei biserici, pentru înființarea de cursuri românești pe lângă parohii, pentru întreținerea preoților și a activității acestor parohii. Ei își manifestă cu vigoare credința lor ortodoxă și conștiința de români. Mitropolia Ardealului i-a sprijinit tot timpul, trimițându-le — cum s-a arătat aici — doi episcopi și nenumărați preoți.

Dar și episcopul lor de-acum, P. S. Sa Victorin — moldovean prin naștere — e tot vlăstar din Ardeal prin strămoșii săi. Acest vlăstar al unor străbuni ardeleni a ajuns să păstorească în America credincioși ortodocși români care — în majoritate — își au obârșia pe plaiurile ardelenesti. Sînt coincidențe istorice care ne dau de gîndit. Dar noi nu facem deosebiri întreolaltă pe considerente regionale, căci aceste deosebiri n-au însemnătate. Noi toți sîntem români ortodocși, fii ai unei țări înfloritoare, urmași ai înaintașilor eroici care au luptat cu aceeași tărie și pentru credința din străbuni, și pentru libertatea și propășirea poporului român.

Mulțumind P. S. Episcop Victorin pentru faptul că — în călătoria sa prin țară — a venit să ne vadă și aici acasă, ca atîția alți oaspeți de seamă, și să ne dea prilejul de-a ne împărtăși de bucuria de a fi împreună, îl rugăm să transmită preoților și credincioșilor ortodocși români din America toată dragostea noastră, asigurându-i de cel mai deplin sprijin frătesc din partea noastră. Toți sîntem frați în credința strămoșească și ca români. Toți contribuim la întărirea prieteniei dintre poporul român și poporul american — și împreună cu celelalte popoare, sprijinim mersul întregii omeniri spre o stare de real progres material și spiritual.

I. P. S. Sa a încheiat rugînd pe Dumnezeu să ne ajute să se întărească legăturile dintre noi, iar pacea și înfrățirea să se așeze temeinic între toate relele lumii.

Aplauze însuflețite au întretăiat în câteva rînduri cuvîntarea Arhipăstorului nostru.

Corul studenților teologi a executat apoi „Taina Creștinătății“ (pe textul din I Tim. 3, 16) și cîntecul patriotic „Treii culori“.

Înconjurați de dragostea și cinstirea tuturor, în acordurile Imnului arhieresc, înalții ierarhi s-au îndreptat spre Reședința mitropolitană.

Într-amiazi, Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a condus pe P. S. Episcop Victorin la *Muzeul Brukenthal*, unde au fost vizitate secțiile de arheologie și istorie, precum și cea de artă populară. Apoi, s-a făcut o vizită în cartierele nou construite de pe terenurile numite Teresianum și Hipodrom, realizare de seamă a gospodăririi socialiste a orașului nostru.

La masa de amiazi, dată în cinstea ierarhului oaspete, Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a avut ca invitați pe P. C. Vicar arhieriscopesc Tr. Belășcu, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, P. C. Profesor Dr. Grigorie Marcu și pe Dl. Consilier economic Ioan Flocă.

După masă, la orele 16, Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae l-a condus pe P. S. Episcop Victorin la *Rășinari*. Înalții ierarhi erau însoțiți de Î. P. Cuv. Arhim. Justinian Dalea, P. C. Vicar arhieriscopesc Tr. Belășcu și P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu.

La „Biserica mare“ au ieșit întru întâmpinare preoții-parohi: P. C. Prot. Ioan Langa și P. C. Pr. Ioan Brote.

La mormintele Mitropoliților Andreiu Șaguna și Nicolae Colan, înalții ierarhii s-au rugat pentru odihna sufletului defuncților vlădici. De asemenea au fost vizitate, cu reculegerea cuvenită, mormintele Episcopului Dr. Vasile Stan al Maramureșului și al consilierului mitropolitan Emilian Cioran.

De față fiind și maestrul pictor Nicolae Stoica, înalții ierarhi au vizitat și examinat îndeaproape noua pictură — în curs de executare — a „Bisericii mari“, făcând aprecieri și dând sugestii adecvate.

Înalții ierarhi și însoțitorii lor au poposit apoi la Biserica Sf. Cuvioasa Paraschiva, cercetînd cu interes îndeosebi valoroasa ei pictură exterioară.

La reședința episcopală a vlădicilor ortodocși ardeleni de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea — o casă țărănească alcătuită din trei încăperi: una, locuința episcopului; alta, locuința protopopului; a treia, cea din mijloc, servind ca bucătărie comună — au fost evocate condițiile vitrege în care se menținea, luptînd din greu, Biserica ortodoxă ardeleană, în vremurile de izbeliște de atunci.

A fost vizitat apoi „muzeul păstoritului“ din comuna Rășinari — instalat în casa dăruită de familia preotească Barcianu — ale cărui exponate sînt prețuite unanim, în țară și peste hotare. Custodele muzeului, d-ra Zoe Muțiu, și d-na prof. E. Golea, au dat explicațiile cuvenite.

*

Înapoiati la Sibiu, înalții ierarhi au luat parte la *Sf. slujbă a Vecerniei*, fiind primiți la intrarea în *Catedrala mitropolitană* cu ceremonialul îndătinat, de către soborul slujitorilor bisericești și de numeroși credincioși.

Îmbrăcați în mantiile arhieresti, după ce au străbătut distanța pînă la solee presărată cu flori — manifestare spontană a evlaviei obștești — înalții ierarhi s-au închinat la masa Sf. Altar, iar apoi au luat loc în jețurile vlădicești.

La sfîrșitul Vecerniei, de pe podiul de lîngă solee, înalții ierarhi au adresat credincioșilor pătrunzătoare cuvinte de zidire sufletească și de povată creștinească.

Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a dat expresie bucuriei pricinuite de vizita la Sibiu a P. S. Episcop Victorin, a evocat impresii și constatări făcute

acum doi ani, în cursul călătoriei sale în America; a arătat că legăturile românilor ortodocși de-acolo cu Biserica și poporul nostru sînt vechi și vii; a prezentat personalitatea ierarhului oaspete și activitatea rodnică — ortodoxă și românească — pe care o desfășoară acum P. S. Episcop Victorin, încheind cu urări de bine pentru P. S. Sa, pentru păstoriții săi, pentru legăturile dintre ei și Mitropolia noastră și pentru continua dezvoltare a prieteniei dintre popoare.

P. S. Episcop *Victorin* a arătat că măreța noastră Catedrală mitropolitană este — ca și bisericile strălucite pe care le-a văzut la Ierusalim și în alte locuri sfinte — rodul evlaviei credincioșilor care ne-au premers. Evlavia aceasta este vie și acum. Ea se oglindește în numărul mare de credincioși care cercetează sfintele noastre locașuri de rugăciune și aici, și în America, jertfind bucuros pentru întreținerea și înfrumusețarea lor.

P. S. Sa a scos în evidență alipirea de Biserica strămoșească a românilor emigrați în America, legăturile lor sufletești cu țara noastră, conștiința lor națională vie și rodnică.

A adus, vădit mișcat, mulțumiri călduroase înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit Nicolae, care l-a primit cu atîta căldură și i-a oferit atîtea prilejuri de desfătare sufletească — la Reședința sa, la Institutul Teologic Universitar, la Rășinari, în Catedrală, în vizitele prin oraș — încît alesul oaspete socotește că vizita sa la Sibiu este tot atît de întremătoare cît și un pelerinaj.

Binecuvîntînd pe credincioși, P. S. Sa a încheiat făcînd urări călduroase de bunăstare și propășire Bisericii și neamului nostru deopotrivă.

Cînd se înapoiau la Reședința mitropolitană, înalții ierarhi au fost obiectul unor mișcătoare manifestări de dragoste și respect filial din partea credincioșilor.

În dimineața zilei de joi, 3 octombrie a. c., înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae l-a condus pe P. S. Episcop Victorin la *Sfînta Mînăstire Brîncoveanu* de la Sîmbăta de Sus. Acolo, înalții ierarhi au fost întîmpinați de Prea Cuvioșii Arhimandriți Ioan Dinu și Serafim Popescu, P. Cuv. protos. Veniamin Tohăneanu și de ceilalți viețuitori mînăstirești. P. Cuv. stareț Ioan Dinu a bineventat pe înaltul oaspete. P. S. Episcop Victorin și-a exprimat bucuria de a vedea mînăstirea ctitorită de voievodul Constantin Brîncoveanu, rectitorită de Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, și de a cunoaște rodnică activitate a acestui așezămînt bisericesc.

Au fost vizitate biserica mînăstirii și dependințele.

La mormîntul Mitropolitului Nicolae Bălan († 1955), s-au rostit rugăciuni pentru odihna sufletului său.

În după amiaza aceleiași zile, la Reședința mitropolitană din Sibiu, P. S. Episcop Victorin și-a luat rămas bun de la Arhipăstorul nostru, mulțumindu-i călduros pentru bucuriile înălțătoare de suflet ale acestei întîlniri. Apoi, însoțit de Î. P. Cuv. Arhimandrit Justinian Dalea, P. S. Episcop Victorin s-a îndreptat spre Cluj.

DE LA CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DE ORIENTARE DIN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Între 5—27 septembrie a. c., la sediile protopopești din Arhiepiscopia Sibiului au avut loc Conferințele de orientare pentru preoțime, fixate de Sf. Sinod pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română. Ele s-au desfășurat, ca și pînă acum, după programul întocmit din bunăvreme de Prea Veneratul Consiliu Arhiepiscopesc și aprobat de Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae. Astfel: joi 5 septembrie, la protopopiatul Sibiu; vineri 6 septembrie, la protopopiatul Făgăraș; marți 10 septembrie, la protopopiatul Mediaș; miercuri 11 septembrie, la protopopiatul Sighișoara; marți 17 septembrie, la protopopiatul Brașov și Tg. Mureș; miercuri 18 septembrie, la protopopiatele Sf. Gheorghe și Reghin; joi 19 septembrie, la protopopiatul Toplița; marți 24 septembrie, la protopopiatul Aiud; miercuri 25 septembrie, la protopopiatul Luduș; joi 26 septembrie, la protopopiatul Alba-Iulia, iar vineri 27 septembrie, la protopopiatul Cîmpeni.

Aceste conferințe au fost prezidate de următorii delegați ai Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului: P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu la protopopiatele: Sibiu și Făgăraș; Mediaș și Sighișoara; P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, la prot. Brașov; P. C. Prot. Dr. Vasile Coman, la prot. Sf. Gheorghe; P. C. Vicar Traian Belășcu la protopopiatele: Tg. Mureș, Reghin, Toplița, Alba Iulia și Cîmpeni.

Tema conferinței — stabilită de Sf. Sinod — a tratat: „Unitatea Bisericii Ortodoxe Române”. (Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la actul de reîntregire a Bisericii Ortodoxe Române din anul 1948). Ea a fost lucrată de toți preoții și a fost susținută în conferințe de următorii referenți:

C. preot Ilie Damian, la Sibiu; C. preot Victor Urian, la Făgăraș; C. preot Victor Gîrlonța, la Mediaș; C. preot Viorel Groza, la Sighișoara; C. preot Ioan Florea, la Brașov; C. preot Constantin Ganc, la Sf. Gheorghe; C. preot Aurel Sămărghițan, la Tg. Mureș; C. preot Aurel Socaciu, la Reghin; C. preot Mircea Danciu, la Toplița; C. preot Gheorghe Suciu, la Aiud; C. preot Ioan Șarlea, la Luduș; C. preot Aurel Henegariu, la Alba Iulia; C. preot Gheorghe Mișu, la Cîmpeni.

La unele conferințe, au citit tema lucrată — în întregime sau parțial -- și unii coreferenți.

La discuțiile ce au urmat pe marginea referatelor au luat cuvîntul un mare număr de preoți, aducînd contribuții prețioase la lămurirea, aprofundarea și întregirea subiectului tratat, relevînd cu deosebire aspectele de ordin practic, ce pot fi aplicate în pastorația zilelor noastre, cu privire la unitatea Bisericii noastre, acum cînd se împlinesc 20 de ani de la reîntregire.

Referatele, coreferatele și discuțiile purtate pe marginea acestui subiect, au scos în evidență unitatea bisericească a poporului român pînă la 1698—1700, cînd această unitate bisericească a fost sfîșiată pentru o perioadă de 250 de ani.

S-a insistat în mod amănunțit asupra împrejurărilor și a metodelor folosite la săvîrșirea acestei rupturi sufletești: falsificări de documente, silnicii de tot felul, care au mers pînă la martiriu, întemnițări, deportări, ce au durat în tot decursul veacului al XVIII-lea.

Mitropolia ortodoxă a Transilvaniei a fost desființată, iar mănăstirile din Transilvania au fost nimicite, prin acțiunile militare pruate de generalul Buccow.

Toți vorbitorii au menționat cu satisfacție, rezistența poporului român din Transilvania față de presiunile impuse de stăpînirea străină, prin acțiunile lui Pater Ianoș, Gabriel Nagszegi, Ioan Tirca; a călugărilor Visarion, Sofronie de la Cioara, Nicolae Oprea Miclăuș, canonizați ca sfinți în 1955; a preoților Ioan din Aciliu, Ioaneș din Galeș, Ion din Sadu, Cosma din Deal, a protopopului Nicolae Pop, a ieromonahului Nicodim și mulți alții.

Cu date amănunțite s-au arătat ajutoarele și încurajările primite de românii ortodocși din Transilvania, din partea Bisericii ortodoxe din Țara Românească și Moldova; ca și acțiunile unor ierarhi (Teodosie, Antim Ivireanul, Climent din Rîmnic, Iosif de la Argeș) prin trimiterea de cărți de slujbă și antimise, hirotoniri de preoți și oferirea de adăpost sigur pentru cei prigoniti.

În același timp au fost relevate tendințele permanente ale românilor transilvăneni — ortodocși și greco-catolici — de a-și reface unitatea bisericească, precum au fost: încercarea de reunire din anul 1798, ca și întreaga luptă purtată, în acest scop de Episcopul Ioan Inochentie Micu, scrierile nepotului său, istoricul Samuil Micu, Petru Maior și mulți alții.

Tot cu acest prilej a fost pusă în lumină colaborarea fruntașilor celor două biserici românești din Transilvania, în problema unității bisericești și politice a poporului român.

Această tendință de refacere a unității bisericești și naționale s-a afirmat mai ales în Adunarea de pe Cîmpia Libertății de la Blaj (1848) prezidată de episcopii Andrei Șaguna și Ioan Lemeny, ca și de fruntașii poporului român din Transilvania: George Barițiu, Simion Bărnuț, Al. Pop Ilarian, Nicolae Densușianu etc.

Au fost evocate de asemenea colaborările liturgice între slujitorii ambelor biserici românești din Transilvania, precum și încercările destul de frecvente ale unor parohii greco-catolice de a reveni în sânul Bisericii Ortodoxe încă înainte de anul 1948.

Odată cu noile condiții create în Patria noastră după 23 August 1944, cînd poporul și-a luat soarta în propriile sale mîini ca și prin abolirea Concordatului, atît de umilitor pentru Biserica românească și pentru Statul nostru, s-au ivit zorile adevăratei libertăți religioase.

Visul de aproape 250 de ani — după care au tînjit moșii și strămoșii noștri, mulți din ei jertfindu-și propria viață, — s-a realizat prin mărețul act istoric al Reîntregirii bisericești, inițiat la Cluj în zilele de 1—2 octombrie și desăvîrșit la București — în fața Sf. Sinod și mai apoi la 21 octombrie în istorica cetate din Alba Iulia.

Delegații chiriarhali, în concluziile puse la discuțiile animate ce au fost purtate pe marginea referatelor, au arătat binefacerile Reîntregirii bisericești din 1948, atît pentru refacerea unității de credință ortodoxă, cît și cea a dispariției vrajbei dintre frații de același neam, îndemnînd preoțimea și prin ea pe toți credincioșii Bisericii Ortodoxe, la colaborare tot mai activă pe tărîm social, patriotic și național, spre binele Bisericii, înflorirea și propășirea Patriei.

Conferințele preoțești de orientare din luna septembrie a. c. au fost cinstite cu prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, însoțit fiind de fiecare dată de P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu.

Arhipăstorul nostru a luat cuvîntul în cadrul ficcărei conferințe, subliniind necesitatea înfăptuirii reîntregirii bisericești, evocînd împrejurările în care a fost săvîrșită și dînd indicații prețioase pentru continuarea și dezvoltarea acțiunii de consolidare a actului istoric din octombrie, 1948.

De asemenea a luat cuvîntul, peste tot, și P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu, aducînd contribuții prețioase la înțelegerea măreției acestui act însemnat, între inițiatorii căruia P. C. Sa deține locul de frunte.

Prot. stavr. IOAN VLAD

Consilier cultural

PATRU VEACURI DE EXISTENȚĂ A BISERICII UNITARIENE DIN ȚARA NOASTRĂ

În anul 1568, Dieta ardeleană de la Turda a luat o hotărîre care constituie actul de naștere al Bisericii unitariene de astăzi, din țara noastră.

Inițiatorul acestei hotărîri dietale a fost Francisc David, întemeietorul și primul episcop al Bisericii unitariene din Ardeal (1510—1579).

Împlinindu-se patru sute de ani de atunci, evenimentul a fost sărbătorit cu deosebită solemnitate, la Cluj, Turda și Deva, în zilele de 17—19 august 1968.

Biserica unitariană din Republica Socialistă România este condusă de Eminența Sa Dr. h. c. Kiss Alexa.

La festivitățile aniversare de la Cluj a luat parte și-a vorbit Domnul profesor *Dumitru Dogaru*, Secretarul general al Departamentului Cultelor, precum și oaspeți din țară și de peste hotare.

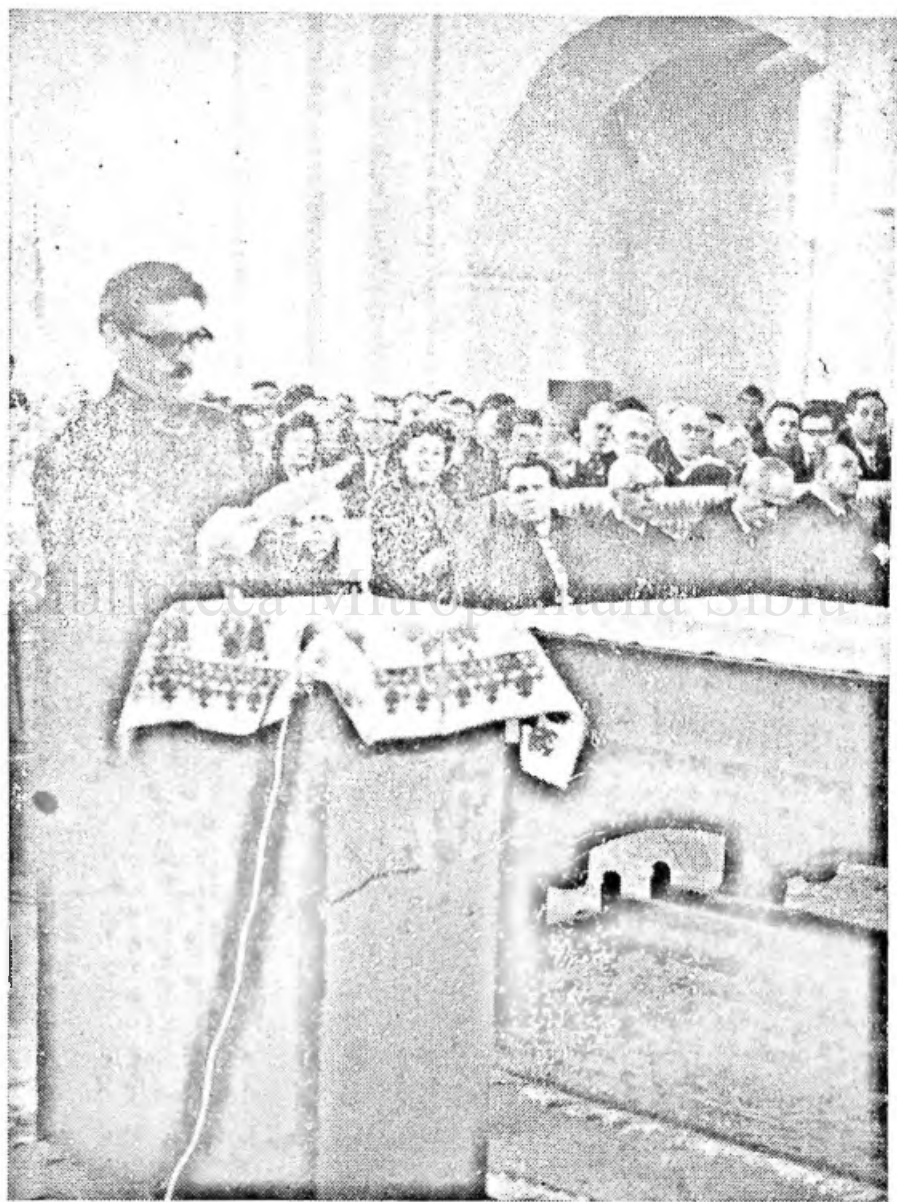
Biserica noastră — din însărcinarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, transmisă telegrafic — a fost reprezentată la festivitățile aniversare ale Bisericii unitariene din țara noastră de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolin *Nicolae* al Ardealului.

Duminică, 18 august 1968, la Cluj, în Catedrala unitariană, Arhipăstorul nostru a roșut următoarea cuvîntare:

*Eminența Voastră Domnule Episcop Kiss Elek,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Onorați oaspeți,*

Este pentru mine o bucurie deosebită de a aduce la această sărbătorire — împreună cu Prea Sfințitul Episcop Teofil al Clujului — în numele Prea Fericitului Patriarh Justinian, mărturia dragostei frățești din partea Bisericii Ortodoxe Române și a prețuirii noastre față de Eminența Voastră și Biserica Unitariană din România. Prin aceasta se împlinește cuvîntul Scripturii, care ne îndeamnă să ne bucurăm cu cei ce se bucură (Rom. 12, 15), ca și proverbul înțelepciunii populare care ne asigură că o bucurie împărtășită de mai mulți este mai mare decît o bucurie în izolare. Și tocmai aici este frumusețea sărbătorii de astăzi, că ea întrunește nu numai pe toți fiii Bisericii Unitariene, ci și pe reprezentanții celorlalte Biserici din țara noastră, în spiritul de înfrățire ecumenistă ce ne însușește pe toți.

Biserica Ortodoxă Română — precum știți — este cea mai veche și cea mai mare Biserică de pe aceste plaiuri. Ea a fost dintru început, și a rămas de-a lungul secolelor. — Biserica poporului român, popor băstinaș — despre care s-a spus, pe bună dreptate, că s-a născut creștin. De aceea Ortodoxia a primit numele de „lege românească“, spre deosebire de „legea“ celorlalte na-

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* vorbind în cadrul festivităților de la Episcopia unitariană din Cluj.

ționalități, care aparțineau și aparțin altor culte creștine. Trecutul istoric — spre care ne îndreaptă privirea sărbătorirea de astăzi — mărturisește că Biserica Ortodoxă Română, fie în Transilvania, fie în Țara Românească și Moldova, n-a făcut niciodată din faptul că era Biserica mării majorități a populației o armă de luptă împotriva celorlalte Biserici și de prozelitism, ci dimpotrivă, pătrunsă de duhul iubirii creștine, a respectat și a ocrotit pe cei de alte credințe religioase. Fideli tradițiilor lor străvechi, care își aveau izvorul în Biserica primară, credincioșii români au prețuit pe ceilalți credincioși pentru că se închinau lui Dumnezeu, deși fiecare în felul său. Apărându-și când era nevoie credința din strămoși, de care nu i-au putut despărți nici regii, nici împărații de altădată, credincioșii români înțelegeau să aibă o atitudine frățească față de credincioșii altor Biserici. Această conviețuire de veacuri a întipărit în sufletele tuturor credincioșilor un spirit de largă înțelegere, de îngăduință și prețuire reciprocă, deși uneori stăpînitorii au încercat să arunce sămînța urii necreștine între culte, spre a trage foloase din dezbinarea dintre ele. Omenia românească — cu rădăcini în dragostea creștină — și conviețuirea frățească însă au fost mai puternice și au dat astfel în trecut roade, care au pregătit bunele relații existente azi între culte.

Onorată adunare,

Epoca noastră, epocă de mari realizări, de mari transformări, se caracterizează pe plan religios, prin tendința și strădania de apropiere, conlucrare și înfrățire între Biserici pentru întărirea unității lor și pentru sprijinirea popoarelor pe calea progresului, prieteniei și păcii. În acest context general, cultele din țara noastră oferă un model al conlucrării frățești, care a fost remarcat de toți cei ce ne-au vizitat și au avut ocazia să cunoască viața bisericească de la noi. Realizările din trecut — cu imperfecțiuni și contradicții, inerente acelor timpuri — apar ca un început a cărui plinire o trăim astăzi, când viața cea nouă, bazată pe dreptate, egalitate, frățietate, muncă și cooperare, — oferă condițiile necesare fructificării cât mai depline a iubirii creștine, care ne chiamă să slujim împreună omului, poporului, omenirii întregi.

Ne unește, așa dar, întâi iubirea — Dumnezeu este iubire (I In. 4, 16). Iubire este omul, chip al lui Dumnezeu. Iubirea stă la temelie a tot ce există. Ea adună om cu om, credincios cu credincios, Biserică cu Biserică, pe fiii aceleiași patrii, popor cu popor, spre o viață din ce în ce mai înaltă, mai fericită.

Ne unește același cer și pămînt al patriei comune, pe care o iubim cu aceeași înflăcărare, ale cărei năzuințe și strădanii spre zări tot mai luminoase le sprijinim.

Ne unește aceeași vreare de a ajuta popoarele să se dezvolte în pace și conlucrare, pentru binele lor și al omenirii întregi.

Respectîndu-ne reciproc în ceea ce avem fiecare deosebit, specific, cultivăm tot ceea ce ne apropie, ca să aducem astfel contribuția noastră la unitatea în iubire, la propășirea patriei și la pacea a toată lumea.

Eminența Voastră Domnule Episcop Kiss Elek,

Onorată adunare,

Acesta este spiritul în care s-au dezvoltat și se dezvoltă relațiile actuale dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Unitariană. Ele sînt legături în cadrele generale ale relațiilor dintre culte. Acestea s-au manifestat mai

pregnant în Consfătuirile șefilor cultelor din țara noastră, ținute la Patriarhia Română, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian, în care s-a exprimat unitatea de atitudine și acțiune a cultelor în problemele mari ale contemporaneității, cum este spre exemplu problema dezarmării generale și totale, problema războiului din Vietnam, și altele. Ele s-au manifestat și în întâlnirea Conducătorilor Patriei noastre cu reprezentanții cultelor, una în sprijinirea vieții celei noi și a lucrării poporului nostru pentru pace și înfrățire între popoare. Ele s-au exprimat în conlucrarea dintre teologi, consfătuiri interconfesionale ale preoților etc.

Dar relațiile dintre Biserica noastră și Biserica Unitariană au și caracter bilateral. Aceasta se arată în prietenia dintre Eminența Sa Episcopul Kiss Elek și Prea Fericitul Părinte Patriarh, ca și dintre Eminența Sa și ceilalți ierarhi ai Bisericii noastre, în legăturile dintre teologi, dintre preoții și credincioșii din parohii mixte sau vecine. Atmosfera de frăție și conlucrare este rodnică și pe plan bisericesc și pe plan patriotic și pe plan general și pe plan local.

Remarc ca un element de seamă al conlucrării dintre Bisericile noastre îmbinarea credinței cu progresul. După convingerea noastră comună, credința nu este ceva static, ci e un izvor de neconținută înnoire lăuntrică și rodire și un suport al „alergării” fără răgaz către ținta finală a desăvârșirii (I Cor. 9, 24—26), de susținere a progresului multilateral al epocii noastre — pentru că credința ne pune în legătură cu Dumnezeu viața desăvârșită, aceeași și totuși mereu nouă, prin care și în care avem și dăruim viață, cât mai multă viață.

Iată atâtea motive — ar mai fi și altele — pentru care Biserica Ortodoxă Română este prezentă la marea sărbătoare a Bisericii Unitariene. În numele Prea Fericitului Patriarh Justinian, al Ierarhilor, clerului și credincioșilor, urăm Bisericii Unitariene noi realizări pe calea credinței, progresului și păcii, iar Eminenței Sale Domnului Episcop Kiss Elek mulți ani cu sănătate și lucrare îmbelșugată, atât în domeniul teologiei, cât și ca îndrumător al Bisericii Unitariene și împreună ostenitor cu reprezentanții celorlalte culte la înflorirea Patriei, înfrățirea poporului român cu naționalitățile conlocuitoare și pacea universală.

Dumnezeu să binecuvinteze cu roade bogate prietenia dintre Bisericile noastre și să reverse peste toți darurile Sale îmbelșugate, ca împreună să slujim desăvârșirii vieții pentru preamărirea Tatălui nostru Celui din ceruri.

DE LA CURSURILE PREOȚEȘTI

Luni, 9 septembrie 1968 — la așezămîntul Mînăstirii Curtea de Argeș — a avut loc deschiderea festivă a cursurilor de îndrumare a clerului, seria a LIV-a.

În cadrele programului festiv, din încredințarea Sfîntului Sinod și a Președintelui său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Sfințite Părinte,

Domnule reprezentant al Departamentului Cultelor,

Prea Cucernici Părinți și iubiți frați,

Din cuvîntările rostite aici reiese că imperativul cel mai de seamă al momentului de față este unitatea. Acest imperativ își găsește rădăcinile în

trecut. Știți cu toții că anul acesta este un an de mari aniversări, legate toate de lupta, de năzuința și de realizarea unității noastre pe plan statal și pe plan religios.

Acest trecut de năzuințe și de lupte pentru înfăptuirea unității în toate domeniile și de realizare a acestor năzuințe, de încoronare a acestor lupte, ne obligă pe noi, cei de azi, față de jertfele înaintașilor noștri, să facem totul ca unitatea noastră să se desăvârșească, să dispară orice amintire a dezbinărilor de un fel sau de altul și să rămână luminoasă, plenară conștiința, forța unității noastre nezdruincinată.

Avem marea bucurie de a constata că în cei 50 de ani de împreună viațuire a românilor din toate provinciile (ce erau în trecut separate) într-un singur stat național român, și mai ales în anii de construire a vieții celei noi din Patria noastră, datorită acestei vieți noi, care a cuprins toate plaiurile țării noastre și toate sufletele într-o singură țință și într-un singur avânt — acela de a ridica Patria noastră alături de țările înaintate, unitatea tuturor fiilor ei este o realitate vie, trăită mai ales azi cu intensitate deosebită.

Noi, cei ce am fost martori ai manifestărilor din toate părțile țării noastre, care au avut loc cu ocazia consfătuirilor conducătorilor statului nostru — în frunte cu Dl. președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu — cu poporul, am simțit profund la ce înaltă temperatură vibrează sufletul întregului popor pentru Patrie, pe care o vrea să fie una, nedespărțită, liberă și independentă.

Trăim, deci, momente istorice în care întreaga putere de viață și întreaga forță sufletească a poporului nostru se manifestă cu intensitate maximă pentru înflorirea Patriei noastre scumpe, pentru ridicarea prestigiului ei internațional și pentru înfrățirea cu toate popoarele lumii.

În această atmosferă, se înțelege că și unitatea noastră bisericească primește accente și semnificații noi. Putem mărturisi cu bucurie că această unitate bisericească n-a fost niciodată desfăcută. Pentru că în toate bisericile românești — nu numai din Transilvania, ci și în toate provinciile românești — credincioșii români se închinau aceluiași Dumnezeu, ocrotitor al poporului român de-a lungul veacurilor, în același fel și în aceeași limbă.

Această unitate religioasă, care s-a realizat în 1948 prin strădaniile Prea Fericitului Patriarh Justinian, ale mitropolitului Nicolae Bălan, ale tuturor ierarhilor Bisericii noastre și ale preoțimii fost greco-catolice în frunte cu P. C. vicar Traian Belascu, în ultimii 20 de ani s-a consolidat, a devenit mai deplină. Astăzi ne simțim toți una în sînul Bisericii strămoșești.

Viața înfrățită este o realitate pentru care trebuie să mulțumim lui Dumnezeu, precum și poporului nostru, care ne-a dat condițiile necesare ca în cadrele unității generale să se poată dezvolta și unitatea bisericească.

Această unitate bisericească este, pe de o parte, unitate în Iisus Hristos, în adevărul lui Iisus Hristos, este o viață în Iisus Hristos, viață în adevăr, în dragoste, viață în libertatea lui Iisus Hristos. Căci Iisus Hristos, al cărui adevăr și-a întins razele de lumină și pe aceste plaiuri, n-a venit în sînul poporului nostru ca să creeze o dezbinare între fiii lui, ci a venit în sînul poporului nostru ca să întărească unitatea lui. El a venit în lume nu ca să desființeze popoarele, nici să organizeze o Biserică care să fie pe deasupra lor, ci ca să mîntuiască popoarele și fiecare popor să-și dezvolte viața religioasă în conformitate cu specificul său.

Unitatea noastră bisericească își are rădăcinile în adevărul lui Iisus Hristos, pe care înaintașii noștri l-au primit și l-au trăit în conformitate cu specificul nostru național, creînd o cultură bisericească cu pecete românească. Aceasta se vede și în monumentele noastre bisericești, care nu sînt cosmopolite, ci poartă pecetea sufletului românesc. Ele exprimă această unitate în Iisus Hristos, întrupată în conformitate cu specificul național al poporului nostru.

Adevărul lui Iisus Hristos, deci, întrupat în viața poporului nostru, a fost și este același pentru toți preoții și credincioșii Bisericii noastre. Ne simțim bine în Biserica noastră strămoșească; ne simțim legați de înaintașii noștri, care au realizat opere ce duc faima geniului românesc peste tot și sîntem legați, totodată, de toți frații noștri de azi, fii ai poporului nostru.

Acest adevăr al lui Iisus Hristos, deși viiază de două mii de ani, totuși nu este vechi, nu este depășit, nu e cu privire îndreptată numai spre cele de altă dată, ci este un șuvoi de viață ce merge mereu înainte, ca o viață mereu nouă, și care ne dă puterea și lumina necesară ca în vremuri noi să fim și noi oameni noi și să aducem contribuția noastră la viața cea nouă, pentru ca poporul nostru să ajungă pe culmi de viață din ce în ce mai fericită, de viață liberă, de viață înfrățită.

Unitatea noastră bisericească nu are numai însemnătate din punct de vedere religios, ca unitate în adevărul lui Iisus Hristos. Ea are însemnătate și pentru unitatea poporului. Biserica Ortodoxă Română — nefiind o Biserică internațională, care să se ridice deasupra poporului și să urmărească interese proprii și deosebite de cele ale poporului nostru, ci fiind o Biserică națională — ea își împletește viața cu viața acestui popor.

De aceea, unitatea noastră bisericească este o contribuție la unitatea noastră ca popor. Pentru că dacă imperativul ceasului de față este unitatea, atunci însemnează că orice dezbinare — și cu atît mai mult dezbinarea religioasă — are un efect negativ pentru unitatea poporului nostru, este în contra timp cu unitatea poporului, care numai în unitate poate să pășească în spre viitorul luminos spre care mergem astăzi cu atîta înflăcărare.

Întărirea unității noastre bisericești este un factor important în întărirea unității noastre politice, în întărirea neamului nostru ca popor. Deci, dacă credem în Iisus Hristos, dacă credem că El a venit pe aceste plaiuri ca să-i adune pe toți cei ce cred în El într-o unitate indisolubilă; dacă credem în viitorul fericit al poporului nostru, atunci trebuie să facem totul ca unitatea noastră bisericească să se adîncească, să se întărească, să fie mereu vie și rodnică și pe terenul înfloririi Patriei noastre scumpe.

Alături de unitate, bunul cel mai scump al unui popor este libertatea, pentru că numai în libertate un popor poate să-și desfășoare toate forțele sale creatoare și să dea lumii tot ceea ce poate da mai bun din ființa sa la tezaurul comun de valori materiale și spirituale al omenirii.

Unitatea poporului nostru, manifestată azi la un înalt grad de contopire sufletească, este pusă în slujba unei vieți libere, independente, pentru ca prin această libertate și independență să avem posibilitatea de a continua munca de desăvîrșire a vieții celei noi, de ridicare a poporului nostru pe noi culmi de progres și civilizație.

Pentru această libertate au luptat moșii și strămoșii noștri și au stat neclintii în fața furtunilor istoriei, apărându-și ființa și glia străbună, apărind totodată cultura și civilizația altor popoare.

Această libertate odată cucerită, care și-a găsit plinirea în zilele noastre, prin faptul că poporul nostru însuși — stăpîn pe soarta sa — își creează destinul său și își declanșează forțele într-un iureș de creație care îi uimește pe mulți, îl face să se străduiască să ajungă din urmă și să depășească pe cei ce au avut la dispoziție veacuri întregi, pe cînd noi nu am avut decît decenii.

Iisus Hristos ne-a chemat la libertate. Viața în Iisus Hristos este viață în libertate. De aceea, ea este viață ce nu stă pe loc, ci este în neconținută mișcare, în neconținută dezvoltare. Intrucît Iisus Hristos binecuvîntează popoarele, binecuvîntează libertatea popoarelor, și Biserica lui Iisus Hristos este organizată în așa fel, încît ea ține seamă de principiul respectării națiunilor și astfel Biserica Ortodoxă nu este formată dintr-o singură Biserică care să fie deasupra tuturor popoarelor, ci e formată din Biserici naționale autocefale. Biserica Ortodoxă Română nu numai că împreună pe toți fiii ei laolaltă în jurul unui singur crez, ci este și o Biserică autocefală, care se conduce singură de către ierarhii și preoții ei, ridicați din sînul acestui popor și identificați cu destinul lui. Ea nu ascultă de porunci dinafară, ci numai de poruncile de viață ale lui Iisus Hristos și de poruncile de viață ale poporului. Prin faptul că sîntem credincioși ai unei Biserici libere și independente, nu ne simțim liberi numai în credința noastră, dar și aducem o contribuție la întărirea libertății și independenței poporului nostru.

Dacă un popor ca al nostru, liber în toate sectoarele vieții și activității sale, ar avea credincioși dependenți de centre din afară, atunci libertatea noastră pe plan religios ar fi știrbită, credincioșii aceștia ar avea o tendință centrifugă, de ascultare a unor porunci străine de interesele poporului. Pentru ca unitatea poporului să fie deplină, este nevoie ca el (adică credincioșii din sînul lui) să fie liberi și pe plan religios și această libertate nu este posibilă decît în sînul Bisericii Ortodoxe Române, Biserică liberă, autocefală, înfrățită cu poporul.

Iată, deci, ce zile mari trăim noi astăzi, zile de mărețe realizări pentru poporul nostru, zile de mărețe chemări pentru Biserica noastră. Știu că toți sîntem entuziasmați că bunul Dumnezeu ne-a dat această binecuvîntare de a trăi în epoca în care trăim. Căci nu poate fi mai mare bucurie decît aceea de a vedea că Evanghelia lui Iisus Hristos este o putere de viață înfrățită, liberă și mereu nouă, și noi, care o trăim, ne înnoim. De aceea, sîntem fericiți că trăim această epocă de dezvoltare în toate ramurile vieții poporului nostru și că avem posibilitatea de a aduce și noi o contribuție la această dezvoltare a poporului în deplină unitate și în deplină libertate.

Din acest simțămînt al unității, al libertății noastre pe plan patriotic și bisericesc — rezultă pentru toți obligația de a merge înainte cu poporul, cu Biserica noastră strămoșească, pentru ca și în viitor să ne putem bucura de roadele libertății și ale unității noastre.

În acest sens, în numele Sf. Sinod — în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian — Vă îndemn ca aici, la cursuri, nu numai să vă rugați și să studiați, ci să adînciți și unitatea sufletească despre care am vorbit. Pentru că aceste cursuri sînt o imagine în mic a unității naționale și bisericești, voi preoții fiind veniți aici din toate părțile ca să vă cunoașteți și să vă respectați,

să vă întăriți bucuria de a fi una: o singură credință strămoșească, o singură trudă pentru unitatea și libertatea Patriei noastre scumpe.

Ce este mai frumos și mai fericitor decât să ne simțim împreună ca o singură familie în dragostea lui Iisus Hristos și în dragostea față de poporul nostru! Aceasta nu trebuie să fie redusă la clipe trecătoare, ci să rămână tonalitatea întregii noastre vieți. Chiar dacă vă veți despărți la plecarea de aici, să vă simțiți mereu pătrunși de acest șuvoi al dragostei de Biserica strămoșească, al dragostei față de poporul român.

Voi raporta Sf. Sinod și Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian că această serie, a unității naționale și bisericești, este la datorie, însuflită fiind de marile idealuri ale poporului nostru și ale Bisericii noastre.

Rog pe Domnul reprezentant al Departamentului Cultelor să transmită înaltei conduceri a Patriei noastre asigurarea că întreaga preoție ortodoxă română este cu toată ființa ei dăruită Patriei noastre și își pune toată puterea ei alături de popor, alături de conducerea de Stat — în frunte cu Domnul președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu — pentru înălțarea Patriei noastre pe culmi de realizări deosebite.

Cu acestea rog pe bunul Dumnezeu să ne binecuvinteze pe toți; ori unde am fi, fie preoți la parohii, fie slujitori în Centrele Eparhiale, fie profesori de teologie, fie ierarhi, toți sîntem chemați să slujim cît mai deplin Patria și Biserica, pentru întărirea unității noastre bisericești și patriotice. Să ne ajute Dumnezeu pe toți ca să ne dăruim întreaga noastră ființă pentru a întări unitatea noastră bisericească și unitatea poporului nostru, pentru a sprijini dezvoltarea în libertate a Bisericii noastre și pentru a sprijini dezvoltarea în libertate a poporului nostru, care urcă treptele unui vis ce umple de bucurie sufletul oricărui cetățean al acestei Patrii.

Dumnezeu să ne ajute și să ne binecuvinteze ca lucrarea noastră să rodească și să îmbogățească viața poporului nostru și viața Bisericii noastre. Amin.

La festivitate, înafară de preoții aflați la cursuri și de profesorii lor, au mai fost de față: Prea Sfințitul Arhiepiscop Pavel Șerpe, reprezentanți ai Departamentului Cultelor și ai autorităților locale.

RED.

† Dr. VASILE SCURTU

În 19 sept. 1968, a trecut la cele veșnice Dr. Vasile Scurtu, în vîrstă de 62 de ani, fost profesor la Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic din Cluj, membru în Adunarea Națională a Episcopiei Clujului, membru în Adunarea Națională Bisericească și membru al Consiliului Național Bisericesc.

Dr. V. Scurtu s-a născut în 1906, în comuna Parva, județul Bistrița-Năsăud, din părinți țărani cu mai mulți copii. Elev eminent, fiind și bursier al Fondurilor grănicerești din Năsăud. Între anii 1924—1928 a urmat facultatea de litere și filozofie de la Universitatea din Cluj, în 1928 luîndu-și licența în limba și literatura română, iar titlul de doctor în litere în 1949.

După nedreptul dictat de la Viena din 1940, a fost nevoit să se refugieze din Ardealul de Nord, stabilindu-se la Craiova, unde a funcționat ca profesor la liceul „Frații Buzești” pînă în 1943. Datorită activității și competenței sale, în 1943 a fost numit inspector de specialitate în Ministerul Instrucțiunii Publice, iar după reîntregirea Patriei cu Ardealul de Nord a funcționat ca inspector secundar la Cluj, desfășurînd o însemnată activitate pentru reorganizarea învățămîntului în această parte a țării. După anul 1947, a funcționat ca profesor la liceele „Gh. Barițiu” și „E. Racoviță” din Cluj, iar începînd cu anul 1959, ca profesor de limba română și istorie la Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic din Cluj, pînă la pensionare.

Vasile Scurtu a desfășurat o remarcabilă activitate în domeniul filologiei, literaturii și a culturii în general, fiind membru activ în mai multe societăți.

Dintre lucrările pe care le-a publicat, amintim următoarele: Petru Bran, un luptător al trecutului românesc, Satu-Mare, 1939; Cercetări folclorice în Ugocea românească. București, 1941; a publicat numeroase colaborări, articole și studii de specialitate în mai multe reviste. Cea mai însemnată lucrare, care l-a consacrat ca filolog în țară și peste hotare, este: „Termenii de înrudire în limba română”, publicată în Editura Academiei Republicii Socialiste România (1966). Numeroasele recenzii apărute în revistele de specialitate din țară și străinătate, semnate de specialiști din țară și din străinătate, o apreciază ca pe o lucrare valoroasă. Pentru valoarea ei deosebită, Academia Republicii Socialiste România a premiat-o, în anul 1967, cu premiul „T. Cipariu”. Moartea l-a surprins în plină activitate.

Vasile Scurtu n-a fost numai un distins profesor și iscusit cercetător în domeniul limbii și literaturii române, ci și un înflăcărat patriot și entuziast biserican. Fire de un optimism robust, dascăl îndrăgostit de materia pe care o predă și apropiat de elevii săi, coleg și prieten adevărat, se mîndrea cu descendentă sa grănicerească din Tara Năsăudului, de aceea era convins că, prin obîrșia sa, el are datoria să scoată la iveală, din arhive sau din folclor, pagini necunoscute despre vrednicia poporului pe care l-a iubit atît de mult și pe care l-a voit să fie cît mai ridicat. Și-a iubit cu pasiune satul natal. Dragostea față de poporul din mijlocul căruia s-a ridicat, l-a făcut să dea în tot timpul vieții sale, un pretios ajutor moral și material la numeroși tineri din satele noastre. fii de țărani săraci sau de muncitori, iar în vremea din urmă să dea o pretioasă contribuție la ridicarea noii biserici din comuna sa natală, solicitînd și dobîndind de la autoritățile superioare bisericești însemnate fonduri. Pentru dragostea și atasamentul său față de Biserică, a fost ales membru în cele mai însemnate organe de conducere ale acesteia.

În 21 sept., catafalcul defunctului a fost așezat în Catedrala episcopală din Cluj. Serviciul înmormîntării s-a oficiat în aceeași zi, la orele 15, în fața unei asistente care a făcut neîncăpătoare biserica catedrală. Alături de numeroși muncitori, intelectuali și pensionari din Cluj, cei mai mulți originari din Tara Năsăudului, a luat parte și o delegație de țărani și tărance din comuna Parva, îmbrăcați în nișoreștile costume naționale de pe Valea Someșului. Sohorul care a oficiat slujba înmormîntării, a fost compus din P. S. Sa Teofil Herineanu, Episcopul Clujului, P. C. vicar Fl. Geomolean, P. C. consilier eparhial O. Moraru,

P. C. Ioan, Popa, directorul Seminarului Teologic din Cluj, P. C. Preoți O. Bodea și I. Buiu din Cluj, P. C. Preot Emil Ciocîrlă din Parva, arhidiacon S. Suciu și diacon P. Toacsen.

După încheierea serviciului divin, a vorbit P. S. Sa *Teofil Herineanu*, Episcopul Clujului. Plecînd de la cuvintele Mîntuitorului: „Cel ce ascultă cuvintele mele și crede în cel ce m-a trimis pe mine, are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață” (Io. 5, 24), P. S. Sa arată că acela care pășește în viață pe calea voii lui Dumnezeu și își potrivește purtarea după această voie, biruiește moartea și își cîștigă adevărata și veșnică viață. De aceea, moartea dreptilor este viață. „Scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui” (Ps. 115, 15). Este scumpă, pentru că ea înseamnă mai întîi sfîrșitul ostenelelor pămîntești, în al doilea rînd, ea înseamnă sfîrșitul ispitelor, după aceea ea deschide poarta vieții și în sfîrșit, ea aduce pentru cei dreți, cununa biruinței. Dezvoltînd toate aceste cîștiguri pe care le aduce moartea dreptilor, P. S. Sa își exprimă convingerea că și adormitul în Domnul, profesorul Dr. Vasile Scurtu, pe care l-a cunoscut mai deaproape și l-a avut colaborator, este unul dintre aceia, a căror moarte este bine plăcută lui Dumnezeu, deoarece, în viața aceasta, el a trăit după voia lui Dumnezeu, însăși viața lui fiind o pildă vrednică de urmat, pentru toți cei pe care i-a instruit și educat. La sfîrșitul vieții sale pămîntești, în clipa cînd ne părăsește, adormitul în Domnul poate rosti împreună cu Apostolul: „Lupta cea bună n-am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății pe care Domnul, Judecătorul cel drept, mi-o va da în ziua judecării nu numai mie, ci tuturor celor ce vor fi iubit arătarea Lui” (II Tim. 4, 7—8). P. S. Sa încheie cu textul din Apoc. 22, 4—5, spunînd că, pe frunțile celor ce au viețuit asemenea adormitului în Domnul, după obșteasca judecată va sta pecetea cu numele celui Prea Înalt și ei vor împărăți cu El, în vecii vecilor.

A vorbit apoi Păr. Oct. Bodea, care a făcut biografia defunctului; apoi Păr. Ioan Pop, directorul Seminarului Teologic, elogiînd personalitatea defunctului, în calitate de profesor și educator. La sfîrșit a vorbit preotul Emil Ciocîrlă din Parva, care a evocat modul în care s-a ogîndit personalitatea defunctului în sufletul consătenilor săi, care l-au iubit și prețuit atît de mult.

După terminarea cuvîntărilor corul a intonat „Vesnica pomenire”, iar cortegiul funebru s-a îndreptat spre cîmîturul central, unde răposatul în Domnul a fost așezat spre veșnică odihnă. În fața mormîntului deschis, a vorbit profesorul Octavian Ruleanu din Năsăud, în numele colegilor și al năsăudenilor, în sufletele cărora, amintirea profesorului Dr. Vasile Scurtu va rămîne neștearsă.

Prin moartea prof. Dr. Vasile Scurtu, instituțiile culturale din Cluj pierd un membru valoros și un colaborator nepretuit, iar Biserica Ortodoxă un fiu credincios și un reprezentant dintre cei mai vrednici în organele ei de conducere. Amintirea lui va rămîne vie în sufletele celor ce l-au cunoscut și prețuit.

I. Z.

REVEDERE DUPĂ 50 DE ANI

Înțelegînd rostul pe care îl are în lume, Legea noastră strămoșească a urmărit totdeauna interesele, nevoile multiple ale maselor ei de credincioși. În această direcție se încadrează și activitatea școlară, care — în veacurile trecute — s-a desfășurat în bună parte sub streășinile mînaștirilor și bisericilor noastre străbune.

La Sibiu de pildă, prin grija Bisericii și sub oblăduirea ei, încă din 1786 se înființează un curs pedagogic, pe care-l putem considera ca un înaintaș al școlilor normale de mai tîrziu, în care erau pregătii viitori învățători, curs pus sub conducerea lui Dimitrie Eustratievici, primul director al școalelor naționale nemire” din Transilvania. Acest curs va funcționa și după 1811, cînd se înființează Institutul Teologic, și anume în cadrul lui, iar din 1854, în urma unei hotărîri a lui Saguna, el se organizează ca secție separată, școala sibiiană luînd numele de Institut teologic-pedagogic, formă sub care a fiintat pînă în 1919.

Penultima serie de absolvenți ai acestei Secții pedagogice a Institutului din Sibiu (1914—1918) s-a reîntîlnit după 50 de ani de la absolvire.

Programul revederii, adevărată sărbătoare pentru acești „elevi” de odinioară ajunși acum la vîrste venerabile, a început sîmbătă, 31 august 1968, printr-o întrunire în sala de curs a anului IV a actualului Institut Teologic Universitar din Sibiu. Era de față P. C. rector Dr. S. Vlad, precum și singurul profesor în viață al acestei serii, Dr. Romul Cîndea.

După strigarea catalogului, întrunirea s-a desfășurat sub presedinția Dlui prof. univ. Ioachim Crăciun, fostul șef de curs al celor ce se vedeau acum, care a evocat personalitatea foștilor lor profesori, subliniînd contribuția acestora la dezvoltarea culturii poporului român.

În continuare, în fața foștilor săi elevi de acum 50 de ani, Dl prof. R. Cîndea a ținut o prelegere despre modul în care s-au pregătit evenimentele din 1918, care au dus la unirea Transilvaniei cu țara-mamă.

A doua zi, Duminică 1 septembrie, cu toții au participat la Sf. Liturghie arhierescă din Catedrala mitropolitană, săvârșită de I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae. La sfârșitul Sf. Liturghii a vorbit credincioșilor Înaltul nostru Arhiepiscop. Subliniind faptul pe care l-am încrestat mai sus, I. P. S. Mitropolit Nicolae a arătat, printre altele, cum Secția pedagogică a Institutului teologic-pedagogic din Sibiu pregătea dascăli care mergeau apoi la școlile populare, susținute în acel timp de Biserică, unde învățau și științele vremii, precum și religia, fiind adevărați apostoli ai poporului.

Această sărbătorire a 50 de ani de absolvire ne aduce aminte cum Biserica noastră a împlinit și un rost cultural și național, nu numai religios, cum ea pregătea nu numai preoți, ci și învățători, pe care îi trimitea apoi spre luminarea și ridicarea obștei noastre românești.

Seria de absolvenți, prezentă acum în Catedrală, este reprezentanta unei generații care a avut bucuria de a ieși de pe băncile școlilor la o cotitură, când s-a împlinit idealul unității noastre într-un singur stat național.

Profesorii din acel timp ai Institutului nostru teologic-pedagogic erau oameni cu pregătire aleasă, reprezentanți de seamă ai culturii românești, luptători pentru unitatea politică, pentru limbă și cultură națională.

În continuare, I. P. S. Sa amintește cu numele pe toți acești profesori, zăbovind câte puțin asupra fiecăruia. Astfel:

Vasile Stan, profesor de limba română, care, prin cursurile sale, căuta să țină trează conștiința unității românilor de pretutindeni. A ajuns apoi episcop al Maramureșului; *Roman Ciorogaru*, un bun condeier, colaborator la ziarul „Tribuna” din Sibiu, luptător pentru cauza națională, ajuns apoi episcop al Oradiei; *Eusebiu Roșca*, foarte mulți ani director al Institutului și autorul primei monografii a acestei școli; *Romul Cîndea*, profesor de istorie, ajuns apoi rector al Universității și profesor universitar (astăzi pensionar la Avrig, satul natal), erudit, înflăcărat patriot și orator de seamă; *Silviu Dragomir*, profesor și fecund cercetător istoric, autorul lucrării: „Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVII”, în care descrie lupta românilor pentru lege, precum și al mai multor volume de documente privind istoria Transilvaniei. Ne este cunoscută de asemenea cartea mult răspîndită: „Avram Iancu”, apărută în două ediții în ultimii ani (1965, 1968); *Pavel Roșca*, profesor de pedagogie, Dr. în teologie și filozofie; *Ioan Oțoiu*, care funcționează pînă în 1919 ca profesor de economie, trecînd apoi la Institutul Agronomic din Cluj; *Victor Stanciu*, profesor de științe, trecut și el la Universitatea din Cluj; *Ascaniu Crisan*, ajuns director la liceul „Moise Nicoară” din Arad; *Victor Păcălă*, autorul cunoscutei monografii, model de lucrare în acest gen, a comunei Răsinari; *Eugen Todoran*, ajuns director al Școlii Normale din Sibiu; *Aurel Popovici* și *Timotei Popovici*, profesori de muzică, cu deosebită activitate în acest domeniu. Cu deosebire T. Popovici are o multime de lucrări tipărite, printre care cunoscutele lui colinde, iar o bună parte dintre profesorii de muzică din Sibiu sînt elevi ai acestuia. Dintre acești profesori, doi au devenit episcopi, unul arhimandrit, cinci profesori universitari și șapte profesori de diferite specialități, iar dinre cei 42 de elevi de acum 50 de ani ai Secției pedagogice, unul a devenit profesor universitar, doi profesori de liceu, șase preoți, optsprezece învățători, șapte ofițeri superiori și opt în diferite funcții administrative, cu toții îndeplinindu-și cu cinste datoria față de popor.

Sărbătorea de astăzi, asadar, ne duce în urmă cu 50 de ani, cînd elevii Institutului nostru din Sibiu erau crescuți în dragostea de legea strămoșească și în dragostea de neam. De aceea, la acest popas sărbătoresc de împlinire a 50 de ani de la absolvire, Biserica noastră le mulțumește pentru tot ce au făcut pentru Biserică și poporul nostru și le dorește să aibă cu toții bucuria celor care sluiesc cu dragoste interesele obștești.

Această generație de profesori și elevi de acum o jumătate de veac ne învață ca și noi să ne punem toate puerile în slujba poporului nostru, pentru întărirea unității lui, pentru ridicarea pe noi culmi de înflorire a Patriei noastre dragi.

Poporul nostru — continuă Înaltul Ierarh, — este un popor pașnic, dornic să muncească în liniște. Acest climat de creație pașnică, poporul nostru dorește să-l păstreze și de acum înainte. De aceea el înrînde o mină prietenească tuturor popoarelor.

Ca și poporul nostru, Biserica noastră trăiește în prietenie și colaborare, atît în relațiile cu celelalte culte din țară, cît și cu Biserici de peste hotare. Pe această linie se înscrie și participarea mea — spune I. P. S. Mitropolit Nicolae — ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, cu două Duminici în urmă (18 august 1968), la sărbătorea Bisericii unitariene din țara noastră, care a împlinit 400 de ani de la înființare, praznic la care au participat mulți invitați străini. În fața lor am arătat că Biserica Ortodoxă Română, cea mai mare și cea mai veche din Patria noastră, a respectat și respectă toate cultele. Ea promovează tot ce ne apropie de celelalte culte ale altor naționalități și anume: credința

în Iisus Hristos, faptul că toți sîntem fii ai aceleiași patrii comune, înfrățindu-ne la locurile noastre de muncă etc.

Pe aceeași linie de colaborare se înscriu și relațiile externe ale Bisericii noastre, căci colaborarea și înfrățirea între Biserici ajută la apropierea și înfrățirea popoarelor respective.

Dumnezeu să ajute — spune în încheiere I. P. S. Mitropolit Nicolae — ca fiecare popor să trăiască și să muncească în pace și libertate, să ne ajute ca prin muncă și rugăciune să ne aducem și noi partea de contribuție la înflorirea Patriei și întărirea Bisericii noastre.

A urmat apoi un parastas, slujit de I. P. S. Mitropolit Nicolae înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, în amintirea profesorilor și elevilor Secției pedagogice a Institutului teologic-pedagogic din Sibiu de acum 50 de ani, adormiți întru Domnul, la care a participat, pe lângă profesorul și elevii rămași în viață, și un mare număr de credincioși.

O masă comună, la care cei prezenți și-au depănat amintiri comune și din munca lor de o jumătate de secol, a încheiat această revedere, acest sărbătoresc popas după o viață de om pusă în slujba binelui, — în slujba celor mulți.

Noi, cei ce am participat la această bucurie, dorim celor 25 „elevi“, care s-au revăzut după 50 de ani, în frunte cu dascălul lor în viață, încă multe zile frumoase de la Dumnezeu, cu pace și sănătate deplină.

GH. P.

LA MOARTEA PREȘEDINTELUI DR. FRANKLIN CLARK FRY

Astăzi vară — în iunie a. c. — într-un spital din orașul său de baștină, New Rochelle, statul Connecticut (S.U.A.), a încetat din viață, prematur, Dr. Franklin Clark Fry, președintele Comitetului central și al Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Avea doar vârsta de 67 de ani.

Născut în anul 1900, în localitatea Bethlehem (statul Pennsylvania, S.U.A.), a absolvit în 1921 colegiul Hamilton (Hamilton-College) din New York, iar apoi și-a continuat studiile la Școala americană de studii clasice din Atena (Grecia) și la Seminarul teologic luteran din Filadelfia (S.U.A.).

Luteranismul american a avut în el un element de sprijin excepțional. Slujitor de frunte al Bisericii luterane unificate din Statele Unite ale Americii, această biserică l-a ales președinte în 1944. De patru ori a fost confirmat apoi, succesiv, în această demnitate.

În 1962, cînd Biserica luterană unificată din S.U.A. s-a unit cu alte trei biserici luterane, formînd „Biserica luterană din Statele Unite ale Americii“, Dr. Franklin Clark Fry a fost ales președinte al noii biserici.

A exercitat un rol conducător și în cadrele Alianței Mondiale Luterane, fiind membru în comitetul ei executiv pînă la moarte, iar între anii 1957—1963 a avut președinția acesteia.

Ca președinte al Comitetului central și al Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. Franklin Clark Fry a condus lucrările celei de-a II-a Adunări Generale a Mișcării ecumenice, care s-au desfășurat la Evanston, în 1954. A fost reales în aceeași funcție conducătoare la Adunarea Generală — a III-a — de la New Delhi, în 1961.

Un an mai tîrziu, președintele Dr. Franklin Clark Fry, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustinian, a făcut o vizită în țara noastră, în toamna anului 1962. El era însoțit de I. P. S. Sa Dr. Iacob Kukuzeș, arhiepiscopul ortodox grec al Americii de Nord și de Sud, P. S. Episcop (acum: mitropolit) Dr. Emilian Timiadis, reprezentantul Patriarhiei ecumenice de la Constantinopol în C.E.B. de la Geneva și pastorul Dr. Willem Adolf Visser't Hooft, atunci secretar general al C.E.B. La Sibiu, delegația a sosit în dimineața zilei de Duminică, 11 noiembrie 1962, fiind condusă de I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, membru în Comitetul central al C.E.B. (Asupra acestei vizite ecumeniste, revista noastră a publicat o amplă relatare. Vezi „Mitropolia Ardealului“, Anul VII, 1962, nr. 9—12, sept.—dec., p. 766—778).

REDACȚIA

DUMNEZEU VORBEȘTE MULTE LIMBI

Dr. Eugene A. Nida este conducătorul secției de traduceri a Societății biblice americane (American Bible Society), care astăzi face parte din „United Bible Societies“ (Societățile Biblice Unificate).

Filolog și teolog de marcă, erudit și înzestrat cu însușiri personale de învățat modern, Dr. Nida este sfătuitoarea competentă și osîrduitor al cîtorva zeci de traducători ai Bibliei. Pînă acum, a colaborat direct la traducerea Bibliei în circa 150 de limbi și dialecte.

Seminariile de traducători ai Bibliei — primul dintre acestea, în Europa, a avut loc astă vară (între 7—21 august a.c.), la Arnoldshain (R. F. a Germaniei) — au în Dr. Nida îndrumătorul de căpetenie în materie de teorie și practică a traducerilor din Biblie.

Între numeroasele lucrări ale acestui învățat deosebit de productiv și în tărîmul cărturăresc, una poartă titlul: „Dumnezeu vorbește multe limbi“. Originalul a apărut în 1952, la New York, sub titlul „God's Word in Man's Language“. Traducerea germană, făcută de Karl-Heinz Kemmet, a apărut în anul 1966, la Stuttgart, în editura Evangelischer Missions-Verlag, sub titlul: „Gott spricht viele Sprachen — Der dramatische Bericht vor der Übersetzung der Bibel für alle Völker“ (și are o întindere de 207 pagini).

Cărtea are 12 capitole. Miezul ei — alcătuit din 4 capitole — prezintă istoria traducerilor biblice dintru începuturile lor și pînă în zilele noastre. Celelalte capitole oferă lingviștilor, teologilor și credincioșilor de toate categoriile un material pe cît de bogat, pe atît de variat de experiențe — reușite sau nu — făcute în munca de traducere a Bibliei, precum și îndrumări competente menite să asigure succesul acestei munci binecuvîntate.

Trei registre anexate la textul lucrării propriu-zise — de locuri biblice, de limbi în care s-au făcut felurite traduceri sau încercări de traduceri, și un registru general — ușurează orientarea cititorului și a cercetătorului de specialitate în materialul de-a dreptul enorm cu care operează Dr. Nida.

Cu toate că e o lucrare doctă, cartea se citește nu numai cu folos, ci și cu plăcere, deoarece umorul spumos al autorului erupe nu o dată în paginile ei dense.

Titlul ales pentru versiunea germană este pe cît de expresiv, pe atît de grăitor. Pînă astăzi, Biblia întreagă, sau părți din ea, a fost tradusă și editată în 1.326 de limbi și dialecte vorbite de circa 80% din populația planetei noastre. Cu adevărat, Dumnezeu vorbește multe limbi — în toate limbile. Așa că toate graiurile omenești sînt sfinte, dacă stau în slujba binelui, a bunei înțelegeri dintre oameni, a păcii popoarelor.

GR. M.

GOGARTEN A AVUT DREPTATE

În oct. a. c. se împlinește un an de cînd — octogenar fiind — a trecut într-o odihnă cea fericită renumitul teolog protestant contemporan Friedrich Gogarten.

Împreună cu Karl Barth și Rudolf Bultmann — ambii octogenari, în viață — Gogarten a pus bazele așa-numitei „teologii dialectice“ și, implicit, școlii teologice protestante contemporane cu același nume.

Bun cunoscător al vieții bisericești protestante — căci a activat mai mulți ani ca pastor pe Valea Rinului, în orașul Bremen și în Turingia — din 1927, cînd a fost chemat în slujba Universității din Jena, Gogarten aparține învățămîntului superior teologic din țara sa. În 1955 a trecut la pensie. Era atunci profesor de Teologie sistematică la Facultatea de Teologie protestantă a Universității din Göttingen.

Ca autor al mai multor lucrări de răsunset, Gogarten s-a confruntat cu curente spirituale ale zilelor noastre. Fenomenul secularizării — în opoziție cu mulți alți teologi contemporani — el l-a privit în chip pozitiv, socotindu-l ca o apariție legitimă a vremurilor noi, cu rădăcini în revelația dumnezeiască și, deci, ca un fenomen încuviințat de Dumnezeu.

N-a închis ochii înainte de-a fi văzut că punctul său de vedere e îmbrățișat — cu ajustările de rigoare, inevitabile în astfel de cazuri — nu numai de teologi cu prestigiu, dar și de organizații bisericești (de tip ecumenist sau pacifist).

A avut astfel parte de o favoare, — pe care desigur a meritat-o.

REDACTIA

INMORMINTAT LA BETLEHEM

De numele profesorului D. Martin Noth, de la Facultatea teologică evanghelică-luterană a Universității din Bonn se leagă cea mai recentă Istorie a poporului lui Israel (Geschichte Israels), apărută în anul 1950 și cunoscută în cercurile teologice biblice de pretutindeni.

Profesor de Studiul Vechiului Testament, D. Martin Noth conducea ca director, din anul 1964 încoace, Institutul german evanghelic pentru știința antichității din Țara Sfîntă, cu sediul în Ierusalim. Funcția aceasta i-a dat prilej să adauge la faima sa de specialist în Pentateuh, și pe aceea de arheolog creștin de marcă.

Astăzi primăvară, în mai a. c., făcînd o călătorie de studii în pustiul Negeb, profesorul Martin Noth a încetat din viață în urma unei tromboze.

A fost înmormîntat, la propria-i dorință, în cimitirul din orașul Betlehem.

A fi înmormîntat în Betlehem e ceva mai mult decît o chestiune de preferință personală: e un act de evlavie.

CIVILIZAȚIE ȘI PASTORAȚIE

O repetare de titlu, pentru o repetare de experiență.

În toamna anului trecut am străbătut cu un grup de credincioși din parohia Sibiel, nordul Olteniei și ținutul Argeșului, fapt despre care am scris în revista: „*Mitropolia Ardealului*“, nr. 10—12, 1967.

În toamna acestui an, între 28 octombrie și 1 noiembrie, am luat drumul Moldovei, tot prin excelența organizare a O.N.T.-ului, trecînd prin Borsec, și vizitînd comori de cultură românească din trecut și localități istorice, pe traseul: Mînaștirea Neamțului; mînaștirea Agapia, Suceava, Gura Humorului; mînaștirile: Voroneț, Humor, Moldovița, Sucevița, Putna, Rădăuți, Iași, Tg. Neamț, cu casa memorială Ion Creangă, de la Humulești; Piatra Neamț cu o incursiune la barajul de la Bicaz; Bacău, orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej; Borzești, pasul Oituz, Brașov, Sibiu.

Ca și data trecută, a fost un prilej minunat de educație completă:

— *pentru minte*, prin bogăția de cunoștințe geografice, istorice, culturale, primite intuitiv și prin explicațiile lămurite, date la tot pasul de către ghidul de la O.N.T., în persoana D-lui Prof. Vătășescu;

— *pentru inimă*, prin încălzirea și cuminecarea cu sufletul poporului nostru din trecut, lîngă mormintul lui Ștefan cel Mare, de la Putna, numit de Nicolae Iorga: „*altarul conștiinței naționale*“, pe ruinele cetății de la Suceava, în fața cetății Neamțului etc.;

— *pentru suflet*, în adierea harului din sfintele icoane și în sărutarea de sfinte moaște: Sfîntul Ioan cel Nou — la Suceava, Cuvioasa Paraschiva — la Mitropolia din Iași.

Dar a fost din nou și un prilej de edificare și de admirație a vremii noi, în fața marilor realizări ale regimului socialist. Sătenii din Sibiel, care văzuseră acum un an gigantul de pe Argeș — barajul —, s-au urcat în ziua de 31 oct. a. c., la gigantul de la Bicaz, ca să urmărească, apoi, pînă la Bacău, toate microhidrocentralele, pe același curs al Bistriței. Au trecut, în ultima zi, pe lîngă uzinele orașului Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu explicații amănunțite, date de către ghid.

Și toată această bogăție se revărsă azi pe străzile satului, prin casele de margineni, cu vechi destin de călători, — în toate părțile țării, ca și peste hotare, — și va constitui o hrană consistentă pentru toată iarna. Se va ilustra astfel, din nou, faptul important pentru păstorul de suflete, că e o mare binefacere, să folosească în pastorație toate mijloacele, pe care i le pune la îndemînă gradul înalt de civilizație din patria noastră: *Republica Socialistă România*.

Preot ZOSIM OANCEA

PREZENȚA ORTODOXA

Sub această denumire apare periodicul trimestrial al Bisericii catolic-ortodoxe din Franța, de caracter galican, îndrumată de P. S. Episcop Jean de St. Denys din Paris, care a vizitat Patriarhia Română spre sfîrșitul verii 1968.

Se dă atenție variatelor probleme ziditoare de suflet, din care desprindem: Viața și gîndirea Arhiepiscopului Jean de St. Francisco, exponent al duhovniciei ortodoxe, în prezentarea P. S. Episcop Jean de St. Denys și a Monahului Emile. În secțiunea următoare despre „Spiritualitate“, este analizat îndemnul Sf. Ignățiu al Antiohiei la tăcere în fața divinului, în expunerea P. S. Episcop Jean, și este omagiată Sf. Fecioară Maria, precum și Sf. Maică Biserica a Mîntuitorului.

În secțiunea despre „Lume“ prof. Iliin tratează despre „Cunoaștere“, a celor naturale și divine, și despre „Dumnezeul cel viu“ scrie G. Iusseaud. Apoi în secțiunea „Credința ortodoxă“, P. S. Episcop Jean se ocupă cu: Creațiunea, și reproduce o predică a înaintașului său, Mgr. Irenée Winnaert. Urmează apoi secțiunea despre „Civilizația creștină“, în care prof. M. Kovalsky se ocupă cu: Originile și dezvoltarea liturghiei creștine, și prof. S. Troițki laudă: Sfîntenia căsătoriei. În partea informațiilor sînt indicate noutăți bibliografice, informații despre Congresul ecumenist de la Uppsala și activitatea Institutului St. Denys și publicațiile Bisericii catolic-ortodoxe din Franța.

Din cele expuse se desprinde constatarea că: omenirea are nevoie de etică și de sfîntenie, pentru că fiecare popor este chemat să contribuie după felul său la unitate și cooperare. În acest cadru creștinul să acționeze în sensul a ceea ce este bineplăcut și în liniște lumînată să se străduiască a fi folositor prin activitatea sa, căci după însăși creațiune, omul-credinciosul, avînd suflet și trup, este chemat a împlini armonia vieții și a muncii. De aceea, a fi credincios înseamnă a-și purta viața cu scop și a înfrumuseța natura spre cele bune și folositoare. Sfînta liturghie este mediul cel mai prilenic pentru creștin, ca să trăiască după suflet și să-și îndrumeze firea omenească spre tot ce este nobil.

Între autorii preferați sînt Sf. Gherman din Paris, Sf. Andrei Cretanul, Sf. Ioan Damaschinul, Sf. Isaac Sirul, Sf. Grigore Palama, Sf. Serafim de Sarov și alții.

M. ȘESAN

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu